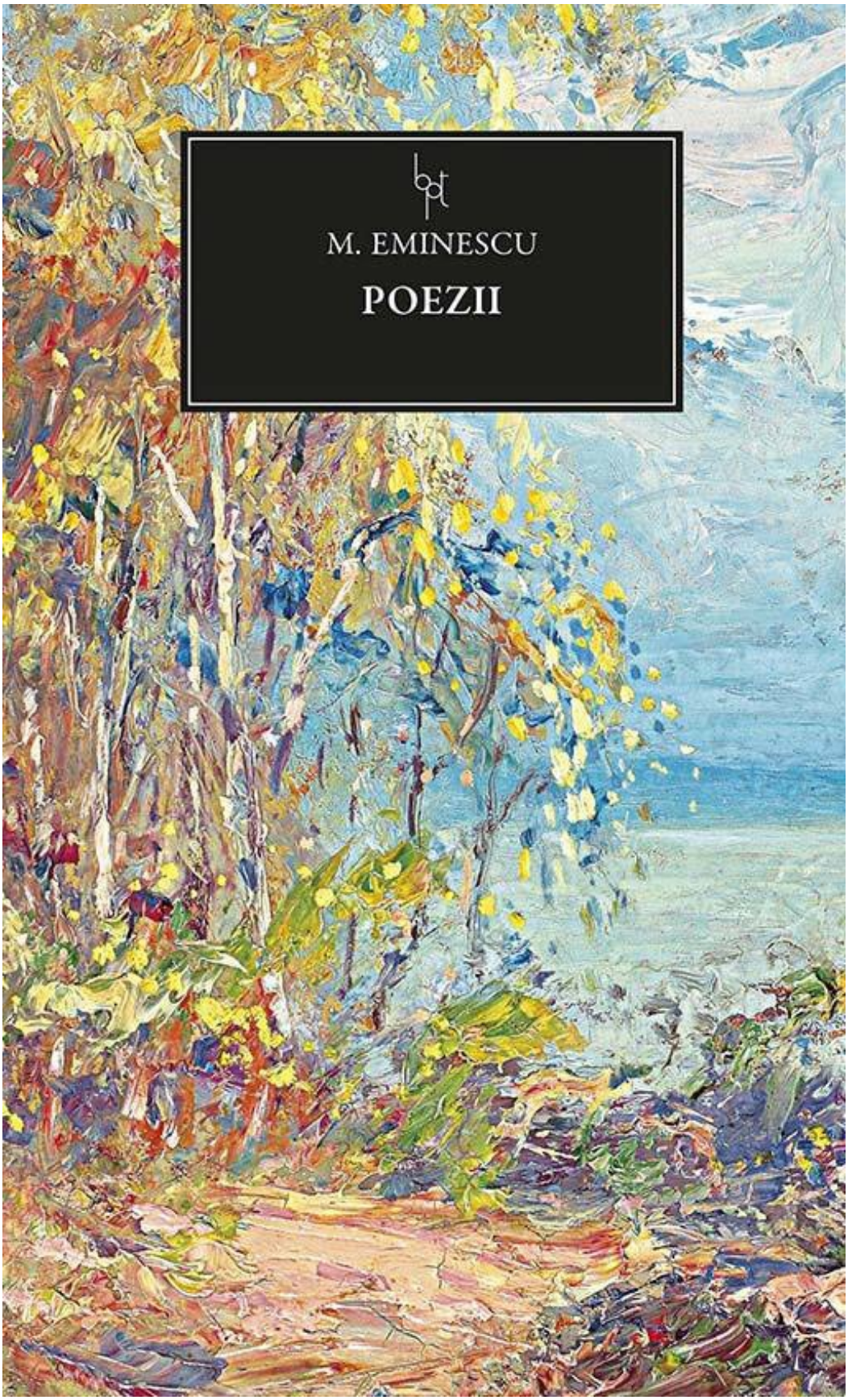
M. EMINESCU
POEZII

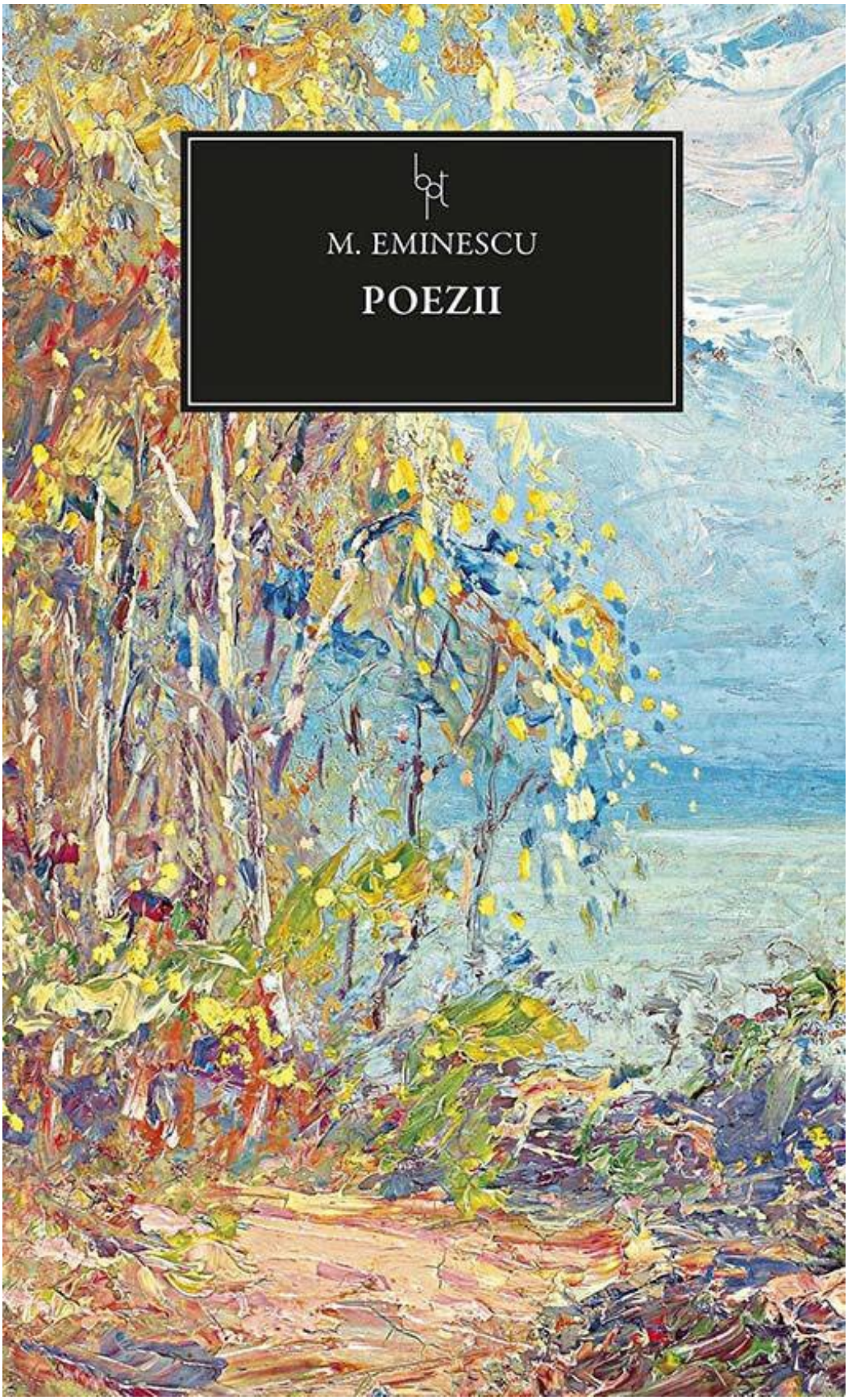
M. EMINESCU
POEZII

Mihai Eminescu

Poezii

Prefaţă de Eugen Simion

Editura LITERA

2014

LITERA®

Poezii

Mihai Eminescu

Tabel cronologic și referințe critice de Mihai Iovănel

Fotografii din arhiva Muzeului Național al Literaturii Române

Copyright © 2014 Grup Media Litera, pentru prezenta ediție

Pe copertă: Pe malul lacului (detaliu), de Kimon Loghi © Galeriile Artmark

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 93; 0752 101 777

e-mail: comenzi@lira.ro

Ne puteți vizita pe

www.litera.ro

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactor: Justina Bandol

Redactor: Ioan Luca

Corector: Cristiana Miu

Tehnoredactare, prepress și prelucrare

detaliu copertă: Bogdan Mitea

Coordonator colecție: Ana-Maria Vulpescu

Date despre colecția BIBLIOTECA PENTRU TOȚI:

www.jurnalul.ro; www.bibliotecapentrutoti.ro

ISBN ePUB: 978-606-686-878-5

ISBN PDF: 978-606-686-879-2

ISBN Print: 978-606-686-594-4

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată de elefant.ro

elefant

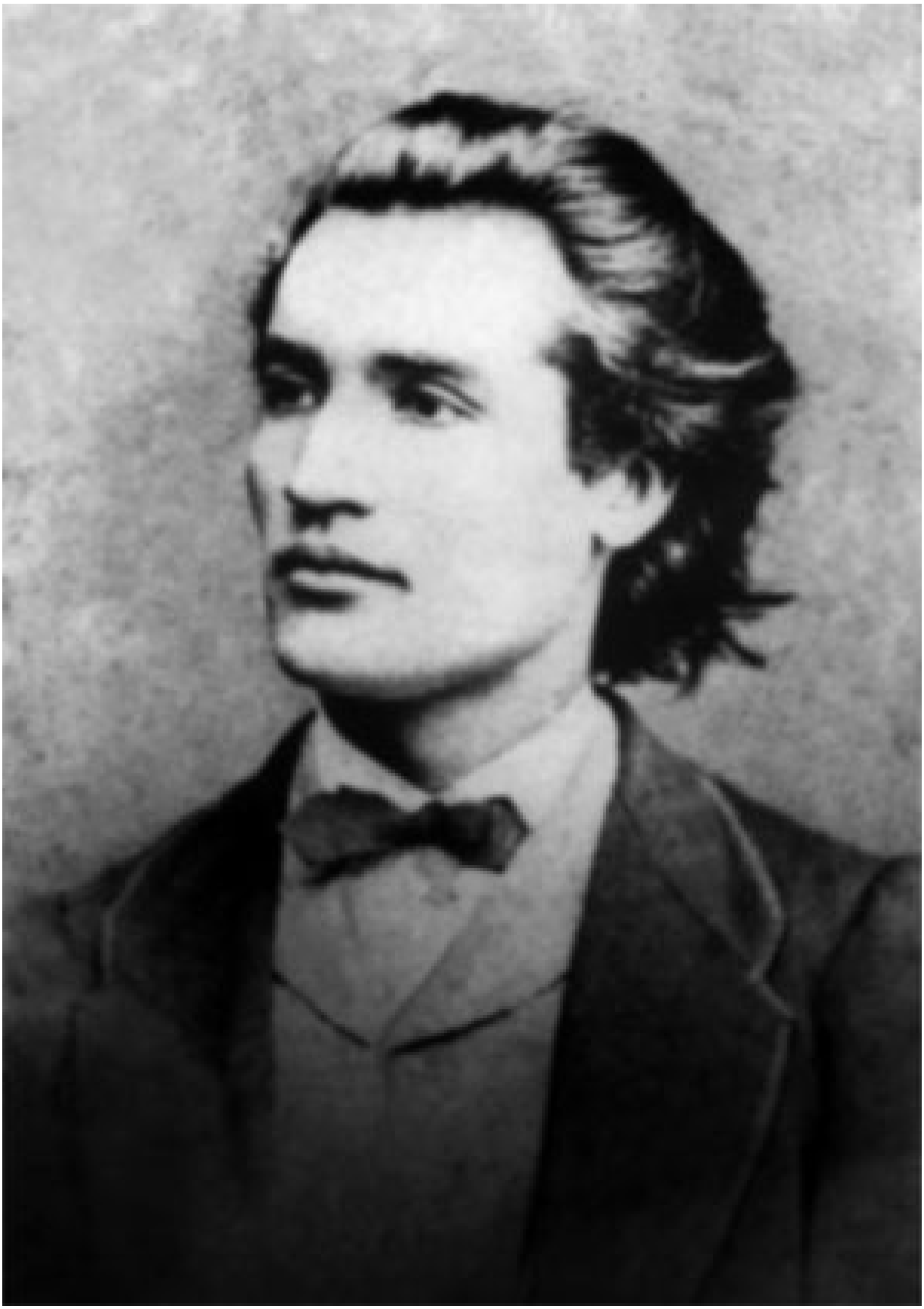

CRONOLOGIE

1850

Pe 15 ianuarie, la Botoșani, se naște Mihail, fiul Ralucăi (născută Iurașcu) și al căminarului Gheorghe Eminovici, din Ipotești. „Străbunicul dinspre tată, țăranul iobag Petrea Iminovici (1736 –?), Vasile (1780 – 1844), fiul acestuia, care deveni cântăreț de strană și pătrunse în tagma răzeșească, apoi cei șapte copii ai săi – între care Gheorghe, întâiul născut (1812 – 1884), era părintele poetului – sunt menționați mai bine de un secol în registrele parohiale ale satului Călinești din Bucovina. Pe linia maternă, știrile sigure încep tot de la străbunicul poetului, boiernașul de țară Ion Iurașcu, continuând cu fiul său, stolnicul Vasile Iurașcu din Joldești, și sfârșind cu una dintre numeroasele fiice ale stolnicului, Rareșa (1816 – 1876), sau Raluca, Ralù, cum îi ziceau cunoscuții – «dulcea mamă».” (George Munteanu, Hyperion, I. Viața lui Eminescu, Editura Minerva, București, 1973, p. 21)

Copiii familiei Gheorghe Eminovici sunt numeroși: Șerban (n. 1841), Nicolae (n. 1843), Gheorghe (n. 1844), Ruxandra (n. 1845), Ilie (n. 1846), Maria (n. 1848), Mihail (n. 1850), Aglaia (n. 1852), Harieta (n. 1854), Matei (n. 1856), Vasile (?); dar Ruxandra, Maria și Vasile mor la vârste foarte fragede, pe când ceilalți, cu singura excepție a lui Matei, mor tineri și, în câteva cazuri, alienați mintal. O explicație, pe care o oferă întâi voalat Maiorescu, acela care vorbise în articolul său din 1889, „Eminescu și poeziile lui”, de o „fatalitate ereditară”, și preluată apoi de G. Călinescu și de alți cercetători ulteriori (v. G. Munteanu, op. cit., p. 22), vorbește de un sifilis ereditar; dar teza rămâne foarte discutabilă, fiind contestată de pe poziții de autoritate medicală (pentru o trecere în revistă a biografiei, v. Ilina Gregori, Știm noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze, Editura Art, București, 2008, p. 31).

Gheorghe Eminovici

Raluca Eminovici

1858

În octombrie, Mihail este înscris în clasa a treia la National- Hauptschule din Cernăuţi; primele două clase fuseseră trecute, probabil, în particular. Școala primară o termină anul următor, în 1859.

1860

Înscris în clasa întâi la Ober-Gymnasium, din Cernăuţi (unde studiaseră sau studiau încă fraţii săi Șerban, Nicolae şi Gheorghe), Mihail îl va avea profesor de română pe Aron Pumnul, autorul crestomației de texte românești în patru volume Lepturariu românesc. Deși „un așa de călduros suflet, un așa de nobil vizionar, învietorul conștiinții de sine a românilor bucovineni”, Aron Pumnul „era de fapt un pedant stricător al limbii pe care voia s-o îndrepte, un om straniu pentru care totul se reducea la forma artificială”. (Nicolae Iorga, Expresia integrală a sufletului românesc: Mihai Eminescu, în Istoria literaturii românești. Introducere sintetică [1929]; reprodus în Nicolae Iorga, Eminescu, ediție îngrijită, studiu introductiv, note și bibliografie de Nicolae Liu, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 188)

Mihail are dificultăți școlare la matematică şi latină.

Eminescu, tânăr

1862

Rămâne repetent în clasa a II-a de gimnaziu.

1863

În aprilie renunță la Ober-Gymnasium. Situația sa școlară va rămâne neclară.

1864

Din noiembrie (până în martie 1865) lucrează ca „scrietor al Cancelariei” la Consiliul permanent al județului Botoșani.

1866

Poezia La mormântul lui Aron Pumnul îi este inclusă în volumașul Lăcrămioarele învățăceilor gimnasiști din Cernăuți la mormântul prea iubitului lor profesor Arune Pumnul răpăusat într-a 12/24 ianuarie 1866.

Adevăratul său debut are loc însă în februarie, când revista Familia (scoasă de Iosif Vulcan la Pesta) îi publică poezia De-aș avea. Semnată M. Eminescu, poezia e însoțită de nota lui Iosif Vulcan, „naşul” literar al poetului: „Cu bucurie deschidem coloanele foaiei noastre acestui june numai de 16 ani, care cu primele sale încercări poetice trămise nouă ne-a su[p]rins plăcut.”

În cursul acestui an îi vor mai apărea, în Familia, poeziile O călărire în zori, Din străinătate, La Bucovina, Speranța, Misterele nopții; de asemenea, poezia Asta

vreu, dragul meu! i-a fost publicată în Umoristul (revistă scoasă tot de Iosif Vulcan).

Între aprilie și octombrie călătorește în Transilvania, ajungând la Târgu Mureș și apoi la Blaj.

1867

În prima parte a anului se află la Cernăuți, iar din octombrie intră – ca un fel de secretar – în trupa de teatru a lui Iorgu Caragiale.

Apar, în Familia, poeziile Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie și La Heliade.

1868

Între martie și septembrie face parte, ca „sufleur II și copist”, din trupa de teatru a lui Mihail Pascaly, împreună cu care ajunge din nou în Transilvania (trupa dă spectacole la Brașov, Sibiu, Lugoj, Timișoara, Arad, Oravița).

Publică, în Familia, poeziile La o artistă și Amorul unei marmure.

În septembrie ajunge în București, unde, recomandat de Pascaly, este angajat sufleor la Teatrul Național.

1869

În Familia apar poeziile Junii corupți și Amicului F.I., iar într-o foaie volantă, La moartea principelui Știrbey.

În octombrie, Eminescu se înscrie la Facultatea de Filosofie din Viena; neavând bacalaureatul, el nu poate fi decât „auditor extraordinar”. „La Viena el trăi în strâmtorare veselă ca toți studenții români, cunoscu pe Slavici, urmă cursurile eclectic (filosofie, istorie, drept, economie politică, anatomie), citind mai mult în

casă.” (G. Călinescu, Istoria literaturii române de la origini până în prezent [1941], ediția a II-a, revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1985, p. 444)

1870

În aprilie, Convorbiri literare (revista societăţii şi cenaclului „Junimea”, din Iaşi, îi publică poezia Venere și Madonă; apoi, tot acolo, apar Epigonii și basmul Făt-Frumos din lacrimă.

1871

La 1 aprilie, la Viena, ia fiinţă Societatea Academică Social-Literară „România jună”, asociaţie studenţească în cadrul căreia Eminescu a fost ales bibliotecar (Slavici fiind președinte).

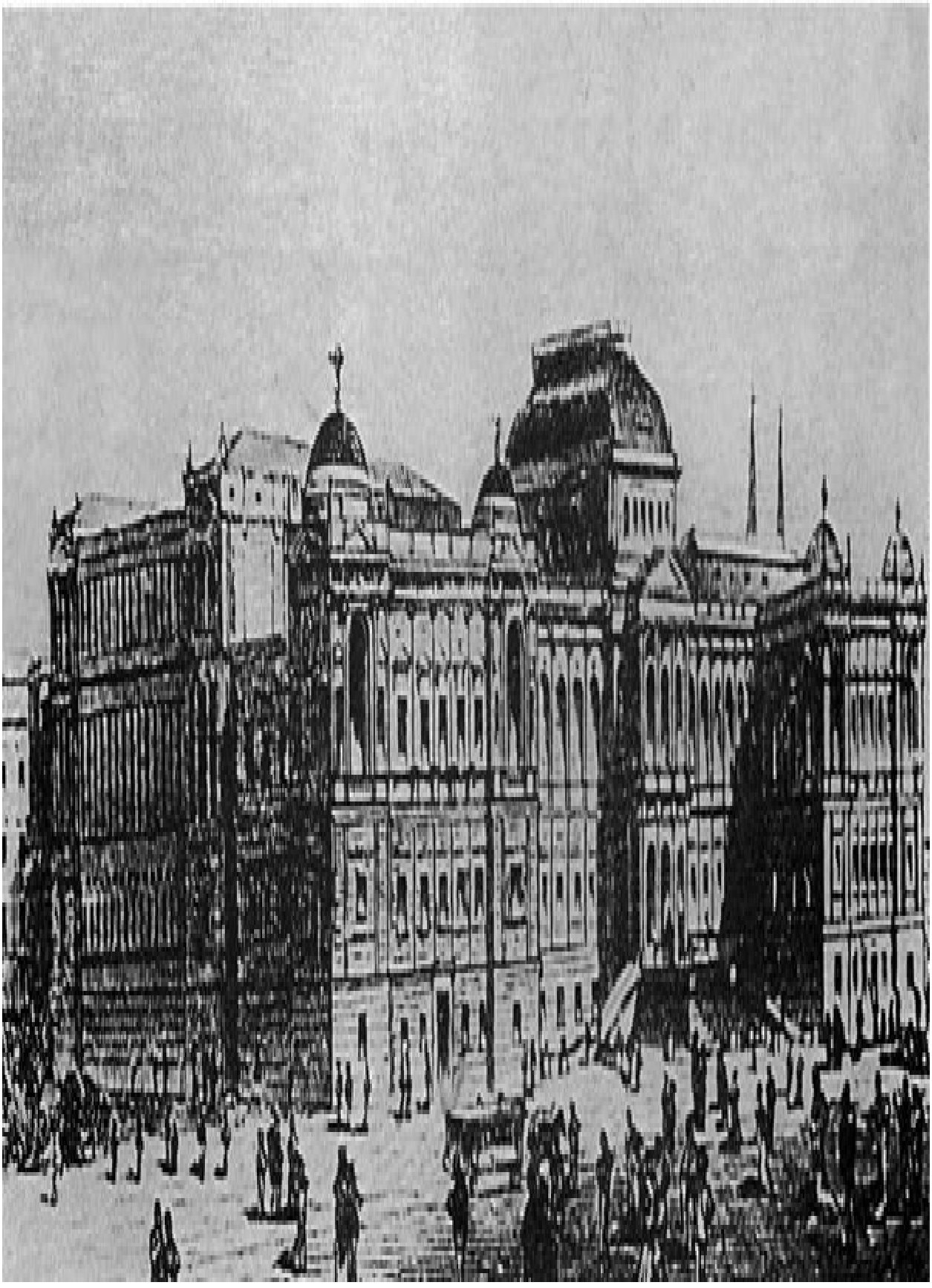

Universitatea din Viena

Între 26 şi 28 august, Eminescu participă la marea serbare a studenţilor români de la Viena, organizată la Putna, pentru a celebra împlinirea a 400 de ani de la sfinţirea mănăstirii ridicate, acolo, de Ştefan cel Mare.

Publică în Convorbiri literare poeziile Înger de pază şi Noaptea.

În octombrie se înscrie la Facultatea de Drept din Viena. Titu Maiorescu publică, în Convorbiri literare, studiul „Direcţia nouă în poezia şi proza română”, unde Eminescu este apreciat drept „Cu totul osebit în felul său, om al timpului modern, deocamdată blazat în cuget, iubitor de antiteze cam exagerate, reflexiv mai peste marginile iertate, până acum aşa de puţin format încât ne vine greu să-l citǎm îndată după Alecsandri, dar în fine poet, poet în toată puterea cuvântului”.

1872

Primăvara, Eminescu o cunoaşte la Viena pe Veronica Micle.

În septembrie citeşte la „Junimea” nuvela fantastică Sărmanul Dionis şi poemele Egipetul, Înger şi demon şi Floare albastră (care vor fi publicate apoi în Convorbiri literare).

Primind o bursă de la Ministerul Cultelor şi Instrucţiei Publice (condus de Titu Maiorescu), se înscrie, în decembrie, la Facultatea de Filosofie din Berlin. Există încă anumite controverse privind în ce condiţii şi dacă Eminescu îşi trecuse totuşi bacalaureatul.

În casa memorială de la Ipotești

1874

Începe să traducă din Kant (Critica rațiunii pure).

În pofida insistențelor lui Maiorescu, renunță să-și dea doctoratul.

Întors în țară, poetul este numit, printr-un ordin al Consiliului de Miniștri, director la Biblioteca Centrală din Iași.

Poetul, la 27 de ani

1875

În urma unor intrigi, este destituit din postul de la Biblioteca Centrală, fiind numit (în iulie) revizor şcolar. „De curând se pripăşise la Iaşi D. Petrino, poet pe atât de considerat în unele cercuri, pe cât de lipsit de talent, dar făcând parte din înalta noblețe bucovineană şi primit din această pricină cu multă atenţie în societatea bună ieşeană. [...] Pentru a i se da o sinecură, îi fu oferită direcţia Bibliotecii centrale, deţinută de Eminescu, pe care o ceru – zice-se – îndemnat de Andrei Vizanti, liberal îngust şi pătimaş [...] şi duşman înverşunat al lui Titu Maiorescu [...]. Titu Maiorescu a acceptat această machiaţiune ce trebuia să izbească Junimea şi a numit, drept compensaţiune, pe Eminescu, pe ziua de 1 iulie 1875, revizor şcolar pe două judeţe, Iaşi şi Vaslui, [...] scoţându-l dintr-o funcţiune tihnită şi propice studiilor şi dându-l drumurilor de ţară şi incertitudinilor luptei de partid. [...] Cu tot scepticismul în privinţa trăiniciei noii slujbe, Eminescu se aşază la lucru cu o străşnicie aşa de lipsită de diletantism, cu atâta clarviziune pedagogică şi socială şi spirit administrativ, încât acest an reprezintă, pe o suprafaţă mică, în istoria învăţământului rural înainte de Haret, cel mai ridicat nivel al conştiinţei culturale naţionale. Noul revizor avea atribuţiuni îndoite, administrative şi pedagogice, trebuia, într-un cuvânt, să conducă cancelaria revizoratului şi să facă inspecţiuni în şcoalele dependinte de circumscripţiile sale din judeţele Iaşi şi Vaslui. Pentru această muncă extinsă, dar nicidecum odioasă unui intelectual, Eminescu era retribuit cu salariul de c. 500 lei noi (212,5 de fiecare judeţ), sumă foarte considerabilă pe acele vremi.” (G. Călinescu, Viaţa lui Mihai Eminescu, introducere de Eugen Simion, ediţie îngrijită de Ileana Mihăilă, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2002, pp. 131, 133)

În această perioadă, Eminescu îl cunoaşte pe Ion Creangă, de care îl va lega o trainică şi frumoasă prietenie.

1876

Guvernul liberal nou instalat îl demite pe Eminescu din funcţia de revizor şcolar.

D. Petrino îl acuză de furtul unor cărţi şi al unor piese din mobilierul Bibliotecii Centrale. Va fi absolvit însă de instanţa care a judecat procesul.

Intră în redacţia ziarului Curierul de Iaşi („foaia vitelor de pripas”, cum desconsidera el gazeta la care îi era dat să lucreze); aici, printre articolele de tot felul pe care le scrie, va strecura, în foileton, nuvela Cezara.

Moare mama sa, Raluca Eminovici (15 august).

În Convorbiri literare apar poeziile Melancolie, Crăiasa din poveşti, Lacul, Dorinţa şi Călin.

De câte ori iubito, tablou de Vespasian Lungu

1877

În octombrie, în urma unui conflict cu directorul tipografiei, părăsește forțat Curierul de Iași. Curând i se găsește un post de redactor la ziarul bucureștean Timpul, al Partidului Conservator (unde îi are colegi pe Caragiale și pe Slavici, la care poetul va locui o vreme, după ce schimbase mai multe gazde). Se mută la București, desfășurând în anii ce urmează o bogată și intensă activitate publicistică.

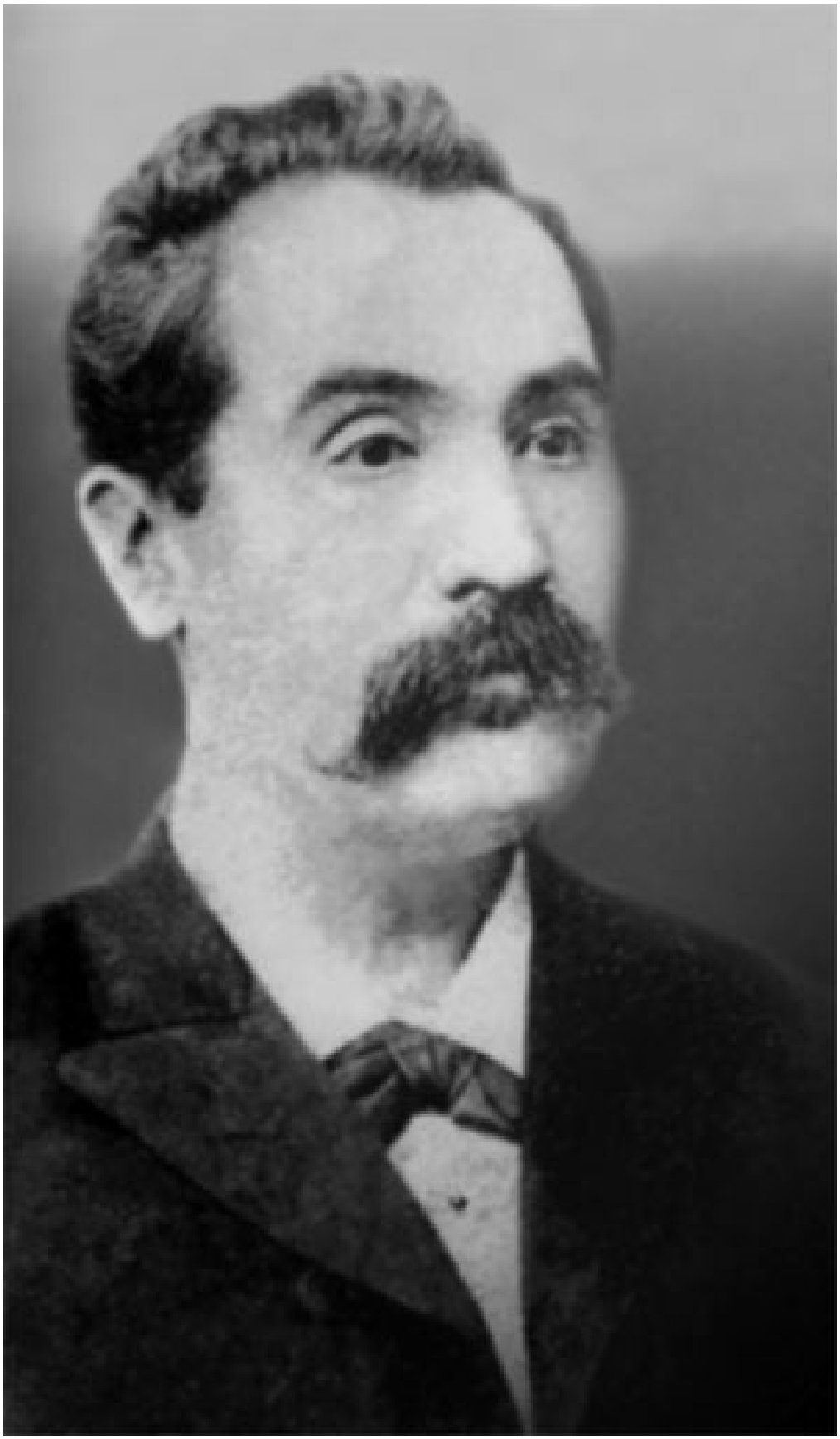

Poetul, la 37 de ani

1879

Apar în Convorbiri literare poeziile De câte ori, iubito, Rugăciunea unui dac, Atât de fragedă, Afară-i toamnă, Sunt ani la mijloc, Când însuşi glasul, Freamăt de codru, Revedere, Foaia veştedă, Despărţire.

1880

Este numit redactor-şef la Timpul.

Apare poezia O, mamă în Convorbiri literare.

1881

În Convorbiri literare apar Scrisoarea I, Scrisoarea II, Scrisoarea III şi Scrisoarea IV.

1882

În ianuarie, ca urmare a unor mutaţii produse în politica Partidului Conservator (unii dintre membrii săi importanţi manifestau poziţii de apropiere faţă de Partidul Liberal), la Timpul este numit redactor-şef Grigore G. Păucescu, iar Eminescu se vede marginalizat în cadrul redacţiei.

În aprilie, citeşte la „Junimea” poemul Luceafărul.

1883

În aprilie, Luceafărul apare în Almanahul Societăţii Academice Social-Literare „România jună” din Viena.

În iunie, poetul ia parte, la Iași, la dezvelirea unei statui a lui Ștefan cel Mare.

Pe 28 iunie, la Bucureşti, se produce criza în urma căreia Eminescu e declarat alienat mintal, fiind internat, prin grija şi ajutorul lui Maiorescu, la Sanatoriul „Caritas” al doctorului Alexandru Șuțu.

Pe 1 noiembrie, poetul, însoțit de vechiul prieten Alexandru Chibici Revneanu, este trimis la Viena, la Institutul de la Ober-Döbling al doctorului Oberstein.

La sfârşitul anului apare, la Editura Socec, sub îngrijirea şi cu prefaţa lui Titu Maiorescu, volumul Poesii – primul şi singurul publicat în timpul vieţii lui Eminescu. „Colecţia de faţă cuprinde toate poesiile lui Eminescu publicate în «Convorbiri literare» de vreo doisprezece ani încoace, precum şi cele aflate până acum numai în manuscript pe la unele persoane particulare – precizează prefaţatorul. Publicarea se face în lipsa poetului din Ţară. El a fost întotdeauna prea impersonal şi prea nepăsător de soarta lucrărilor sale, pentru a fi putut fi înduplecat să se îngrijească însuşi de o asemenea culegere, cu toată stăruinţa amicilor săi literari. Poesiile, aşa cum se prezintă în paginile următoare, nu sunt dar revăzute de Eminescu şi sunt prin urmare lipsite de îndreptările ce avea de gând să le facă, cel puţin la cele vechi [...].”

Sunt publicate poeziile Doină (în Convorbiri literare) şi S-a dus amorul, Când amintirile..., Ce e amorul?, Pe lângă plopii fără soţ, Şi dacă... (în Familia). Toate poeziile sunt anterioare declanşării crizei, ca toate versurile ce vor mai apărea sub semnătura poetului până la sfârşitul vieţii. Cu disponibilităţi intelectuale, cerebrale vizibil diminuate, în pofida periodicelor reveniri la starea de luciditate, Eminescu nu va mai scrie decât câteva pagini de publicistică.

1884

În ianuarie, moare Gheorghe Eminovici, tatăl poetului.

Boala lui Eminescu dă semne de ameliorare.

În februarie, însoţit tot de prietenul Chibici Revneanu, pleacă într-o călătorie prin Italia.

La sfârşitul anului, este numit bibliotecar la Biblioteca Centrală din Iaşi.

Apar poeziile Diana (în Convorbiri literare) şi Din noaptea (în Familia).

1885

În Convorbiri literare apare Sara pe deal.

Veronica Micle

1886

Către sfârşitul anului, boala recidivează. Poetul este internat la ospiciul de la Mănăstirea Neamţ.

În Convorbiri literare apare La steaua.

1887

După câteva luni de şedere la Mănăstirea Neamţ, se mută la Botoşani, încredinţându-se îngrijirii surorii sale Harieta.

1888

În aprilie se reîntoarce la Bucureşti, împreună cu Veronica Micle. Îşi reia activitatea publicistică, semnând articole în România liberă şi în proaspăt înfiinţatul ziar Fântâna Blanduziei.

Iacob Negruzzi cere, în Camera Deputaţilor, acordarea unei pensii viagere poetului: „Domnilor, sunt însărcinat din partea unui foarte mare număr de cetăţeni din deosebite părţi ale ţărei să depun o petiţiune pe biroul acestei Onor. Camere, prin care se roagă ca să se acorde un ajutor viager nenorocitului poet naţional, Mihai Eminescu. Domnilor, precum vă este cunoscut tuturor, Eminescu, unul din talentele noastre poetice cele mai mari, se găseşte astăzi lovit de o boală grea şi cumplită, şi în acelaşi timp în cea mai mare sărăcie. [...] cu toţii să ne unim şi să venim cât mai curând în ajutorul lui Eminescu, care nu este nici al maiorităţei, nici al minorităţei, ci este al tuturor românilor.” (Discurs citat din Corpusul receptării critice a operei lui M. Eminescu. Secolul XIX, vol. I [1866-1899], ediţie critică de I. Oprişan şi Teodor Vârgolici, Editura Saeculum

I.O., București, 2002, p. 203)

1889

În februarie, poetul e internat din nou – la ospiciul Mărcuța, și apoi la Caritas, din București.

În dimineața zilei de 15 iunie, Mihai Eminescu se stinge din viață.

„În după-amiaza zilei de sâmbătă, 17 iunie, la orele 6, cortegiul, însoțit de un număr mare de studenți, gazetari și prieteni, în fruntea cărora se aflau primul-ministru Lascăr Catargiu, Titu Maiorescu, M. Kogălniceanu, Th. Rosetti, Aug. Laurian și alții, porni spre cimitirul Bellu, trecând pe Calea Victoriei, Calea Rahovei și Câmpia Filaretului. O ploaie măruntă pica din cerul peste tot acoperit de nouri. Pe drum, în dreptul Universității și la mormânt, se ținură cuvântări îndurerate și banale, după care, pe înserate, coșciugul fu coborât în groapă, între un tei și un brad.” (G. Călinescu, Viața..., p. 219)

*

Cea mai mare parte a poeziilor lui Eminescu au rămas în manuscrisele lui, aflate în păstrarea lui Maiorescu; donate de acesta Academiei, în 1902, cele aproximativ 14 000 de file, cuprinzând note dintre cele mai eterogene, conspecte, dar și lungi poeme, proiecte de teatru ș.a., vor fi deslușite și publicate la câteva decenii după moartea poetului, schimbându-i și adâncindu-i imaginea lăsată de „antume”.

*

Pentru redactarea acestei cronologii au fost utilizate mai multe surse, între care:

G. Călinescu, Viaţa lui Mihai Eminescu, introducere de Eugen Simion, ediție îngrijită de Ileana Mihăilă, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2002; George Munteanu, Hyperion, I. Viaţa lui Eminescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1973; Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Eminescu. Viață, operă, cultură, Editura Eminescu, Bucureşti, 1989; D. Vatamaniuc, Cronologie, în Mihai Eminescu, Opere, vol. I: Poezii, ediție îngrijită de D. Vatamaniuc, prefață de Eugen Simion, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999; Ilina Gregori, Știm noi cine a fost Eminescu? Fapte, enigme, ipoteze, Editura Art, Bucureşti, 2008.

Teiul lui Eminescu, în parcul Copou din Iași

Prefață

Am citit de multe ori în presă, în ultimele decenii, şi am fost eu însumi întrebat în mai multe rânduri, dacă Eminescu este depăşit sau nu ca poet. Nu-i o întrebare comodă, dar, în fond, chestiunea se poate discuta. Orice operă întâmpină legea mutaţiei estetice şi orice scriitor se confruntă cu sensibilitatea generaţiilor ce-i urmează. Eminescu rezistă de aproape 150 de ani acestei confruntări. Românii s-au regăsit, în partea lor cea mai frumoasă, în poezia lui şi tot ei au creat o legendă în jurul iubirilor şi suferinţelor sale. Mitul Eminescu e susţinut, desigur, de poezia lui. Continuu să cred că Eminescu este un mare poet şi, când îl citesc, nu mă lasă deloc rece (o expresie neghioabă pe care o descopăr într-un articol apărut într-o revistă reputat elitistă!). L-am citit în diferite faze ale vieţii mele şi am aflat la el, totdeauna, ceva ce m-a mulţumit esteticeşte şi nu numai. Căci întâlnirea cu Eminescu nu este numai estetică. Este o întâlnire a fiinţei în totalitatea ei, o deschidere enormă, o întoarcere la cele profunde şi esenţiale... De aceea mulţi se plâng când este vorba de a analiza poezia lui Eminescu: pentru că ei trebuie să-şi învingă un mic complex. Un complex care porneşte dintr-o mare iubire deja asumată... Am scris, la debutul meu, pentru a mă vindeca de acest complex, un studiu despre proza lui Eminescu, în 1964, după ce i-am editat (în colaborare) naraţiunile.

Revenind la întrebarea dinainte, răspund: nu, Eminescu nu este depăşit în esenţa lirismului său; marii poeţi nu sunt niciodată „depăşiţi”, pentru că, explică undeva Goethe, marea artă nu evoluează, marea artă se fixează pe un cerc al spiralei. Sau, cum ar zice Noica, arta nu este o fiinţă pentru devenire, este o fiinţă pentru fiinţă. Nici proza lui Eminescu nu este anulată de legea mutaţiei estetice, deşi se scrie altfel de proză azi decât în epoca romantismului. Depinde ce cauţi în ea şi depinde, desigur, cu ce instrumente ale sensibilităţii te apropii de ea. Dacă, întrebând-o, nu-ţi răspunde, nu este totdeauna de vină opera literară (parafrazez un proverb zen).

Se discută mult în ultima vreme dacă Eminescu este sau nu poetul nostru reprezentativ, poetul naţional, aşa cum credea Iorga. Unii comentatori actuali, iritaţi de această sintagmă, consideră că este o eroare să-l numim astfel pe autorul Odei în metru antic şi al Scrisorilor, întrucât el este un spirit conservator

şi un liric ce stă departe de modernitatea literară europeană. Cum să fie poet naţional, scrie un istoric al ideologiilor literare româneşti, un autor care se manifestă atât de vehement, în articolele sale, împotriva progresului societăţii şi vrea un stat natural, adică o evoluţie organică, lentă a societăţii şi are ideile pe care le are în ce priveşte dialectica lumii româneşti? Judecată profund greşită, pentru că valoarea poeziei (esenţială în această ecuaţie) nu ţine de conservatorismul sau de progresismul ideologiei recomandate de autor, ci de cu totul alte elemente. Se întâmplă că un mare creator (cazul Baudelaire) să fie, ideologiceşte, un spirit conservator, în timp ce poezia lui înnoieşte substanţa lirismului şi inventează limbajul modernităţii. Cineva, un important teoretician literar francez de azi, a scris o carte seducătoare despre aceşti anti-moderni care au creat modernitatea europeană în literatură.

Eminescu poate fi citit şi judecat, cred, şi din acest unghi estetic. Aşa încât nu este deloc o eroare a spune că Eminescu este un poet naţional din cel puţin două motive: 1) pentru că românii îl socotesc ca atare şi de multă vreme 2) pentru că opera lui susţine această alegere. Spirit conservator? Poate, dacă judecăm lucrurile ideologic sau politic. Dar marea poezie nu este, mai spun o dată, nici progresistă, nici conservatoare. Şi apoi, este Goethe un spirit progresist şi, dacă ar fi fost, ar fi scris altfel Faust? Vorba lui Maiorescu: „cam fleacuri” aceste speculaţii în jurul unui mare poet...

Pe de altă parte, e adevărat, ceva se învecheşte într-o operă odată cu trecerea timpului. Se schimbă generaţiile, se schimbă şi sensibilitatea estetică. Este legea mutaţiei estetice de care vorbeşte E. Lovinescu. O parte din operă se datează, şi anume ceea ce este istorie în poezie (deşi nu este nici în această privinţă o regulă), ceva, esenţial, trece însă de la o generaţie la alta, şi anume ceea ce exprimă într-o formă superior estetică actele şi miturile existenţei individului. Din literatura lui Eminescu s-au învechit poemele de tinereţe şi o parte din poemele sale retorice. Din Gemenii sau Andrei Mureşanu rezistă doar câteva fragmente (mai precis blestemele), foarte puternice. Pe celelalte le citim ca pe nişte documente ale reveriilor, ale fantasmelor sale. Am făcut, cu trei-patru ani în urmă, o experienţă: am recitit ediţia Perpessicius şi am ales versurile care-mi plac din Eminescu. A ieşit un volum considerabil. Într-un poem am găsit, acoperite de o maşinărie retorică uriaşă, doar două sau patru versuri. Dar ce versuri! Unele dintre acelea pe care nu le uiţi niciodată.

Eminescu este un poet de geniu şi, cum am spus mai sus, românii se regăsesc în el, cu tristeţile, aspiraţiile şi nenorocul lor. Odă (în metru antic) mi se pare a fi

cel mai patriotic poem scris în limba română. Am scris această propoziție prin anii ’80, ca să sugerez că nu poemele despre patriotism (ce se scriau atunci) sunt reprezentative pentru spiritul unei naţii, ci un mare poem care spune ceva despre nefericirea şi singurătatea geniului... Nu mi-am schimbat ideea nici azi. Să ne oprim o clipă la acest splendid poem pe care Ion Barbu îl socotea esenţial pentru lirismul lui Eminescu şi-l punea, estetic, înaintea Luceafărului. Purificat, eliberat de alianţele epice şi de o filozofie uneori prea demonstrativă în alte poeme, poezia merge, într-adevăr, aici, spre esenţe, spiritualizează emoţia şi dă un sens înalt liric ideii de suferinţă romantică. La capătul acestui lirism existenţial se află melancolia şi singurătatea geniului. Din acest poem extraordinar pleacă, am sentimentul, poezia modernă românească:

„Nu credeam să-nvăţ a muri vrodată;

Pururi tânăr, înfăşurat în manta-mi,

Ochii mei nălţam visători la steaua

Singurătăţii.

Când deodată tu răsărişi în cale-mi,

Suferinţă tu, dureros de dulce...

Pân-în fund băui voluptatea morţii

Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus,

Ori ca Hercul înveninat de haina-i;

Focul meu a-l stinge nu pot cu toate

Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,

Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...

Pot să mai renviu luminos din el ca

Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,

Vino iar în sân, nepăsare tristă;

Ca să pot muri liniştit, pe mine

Mie redă-mă!”

– un poem cu altă tonalitate şi în alt stil decât acela cu care ne obişnuise Eminescu. Nichita Stănescu spunea într-o Respirare de-a lui că din versul liminar al Odei (care arată şi o performanţă prozodică, o înlănţuire de trei verbe) începe poezia metalingvistică, adică aceea care nu se mai bizuie pe morfologia sau sintaxa versului, ci pe altceva, nedefinit şi straniu... Este un fel de a numi simplitatea maiestuoasă a unui limbaj rece şi impunător ca marmura. Este potrivită, aici, o formulă care a fost folosită în cazul Valéry: un uragan înmărmurit. Este impresia lăsată, la lectură, de Oda eminesciană, care, se ştie, a pornit prin a celebra pe Napoleon, un erou al armelor, şi a devenit o meditaţie despre singurătatea geniului mistuit de propriul vis, o rugă abstractă... Stilisticienii (precedaţi de G. Ibrăileanu şi stimulaţi de T. Vianu) semnalează, în legătură cu structura poemului, trecerea de la stilul figurat (imagé) din lirica explozivă de tinereţe la un discurs în care dominante sunt ceea ce în limbaj structural se cheamă figurile gramaticale (figurile de structură). O schimbare se petrece, dovedeşte Ioana Em. Petrescu (Modele cosmologice şi viziuni poetice, 1978), şi în privinţa limbajului. În faza Odei (în metru antic), epitetele morale şi fizice sunt abandonate şi încep să devină recurente valorile negative, un prim semn de modernitate.

Ceea ce este sigur e faptul că poemul tulbură, întâi, prin mândra lui suferinţă, prin expresia unei superioare întâlniri a spiritului cu nepăsarea tristă. Asta vrea să spună ceva despre triumful spiritului care îşi învinge, prin chiar faptul de a-l gândi şi a-l cuprinde, tragicul existenţei. Ce splendid sună şi cât de adânc răzbat în fiinţa noastră înfricoşată de moarte aceste propoziţii din care au fost eliminate seducţiile muzicii lirice şi ale plasticităţii! Mai este ceva ce scoate în prim-plan acest poem şi atinge sensibilitatea noastră: indeterminarea obiectului liric. Cine urmăreşte evoluţia Odei, în variantele date de Perpessicius, observă progresiva ei detaşare de o cauzalitate precisă şi de un obiect de referinţă determinant. Forma ultimă este de o ambiguitate perfectă. Care este, în fond, sursa acestei dureri atât de adânci şi aşa de copleşitoare? Cititorul, obişnuit cu suferinţa erotică a poetului, bănuie că ataraxia (nepăsarea tristă) are o cauză lumească. Câteva versuri îl încurajează în acest sens: „Suferinţă tu, dureros de dulce...”, „Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus”... şi toată strofa a treia... O iubire neîmpărtăşită, trădată sau pierdută ar putea fi, dar, punctul de plecare al acestei însingurări cosmice. Dacă urmăreşti însă cu mai mare atenţie accentele poemului, vezi că chietudinea, durerea rece şi mândră, dorinţa de a intra în repausul etern, voluptatea morţii şi toate celelalte nuanţe ale versului duc gândul spre o suferinţă cu cauzalităţi misterioase de ordin ontologic. Este în discuţie chiar tragicul existenţei omului şi, în mod cert, nu este absentă nici varianta hiperioneană a suferinţei întâlnite în mai toate versurile din această perioadă...

Nu scapă, apoi, paradoxul pe care este construită această Odă, şi anume nepotrivirea între sensul enunţului şi expresia lui lirică. Poemul reclamă o mare combustie interioară („Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...”), adică suferinţe insuportabile, un chin fără capăt, în timp ce limbajul care exprimă toate acestea este bine măsurat, fără ornamente, abstract şi rece ca flăcările albastre care se ridică din comorile ascunse în pământ. Sau ca şi când, peste o groapă de jăratic, ai arunca plăci groase de marmură. Nimic nu răzbate la suprafaţă din temperatura interioară. Acest contrast este izbitor în poem şi întăreşte impresia de confesiune purificată, spiritualizată. Prin ea, Eminescu deschide cu adevărat (avea dreptate Maiorescu) o poartă spre lirica secolului nostru.

În fine, mulţi se arată iritaţi şi de faptul că Eminescu a devenit un mit pentru români şi se întreabă dacă acest mit nu ne împiedică să ne sincronizăm cu spiritul universal. După opinia mea, nu mitul Eminescu ne împiedică să intrăm în Europa şi, în genere, acolo unde ar trebui să fim. Dimpotrivă, fiind un mare poet, Eminescu ne poate reprezenta bine în lume şi poate exprima convingător spiritul naţional, felul nostru de a ne situa în lume. Poeţi ca el sau ca Arghezi, Blaga,

Bacovia, Barbu, Nichita Stănescu ne ajută să fim luați în seamă de alții și să nu pierim într-o federalitate cenușie (dacă o fi să fie). Cultura este, totuși, șansa noastră... Poeții noștri nu sunt cunoscuți aproape deloc. Dar acest fapt (întristător, desigur) nu înseamnă că ei nu există și că, cine știe, într-o zi, zeii nu vor sta și în preajma lor. Până atunci, măcar să nu-i batjocorim, măcar atât să facem pentru ei.

Eugen SIMION

Notă asupra ediției

În prezenta ediție, poeziile au fost ordonate cronologic, după anul scrierii: pentru cele publicate antum sunt menționați atât anul scrierii (între paranteze drepte), cât și cel al primei apariții, iar pentru poeziile rămase în manuscris este precizat doar anul redactării lor ultime, conform reconstituirii întreprinse de Perpessicius în ediția sa canonică. S-a renunțat astfel la împărțirea tradițională în antume și postume.

POEZII

[1866]

LA MORMÂNTUL LUI ARON PUMNUL

Îmbracă-te în doliu, frumoasă Bucovină,
Cu cipru verde-ncinge antică fruntea ta;
C-acuma din pleiada-ți auroasă și senină
Se stinse un luceafăr, se stinse o lumină,
Se stinse-o dalbă stea!

Metalica, vibrânda a clopotelor jale
Vuiește în cadență și sună întristat;
Căci, ah! geniul mare al deșteptării tale
Păși, se duse-acuma pe-a nemuririi cale
Și-n urmă-i ne-a lăsat!

Te-ai dus, te-ai dus din lume, o! geniu nalt și mare,
Colò unde te-așteaptă toți îngerii în cor,
Ce-ntoană tainic, dulce a sferelor cântare
Și-ți împletesc ghirlande, cununi mirositoare,
Cununi de albe flori!

Te plânge Bucovina, te plânge-n voce tare,

Te plânge-n tânguire şi locul tău natal;

Căci umbra ta măreaţă în falnica-i zburare

O urmă-ncet cu ochiul în tristă lăcrimare

Ce-i simţ naţional!

Urmeze încă-n cale-ţi şi lacrima duioasă,

Ce junii toţi o varsă pe trist mormântul tău,

Urmeze-ţi ea prin zboru-ţi în cânturi tânguioase.

În cânturi răsunânde, suspine-armonioase,

Colò, în Eliseu!...

Lăcrămioarele învăţăceilor..., 15/27 ianuarie 1866 [1866]

[1867]

CE-ȚI DORESC EU ȚIE, DULCE ROMÂNIE

Ce-ți doresc eu ție, dulce România,
Țara mea de glorii, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor!
Fiarbă vinu-n cupe, spumege pocalul,
Dacă fiii-ți mândri aste le nutresc;
Căci rămâne stânca, deşi moare valul,
Dulce România, asta ți-o doresc.

Vis de răzbunare negru ca mormântul
Spada ta de sânge dușman fumegând,
Și deasupra idrei fluture cu vântul
Visul tău de glorii falnic triumfând,
Spună lumii large steaguri tricoloare,
Spună ce-i poporul mare, românesc,
Când s-aprinde sacru candida-i vâlvoare,
Dulce România, asta ți-o doresc.

Îngerul iubirii, îngerul de pace,

Pe altarul Vestei tainic surâzând,

Ce pe Marte-n glorii să orbească-l face,

Când cu lampa-i zboară lumea luminând,

El pe sânu-ți vergin încă să coboare,

Guste fericirea raiului ceresc,

Tu îl strânge-n brațe, tu îi fă altare,

Dulce Românie, asta ți-o doresc.

Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,

Tânără mireasă, mamă cu amor!

Fiii tăi trăiască numai în frăție

Ca a nopții stele, ca a zilei zori,

Viața în vecie, glorii, bucurie,

Arme cu tărie, suflet românesc,

Vis de vitejie, falâ și mândrie,

Dulce Românie, asta ți-o doresc!

Familia, III, 14, 2/ 14 aprilie 1867 [1867]

[1870]

VENERE ŞI MADONĂ

Ideal pierdut în noaptea unei lumi ce nu mai este,
Lume ce gândea în basme şi vorbea în poezii,
O! te văd, te-aud, te cuget, tânără şi dulce veste
Dintr-un cer cu alte stele, cu-alte raiuri, cu alţi zei.

Venere, marmură caldă, ochi de piatră ce scânteie,
Braţ molatic ca gândirea unui împărat poet,
Tu ai fost divinizarea frumuseţii de femeie,
A femeii, ce şi astăzi tot frumoasă o revăd.

Rafael, pierdut în visuri ca-ntr-o noapte înstelată,
Suflet îmbătat de raze şi d-eterne primăveri,
Te-a văzut şi-a visat raiul cu grădini îmbălsămate,
Te-a văzut plutind regină printre îngerii din cer

Şi-a creat pe pânza goală pe Madona dumnezeie,
Cu diademă de stele, cu surâsul blând, vergin,
Faţa pală-n raze blonde, chip de înger, dar femeie,

Căci femeia-i prototipul îngerilor din senin.

Astfel eu, pierdut în noaptea unei vieţi de poezie,

Te-am văzut, femeie stearpă, fără suflet, fără foc,

Și-am făcut din tine-un înger, blând ca ziua de magie,

Când în viața pustiită râde-o rază de noroc.

Am văzut fața ta pală de o bolnavă beție,

Buza ta învinețită de-al corupţiei mușcat,

Și-am zvârlit asupră-ți, crudo, vălul alb de poezie,

Și paloarei tale raza inocenței eu i-am dat.

Ți-am dat palidele raze ce-nconjoară cu magie

Fruntea îngerului-geniu, îngerului-ideal,

Din demon făcui o sântă, dintr-un chicot, simfonie,

Din ochirile-ți murdare, ochiu-aurorei matinal.

Dar azi vălul cade, crudo! dismeţit din visuri sece,

Fruntea mea este trezită de al buzei tale-ngheţ

Și privesc la tine, demon, și amoru-mi stins și rece

Mă învață cum asupră-ți eu să caut cu dispreţ!

Tu îmi pari ca o bacantă, ce-a luat cu-nșelăciune
De pe-o frunte de fecioară mirtul verde de martir,
O fecioar-a cărei suflet era sânt ca rugăciunea,
Pe când inima bacantei e spasmodic, lung delir.

O, cum Rafael creat-a pe Madona dumnezeie,
Cu diadema-i de stele, cu surâsul blând, vergin,
Eu făcut-am zeitate dintr-o palidă femeie,
Cu inima stearpă, rece și cu suflet de venin!

*

Plângi, copilă? – C-o privire umedă și rugătoare
Poți din nou zdrobi și frânge apostat-inima mea?
La picioare-ți cad și-ți caut în ochi negri-adânci ca marea,
Și sărut a tale mâine, și-i întreb de poți ierta.

Șterge-ți ochii, nu mai plânge!... A fost crudă-nvinuirea,
A fost crudă și nedreaptă, fără razem, fără fond.
Suflete! de-ai fi chiar demon, tu ești sântă prin iubire,

Și ador pe acest demon cu ochi mari, cu părul blond.

Convorbiri literare, IV, 4, 15 aprilie 1870 [1870]

EPIGONII

Când privesc zilele de-aur a scripturelor române,
Mă cufund ca într-o mare de visări dulci şi senine
Şi în jur parcă-mi colindă dulci şi mândre primăveri,
Sau văd nopţi ce-ntind deasupră-mi oceanele de stele,
Zile cu trei sori în frunte, verzi dumbrăvi cu filomele,
Cu izvoare-ale gândirii şi cu râuri de cântări.

Văd poeţi ce-au scris o limbă, ca un fagure de miere:
Cichindeal gură de aur, Mumulean glas de durere,
Prale firea cea întoarsă, Daniil cel trist şi mic,
Văcărescu cântând dulce a iubirii primăvară,
Cantemir croind la planuri din cuţite şi pahară,
Beldiman vestind în stihuri pe războiul inimic.

Liră de argint, Sihleanu – Donici cuib de-nţelepciune,
Care, cum rar se întâmplă, ca să mediteze pune
Urechile ce-s prea lunge ori coarnele de la cerb;
Unde-i boul lui cuminte, unde-i vulpea diplomată?

S-au dus toți, s-au dus cu toate pe o cale ne’nturnată,

S-a dus Pann, finul Pepelei, cel isteț ca un proverb.

Eliad zidea din visuri și din basme seculare

Delta biblicelor sânte, profețiilor amare,

Adevăr scăldat în mite, Sfinx pătrunsă de-nțeles;

Munte cu capul de piatră de furtune detunată,

Stă și azi în fața lumii o enigmă nesplicată

Și vegheaz-o stâncă arsă dintre nouri de eres.

Bolliac cânta iobagul ș-a lui lanțuri de aramă;

L-ale țării flamuri negre Cârlova oștirea cheamă,

În prezent vrăjește umbre dintr-al secolilor plan;

Și ca Byron, treaz de vântul cel sălbatic al durerii,

Palid stinge-Alexandrescu sânta candel-a sperării,

Descifrând eternitatea din ruina unui an.

Pe-un pat alb ca un lințoliu zace lebăda murindă,

Zace palida vergină cu lungi gene, voce blândă –

Viața-i fu o primăvară, moartea-o părere de rău;

Iar poetul ei cel tânăr o privea cu îmbătare,

Și din liră curgeau note și din ochi lacrimi amare

Și astfel Bolintineanu începu cântecul său.

Mureșan scutură lanțul cu-a lui voce ruginită,

Rumpe coarde de aramă cu o mână amorțită,

Cheamă piatra să învie ca și miticul poet,

Smulge munților durerea, brazilor destinul spune,

Și bogat în sărăcia-i ca un astru el apune,

Preot deșteptării noastre, semnelor vremii profet.

Iar Negruzzi șterge colbul de pe cronice bătrâne,

Căci pe mucedele pagini stau domniile române,

Scrise de mâna cea veche a-nvățaților mireni;

Moaie pana în coloarea unor vremi de mult trecute,

Zugrăvește din nou iarăși pânzele posomorâte,

Ce-arătau faptele crunte unor domni tirani, vicleni.

Ș-acel rege-al poeziei, vecinic tânăr și ferice,

Ce din frunze îți doinește, ce cu fluierul îți zice,

Ce cu basmul povestește – veselul Alecsandri,

Ce-nșirând mărgăritare pe a stelei blondă rază,

Acum secolii străbate, o minune luminoasă,

Acum râde printre lacrimi când o cântă pe Dridri.

Sau visând o umbră dulce cu de-argint aripe albe,

Cu doi ochi ca două basme mistice, adânce, dalbe,

Cu zâmbirea de verginã, cu glas blând, duios, încet,

El îi pune pe-a ei frunte mândru diadem de stele,

O așează-n tron de aur, să domnească lumi rebele,

Și iubind-o fără margini, scrie: „visul de poet”.

Sau visând cu doina tristă a voinicului de munte,

Visul apelor adânce şi a stâncelor cărunte,

Visul selbelor bătrâne de pe umerii de deal,

El deșteaptă-n sânul nostru dorul țării cei străbune,

El revoacă-n dulci icoane a istoriei minune,

Vremea lui Ștefan cel Mare, zimbrul sombru și regal.

. . . . . .

Iară noi? noi, epigonii?... Simțiri reci, harfe zdrobite,

Mici de zile, mari de patimi, inimi bătrâne, urâte,

Măști râzânde, puse bine pe-un caracter inimic;

Dumnezeul nostru: umbră, patria noastră: o frază;

În noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază;

Voi credeați în scrisul vostru, noi nu credem în nimic!

Și de-aceea spusa voastră era sântă și frumoasă,

Căci de minți era gândită, căci din inimi era scoasă,

Inimi mari, tinere încă, deși voi sunteți bătrâni.

S-a întors mașina lumii, cu voi viitorul trece;

Noi suntem iarăși trecutul, fără inimi, trist și rece;

Noi în noi n-avem nimica, totu-i calp, totu-i străin!

Voi, pierduți în gânduri sânte, convorbeați cu idealuri;

Noi cârpim cerul cu stele, noi mânjim marea cu valuri,

Căci al nostru-i sur și rece – marea noastră-i de înghеț,

Voi urmați cu răpejune cugetările regine,

Când, plutind pe aripi sânte printre stelele senine,

Pe-a lor urme luminoase voi asemenea mergéți.

Cu-a ei candelă de aur palida înțelepciune,

Cu zâmbirea ei regală, ca o stea ce nu apune,

Lumina a vieţii voastre drum de roze semănat.

Sufletul vostru: un înger, inima voastră: o liră,

Ce la vântul cald ce-o mişcă cântări molcome respiră;

Ochiul vostru vedea-n lume de icoane un palat.

Noi? Privirea scrutătoare ce nimica nu visează,

Ce tablourile minte, ce simţirea simulează,

Privim reci la lumea asta – vă numim vizionari.

O convenţie e totul; ce-i azi drept mâne-i minciună;

Aţi luptat luptă deşartă, aţi vânat ţintă nebună,

Aţi visat zile de aur pe-astă lume de amar.

„Moartea succede vieţii, viaţa succede la moarte”,

Alt sens n-are lumea asta, n-are alt scop, altă soarte;

Oamenii din toate cele fac icoană şi simbol;

Numesc sânt, frumos şi bine ce nimic nu însemnează,

Împărţesc a lor gândire pe sisteme numeroase

Şi pun haine de imagini pe cadavrul trist şi gol.

Ce e cugetarea sacră? Combinare măiestrită

Unor lucruri nexistente; carte tristă şi-ncâlcită,

Ce mai mult o încifrează cel ce vrea a descifra.

Ce e poezia? înger palid cu priviri curate,

Voluptos joc cu icoane și cu glasuri tremurate,

Strai de purpură și aur peste țărâna cea grea.

Rămâneți dară cu bine, sânte firi vizionare,

Ce făceați valul să cânte, ce puneați steaua să zboare,

Ce creați o altă lume pe-astă lume de noroi;

Noi reducem tot la pravul azi în noi, mâni în ruină,

Proști și genii, mic și mare, sunet, sufletul, lumină –

Toate-s praf... Lumea-i cum este... și ca dânsa suntem noi.

Convorbiri literare, IV, 12, 15 august 1870 [1870]

[1871]

MORTUA EST!

Făclie de veghe pe umezi morminte,

Un sunet de clopot în orele sfinte,

Un vis ce își moaie aripa-n amar,

Astfel ai trecut de al lumii hotar.

Trecut-ai când ceru-i câmpie senină,

Cu râuri de lapte şi flori de lumină,

Când norii cei negri par sombre palate,

De luna regină pe rând vizitate.

Te văd ca o umbră de-argint strălucită,

Cu-aripi ridicate la ceruri pornită,

Suind, palid suflet, a norilor schele,

Prin ploaie de raze, ninsoare de stele.

O rază te-nalță, un cântec te duce,

Cu brațele albe pe piept puse cruce,

Când torsul s-aude l-al vrăjilor caier

Argint e pe ape și aur în aer.

Văd sufletu-ți candid prin spațiu cum trece;

Privesc apoi lutul rămas... alb și rece,

Cu haina lui lungă culcat în sicriu,

Privesc la surâsu-ți rămas încă viu –

Și-ntreb al meu suflet rănit de-ndoială,

De ce-ai murit, înger cu fața cea pală?

Au nu ai fost june, n-ai fost tu frumoasă?

Te-ai dus spre a stinge o stea radioasă?

Dar poate acolo să fie castele

Cu arcuri de aur zidite din stele,

Cu râuri de foc și cu poduri de-argint,

Cu țărmuri de smirnă, cu flori care cânt;

Să treci tu prin ele, o sfântă regină,

Cu păr lung de raze, cu ochi de lumină,

În haină albastră stropită cu aur,

Pe fruntea ta pală cunună de laur.

O, moartea e-un chaos, o mare de stele,

Când viața-i o baltă de vise rebele;

O, moartea-i un secol cu sori înflorit,

Când viața-i un basmu pustiu și urât. –

Dar poate... o! capu-mi pustiu cu furtune,

Gândirile-mi rele sugrum cele bune...

Când sorii se sting și când stelele pică,

Îmi vine a crede că toate-s nimică.

Se poate ca bolta de sus să se spargă,

Să cadă nimicul cu noaptea lui largă,

Să văd cerul negru că lumile-și cerne

Ca prăzi trecătoare a morții eterne...

Ș-atunci de-a fi astfel... atunci în vecie

Suflarea ta caldă ea n-o să învie,

Atunci graiu-ți dulce în veci este mut...

Atunci acest înger n-a fost decât lut.

Și totuși, țărână frumoasă și moartă,

De racla ta razim eu harfa mea spartă

Și moartea ta n-o plâng, ci mai fericesc

O rază fugită din chaos lumesc.

Ș-apoi... cine știe de este mai bine

A fi sau a nu fi... dar știe oricine

Că ceea ce nu e, nu simte dureri,

Și multe dureri-s, puține plăceri.

A fi? Nebunie și tristă și goală;

Urechea te minte și ochiul te-nșală;

Ce-un secol ne zice ceilalți o dezic.

Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.

Văd vise-ntrupate gonind după vise,

Pân’ dau în morminte ce-așteaptă deschise,

Și nu știu gândirea-mi în ce o să stâng:

Să râd ca nebunii? Să-i blestem? Să-i plâng?

La ce?... Oare totul nu e nebunie?

Au moartea ta, înger, de ce fu să fie?

Au e sens în lume? Tu chip zâmbitor,

Trăit-ai anume ca astfel să mori?

De e sens într-asta, e-ntors şi ateu,

Pe palida-ţi frunte nu-i scris Dumnezeu.

Convorbiri literare, V, 1, 1 martie 1871 [1871]

COPII ERAM NOI AMÂNDOI...

Copii eram noi amândoi,
Frate-meu şi cu mine.
Din coji de nucă car cu boi
Făceam şi înhămam la el
Culbeci bătrâni cu coarne.

Şi el citea pe Robinson,
Mi-l povestea şi mie;
Eu zideam Turnul Vavilon
Din cărţi de joc şi mai spuneam
Şi eu câte-o prostie.

Adesea la scăldat mergeam
În ochiul de pădure,
La balta mare ajungeam
Şi l-al ei mijloc înotam
La insula cea verde.

Din lut acolo am zidit,

Din stuful des şi mare,

Cetate mândră la privit,

Cu turnuri mari de tinichea,

Cu zid împresurată.

Şi frate-meu ca împărat

Mi-a dat mie solie,

Să merg la broaşte neapărat,

Să-i chem la bătălie –

Să vedem cine-i mai tare.

Şi împăratul broaştelor,

C-un oacacà de fală,

Primi – poruncì oştilor

Ca balta s-o răscoale.

Şi am pornit război.

Vai! multe broaşte noi am prins

– Îmi pare chiar pe rege –

Şi-n turnul negru le-am închis,

Din insula cea verde.

Spre sar-am făcut pace

Și drumul broaștelor le-am dat,

Săltau cu bucurie,

În balt-adânc s-au cufundat

Ca să nu mai revie.

Noi am pornit spre casă.

Atunci răsplata am cerut

Pentru a mele fapte –

Și frate-meu m-a desemnat

De rege-n miazănoapte

Peste popoare-ndiane.

Motanul alb era vistier,

Mârzac cel chior ministru –

Când de la el eu leafa-mi cer,

El miaună sinistru.

Cordial i-am strâns eu laba.

Și împăratul milostiv

Mi-a dat și de soție

Pe fiica lui cu râs lasciv

Și țapănă, nurlie,

Pe Tlantaqu-caputli.

Am mulțămit c-un umil semn,

– Drept mantie-o prostire –

M-am dus l-amanta mea de lemn,

În sfânta mănăstire,

Într-un cotlon de sobă.

Și ah! și dragă-mi mai era!

Vorbeam blând cu dânsa,

Dară ea nu-mi răspundea

Și de ciudă eu atunci

Am aruncat-o-n foc.

Și pe șură ne primblam

Peste stuf și paie

Și pe munți ne-nchipuiam.

Cu fiece bătaie

Mărşileam alături.

Şi pe cap mi se îmfla

Casca de hârtie.

O batistă într-un băţ,

Steag de bătălie.

Cântam: Trararah!

Ah! v-aţi dus visuri, v-aţi dus!

Mort e al meu frate.

Nimeni ochii-i n-a închis

În străinătate –

Poate-s deschişi şi-n groapă!

Dar ades într-al meu vis

Ochii mari albaştri

Luminează – un surâs

Din doi vineţi aştri

Sutfletu-mi trezeşte.

Eu? Mai este inima-mi

Din copilărie?

. . . . . .

Ah! îmi îmblă ades prin gând

O cântare veche.

Parcă-mi țiuie-aiurind

Dulce în ureche:

Lume, lume şi iar lume!

[1872]

CUGETĂRILE SĂRMANULUI DIONIS

Ah! garafa pântecoasă doar de sfeșnic mai e bună!
Și mucoasa lumânare sfârâind săul și-l arde.
Și-n această sărăcie, te inspiră, cântă, barde –
Bani n-am mai văzut de-un secol, vin n-am mai băut de-o lună.

Un regat pentru-o țigară, s-împlu norii de zăpadă
Cu himere!... Dar de unde? Scârțâie de vânt fereasta,
În pod miaună motanii – la curcani vânătă-i creasta
Și cu pasuri melancolici meditând umblă-n ogradă.

Uh! ce frig... îmi văd suflarea, – și căciula cea de oaie
Pe urechi am tras-o zdravăn – iar de coate nici că-mi pasă,
Ca țiganul, care bagă degetul prin rara casă
De năvod – cu-a mele coate eu cerc vremea de se-nmoaie.

Cum nu sunt un șoarec, Doamne, – măcar totuși are blană,
Mi-aș mânca cărțile mele – nici că mi-ar păsa de ger...
Mi-ar părea superbă, dulce o bucată din Homer,

Un palat, borta-n părete și nevasta – o icoană.

Pe păreți cu colb, pe podul cu lungi pânze de painjen

Roiesc ploșnițele roșii, de ți-i drag să te-uiți la ele!

Greu li-i de mindir de paie, și apoi din biata-mi piele

Nici că au ce să mai sugă. – Într-un roi mai de un stânjen

Au ieșit la promenadă – ce petrecere gentilă!

Ploșnița ceea-i bătrână, cuvios în mers pășește;

Cela-i cavaler... e iute... oare știe franțuzește?

Cea ce-ncunjură mulțimea i-o romantică copilă.

Bruh! mi-i frig . – Iată pe mână cum codește-un negru purec ;

Să-mi moi degetul în gură – am să-l prind – ba las' , săracul!

Pripășit la vreo femeie, știu că ar vedea pe dracul,

Dară eu – ce-mi pasă mie – bietul „îns!" la ce să-l purec?

Și motanul toarce-n sobă de blazat ce-i. – Măi motane,

Vino-ncoa să stăm de vorbă, unice amic și ornic.

De-ar fi-n lume-un sat de mâțe, zău! că-n el te-aș pune vornic,

Ca să știi și tu odată boieria ce-i, sărmane!

Oare ce gândește hâtrul de stă ghem și toarce-ntruna?

Ce idei se-nșiră dulce în mâțeasca-i fantazie?

Vreo cucoană cu-albă blană cu amoru-i îl îmbie,

Rendez-vous i-a dat în șură, ori în pod, în găvănă?

De-ar fi-n lume numai mâțe – tot poet aș fi? Totuna:

Mieunând în ode nalte, tragic miorlăind – un Garrick,

Ziua tologit în soare, pândind cozile de șoaric,

Noaptea-n pod, cerdac și streșini heinizând duios la lună.

Filosof de-aș fi – simțirea-mi ar fi vecinic la aman!

În prelegeri populare idealele le apăr

Și junimei generoase, domnișoarele ce scapăr,

Le arăt că lumea vis e – un vis sarbăd – de motan.

Sau ca popă colo-n templul, închinat ființei, care

După chip ș-asemănare a creat mâțescul neam,

Aș striga: o, motănime! motănime! Vai... Haram

De-al tău suflet, motănime, nepostind postul cel mare.

Ah! Sunt printre voi de-aceia care nu cred tabla legii,

Firea mai presus de fire, mintea mai presus de minte,

Ce destinul motănimei îl desfăşură-nainte!

Ah! atei, nu tem ei iadul ş-a lui Duhuri – liliecii?

Anathema sit! – Să-l scuipe oricare motan de treabă,

Nu vedeţi ce-nţelepciune e-n făptura voastră chiară?

O, motani fără de suflet! – La zgâriet el v-a dat gheară

Şi la tors v-a dat mustețe – vreţi să-l pipăiţi cu laba?

Îi! că în clondir se stinge căpeţelul de lumină!

Moşule, mergi de te culcă, nu vezi că s-a-ntunecat?

Să visăm favori şi aur, tu-n cotlon şi eu în pat.

De-aş putea să dorm încaltea. – Somn, a gândului odină,

O, acopere fiinţa-mi cu-a ta mută armonie,

Vino somn – ori vino moarte. Pentru mine e totuna:

De-oi petrece-ncă cu mâțe şi cu pureci şi cu luna,

Or de nu – cui ce-i aduce? – Poezie – sărăcie!

Convorbiri literare, VI, 9, 1 decembrie 1872 [1872]

DEMONISM

O raclă mare-i lumea. Stelele-s cuie
Bătute-n ea și soarele-i fereasta
La temnița vieții. Prin el trece
Lumina frântă numai dintr-o lume
Unde-n loc de aer e un aur,
Topit și transparent, mirositor
Și cald. Câmpii albastre se întind,
A cerurilor câmpuri potolind
Vânăta lor dulceață sub suflarea
Acelui aer aurit.
Acolo stă la masa lungă, albă,
Bătrânul zeu cu barba de ninsoare
Și din păhare nalte bea aurora
Cu spume de nori albi. Și îngeri dulci
În haine de argint, frunți ca ninsoarea,
Cu ochi albaștri cari lin lucesc
Și-ntunecat în lumea cea solară,
Cu sânuri dulci, ca marmura de netezi,

Îi mângâi barba lungă, – și razim capul

De umerii bătrâni cuprinși de plete.

Și colțuroasa-i roșie coroană,

De fulger împietrit, lucește-n aer

Sălbatec. Iar un înger... cel mai blând,

Îngenuncheat l-a lui picioare cântă

Pe arfa sa și aerul roșește

De voluptatea cântecului său...

Nu credeți cum că luna-i lună. Este

Fereastra cărei ziua-i zicem soare.

Când îngeri cântă de asupra raclei

În lumea cerurilor – ele-albesc.

Și nu mai pătrund raze aurite

Prin vechi oblon – ci raze de argint

Și pe pământ ajung țăndări duioase

Din cântecul frumos – dar numai țăndări...

Ici în sicriu, sub cel capac albastru

Și țintuit și ferecat cu stele,

Noi viermuim în mase în cadavrul

Cel negru de vechime și uscat

Al vechiului pământ care ne naște –

Certându-ne-ntre noi, fiinţi ciudate,

Greţoase în deşertăciunea lor.

Este un ce măreţ în firea noastră,

Dar acel ceva nu din noi răsare,

O moştenim de la Titanul mort,

De la pământ, în care ne nutrim.

În moartea lui e ceva sfânt şi mare,

E o gândire-adâncă şi-ndrăzneaţă

Pentru ce el fu condamnat la moarte.

Viaţa noastră e o ironie,

Minciuna-i rădăcina ei. Dorinţa

De-a fi şi de-a-avea singur tot ce este

Principiul e de înflorire a ei.

În van pământul mort ne-nspiră câteodată

Din sântul suc al stinsei sale vieţe

Gândiri de-o nobilă, naltă răscoală:

Întoarcerea la fire şi dreptate.

Noi nu-l pricepem... o-ncercăm adese

Dar n-o putem. Făcuţi suntem

După asemănarea-acelui mare

Puternic egoist, carele singur

Îmbrăcat în mărirea-i solitară

Ridică-n cer înnourata-i frunte.

În van voim a reintra-n natură,

În van voim a scutura din suflet

Dorința de mărire și putere,

Dorința de a fi ca el în lume:

Unici. Și această dorință,

Temei la state, națiuni și cauza

Războaielor cumplite care sunt

Pașii istoriei, acest e... răul.

Să nu ne înșelăm. Impulsul prim

La orice gând, la orișice voință,

La orice faptă-i răul. Însă

Atuncea când ne naștem, răsăriți

Abia din carnea vechiului Titan,

Noi suntem buni – până suntem copii.

O binefacere ne dă pământul,

Neprețuită-n duioșia ei,

El ne permite ca să ne întoarcem

Dup-o viață vană, zgomotoasă,

În sânul lui – în sânul lui și-al păcii.

El ne-a și pus, bătrân-duiosul tată,

Adânc în suflet o dorință dulce

Și de-ntrebăm aceast-enigmă scumpă

Ce însemnează și dacă voim

A o pricepe, ea răspunde: pace.

Da! pace căutăm fără s-o știm.

Ce n-o luăm de la-nceput? De ce

O căutăm în luptă? Căci în lupte

Nu e decât victorie pe de o parte,

Cădere pe de alta – nedreptate.

Și din viața noastră,-ntemeiată

Pe rău și pe nedrept și pe minciună,

Și din știința morții – a renturnării

În corpul mort, din care am ieșit,

Se naște veșnica nefericire.

Suntem copii – etern nefericiți.

Dar în zădar, căci suntem după chipul

Și-asămănarea lui. Noi suntem răi

Fără de-a-avea puterea lui. Răi putem fi

Mai ca și el – dară din neputință

Se naște ironia vieții noastre.

În van Titanul mort, ce ne-a născut

Binele ni-l voieşte; în zădar

Cearcă-a vorbi cu noi în cugetări

Strălucitoare, varii,-mbălsămate,

În flori, în râuri, în glasul naturii

Ce-i glasul lui, consilii vrea a da.

În van. Viața, sufletul, rațiunea

– Scânteia care o numim divină –

Ne face a ne înșăla asupra firii

Și-a n-o-nțelege...

O, demon, demon! Abia-acum pricep

De ce-ai urcat adâncurile tale

Contra nălțimilor cerești;

El a fost rău şi fiindcă răul

Puterea are de-a învinge... -nvinse.

Tu ai fost drept, de-aceea ai căzut.

Tu ai voit s-aduci dreptate-n lume:

El e monarc şi nu vrea a cunoaşte

Decât voința-şi proprie şi-aceea

E rea. Tu ai crezut, o, demon,

Că în dreptate e putere. – Nu,

Dreptatea nu-i nimic făr-de putere.

Cătat-ai aliaţi între titanii

Ce brăzdau caosu-n a lor răscoală,

Ai înzestrat pământul cu gândiri,

L-ai înarmat cu argumente mari

Contra lui Ormuz.

Și el ca tine a devenit rebel,

Se zvârcoli spre ceruri spre-a le sparge,

Mișcând aripile-i de munți de piatră,

Puterea sa cumplită – contra Lui.

Dar deturnat el recăzu în caos –

Cadavru viu, l-învăli într-o raclă

Albastră.

Titan bătrân, cu aspru păr de codri,

Plânge în veci pe creţii feţii sale

Fluvii de lacrimi. De-aceea-i ca mort;

Uscat... stors de dureri este adâncu-i –

Și de dureri a devenit granit.

A lui gândiri încremeniră reci

În fruntea sa de stânci și deveniră:

Rozele dulci rubine; foile,

Smaralde, iară crinii,

Diamante. Sângele său

Se prefăcu în aur, iară muşchii

Se prefăcură în argint şi fier.

Din carnea-i putrezită, din noroi

S-au născut viermii negrului cadavru:

Oamenii.

Spre a-l batjocori până şi-n moarte

Ne-am născut noi, după ordin divin,

Făcuţi ca să-şi petreacă Dumnezeul

Bătrân cu comica-ne neputinţă,

Să râdă-n tunet de deşertăciunea

Viermilor cruzi, ce s-asamăn cu el,

Să poată zice-n cruntă ironie:

Pământ rebel, iată copiii tăi!

[1872]

MIRADONIZ

Miradoniz avea palat de stânci.

Drept streşină era un codru vechi

Şi colonadele erau de munţi în şir,

Ce negri de bazalt se înşirau,

Pe când deasupra, streşina antică,

Codrul cel vechi fremea îmflat de vânt.

O vale-adâncă ce-ngropa în codri,

Vechi ca pământul jumetà din munte,

Mâncând cu trunchii rupţi scările negre

De stânci, care duceau sus în palat –

O vale-adâncă şi întinsă, lungă,

Tăiată de un fluviu adânc bătrân,

Ce pe-a lui spate văluroase pare

A duce insulele ce le are-n el –

O vale cât o ţară e grădina

Castelului Miradoniz.

Iar în castel de treci prin colonade

Dai de înalte hale cu plafondul

Lor negru strălucit și cu păduri

De flori. Păduri cărora florile

Ca arborii-s de mari. Roze ca sorii,

Și crini, ca urnele antice de argint,

Se leagănă pe lugerii cei nalți,

Iar aerul văratic, dulce, moale.

Ca stelele sunt musculițele prin frunze

Și împlu aerul cel cald cu o lumină

Verzuie, clară, aromată Fluturi –

Cu părul de-aur și cu aripioare

De curcubău – în haine de argint

Din floare-n floare fâlfâiesc și-și moaie

Gurițele-umede și roșii în potirul

Mirositor și plin de miere-al florilor.

Tufe de roze sunt dumbrăvi umbroase

Și verzi-întunecoase, presărate

Cu sori dulci înfoiați, mirositori

E-o florărie de giganți. Într-un loc

Crăpată-i bolta de granit, de cauți

Prin streșina de codru până sus,

Unde în ceruri lin plutește luna.

Ea-i o regină tânără și blondă

În mantia-i albastră constelată,

Cu mâinile unite pe-al ei piept

De neauă... Trece luminând cu ochii

Albaștri, mari, prin straturi înflorite

De nori, ce înfoiate îi oferă

Roze de purpur, crinii de argint;

Din când în când cu mâna-i argintoasă

Ea rupe câte-o floare și-o aruncă

Jos pe pământ ca pe-o gândire de-aur;

Colo un nor se nalță sfânt și sur,

Se-ncheagă, se formează -ncremenește,

Devine-un templu grec și plin de umbra

Columnelor ce-l înconjor – și prin columne

Trece-argintoasă câte-o rază-a lunei.

Ea drumul ia spre-acel castel. Diàdema-i

De diamante-n stele contopite

Brilează-n noapte – tăriile negre

A domei se-nsenină – și ea intră

În el. – Columnele-ard sub clara ei lumină

Și aruncă umbra una-ntr-alta.

Ea intră-n domă... stelele-o urmează.

Și noaptea sântă plină-i de-ntuneric

Pe râul sânt ce curge-n valea mare

Care-i grădina cea din codri vechi

A lui Miradoniz. – Insule sfinte

Se nalță-n el ca scorburi de tămâie.

Copile sunt cu ochi rotunzi și negri,

Cu flori de aur, de smarald – cu stânce

De smirnă risipită și sfărmată

În bulgări mari. Pe mândrele cărări,

Ce trec prin verzile și mândre plaiuri,

E pulbere de-argint. Pe drumuri

Cireși în floare scutură zăpada

Trandafirie a-nfloririi lor,

Vântul le mână, văluros le nalță,

De flori troiene în loc de omăt

Și sălcii sfinte mișcă a lor frunză

De-argint deasupra apei și se oglindează

În fundul ei – astfel încât se pare

Că din aceași rădăcină crește

O insulă în sus și una-n jos.

Și nu-i nimica în aceste ramuri:

Dintr-un copac într-altul numai țes

Painjini de smarald painjinișul

Cel rar de diamant – și greieri cântă,

Ca orologii aruncate-n iarbă.

Și peste râul mare, de pe-un vârf

De arbore antic țesut-au ei

Un pod din pânza lor diamantoasă,

Legându-l dincolo de alți copaci.

Prin podul străveziu și clar străbate

A lunei rază și-nverzește râul

Cu miile lui unde, ca-ntr-o mândră

Nemaivăzută feerie. – Iară peste pod

Trece albă, dulce, mlădioasă, june,

Albă, ca neaua noaptea, păru-i de aur

Lin împletind în crinii mânilor,

Ivind prin haina albă membri-angelici,

Abia călcând podul cel lung cu-a ei

Picioare de omăt, zâna Miradoniz.

Ea-ajunge în grădina ei de codri

Și rătăcește, – o umbră argintie

Și luminoasă-n umbra lor cea neagră;

Ici se pleacă spre a culege o floare,

Spre-a arunca în fluviul bătrân,

Colo aleargă dup-un flutur,

Îl prinde – îi sărută ochii și-i dă drumul;

Apoi ea prinde-o pasăre măiastră

De aur, se așază-ntr-a ei aripi

Și zboară-n noapte printre stele de-aur.

[1872]

TĂCEȚI! CEARTA AMUȚEASCĂ...

Tăceți! Cearta amuțească – E-o oră grea și mare,

Aripele ei negre în ceruri se întind,

Astfel lumea-amuțește la-ntunecări sobre,

Astfel marea-amuțește, vulcane când s-aprind;

Când prin a vieții visuri – oștiri de nori – apare

A morții umbră slabă cu coasa de argint

Tăceți! Cum tace-n spaimă a Nordului popor

Când evul asfințește și dumnezeii mor.

Aduceți-vă aminte de-acele nalte poze

De frunțile-n lumină a vechilor profeți;

Pe un pustiu de piatră, pe cer d-azur și roze

Trecu un stâlp de flacări ce lumina măreț

Și-n fruntea unui popol – pierdut în chin – e Mose,

Și sufletul lui mare, adânc și îndrăzneț,

Prevede că în sânul pierdutului popor

E viitorul lumei ș-al ei mântuitor.

El n-a văzut pământul promisiei divine,
Viața lui se stinse în munții slabi și suri,
Corpul i-l poartă-ntregul pustiu fără de fine,
O ginte-ntreagă poartă a lui învățături.
Ca-nmormântată-n secoli, cenușa lui rămâne,
Dar spiritu-i sfăramă înalții, vechii muri
De Iericho – și-n gându-i și-n biblia lui scrisă
Viața-ntreagă mare unui popor e-nchisă.

Astfel în noaptea noastră pierdută și amară,
Un glas de deșteptare adânc a răsunat,
O stea a rupt puternic eclipsa cea solară.
Un stâlp pin chinuire un drum ne-a arătat.
O arpă de aramă cu coarda temerară
Trezi-n sufletul nostru simțire de bărbat:
Ca glasul Providenței din stinsele decade,
Astfel s-auzi glasu-ți, bătrâne Eliade!

O, limba lui! îmi pare c-aud cum ea răsună
În aspra ei mânie, zidind nor peste nor,
Din ștearsa, nențeleasa a istoriei rună

A descifrat al ginţii puternic viitor.

El trece peste timpuri pe valuri cum furtuna,

Valuri cari în ceartă se scutură şi mor.

Os magna sonaturum! Idei c-ale lui Crist

În limba inspirată unui evanghelist.

Inima lui cea mare menită fu de soartă

Să nască-ntr-un timp rece, căzut, degenerat,

Dacă în fundul negru, adânc din marea moartă,

Cu-ape de plumb, cu valuri greoaie-n a ei pat,

Vulcan putemic, care cutremur în el poartă,

Cu razele-i de flacări ar fi acufundat,

Pân-ce deodată mândre, gândirile-i irump

Pin undele greoaie, pin apele de plumb.

[1872]

ODIN ŞI POETUL

Ei cer să cânt... durerea mea adâncă

S-o lustruiesc în rime și cadențe

Dulci ca lumina lunei primăvara

Într-o grădină din Italia.

Să fac cu poezia mea cea dulce

Damele să suspine, ce frumoase

Pot fi pentru oricine. Pentru mine

Nu. Și juni nătângi cu țigarete-n gură,

Frizați, cu sticla-n ochi, cu cioc sub dinți,

Să reciteze versuri de-ale mele

Spre-a coperi cu-espresia adâncă

Unei simțiri adevărate – niște mofturi.

Mai bine-aș smulge sufletul din mine,

Aș stoarce cu o mână crudă, rece

Tot focul sânt din el, ca în scânteie

Să se risipe, pân’ se va-njosi

Să animeze pe deșerți și răi.

O, și de-ați plânge chiar, dacă durerea

Adevărată și neprefăcută

V-ar topi ochii și a mea cântare

V-ar arde sufletul din voi... Atuncea

E și mai rău – și-atunci și mai puțin

Va gândi cineva pe un moment

L-acel nefericit ce le-a avut.

Voi le citiți ca să puteți a plânge

– Căci prin izvor de lacrimi mor dureri

Voi știți c-o mână – oricare-ar fi – v-atinge

Fruntea cea plină de sudori, și dulce

Va răcori bolnava fierbințeală

Și stavilă la lacrime va pune

C-o sărutare... La mine,

Ce singur stau cu fruntea-ntunecată,

Ce nu pot plânge pentru că durerea

Ochii-mi a stors și sufletul meu aspru

L-a împietrit... la mine

Nimeni nu va gândi, nici a gândit.

La ce? Au nu știu ei cu toții

Că dacă vor seca a mea durere

Cu mângâieri – atuncea și izvorul

De cânturi va seca... Nebuni! vă iert...

O, mare, mare înghețată, cum nu sunt

De tine-aproape să mă-nec în tine!

Tu mi-ai deschide-a tale porți albastre,

Ai răcori durerea-mi înfocată

Cu iarna ta eternă. Mi-ai deschide

A tale-albastre hale și mărețe;

Pe scări valuri coborând în ele,

Aș saluta cu aspra mea cântare

Pe zeii vechi și mândri ai Valhalei.

– Bine-ai venit, tânăr cu ochi din ceriuri,

Râzând Odin și ridicându-și cupa

M-ar saluta. – Și haina ceea lungă

Și albă creții ar arunca de neauă

Și părul lung mi s-ar îmfla de vânt.

– Un scaun pentru bard – și-n scaunul nalt

De piatră, cu sprijoanele lui nalte,

Eu m-aș simți că-s uriaș.

Și zeii mângâind lungele barbe,

Nălțând privirea-n bolțile antice

Spre a-și aminti dulci suveniri,

M-ar asculta spunându-le de lumea

Cea de pitici, ce virmuiește astăzi

Pe țărâna ce-au locuit-o ei.

– „Lasă-i pustiei, cine-ar fi crezut

C-atât de mizerabilă a deveni.

Semința cea din zei născută.”

Dar un bătrân ce sta-ntr-un colț de masă

Ridică cupa lui cu mied: –„Ascultă,

Nu mi-i ști spune ce mai face țara

Ce Dacia se numea – regatul meu?

Mai stă-nrădăcinată-n munți de piatră,

Cu murii de granit, cu turnuri gote,

Cetatea-mi veche Sarmisegetuza?”

– Nicicum, o, Decebal. O văd

Pentru întâia dată acum înălțată

Prin părul tău ca o coroană mândră,

Lucrată-n pietre scumpe ca-n granit.

– Dară urmașii acelor romani?

– Ce să vorbesc de ei? Toți oamenii

Pigmei sunt azi pe vechiul glob... dar ei

Între pigmeii toți sunt cei mai mici

Mai slabi, mai fără suflet, mai mișei.

Romani sau daci, daci sau romani, nimic

N-aduce aminte de-a voastră mărire.

Orice popor, oricât de prăpădit

O piatră va găsi, sau o bucată

De fier ori de aramă, ca să sape

Cu ea urmele-adânci ce le-ați lăsat –

Voi oameni mari, ce stați acum cu zeii

Și ospătați cu ei – în colbul negru

Uitat ș-ușor al vechiului pământ.

Dar ei... De-ar merge-n sud și nord – nimica.

Sunt ca o laie de nomazi și de lăieți

Ce stau deocamdată numai pre pământul

Ce l-au cuprins, spre a fi alungați

De alt popor mai tare, iubitor

De cele ce-au trecut, ce-s rădăcina

Și gloria celor ce sunt.

– Ah! ce-am dori în ora morții mele,

Roma să guste pân-în fund păharul

Mizeriei și-a decăderii, într-atât

Încât să se desprețuiască ei pe sine –

Asta s-a împlinit... Romanii vechi și mândri,

Învingătorii lumii, au devenit

Romunculi... Dar cu ce s-ocupă ei?

Or fi crescând căței, or fi-nvățând

Să strige ca cucoșii... un popor

Ce se desprețuiește pe el însuși trebui

S-ajungă la d-acestea.

– Nu, vorbesc franțuzește și fac politică.

– E tot atâta.

– De unde vii? întreabă Odin blând.

– Am răsărit din fundul Mării Negre,

Ca un luceafăr am trecut prin lume,

În ceruri am privit și pe pământ

Și-am coborât la tine, mândre zeu,

Și la consorții tăi cei plini de glorii.

De cântec este sufletul meu plin.

De vrei s-alizi al iernii glas vuind

Și lunecând prin strunele-mi de fier,

De vrei s-auzi cum viscolește-n arfa-mi

Un cânt bătrân și răscolind din fundu-i

Sunete-adânci și nemaiauzite,

Ordonă numai – sau de vrei ca fluviul

De foc al gândurilor mele mari

Să curgă-n volbură de aur pe picioare

De stânci bătrâne, într-o limbă aspră

Și veche – însă clară și înaltă

Ca bolțile cerului tău, o, Odin,

Spune-mi atunci, să-nstrun ale ei coarde

Ca să-mi câștig cununa mea de laur.

Poate-ar fi vrut ei să mi-o deie... Dară

De la pitici eu nu primesc nimica.

– Sărman copil – zice bătrânul zeu –

De ce răscolești tu toată durerea

Ce sufletul tău tânăr a cuprins?

Nu crede că-n furtună, în durere,

În arderea unei păduri bătrâne,

În arderea și-amestecul hidos

Al gândurilor unui neferice

E frumusețea. Nu – în seninul,

În liniștea adâncă sufletească,

Acolo vei găsi adevărata,

Unica frumusețe...

(Fruntea-i înaltă,

De neauă coperită, și coroana-i

De stele-albastre strălucea în hală,

Și vorba lui blândă era duioasă.)

... Din cupa mea de aur bea auroră

S-între seninul blândei dimineţe

În pieptul tău. Și ți-oi deschide-atunci

Portalele nalte de la hale

Cu lungi coloane de zăpadă, cu-arcuri

De neauă albă, ca argint din Ophir,

Cu bolţi mai nalte decât însuși cerul.

Acolo printr-acele lungi coloane

Suspendă lampe mari ca nişte albe lune

Ce împlu lumea visurilor mele

Cu o lumină dulce, albă, caldă.

Stâlpii sclipesc, bolţile-s strălucite,

Cărările-s de pulbere mai albă

Ca-argintul cel de viu. – Un aer

Blând argintiu îţi va îmfla tot părul,

Vei răsufla miroase dulci de crin,

Talarul tău va lumina în noapte –

Prin hale vei zări blândele-mi zâne,

Și-atunci să cânți. Vei ști ce e frumos.

O vorbă zice – murii cei albaștri

Ai mării, desfăcuți în două,-mi lasă

Privirea într-un labirint de neauă:

Coloane nalte, bolți arcate splendid,

Pe ele lune lin ardeau... și-n umbra

Cea clar-oscură-a stâlpilor de neauă

Văzut-am o copilă dulce-înaltă,

Subțire ca-ntruparea unui crin.

Frumosu-i păr de aur desfăcut

Cădea pân-la călcâie, haina-i albă

Udă părea de moale – strălucită

Cuprindea membrii ei dulci și zvelți,

Mânile-i mici, ca doi crini albi, încearcă

În van a împleti părul de aur,

Gura-i o roză surâzând deschisă,

Ochii-i albaștri luminau ca stele,

Iar pe-a ei umeri albi abia se ține

Haina cea lungă și bogată – Vino,

Odin îi zice, blând copil al mării.

Un bard sătul de-a lumii lungi mizerii

S-au coborât în noaptea noastră clară

Să cânte roagă-l. Ca o umbră

Strălucind argintiu în clară noapte

S-apropie... – O, nu te teme, -mi zice,

Tu, ce nu temi furtuna și durerea,

De ce să tremuri la a mea privire?

Lin tremură glasul ei blând în noapte.

– O, zână, nu de frică, de plăcere

Tremură-n mine sufletul meu bolnav.

Să cânt? Dar oare la a ta privire

Nu amuțește cântul de-admirare –

Nu ești un cântec însăși – cel mai dulce,

Cel mai frumos, ce a fugit vodată

Din arfa unui bard? O, fecioară,

Vin-lângă mine, să mă uit în ochii-ți,

Să uit de lume, ah! să pot uita

Fierea cu care ei m-au adăpat

În lume. Cine-ar fi știut

Că-n fundul mării tu trăiești, copilă,

Ca un mărgăritar, topit din visul

Mării întregi,

Și nu te temi că aurul din plete-ți

Se va topi în stele – și că păru-ți

Amestecat cu ele-ar străluci

În noapte-albastră a acestei lumi;

Și nu te temi că glasul tău

Va-ndulci vecinicia cea amară

A mării! – Măgulitor, ea zice,

Ș-o roză ea lasă pe a mea gură,

Cu tânăr miros – raza gurei sale.

– Frumoasă ești, ca să găsesc cuvinte

Spre-a îndulci ochii tăi mari albaştri,

Sufletul tău cel blând, nevinovat,

Aș sfărma soarele în țăndări de-aur,

L-aș presăra-n cărarea ca de neauă:

O închinare l-a tale picioare

Mici, dulci și albe. O, Odin,

Pune-i un sceptru-n mână, sceptrul mării,

Pe fruntea ei coroană pune, mare,

De diamante, umede, topite

În strălucirea lor cea înfocată,

Căci ea-i regina frumuseții – a lumii.

Ea capu-și rezemă de ai mei umeri

Și glasul ei îmi șopti în ureche:

– Voi îndulci tot chinul, tot amarul

Cu care-n lume ei te-au adăpat

Căci te iubesc, sărmanul meu copil.

Și Odin își deschise ochii albaștri

Și mari, râzând cu ei – iar zeii

Lin șoșoteau între ei bătrânește

Și surâzând își aduceau aminte

De-a tinereții zile dulci a lor, ascunse

În negura secolilor trecuți.

[1872]

MEMENTO MORI

(Panorama deşertăciunilor)

Turma visurilor mele eu le pasc ca oi de aur,
Când a nopţii întunerec – înstelatul rege maur –
Lasă norii lui molateci înfoiaţi în pat ceresc,
Iară luna argintie, ca un palid dulce soare,
Vrăji aduce peste lume printr-a stelelor ninsoare,
Când în straturi luminoase basmele copile cresc.

Mergi, tu, luntre-a vieţii mele, pe-a visării lucii valuri,
Până unde-n ape sfinte se ridică mândre maluri,
Cu dumbrăvi de laur verde şi cu lunci de chiparos,
Unde-n ramurile negre o cântare-n veci suspină,
Unde sfinţii se preîmblă în lungi haine de lumină,
Unde-i moartea cu-aripi negre şi cu chipul ei frumos.

Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei visuri fericite,
Alta-i lumea cea aievea, unde cu sudori muncite
Te încerci a scoate lapte din a stâncei coaste seci;

Una-i lumea-nchipuirii cu-a ei mândre flori de aur,

Alta unde cerci viața s-o-ntocmești, precum un faur

Cearc-a da fierului aspru forma cugetării reci.

Las-să dorm... să nu știu lumea ce dureri îmi mai păstrează

îmbătat de-un cântec vecinic, îndrăgit de-o sfântă rază,

Eu să văd numai dulceață unde alții văd necaz,

Căci ș-așa ar fi degeaba ca să văd cu ochiul bine;

De văd răul sau de nu-l văd, el pe lume tot rămâne

Și nimic nu-mi folosește de-oi cerca să rămân treaz.

N-au mai spus și alții lumii de-a ei rele să se lase?

Cine-a vrut s-asculte vorba? Cine-aude? Cui îi pasă?

Toate au trecut pe lume numai răul a rămas.

O, acele uriașe, însă mute piramide

Cari stau ca veacuri negre în pustiuri împietrite

Câte-au mai văzut și ele – ce-ar vorbi de-ar avea glas.

Când posomorâtul basmu – vechea secolilor strajă –

Îmi deschide cu chei de-aur și cu-a vorbelor lui vrajă

Poarta naltă de la templul unde secolii se torc –

Eu sub arcurile negre, cu stâlpi nalți suiți în stele,

Ascultând cu adâncime glasul gândurilor mele,

Uriașa roat-a vremei înapoi eu o întorc

Și privesc... Codrii de secoli, oceàne de popoare

Se întorc cu repejune ca gândirile ce zboară

Și icoanele-s în luptă – eu privesc și tot privesc

La vo piatră ce însamnă a istoriei hotară,

Unde lumea în căi nouă, după nou cântar măsoară

Acolo îmi place roata câte-o clipă s-o opresc!

*

Colo stau sălbateci negri cu topoarele de piatră

În pustiu aleargă vecinic, fără casă, fără vatră,

Cap de lup e-a lor căciulă, pe-a lor umeri, piei de urs;

Colo-nchină idolatrul nențelesul foc de lemne,

Colo magul lui îi scrie pe o piatră strâmbe semne

Să nu poat-a le-nțelege lungul secolilor curs.

Babilon, cetate mândră cât o țară, o cetate

Cu muri lungi cât patru zile, cu o mare de palate
Și pe ziduri uriașe mari grădini suite-n nori;
Când poporul gemea-n piețe l-a grădinei lungă poală
Cum o mare se frământă, pe când vânturi o răscoală,
Cugeta Semiramide prin dumbrăvile răcori.

Acel rege – o lume-n mâna-i – schimbătoarea lui gândire
La o lume dă viață, la un secol fericire –
Din portalele-i de aur ca un soare răsărea,
Dar puternica lui ură era secol de urgie;
Ce-i lipsea lui oare-n lume chiar ca Dumnezeu să fie?
Ar fi fost Dumnezeu însuși, dacă – dacă nu murea.

Asia-n plăceri molateci e-mbătată, somnoroasă,
Bolțile-s ținute-n aer de columne luminoase
Și la mese-n veci întinse e culcat Sardanapal;
Și sub degete măiestre arfele cugetă mite,
După plac și-mpart mesenii a cântării flori uimite,
Vinuri dulci, mirositoare și femei cu chipul pal.

Azi? Vei rătăci degeaba în câmpia nisipoasă:

Numai aerul se-ncheagă în tablouri mincinoase,

Numai munții, garzi de piatră stau și azi în a lor post;

Ca o umbră asiatul prin pustiu calu-și alungă,

De-l întrebi: unde-i Ninive? el ridică mâna-i lungă,

– Unde este? nu știu, zice, mai nu știu nici unde-a fost.

*

Nilul mișcă valuri blonde pe câmpii cuprinși de maur –

Peste el cerul d-Egipet, disfăcut în foc și aur,

Pe-a lui maluri gălbui, șese, stuful crește din adânc;

Flori, giuvaeruri în aer, sclipesc tainice în soare,

Unele-albe, nalte, fragezi, ca argintul de ninsoare,

Alte roșii ca jăratic, alte-albastre, ochi ce plâng.

Și prin tufele de mături, ce cresc verzi, adânce, dese,

Păsări îmblânzite-n cuiburi, distind penele alese,

Ciripind cu ciocu-n soare, gugiulindu-se cu-amor;

Înecat în vecinici visuri, răsărit din sfinte-izvoară,

Nilul mișc-a lui legendă și oglinda-i galben-clară

Cătră marea liniștită, ce îneacă a lui dor.

De-a lui maluri sunt unite câmpii verzi şi ţări ferice –

Memfis, colo, -n depărtare, cu zidirile-i antice,

Mur pe mur, stâncă pe stâncă – o cetate de giganți

Sunt gândiri arhitectonici de-o grozavă măreție,

Au zidit munte pe munte în antica lui trufie,

Le-a-mbrăcat cu-argint ca-n soare să lucească într-un lanț

Și să pară răsărită din visările pustiei,

Din nisipuri argintoase în mișcarea vijeliei,

Ca un vis al mării sfinte, reflectat de cerul cald

Ș-aruncat în depărtare... Colo se ridic trufașe

Și eterne ca și moartea piramidele-uriașe,

Racle ce încap în ele fantazia unui Scald.

Se-nserează. Nilul doarme și ies stelele din strungă,

Luna-n mare își aruncă chipul și prin nori le-alungă

Cine-a deschis piramida și-năuntru a intrat?

Este regele. În haină de-aur roș și pietre scumpe,

El intră să vad-acolo tot trecutul. – I se rumpe

A lui suflet când privește peste-al vremurilor vad.

În zădar guvernă regii lumea cu înțelepciune –
Se-nmulțesc semnele rele, se-mpuțin faptele bune –
În zădar caut-al vieței înțeles nedezlegat.
Iese-n noapte și-a lui umbră lung-întins se desfășoară
Pe-ale Nilului mari valuri, – astfel pe-unde de popoară
Umbra gândurilor regii se aruncă-ntunecat.

Ale piramidei visuri, ale Nilului reci unde,
Ale trestiilor sunet, ce sub luna ce pătrunde
Par a fi snopuri giganteci de lungi sulițe de-argint –
Toat-a apei ș-a pustiei și a nopții măreție
Se unesc să-mbrace mândru vechea-acea împărăție,
Să învie în deșerturi șir de visuri ce te mint.

Râul sânt ni povestește cu-ale undelor lui gure
De-a izvorului său taină, despre vremi apuse, sure;
Sunetul se-mbată-n visuri, cari-alunecă în zbor,
Palmii risipiți în crânguri, auriți de-a lunei raze,
Nalță zveltele lor trunchiuri. – Noaptea-i clară, luminoasă,
Undele visează spume, cerurile-nșiră nori.

Și în templele măreţe – colonade-n marmuri albe –
Noaptea zeii se preîmblă în vestmintele lor dalbe
Ș-ale preoților cântec sună-n arfe de argint –
Și la vântul din pustie, la răcoarea nopții brună,
Piramidele, din creștet, aiurind și jalnic sună;
Și sălbatic se plâng regii în giganticul mormânt.

În zidirea cea antică sus în frunte-i turnul maur.
Magul priivea pe gânduri în oglinda lui de aur,
Unde-a cerului mii stele ca-ntr-un centru se adun.
El în mic priveşte-acolo căile lor tăinuite
Și c-un ac el zugrăvește cărărușile găsite –
A aflat sâmburul lumii, tot ce-i drept, frumos şi bun.

Și se poate ca spre răul unei ginți efeminate,
Regilor pătați de crime, preoțimei desfrânate,
Magul, gard al răzbunării, a citit semnul întors.
Ș-atunci vântul ridicat-a tot nisipul din pustiuri,
Astupând cu dânsu-orașe, ca gigantice sicriuri
Unei ginți, ce fără viață-ngreuia pământul stors.

Uraganu-acum aleargă pân-ce caii lui îi crapă –

Și în Nil numai pustiul nisipișul și-l adapă,

Așternându-l peste câmpii cei odată înfloriți;

Memfis, Theba, țara-ntreagă coperită-i de ruine,

Prin pustiu străbat sălbatec mari familii beduine,

Sorind viața lor de basme prin câmpie nisipiți.

Dar și-acum, turburând stele pe-ale Nilului lungi unde,

Noaptea, flamingo cel roșu, apa-ncet, încet pătrunde

Și-acum luna argintește tot Egipetul antic;

Ș-atunci sufletul visează toat-istoria străveche,

Glasuri din trecut străbate l-a prezentului ureche –

Din a valurilor sfadă prorociri se aridic.

Și-atunci Memfis se ridică, argintos gând al pustiei,

Închegare măiestrită din suflarea vijeliei –

Beduini ce stau în lună, o minune o privesc,

Povestindu-și basme mândre mestecate numa-n stele

Despre-orașul care iese din pustiile de jele.

Din pământ și de sub mare, s-aud sunete ce cresc.

Marea-n fund clopote are, care sună-n orice noapte,

Nilu-n fund grădine are, pomi cu mere d-aur coapte

Sub nisipul din pustie cufundat e un popor,

Ce cu-orașele-i deodată se trezește și se duce

Sus în curțile din Memfis, unde-n săli lumină luce.

Ei petrec în vin și-n chiot orice noapte pân-în zori.

*

Vezi Iordanul care udă câmpii verzii Palestine:

Dintre vii cu struguri de-aur se ridic mândre coline,

Pe Sion, templul Iehovei, o minune îl privim;

Codrii de maslin s-amestec printre lunci de dafin verde,

Chidron scaldă-n unda-i clară ierburi mari – ș-apoi se pierde

În cetatea ce-n văi doarme – miticul Ierusalim.

Și în Libanon văzut-am rătăcite căprioare

Și pe lanuri secerate am văzut mândre fecioare

Purtâd pe-umerele albe auritul snop de grâu.

Alte vrând să treacă apa cu picioarele lor goale

Ridicară ruşinoase şi zâmbind albele poale,
Turburând cu pulpe netezi faţa limpedelui râu.

Am văzut regii Iudeei în biserica măreaţă,
Unde marmura în arcuri se ridică îndrăzneaţă
Şi columnele înalte către cer pare c-arat;
Văzui pe David în lacrimi rupând haina lui bogată
Zdrobind arfa-i sunătoare de o marmură curată,
Genunchind să-i ierte Domnul osânditul lui păcat.

Solomon, poetul-rege, tocmind glasul unei lire
Şi făcând-o să răsune o psalmodică gândire,
Moaie-n sunetele sfinte degetele-i de profet;
El cânta pe împăratul în hlamidă de lumină,
Soarele stătea pe ceruri auzind cântarea-i lină,
Lumea asculta uimită glasu-i dulce şi încet.

Dar ieşind din templul sacru lasă gândul lui să cadă,
Căci amorul îl aşteaptă cu-a lui umeri de zăpadă,
Raze moi în ochii negri – el dă lirei alt acord:
Căci femeile-l aşteaptă cu şireata lor zâmbire,

Brune unele ca gânduri din poveștile asire,

Alte blonde cu păr de-aur – vise tainice de Nord.

Dar venit-a judecata, și de sălcii plângătoare

Cântărețul își anină arfa lui tremurătoare;

În zădar rugați pieirea – muri se năruie și cad!

Cad și scări, ș-aurite arcuri, grinzi de cedru, porți de-aramă

Soarele privește galben peste-a morții lungă dramă

Și s-ascunde în nori roșii, de spectacol speriat.

Și popor și regi și preoți îngropați-s sub ruine.

Pe Sion templul se sparge – niciun arc nu se mai ține,

Azi grămezi mai sunt de piatră din cetatea cea de ieri

Cedri cad din vârf de munte și Livanul pustiește,

Jidovimea risipită printre secoli rătăcește –

În pustiu se-nalță-n soare desfrunzitii palmieri...

*

O, lăsați să moi în ape oceànici a mea liră!

Să-mbrac sunetele-i dalbe cu a undelor zâmbire,

Cu-ale stelelor icoane, cu a cerului azur;
Să înalţ munţii Greciei, scânteind muiaţi de soare,
Cu dumbrave prăvălite peste coaste râzătoare
Şi cu stânci încremenite printre nouri de purpur.

Peste văile adânce repezite-n regioane
Nourate, stau ţinute templele multicoloane
Parcă munţii-n braţ de piatră le ridică şi le-arat
Zeilor din ceriuri. Vulturi peste văi înnegurate,
Grei atârnă cu întinse aripi şi priviri ţintate
Supra lumei ce sub dânşii stă adânc, împrăştiat

Astfel Grecia se naşte din întunecata mare.
Poartă-n ceruri a ei temple ş-a ei sarcini de ninsoare,
Cer frumos, adânc-albastru, străveziu, nemărginit;
Din coloanele de dealuri se întind văile pline
De dumbrave, de izvoare şi de râuri cristaline,
Cari lunec zdrumicate pe-a lor bulgări de granit

Şi din turmele de stânce, risipite cu splendoare
Pe-ntinsori de codri negri rupţi de râuri sclipitoare,

Vezi oraș cu dome albe strălucind în verde crâng.
Marea lin cutremurându-şi fața, scutur-a ei spume,
Repezind pe-alunecușul undelor de raze-o lume,
Jos la poarta urbei mândre a ei sunete se frâng.

Mai albastră decât cerul, purtând soarele pe față,
Ea reflectă-n lumea-i clară toată Grecia măreață.
Câteodată se-ncrețește şi-şi întunec-al ei vis
Nimfe albe ca zăpada scutur ap-albastră, caldă,
Se împroaşcă-n joacă dulce, mlădiindu-se se scaldă,
Scuturându-şi părul negru, înecându-se de râs.

Şi pe valuri luminoase oceànul lin le saltă,
Orice undă linguşește arătarea lor cea naltă,
Pe nisipul cald le-aruncă marea-n jocu-i luminos;
Oceànicele corpuri, ca statuie de ninsoare,
Strălucesc în părul negru, ce şi-l uscă ele-n soare
Pe-a lor perini nisipoase lenevite lănguros.

Apoi fug să-mpopuleze verdea noapte dumbrăvană
Şi vorbind mărgăritare culeg flori în a lor goană.

Dintr-o tuf-iveşte Satyr capu-i chel, barba-i de ţap,

Lungi urechi şi gura-i strâmbă, cârnu-i nas. – De sus îşi stoarce

Lacom poama neagră-n gură – pituliş prin tufe-o-ntoarce,

Se strâmbă de râs şi-n fugă se dă vesel peste cap.

Albe trec în bolta neagră prin a trestiei verdeaţă.

De o cracă pe-ape-ntinsă una-şi spânzur-a ei braţe,

Mişcă-n aer peste unde fructul mării de omăt;

Altele pe spate-ntinse cu o mână-noată numa,

Cu cealaltă rupând nuferi, plini de-o luminoasă spumă.

Pun în păr şi ca-necate liniştit plutesc şi-ncet.

Crenge lin îndoaie Eros – schimă face, ce văzând-o

Ele-urmează în tăcere abia apa sfâşiind-o...

Într-o tufă, sub un brustur doarme Satyr, beat de must...

Chicotind, a lui ureche cu flori roşii o-ncoroană.

Lunca râde de răsună verdea noapte dumbrăvană –

Ele pier prin bolţi de frunze, pe-un drum verde şi îngust...

Înserează şi apune greul soare-n văi de mite.

Cu un roş fir de jeratic culmi de munte sunt tivite,

Lunga lor fulgerătură în senin a-ncremenit.
Marea aerului caldă, stelele ce-ntârzii line,
Limba râurilor blândă, ale codrilor suspine,
Glasul lumei, glasul mării se-mpreună-n infinit.

Codrii aiurează negri sub a stelelor povară.
Râuri calde ca și sara apa-n arcuri o coboară,
Prăvălind-o purpurie peste scările de stânci;
În albastru-adânc, în marea cerului cea liniștită,
Răpăd munții cu tărie fruntea lor încremenită
Și în valuri verzi de grâne îmblă văile adânci.

Printre cremenea crăpată, din bazaltul rupt de ploaie,
Ridica copaci monastici trunchii ce de vânt se-ndoaie,
Scoțând veche rădăcină din pietrișul sfărâmat;
Un vultur s-agață mândru de un pisc cu fruntea ninsă,
Nouri lunecă pe ceruri flota lor de vânt împinsă
Și răsună-n noaptea lumei cântul mării blând și mat.

Și atuncea peste ape fața sfânt-a lunei pline
Își ridică discul splendid în imperiul de lumine,

Mării mândre poleindu-i pânzăriile-i de-azur.
Ea doarme-ale ei spume, ca mărgăritarul, sure,
Nisipişul străluceşte, râuri scapără-n pădure
În oraş, lumini ca stele presărate-n mii de muri.

Şi-n poiana ce ridică nalţii trunchi cu frunze rare,
Raza lunei alb pătează umbra verde din cărare,
Filomela împle codrii cu suspine de-amoroşi.
Joe preschimbat în tânăr, cu imobili ochi sub gene,
Pândea umbra mlădioasă unei fete pământene –
Ei se văd, ca să se mire cum de sunt aşa frumoşi.

A fi râu e-o fericire, căci în nopţile-argintie
Câte graţii tăinuite se descopăr, i se-mbie
Şi ascultă cu iubire tot ce valurile-i mint.
Lui i se descopăr nimfe de-o marmòree zăpadă,
Ce în apa lui cea clară cursului se lasă pradă,
Duse de obraznici unde cu glăscioare de argint!

Şi cuminţi frunzele toate îşi comunică misteruri.
Surâzând, clipind ascultă ochii de-aur de pe ceruri,

Crenge rele imitează pân-și zgomotul de guri

A cărărilor pierdute de pe valea cu izvoare.

De s-ar ști... câte mâni albe rupe-ar flori mirositoare,

Câte buze ar închide gândul sântelor păduri!

Cine are-urechi s-audă ce murmùr gurile rele

Și vorbărețele valuri și prorocitoare stele

De-ale graţiilor amoruri, de-ale nimfelor iubit;

Cine-ascultă și nu-nstrună arfa-i de cântări bogată,

Căci comori de taine-ascunde orice râu... Lunca ingrată

De-ar șopti, viața-i toată n-ar sfârși de povestit.

. . . . . .

Dar în camera îngustă lângă lampa cea cu oliu

Palid stă cugetătorul, căci gândirea-i e în doliu:

În zădar el grămădește lumea într-un singur semn;

Acel semn ce îl propagă el în taină nu îl crede,

Adâncit vorbește noaptea cu-a lui umbră din părete –

Umbra-și râde, noaptea tace, mută-i masa cea de lemn.

Orbul sculptor în chilie pipăie marmura clară

Dalta-i tremură... înmoaie cu gândirea-i temerară

Piatra rece. Neted iese de sub mână-i un întreg,
Ce la lume îşi arată palida-i, eterna-i fire,
Stabilă-n a ei mişcare, mută-n cruda ei simţire
O durere-ncremenită printre secolii ce trec.

Iar pe piatra prăvălită, lângă marea-ntunecată
Stă Orfeu – cotul în razim pe-a lui arfă sfărâmată...
Ochiu-ntunecos şi-ntoarce şi-l aruncă aiurind
Când la stelele eterne, când la jocul blând al mării.
Glasu-i, ce-nviase stânca, stins de-aripa disperării,
Asculta cum vântu-nşală şi cum undele îl mint.

De-ar fi aruncat în chaos arfa-i de cântări îmflată,
Toată lumea după dânsa, de-al ei sunet atârnată,
Ar fi curs în văi eterne, lin şi-ncet ar fi căzut...
Caravane de sori regii, cârduri lungi de blonde lune
Şi popoarele de stele, universu-n rugăciune,
În migraţie eternă de demult s-ar fi pierdut.

Şi în urmă-le-o vecie din nălţimi abia-văzute
Şi din sure văi de chaos colonii de lumi pierdute

Ar fi izvorât în râuri într-un spaț despopulat;

Dar și ele-atrase tainic ca de-o magică durere

Cu-a lor roiuri luminoase dup-o lume în cădere

S-ar fi dus. Nimic în urmă – niciun àtom luminat.

Dar el o zvârli în mare... Și d-eterna-i murmuire

O urmă ademenită toat-a Greciei gândire,

Împlând halele oceanici cu cântările-i de amar.

De-atunci marea-nfiorată de sublima ei durere,

În imagini de talazuri, cânt-a Greciei cădere

Și cu-albastrele ei brațe țărmii-i mângâie-n zădar...

Dar mai știi?... N-auzim noaptea armonia din pleiade?

Știm de nu trăim pe-o lume, ce pe nesimțite cade?

Oceànele-nfinirei o cântare-mi par c-ascult.

Nu simțim lumea pătrunsă de-o durere lungă, vană?

Poate-urmează-a arfe'-antice suspinare-aeriană,

Poate că în văi de chaos ne-am pierdut demult... demult.

*

Sau ghicit-aţi vrèodată ce socoate-un mândru soare
Când c-o rază de gândire ţine lumi ca să nu zboare,
Să nu piard-a lor cărare, să nu cadă-n infinit?
Zvârcolindu-se aleargă turburate şi rebele.
Şi să frâng-ar vrea puterea ce le farmăcă pre ele
Şi s-alerge-ar vrea în caos de-unde turburi au ieşit.

Vecinicia cea bătrână, ea la lumi privea uimită.
Mii de ani cugetă-n mite la enigma încâlcită
Care spaţiul i-o prezintă cu-a lui lumi şi cu-a lui legi;
Şi din secoli ce trecură ea s-apucă să adune
Toată viaţa şi puterea, sucul tot de-nţelepciune
Şi se pune să zideasc-un uriaş popor de regio

Şi atunci apare Roma în uimita omenire.
Gânduri mari ca sori în caos e puternica-i gândire
Şi ce zice-i zis pe veacuri, e etern, nemuritor;
Iar popoarele-şi îndreaptă a lor suflete mărețe,
A lor fapte seculare, uriaşele lor viețe,
După căi prescrise-odată pe gândirea-ăstui popor.

Auzit-aţi de-mpăraţii stând pe tron cu trepte multe?

Fruntea-ncinsă în luceferi făcea lumea să-i asculte,

Vorba lor era o rază în viaţa lumii-ntregi,

Ţări bogate şi-nflorite, mări vuinde-n adormire,

Cetăţi vechi, popoare mândre stau sub falnica-i domnire

Şi cezarii-mpart pământul în Senatul cel de regi.

Pe sub arcuri triumfale trece mândru-nvingătorul

Şi-ameţit abia aude cum vuieşte surd poporul,

Cum a mărei glasuri multe se repetă, gem şi fug;

Iar la carul lui de aur, cu coroane pe-a lor frunte

Şi înfrânţi de umilire, cu priviri stinse şi crunte,

Regii ţărilor învinse gem cu greu trăgând în jug.

Roma arde şi furtuna chiuind în ea se scaldă

Şi frământă-n valuri roşii marea turbure şi caldă

Şi aruncă-n loc de spume nori de fum, scântei şi vânt;

Şi în nunta ei grozavă turnuri negre ea aprinde

Şi făcliile-uriaşe către stele le întinde...

Evul arde – Roma este oceànicu-i mormânt.

Norii sunt o spuză-n ceruri şi prin ei topite stele.

Şi ca oceànul negru răscolit de visuri grele,

Urbea îşi frământă falnic valuri mari de fum şi jar;

Din diluviul de flacări, lung întins ca o genune

Vezi neatins cu arcuri de-aur un palat ca o minune

Şi din frunte-i cântă Neron... cântul Troiei funerar.

*

Lângă râuri argintoase, care mişcă-n mii de valuri

A lor glasuri înmiite, printre codri, printre dealuri,

Printre bolţi săpate-n munte, lunecând întunecos,

Acolo-s dumbrăvi de aur cu poiene constelate,

Codrii de agint ce mişcă a lor ramuri luminate

Şi păduri de-aramă roşă răsunând armonios.

Munţi se-nalţă, văi coboară, râuri limpezesc sub soare,

Purtând pe-albia lor albă insule fermecătoare,

Ce par straturi uriaşe cu copacii înfloriţi –

Acolo Dochia are un palat din stânce sure,

A lui stâlpi-s munţi de piatră, a lui streşin-o pădure,

A cărei copaci se mişcă între nouri adânciţi.

Iar o vale nesfârşită ca pustiile Saharei,

Cu de flori straturi înalte ca oaze zâmbitoare,

Cu un fluviu care poartă a lui insule pe el,

E grădina luminată a palatului în munte –

A lui scări de stânci înalte sunt crăpate şi cărunte,

Iar în halele lui negre strălucind ca şi oţel

Sunt păduri de flori, căci mari-s florile ca sălci pletoase,

Tufele cele de raze sunt dumbrave-ntunecoase,

Presărate ca cu lune înfoiete ce s-aprind:

Viorelele-s ca stele vinete de dimineaţă,

Ale rozelor lumină împle stânca cu roşeaţă,

Ale crinilor potire sunt ca urne de argint.

Printre luncile de raze şi de flori mândre dumbrave

Zbor gândaci ca pietre scumpe, zboară fluturi ca şi nave,

Zidite din nălucire, din colori şi din miros,

Curcubău sunt a lor aripi şi oglindă diamantină,

Ce reflectă-n ele lumea înflorită din grădină,

A lor murmur împle lumea de-un cutremur voluptos.

Într-un loc crăpată-i bolta, cu-a ei streşin-arboroasă
Şi printr-însa-n cer vezi luna trecând albă şi frumoasă,
O regină, june, blondă şi cu braţe de argint,
Ce unesc încrucişate a ei mantie-nstelată
Şi albastră peste pieptu-i alb, ca virgină zăpadă.
Ochii ei cei mari albaştri peste nori aruncă blând,

Cari se-ntind albi ca zăpăda şi ca straturi argintoase,
Oferindu-i flori de aur şi viole-ntunecoase;
Ea din când în când plivește câte una, aruncând
Flori de neauă peste ape ce alerg fulgerătoare,
Raze albe peste lumea văilor celor în floare,
Dungi de-argint în verzii codri, duioşie pe pământ,

Dar un nor pe ceruri negru se înalță şi se-ncheagă,
Se formează,-ncremenește şi devine-o domă-ntreagă,
Plin de umbra de columne ce-l înconjură-mprejur;
Prin columnele-i măreţe trece câte-o rază mată,
A lui cupolă boltită e cu-argint înconjurată,

Pe arcatele-i ferestre sunt perdele de azur.

Luna înspre ea îndreaptă pasuri luminoase,-ncete,
Diadem de topiți aștri arde-n blondele ei plete,
Încălzind aerul serei, strălucindu-i fruntea ei;
Ale domei scări negrite se-nsenin – ca neaua sara –
Intră-n domă. Ard columne sub lumina ei cea clară
Și-și aruncă unu-ntr-altul umbra neagră dintre ei.

Stelele în cârduri blonde pe regină o urmează,
Aerul, în unde-albastre, pe-a lor cale scânteiază
Și rămân întunecate nalte-a cerurilor bolți;
Doma strălucește-n noapte ca din marmură zidită,
Prin o mreajă argintoasă ca prin vis o vezi ivită,
A ei scări ajung din ceriuri a stâncimei negri colți.

Iară fluviul care taie infinit-acea grădină
Desfășoară-n largi oglinde a lui apă cristalină,
Insulele, ce le poartă, în adâncu-i nasc și pier;
Pe oglinzile-i mărețe, ale stelelor icoane
Umede se nasc în fundu-i printre ape diafane,

Când uitându-te în fluviu pari a te uita în ceri.

Și cu scorburi de tămâie și cu prund de ambră de-aur,

Insulele se înalță cu dumbrăvile de laur,

Zugrăvindu-se în fundul râului celui profund,

Cât se pare că din una și aceeași rădăcină

Un rai dulce se înalță, sub a stelelor lumină,

Alt rai s-adâncește mândru într-al fluviului fund.

Pulbere de-argint pe drumuri, pe-a lor plaiuri verzi – o ploaie –

Snopi de flori cireșii poartă pe-a lor ramuri ce se-ndoaie

Și de vânt scutură grele òmătul trandafiriu

A-nfloririi lor bogate, ce mânat se grămădește

În troiene de ninsoare, care roză strălucește,

Pe când sălcii argintoase tremur sânte peste râu.

Aeru-i văratic, moale, stele izvorăsc pe ceruri,

Florile-izvorăsc pe plaiuri a lor viață de misteruri,

Vântu-ngreunând cu miros, cu lumini aerul cald;

Dintr-un arbore într-altul mreje lungi diamantine

Vioriu sclipesc suspin se într-a lunei dulci lumine,

Rar și diafan țesute de painjeni de smarald.

Pe când greieri, ca orlogii, răguşit prin iarbă sună,
De pe-un vârf de arbor mândru țes în nopțile cu lună
Pod de pânză diamantină peste argintosul râu,
Și cât ține podul mândru, printre pânza-i diafană,
Luna râul îl ajunge și oglinda lui cea plană
Ca-ntr-o mândră feerie strălucește vioriu.

Peste podul cel ușure, zâna Dochia frumoasă
Trece împletindu-și părul cel de-auree mătasă,
Albă-i ca zăpadă noaptea, corpu-i nalt e mlădiet,
Aurul pletelor strecoară prin mânuțele-i de ceară
Și prin haine argintoase străbat membrele-i ușoare,
Abia podul îl atinge mici picioarele-i de-omăt.

Trece râul și ușoară nalte scări de stânci ea suie;
La ivirea-i zi se face în spelunci de cetățuie,
Ca o zi ea intră mândră în palatul ei de stânci;
Luna e plină de raze – sub căldura-i – argintoase,
Orice stea e-o piatră scumpă – iară florile focoase,

Giuvaeruri umezite cu luminile adânci.

Umede tremur lumine pe boltirea cea albastră
Zâna Dochia cu glasu-i cheam-o pasăre măiastră,
Ce zburând prin aer vine cu-a ei pene de păun;
Când acea pasăre cântă, lumea râde-n bucurie,
Pe-umărul cel alb o-așează și coboară-n văi aurie,
Unde-a râului lungi unde printre papură răsun.

Într-o luntre – lemn de cedru – ce ușor juca pe valuri,
Zâna Dochia se suie dezlegând-o de la maluri
Și pe-a fluviului spate ea la vale îi dă drum;
Repede luntrea aleargă spintecând argintul apei,
Culcată pe jumătate, Dochia visa, frumoasă
Și la luntrea ei bogată lebede se-nham-acum.

Dar din ce în ce coboară râul lat, el se-adânceşte
În păduri întunecate, unde apa-abia sclipește,
Mai agiunsă de a lunei raze doar din când în când;
Tot mai nalți trunchii pădurii ca stâlpi mari și suri se urcă,
Pân-ajunge de-a lor ramuri în bolți mândre se încurcă,

Pân-acopăr cu-aste arcuri fluviul lat şi profund.

Ca prin bolţile crăpate unei gotice ruine,
Mai străbat prin bolţi de frunze razele lunei senine,
Împlând p-ici, pe colo râul cu fulgerătoare dungi;
Pe-umărul Dochiei mândre cântă pasărea măiastră,
Valuri râd şi-ntunecoasă mână lumea lor albastră,
Repezind luntrea bogată pe şiroiurile lungi.

Prin pădurile de basme trece fluviul cântării.
Câteodată între codri el s-adună, ca a mărei
Mare-oglindă, de stânci negre şi de munţi împiedecat
Şi-un gigantic lac formează, într-a cărui sân din soare
Curge aurul tot al zilei şi îl împle de splendoare,
De poţi număra în fundu-i tot argintul adunat.

Apoi iar se pierde-n codrii cu trunchi groşi, cu frunza deasă,
Unde-n arborul din mijloc e vrăjita-mpărătească,
Unde-n sălcii mlădioase sunt copile de-mpărat;
Codrul – înaintea vrajei – o cetate fu frumoasă
A ei arcuri azi îs ramuri, a ei stâlpi sunt trunchiuri groase,

A ei bolți streșini de frunze arcuite-ntunecat.

Sara sună glas de bucium și cerboaice albe-n turme
Prin cărările de codru, pe de frunze-uscate urme,
Vin rupând verzile crenge cu talangele de gât,
Și în mijlocul pădurii ocolesc stejarul mare
Pân’ din el o-mpărătească iese albă, zâmbitoare,
Pe-umăr gol doniță albă – stemă-n părul aurit.

Din copaci ies zâne mândre, de-mpărat frumoase fete,
Ținând donițe pe umeri, gingașe, nalt-mlădiete,
Albe trec prin umbra verde, la cerboaice se înclin,
Ce sub dulcile lor mâne își oferă răbdătoare
Ugerele lor împlute, și în doniți sunătoare
Laptele-n cadență curge, codru-mplând c-un murmur lin.

Luntrea cea de lebezi trasă mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei ce se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint –
Și din ce în ce mai mândre, mai înalte, mai frumoase
Sunt pădurile antice – ele-ngroapă-ntunecoase

Cu-a lor vârfuri munţii mândri, stâncile ce-n cer se-ntind.

Cât de lat să mişte-un fluviu ale apei lui revolte,
Arbori de pe mal deasupră-i se ajung în mândre bolte,
Ramurile se-ntreţese, crengile se împletesc,
Frunza deasă smălţuieşte nalta, verdea boltitură,
Râu-n vecinica lui umbră în adânc suspină, cură...
Pe-a lui maluri înflorite cai în umbră rătăcesc.

Soarele trecând pe codri a lui roată de-aur moale,
Vârfurile verzi de codri le îndoaie-n a lui cale,
Şi sosind la vreo luncă însuşi el vede mirat
Cum departe e pământul şi ce nalţi trunchii pădurii,
Şi deşi călătoreşte pe a lor vârfuri, totuşi murii
Bolţile groase de frunze – a lui raze nu străbat.

Lâng-izvoarele-nflorite pasc cai albi c-a mării spume
Zi ori noapte nu văzură de când sunt pe-această lume,
Luna sântă, stele de-aur soare alb şi zâmbitor,
Pentru ei necunoscute-s. Umbra verde claroscură
Şi mirositorul aer, fluvii ce sclipinde cură

În adâncile dumbrave printre ţărmii plini de flori –

Astea numai le cunosc ei. – Coarnele flutur c-argintul,
Ca la lebede se-ndoaie gâtuI lor, iară pământul
Abia-atins e de picioare potcovite cu-aur roș;
Colo-n umbra îndulcită de miroase-mbătătoare,
Capul mic ei și-l ridică, nări îmflând spre depărtare
Și urechea ascuțind-o glas de-aud prin arbori groși.

Luntrea cea de lebezi trasă, mai departe, mai departe
Fuge pe-albele oglinde ale apei și se-mparte
Sub a luntrei plisc de cedru în lungi brazde de argint;
Și deodată zi se face – un ocèan de lumină –
Fluviul a ieșit din codri în câmpii fără de fine,
Cari verzi și înflorite, mândre-n soare se întind.

De cât ține răsăritul se-nalț-un munte mare –
El de două ori mai nalt e decât depărtarea-n soare
Stâncă urcată pe stâncă, pas cu pas în infinit
Pare-a se urca – iar fruntea-i, cufundată-n înălțime,
Abia marginile-arată în albastra-ntunecime:

Munte jumătate-n lume – jumătate-n infinit.

Iar în pieptu-acestui munte se arat-o poartă mare
Ea: înalt este boltită și-ntr-adânc în piatra tare,
Iar de pragu-i sunt unite nalte scări de negre stânci,
Cari duc adânc în valea cea de-acol-abia văzută
Și-n pădurile umbroase cu-adâncimi necunoscute
Și-n câmpii unde mii râuri s-argintesc plane ș-adânci.

Pe acea poartă din munte iese zori în coruri dalbe,
Ridicându-se în cerul dimineții dulci, rozalbe,
Pe-acolo soarele-și mână car cu caii arzători,
Pe-acolo noaptea răsare blonda lună argintoasă
Și popoarele de stele iese-n roiuri luminoase,
Și pe cer se împrăștie ca de aur sfinte flori.

Zeii Daciei acolo locuiau – poarta solară
În a oamenilor lume scările de stânci coboară –
Și în verdea-ntunecime a pădurilor s-adun;
Și pe negre stânci trunchiate stau ca-n tron în verdea lume
Și din cupe beau auroră cu de neguri albe spume,

Pe când mii de fluvii albe nasc în umbră și răsun.

Câteodată-un corn de aur ei răsună-n depărtare,
Trezind sufletul pădurii, codrilor adânci cântare,
Cheamă caii lor ce-aleargă cu-a lor coame-mflate-n vânt:
Vin în herghelii de neauă, pe cărări demult bătute
Și pe ei zeii încalic străbătând pe întrecute
[– Al] codrilor nalt întuneric, făr’ de capăt pe pământ.

Dar adesea pe când caii dorm în neagră depărtare,
Luna, zâna Daciei, vine la a zeilor serbare:
Soarele, copil de aur al albastrei sfintei mări,
Vine ostenit de drumuri și la masă se așează,
Aerul se aurește de-a lui față luminoasă,
Sala verde din pădure strălucește în cântări.

Și ca zugrăviți stau zeii în lumina cea de soare.
Părul lor cel alb lucește, barba-n brâu li curge mare,
Creții buzei lor să numeri poți în aerul cel clar;
Hainele întunecate albe par în strălucire
Și ei râd cu veselie l-a păharelor ciocnire,

Iară luna rușinoasă pe sub gene s-uită rar.

Haina lungă și albastră e cusută numa-n stele.
Iară albii sâni de neauă, strălucesc, cu de mărgele
Și mărgăritare salbă, pe un fir de aur prins;
Păru-i lung de aur galbăn e-mpletit în cozi pe spate,
Ochii ei căprii se uită la cerescu-i mândru frate
Și de melancolici gânduri al ei suflet e cuprins.

Înainte de plecare – ea, doinind din frunză, cheamă
Zimbrii codrilor cei vecinici, li dezmiardă sura coamă,
Li îndoaie a lor coarne, pe grumaz îi bate lin
Și pe frunți ea îi sărută, de rămân steme pe ele,
Apoi urcă negrul munte, pe șivoaiele de stele,
Lin alunecă ș-alene drumul cerului senin.

Îndărătu-acelui munte, infinita întinsoare
E frumoasa-mpărăție mândră a sântului soare
Și pe coaste sunt palate, ce din verzile grădini
Strălucesc marmora albă și senină ca zăpada,
Cu intrări în veci deschise, cu scări netezi, colonade

Lungi de marmure ca ceara în lungi bolte se îmbin.

Pe-a ferestrelor mari laturi sunt lăsate largi perdele,
Mreje lungi de aur rumăn – au țesut ani mulți la ele
Mânile surorei albe. Aeru-i de diamant,
El plutește-n unde grele de miroase-mbătătoare
Peste văile ca râuri desfășurate sub soare,
Pe dumbrăvi cu rodii de-aur, peste fluvii de briliant.

Și oștiri de flori pe straturi par a fi stele topite,
Fluturi ard, sclipesc în soare, orbind ochii ce îi vede,
Ca idei scăldate-n aur și-n colori de curcubău;
Pe grădinile-nflorite, peste mândrele dumbrave
Norii mișcă sus în ceruri înfoiatele lor nave –
Rostre de jeratec ș-aur, vele lungi de curcubău.

A-mpăratului de soare bolți albastre și cu stele
Se ridică-n caturi nalte tot castele pe castele.
Cu ferești de aur d-Ofir, cu oglinzi de diamant,
Cu scosuri de albe marmuri, cu covoare de purpură;
Printre mândrele coloane o cântare blând murmură

E un vânt cu suflet dulce într-un aer de briliant.

Și nici umbra nu se prinde d-atmosfera radioasă
Ca prin apă cristalină trec cu frunţile frumoase,
Trec a soarelui copile printre aerul cel cald;
A lor păr e ca și ambra, ca și crinul a lor față,
Abia-atinse-s a lor umbre de o tainică roșață
Auroră trandafirie prin ferestre de smarald.

Într-o lume fără umbră e a soarelui cetate,
Totul e lumină clară, radioasă voluptate,
Florile stau ca topite, râurile limpezi sunt;
Numai colo în departe și-n albastră depărtare
Ale zorilor grădine clar se văd strălucitoare,
Cu boschetele de roze și cu crinii de argint.

Acolo sunt lacuri limpezi, rumene în a lor fire,
De-a grădinilor de roze tăinuită oglindire,
Și din curtea argintie zorile râzânde ies;
Haine verzi și transparente coprind membrele rozalbe
Și în lac ele aruncă roze cu mânuţe albe,

Netezind a lor sprâncene, dând din frunte părul des.

Într-o dulce şi umbroasă, viorie atmosferă,
Se ridică dintre lunce, cu-a ei cupole de ceară
Închegate ca din umbră verde şi argint topit,
Transparând prin diamantoasă fină de paingăn pânză,
Monastirea alb-a lunei ce prin lumi va să s-ascunză,
Cu coloane-nconjurate de a viței-ncolăciri.

Ai grădinei arbori mândri cu întunecatul verde
Conjurați ș-acoperiți-s cu-iederă ce-n vârf se pierde
Mișcând florile ei albe – flamuri cu-nfloriții creți –
Și în muri de frunzi lucinde, și în scări de flori pendente
Și în poduri legănate de zefire somnolente –
Dintr-un arbore într-altul iedera trece măreț.

Spânzură din ramuri nalte vițele cele de vie,
Struguri vineți și cu brumă poamă albă aurie,
Și albine roitoare luminoasă miere sug;
Caii lunei albi ca neaua storc cu gura must din struguri
Și la vinul ce-i îmbată pasc mirositorii ruguri

Și în sara cea eternă veseli nechezând ei fug.

Și în monastirea lunei cu-argintoasă colonadă,
Vezi cum trece ea frumoasă – corpu-i dulce de zăpadă,
Umerii, cu-a lor lumine, par de aur moale blond,
Abia corpul coperit e de-un gaz moale ce transpare
Astfel trece ea frumoasă, cu-a ei brațe sclipitoare,
Reflectată-n mii oglinde de pe muri și din plafond.

Și-n odăile înalte din frumoasa monastire
Sunt pe muri tablouri mândre, nimerită zugrăvire
Ale miturilor dace, a credinței din bătrâni;
Prin grădini cu albe-izvoare sunt a lunei dulci amoruri,
Sau palate argintoase unde zori trăiesc în coruri,
Sau pădurea cea vrăjită cu frumoasele-i regini.

Asta-i raiul Daciei veche-a zeilor împărăție;
Într-un loc e zi eternă – sara-n altu-n vecinicie,
Iar în altul, zori eterne cu-aer răcoros de mai;
Sufletele mari viteze ale-eroilor Daciei
După moarte vin în șiruri luminoase ce învie

Vin prin poarta răsăririi care-i poarta de la rai.

*

Colo Dunărea bătrână, liberă-ndrăzneață, mare,
Cu-n murmur rostogolește a ei valuri gânditoare
Ce mișcându-se-adormite merg în marea de amar;
Astfel miile de secoli cu vieți, gândiri o mie,
Adormite și bătrâne s-adâncesc în vecinicie
Și în urmă din izvoare timpi răcori și clari răsar.

Dar pe-arcade negre-nalte, ce molatec se-nmormântă
În a Dunării dulci valuri ce vuiesc și se frământă,
Trece-un pod, un gând de piatră repezit din arc în arc;
Valurile-nfuriate ridic frunțile răstite,
Și izbind cu repejune arcurile neclintite,
Gem, picioarele le scaldă la stâncosul lor monarc.

Peste pod cu mii de coifuri trece-a Romei grea mărire.
Soarele orbește-n ceruri de a armelor lucire,
Scuturi ard, carăle treier și vuiesc asurzitor;

Iar Saturn, cu fruntea ninsă stând pe steaua-i alburie
Și-aruncând ochii lui turburi peste-a vremii-mpărăție,
Aiurind întreabă lumea: – Și aceia-s muritori?

Colo unde stau Carpații cu de stânci înalte coaste,
Unde paltinii pe dealuri se înșir ca mândră oaste,
Munții țeapăna lor frunte o suiau-n-albastre bolți;
Stau tăcuți ostașii Romei, ridicând fruntea lor lată,
Strălucitele lor coifuri, la stâncimea detunată,
Unde ultima cetate ridica-n nori a ei colți.

Nori ca de bazalt de aspri se zidesc pe-albastra boltă,
Parc-auzi a Mării Negre și a Dunării revoltă
Și a lumii-ncheieture parcă le auzi trăsnind;
Răsculatu-s-a-Universul contra globului din aer?
Stelele-n oștiri se mișcă? împărații sori se-ncaier?
Moare lumea? Cade Roma? Surpă cerul pe pământ?

Nu. Din fundul Mării Negre, din înalte-adânce hale,
Dintre stânce arcuite în gigantice portale
Oastea zeilor Daciei în lungi șiruri au ieșit –

Și Zamolx, cu uraganul cel bătrân, prin drum de nouri,
Mișcă caii lui de fulger și-a lui car. Călări pe bouri,
A lui oaste luminoasă îl urma din răsărit.

Ca o negur-argintie barba lui flutură-n soare,
Pletele-n furtună-nflate albe ard ca o ninsoare,
Colțuroasa lui coroană e ca fulger împietrit,
Împletit cu stele-albastre. Răsturnat în car cu rune,
Cu-a lui mân-arată drumul la oștirile-i bătrâne
Și de dor de bătălie crunt e ochiul strălucit.

Astfel arcul nalt din ceruri el îl urcă cu grandoare.
Munții lungi își clatin codrii cei antici, și-n răsunare
Prăvălesc de stânci căciule, salutând întunecat;
Iar hlamida lui cea albă zvârle falduri de zăpadă,
Când el brațul își ridică strigând stâncelor să cadă,
Mișcând codrii de răsună în imperiul lor urcat.

Și-n zenit opri oștirea-i peste armia romană
– Decebal! el strigă-n nouri – îi detun, îi iau în goană
Și Danubiul o să beie a lor sacre legiuni.

Decebal s-arată palid în fereasta naltă-ngustă
Și coroana și-o ridică către-imaginea augustă
Și se uită cu durere la divinii săi străbuni.

Iar pe plaiuri verzi de munte oștile-urbei risipite
Privesc cerul, zeii dacici, armiile lor pornite –
Rupt e șirul lor pe-alocuri de al soarelui foc roș.
Pe un trunchi înalt de stâncă chiar cezarul stă-n uimire:
– Ridicaţi semnale urbei înspre-a cerului oștire
Și strigați: Cu noi e Roma! – Codri-adânci și-ntunecoși

Clocotesc de lungul freamăt și de-a armelor sunare.
Armia: „Cu noi e Roma!” Acvilele-i ard în soare
Van din Sarmisegetuza vin săgeți în roșii ploi,
Scuturi se îndrept spre dânsa, oprind grindina de-aramă,
Zeii urlă – stânci se clatin, norii-n fâșii se distramă
Și pe fulgeri lungi șiroaie curg în munții rupți și goi.

Din apus vin zeii Romei. Pe o stea de vulturi trasă,
Zeus de nori-adunătorul urcă bolta maiestoasă,
Mart încoardă arcul falnic spre Zamolxe ațintit;

Ca să scape neamul nobil răsărit din a lui coaste,

Însuși el a urbei semne le ridică înspre oaste,

Și de-antica lui turbare tremur norii de granit.

Lumea pare răsculată din caotic-adâncime.

Nori se suie-n stâlpi și-n globuri. Din eternă-ntunecime

Ca să lupte-acuma Joe pe titani i-a liberat;

Și tunând ei urcă cerul, surpând scările de nouri,

De sub scuturi de fier negru arcurile-ntind în bouri,

De se năruie văzduhul de-al săgeților vărsat.

Negurile-n stâlpi se-ncheagă, suind vârful lor în soare

Par un codru sur și vecinic. Lunci albastre lucitoare

Se deschid ca loc de luptă în păduri de nori ș-argint;

Printre stâlpii suri s-arată coifuri mândru așezate

Pe pletoase frunți divine – pavezi de-aur ridicate,

Lănci ce fulgeră în soare, arcuri ce se-ntind în vânt

Joe-ncruntă-a lui sprincenă și ca un copil tresare

Vechiul glob – munții se clatin, ceruri tremur, marea moare.

E semnalul cel de luptă între-armiile de zei;

Și Zamolx frânele lasă cailor lui de jeratic,

Coama lor se îmflă-n limbe de-aur – tremur nebunatec,

Bouri daci răstindu-și fruntea surpă norii toți cu ei.

Lupta-i crudă, lungă, aspră. Lumin pavezele dave,

Sori și lune repezite printr-a norilor dumbrave

Ard albastrele armure ale zeilor romani;

Pașii lor amestec cerul – caii tropotă, iar bouri

Ca de tunete un secol împlu halele de nouri

Și se frâng crâșnind în scuturi spadele-albe-a lui Vulcan.

În zădar, căci neînvinse șiruri lungi de bătălie

Își zdrobesc armele-n scuturi pe a cerului câmpie:

Neînvinși ș-unii și alții – ș-unii ș-alți nemuritori.

În zădar Marte s-aruncă spre a sparge șiruri dace

Și în van fulgeră Joe supra coifelor audace,

Neclintiți stau ș-unii ș-alții în măreață lupta lor.

Pe un arc de cer albastru în senină depărtare,

Rezimați pe lănci și scuturi, zeii nordici stau în soare,

O eternă aurora răcorește lumea lor;

Iar în fruntea-acelei bolte, pe un tron cu spata mare,
Odin adâncit în gânduri vede-a luptei lungi grandoare
Și coroana-i de-aur luce pe-a lui frunte arzător.

Pletele-albe cad c-argintul pe-umere-n fir îmbrăcate.
Lin își netezește barba și priviri întunecate
Ochii lui cei mari albaștri spre luptași au îndreptat;
Freea albă ca zăpada, zveltă, în albastră haină,
Capul ei muiat în aurul pletelor, c-o dulce taină,
Razimă de-umerii asprii l-al Valhalei împărat.

Cântăreț e uraganul pentru lupta care arde,
Bolta lirei lui e cerul, stâlpi de nori sunt a lui coarde.
Vânturând stelele roșii prin argintul neguros,
Ele lunecă frumoase prin îmflarea sântă-a strunii,
Gânduri d-aur presărate în cântările furtunii,
Codri-antici de vânt se-ndoaie și răspund întunecos.

Joe vulturilor lasă frânele. Cu-a lor aripe
Lungi și negre ei întunec soarele. Iară în râpe
Goale și adânci de nouri e Zamolxe-n a lui car –

El văzu capul lui Joe, cum l-apus de soare-n vale
Vezi un vârf de munte negru scris cu raze triumfale,
Pe când el cu întuneric peste văi stă temerar.

Ochii-olimpicului negri aţintesc carul. Cu frică,
Spre-a opri acea privire, dacul manta şi-o ridică
Caii speriaţi nechează, tremurând ei se înalţă;
C-o strigare rece Joe fulgerul i-nfige-n coaste
Şi a zeilor Daciei cruntă şi măreaţă oaste
Orbită aude glasul părintelui lor rănit

Şi-o întorc la fugă; caii, carul rupt în nori răstoarnă,
Din titanicele arcuri ploaie de săgeţi se toarnă,
Nimerind în spate goale pe fugarii cei divini;
Şi răniţi, urlând ei bolta o coboară, ş-o coloră
Cu-a lor sânge care-n râuri ude, roşii, de-aurora,
Împle-a norilor spărture cu mari lacuri de rubin.

Norii fug şi se desfăşur – bolta limpede se-ndoaie.
În zenit stau zeii Romei în auritele lor straie,
Lăncile şi-ncrucişează privind armia din văi;

A lor chipuri luminoase strălucesc frumoase-n soare,
Ei şi-ntorc caii cei falnici şi-auritele lor care
Spre apus – iar roşul soare îi urmează-ncet pe ei.

Zeii daci ajung la marea, ce deschide-a ei portale,
Se reped pe trepte nalte şi cobor în sure hale.
Cu lumina, ei îngroapă a lor trai întunecos;
Dară ea, înfiorată de adânca ei durere,
În imagini de talazuri cânt-a Daciei cădere
Şi cu-albastrele ei braţe ţărmii-i mângâie duios.

Se constelă sara. Ziua a fugit în lumea mării
Şi pe culmile de munte focuri au aprins străjerii
Ca şi pete mari de aur n-umbra văilor adânci,
Ele par suspinse-n nouri. Lângă foc străjerii-aruncă
Pe pereţii suri de piatră umbra lor fantastic-lungă
Armia doarme pe pajişti ridicate şi sub stânci.

Sub o stâncă lângă focul ce pereţii îi afumă,
Cezaru-i culcat pe paie, singur, cu-a lui grije numa;
Sub el, văile adânce pline de neguri şi somn.

El privea la focuri roșii și la stânci de umbră pline;
Ca un clopot clar albastru și stropit cu mii lumine
Cerul lumea o cuprinde cu sinistru-i mândru domn.

Amorțit el mișcă limba lui de tunet printre nouri,
Trezea, scăpărând printr-înșii, ale văilor ecouri,
Iar în cârduri cuvioase stelele se mișcă-ncet,
Intră-n domele de neguri argintii, multicoloane;
De-a lor rugă plină-i noaptea. A lor dulci și moi icoane
Împlu văile de lacrimi, de-un sclipit împrăștiet.

Ale focurilor raze cearcă neguri să străbată
Și de dunge de lumină umbra văii e tăiată,
Cari trec prin întuneric râuri și izvoare-albind;
Luminând în ochi de codri, scăpărând pe repezi unde,
Vântul c-o suflare plânsă codrii negri îi pătrunde–
Și vrăjește lin din frunze, și vorbește aiurind.

Pe un vârf de munte negru rari în lună stau stejarii,
Iar Traian pare că vede răsărind prin ei cezarii,
Salutând a Romei semne cu-a lor mort, adânc surâs;

Și încet ei trec prin aer, privind lung cetatea dacă,

Binecuvântând oștirea spre apus ei iarăși pleacă,

A lor șiruri luminoase împlu aerul de vis.

Înrădăcinată-n munte cu trunchi lungi de neagră stâncă,

Repezită nalt în aer din prăpastia adâncă,

Sarmisegetuza-ajunge norii cu-a murilor colți;

Și prin arcurile-nguste, făclii roșii de rășină

Negrul nopții îl pătează cu bolnava lor lumină,

Rănind asprul întuneric din a halelor lungi bolți.

Și prin arcuri îndoite la lumini de roșii torții,

Adunați văzu cezarul la cumplita mas-a morții:

Ducii daci. Făclii de smoală sunt înfipte-n stâlpi și-n muri,

Luminând halele negre, armuri albe și curate,

Atârnate de columne, lănci și arcuri răzimate

De pereți – pavezi albastre strălucind pe stâlpii suri.

Ducii-s nalți ca brazi de munte, tari ca și săpați din stâncă.

Crunt e ochiul lor cel mare, tristă-i raza lor adâncă,

Pe-a lor umeri spânzur roșii piei de tigru și de leu,

Tari la braț și drepți la suflet și pieptoși, cu spete late,
Coifuri ca granit de negre au pe frunte așezate
Și-a lor plete lungi și negre pe-umeri cad de semizeu.

Cupele – țeste de dușman – albe, netede, uscate,
În argint, cu toate de-aur prea maestru cizelate –
Și cu ele-n mână-nconjur lunga masă de granit;
Vor mai bine-o moarte crudă decât o viață sclavă
Toarnă-n țestele mărețe vin și peste el otravă,
Și-n tăcerea sânt-a nopții ei ciocnesc, vorbesc și râd.

Râd și râsul însenină adâncita lor paloare.
Se sting una câte una faclele mirositoare,
Se sting una câte una viețile ducilor daci;
De pe scaune cad pe piatra rece, sură, ce podește
Sala. – Toți, toți pân-la unul. Unul încă tot trăiește,
Arde sânta lui coroană, fulger ochii lui audaci.

Luna-n oceàn albastru scaldă corpul ei de aur
Luminând culmile sure și adâncul colcântaur,
Dintru care-ieșit se vâră-n nouri anticul castel;

Decebal (palid ca murul văruit în nopți cu lună)

Se arată în fereastă și-și întinde alba mână

Moartă din flamida neagră ce-l acopere pe el.

El vorbește. Și profetic glasu-i secolii pătrunde:

Sufletu-i naintea morții lumineaz-a vremii unde;

Gândul lui – o prorocie, vorba lui – mărgăritar;

Și l-aude valea-adâncă și l-aud stelele multe.

De pe stânca lui cezarul stă-n uimire să-I asculte,

Vorbele-una câte una lunecă-n ureche-i clar:

– Vai vouă, romani puternici! Umbră, pulbere și spuză

Din mărirea-vă s-alege! Limba va muri pe buză,

Vremi veni-vor când nepoții n-or pricepe pe părinți –

Cât de naltă vi-i mărirea tot așa de-adânc-căderea.

Pic cu pic secând păharul cu a degradărei fiere,

Îmbăta-se-vor nebunii – despera-vor cei cuminți.

Pe-a istoriei mari pânze, umbre-a sclavelor popoare

Prizărite, tremurânde trec – o lungă acuzare –

Târând sufletul lor veșted pe-al corupției noroi.

Voi nu i-aţi lăsat în voia sorţii lor. Cu putrezirea

Sufletului vostru propriu aţi împlut juna lor fire,

Soarta lor vă e pe suflet – ce-aţi făcut cu ele? Voi!

Nu vedeţi că în furtune vă blăstamă oceàne?

Prin a craterelor gure răzbunare strig vulcane,

Lava de evi grămădită o reped adânc în cer,

Prin a evului nori negri – de jeratic cruntă rugă

Către zei – ca neamul vostru cel căzut, ei să-l distrugă

Moartea voastră: firea-ntreagă şi popoarele o cer.

Va veni. Stârniţi din pace de-a prorocilor cântare.

Din păduri eterne, hale verzi, vor curge mari popoare

Şi gândiri de predomnire vor purta pe fruntea lor;

Constelaţii sângeroase ale boltelor albastre

Zugrăvi-vor a lor cale spre imperiile voastre,

Fluvii cu de pavezi valuri înspre Roma curgători.

De pe Alpi ce stau deasupra norilor cu fruntea ninsă,

De prin bolţi de codru verde, de prin stâncile suspinse,

Pe a pavezelor sănii coborî-vor în şivoi;

Cu cenușa pocăinței și-a împlea pământul fruntea,

Cu cenușa Romei voastre – moarte legioane – punte

Peste râuri. Și nimica nu se v-alege din voi.

Veți ajunge ca-n tâmpire, în sclavie, degradare.

Pas cu pas cade-n rușine neamul vostru sânt și mare:

Ca-n iloți se va preface gintea de-nțelepți și crai,

Când barbarii vor aduce delta sântelor lor vise,

Îmbrâncind în întunerec toate cele de voi zise.

Vai vouă, romani puternici, vai vouă, de trei ori vai!

Astfel zise. în blăstămu-i mâna-i albă și uscată

El o scoate pe fereastă și coroana-ntunecată

De pe frunte o aruncă în abisul văii-adânci;

Palid, adâncit ca moartea, ca o umbră stă în lună,

Părul lui de vânt se îmflă, iară vorbele-i răsună

Și blestemu-i se repetă repezit din stânci în stânci!

Și uimit stătea Cezarul... Cugeți tu, pământ? – el zise

Avem noi în mâni a lumei soarte sau cortegi de vise?

Hotărâți de-a ta gândire urmăm azi ziua de ieri?...

Și în ordinele-eterne mișc-asupra-i universul
Oceànele-i de stele. Ce ironic li e mersul!
Cezare! cât pai de mare – și ce mic în adevăr!

Sâmburele crud al morții e-n viață... Și-n mărire
Afli germenii căderei. Astfel toate sunt în fire,
Astfel au căzut romanii, mari în bine, mari în rău.
Da-i cumplit să vezi un popol osândit să fie mare
Chiar în rău, că mereu crește rușinoasa-i degradare
Și nici moartea nu-i trimite nenduratul Dumnezeu.

Căci a morții braț puternic, când stă viața s-o despartă,
Nu se-ndură să ridice sângeroasa-i lungă bardă,
Cum călăul greu se-ndeamnă la un cap d-imperator:
Zeii pregetă să-și deie-a lor sentință... Și-n uimire
Cugetă – de au fost popol destinat spre nemurire,
Au fost ei – și dacă mor ei – suntem noi nemuritori?...

Strănepoții?... Rupți din trunchiul ce ni da viață fertilă,
Pe noi singuri ne uitarăm printre secoli făr’ de milă
Ei purtau coroane de-aur, noi duceam juguri de lemn...

Exilaţi în stânci bătrâne au umplut ei cu noi lumea,

Am uitat mărirea veche, cu ruşine chiar de nume,

Multe semne de pieire şi de viaţă niciun semn.

Au fost vremi când pe pământul lor n-aveau loc să-nmormânte

Morţii lor... P-inimi regale şi pe membrele lor sfinte

Spânzura zdrenţe umilice de sclavi, de cerşitori –

Căci simţiră-n ei scânteia care secolii aprinde.

Întronaţi au fost în tronuri arse-n foc... Şi pe-a lor frunte

Pusu-ş-au de fier coroane arse-n foc sfăşiitor.

Şi deşi-n inima noastră sunt seminţe de mărire,

Noi nu vrem a le cunoaşte; căci străina-ne gândire

Au zdrobit a vieţii veche uriaş, puternic lanţ;

Secoli lungi ce-au rămas văduvi de a Romei spirit mare

L-au creat... în noi el este; noi îl stingem. Dacă moare,

Noi murim... ramul din urmă din trupina de giganţi.

Când îi cugeţi, cugetarea sufletu-ţi divinizează

În trecut mergem, cum zeii trec în cer pe căi de raze.

Peste adâncimi de secoli ne ridică curcubei;

Un popor de zei le trecem, căci prin evi de vecinicie

Auzim cetatea sfântă cu-nmiita-i armonie...

Și ne simțim mari, puternici, numai de-i gândim pe ei...

*

Miazănoaptea-n visuri d-iarnă își petrece a ei viață

Doarme-n valurile-i sfinte și-n ruinele-i de gheață,

Însoțită de-ani o mie cu bătrânul rege Nord,

Ce, superb în haina-i albă, barba-n vânturi, fruntea ninsă,

Rece suflă-n nori aruncă vocea-i turbure și plânsă,

Îmbătat de mândre stele și cântat de-al mării-acord.

Reci și triști petreceau soții; iarna-n zilele-i eterne

Văl de-argint peste pustiuri ca lințoliu îl așterne.

Vânturi reci îs respirarea undelor ce-au amorțit;

Arfa lui prin nouri strigă – inima-i e ger și gheață –

Marea, ca să delireze, vânturi să mugească-nvață –

Stelele s-oglindă-n neauă pe pustiul nesfârșit.

Dar atuncea când sosește blânda miezenopții oră,

Ceru-albastru ca safirul mândre raze îl coloră
Și din a Nordului frunte plin se nalță-astrul polar
Atunci marea nu răsare printre stânci de vânt gonită,
Vântul pe-aripi nu mai duce pulberea iernei-aurită,
Toate tac când raza-i albă cade-n marea de amar.

Și când steaua se înalță de pe fruntea lui de rege,
Nordu-atunci cu visuri mândre noaptea lungă și-o petrece.
De pe stânca-n care tronă, el picioare de granit
Le întinde-n fundul mării cel amar și fără fine.
Păru-i alb flutură-n vânturi, stuf de raze lungi, senine,
Umerii, dealuri de neauă se înalță-n infinit.

Iară fruntea lui uscată stă prin viscole rebele,
Surpând nourii cei aspri și amestecați cu stele –
Jos e-nmormântat de mare, sus e-ncununat de cer;
Atunci luciul mării turburi se aplană, se-nsenină
Și din fundul ei sălbatec auzi cântec, vezi lumină
Visul unei nopți de vară s-a amestecat în ger.

Și în fundul mării aspre, de safir mândre palate

Ridic bolţile lor splendizi, ş-a lor hale luminate,
Stele de-aur ard în facle, pomi în floare se înşir;
Şi prin aerul cel moale, cald şi clar, prin dulci lumine
Vezi plutind copile albe ca şi florile vergine,
Îmbrăcate-n haine-albastre, blonde ca-auritul fir.

Albe sunt ca neaua noaptea, faţa înecată-n raze
Priiveşte însuşi cerul dintre nouri să le vază:
Despletit flutură pe-umeri, moale, dulce, părul blond
Noaptea-n nori visează stele şi se uită-n fund de mare,
Luna lin roşeşte-n faţă de amor şi de mirare,
Se aplană de uimire valu-albastu vagabond.

Dară una-i fiica mării ca o lacrimă de aur.
Păru-i curge la călcâie ca un lung şi scump tezaur:
E a stelelor regină, e al nopţii meteor.
Ades albă dintre valuri de-a înot marea despică
Şi albastrul blând al mării albul sânilor ridică,
Valurile-n cânt salută sântul apelor odor.

Acolo în fundul mării, în înalte-albastre hale,

Șed la mese lungi de piatră zeii falnicei Valhale;
Odin stă-n frunte – cu părul de ninsoare încărcat;
Acolo decid ei moartea Romei și o scriu în rune,
Presun de argint și zale pun pe caii ca furtune –
Astfel se gătesc de ducă pentru drumu-ndelungat.

Și atunci furtuna mândră dezrădăcinat-a marea.
Ea zvârlea frunți de talazuri către stelele-arzătoare.
Ridica sloiuri de gheață, le-arunca în șanț de nori,
Vrând să spargă cu ei cerul. – Într-un colț de cer e vară
Și pe scările de-ivoriu unii dintre zei coboară –
Străluceа-n noaptea bătrână fețele ca palizi sori.

Prin a valurilor vaiet, prin a norilor strigare,
Deschidea portale-albastre mândra și bătrâna mare.
Desfăcu apele-n două dumnezeilor călări
Și la țărm cu stânce rupte de a undelor bătaie
S-adun toți. Aurul din plete lucea-n luna cea bălaie,
Coifuri străluceau albastre ca lumina sfintei mări.

Și pornesc. Odin ș-aruncă sulița prin nori de-aramă,

Care trece-un ac de aur într-a cerului maramă,

Arătând pe neauă drumul l-al Italiei pământ.

Ei se duc, se duc prin câmpii aşternuţi cu-albă ninsoare,

Strălucea albastru-oţelul de pe membrele barbare,

Pletele le-îmfla furtuna, bărbile sclipeau în vânt.

Ei apar pe-un dâmb al Romei – ea dormea sfântă ș-antică.

Peste lumea-i adormită câte-o stea din ceruri pică,

Secoli grămădiţi într-însa dorm ca și când n-ar fi fost.

Cugetat-aţi vreodată noaptea ce-i lumea întinsă?

Visurile Omenirei, dorurile ei nenvinse

Dorm... dacă ar dormi vecinic – cine-ar ști că ele-au fost?

Țara pare-a fi a lunei mândră, veselă grădină.

Lumina un gând de aur, sus prin nori, luna cea plină,

Roma-n stele strălucește pe-a ei dâmburi, lângă râu;

Ei privesc urbea eternă, ce pe dealuri lin străluce,

Sulița pe loc s-oprește, se preface-n d-aur cruce.

Odin moare – Tibrul este a Credinţei lui sicriu.

*

Cum sub stânci, în întuneric, măruntăile de-aramă

A pământului, în lanţuri ţin legat şi fără teamă

Sufletul muiat în flăcări a vulcanului grozav.

Astfel secoli de-ntuneric ţin în lanţuri d-umilire

Spiritul, ce-adânc se zbate într-a populilor fire,

Spiritul, ce-a vremei fapte, de-ar ieşi, le-ar face prav.

Dar de secoli fierbe lumea din adâncuri să se scoale.

Cum vulcanul, ce irumpe, printre nori îşi face cale

Şi îngroapă sub cenuşă creaţiunea unei ţări,

Astfel fiii tari şi tineri unor secole bătrâne

Lumea din încheieture vor s-o scoaţă, din ţâţâne

Să o smulgă, s-o arunce în zbucnirea noii eri.

Tricolorul plin de sânge e-mplântat în baricade,

Clopotele url-alarmă pe Bastilia ce cade

Şi poporul muge falnic, ca un oceàn trezit;

Sfarmă tot şi pe-a lui valuri, ce le urcă cu mândrie,

El înalţă firi cumplite, cari-l duc, o vijelie,

Să îngroape sub ruine, ce-n picioare a strivit

Și prin negrele icoane unor zile fără frâuri,

Unde viața e-o scânteie, unde sânge curge-n râuri,

Palid, adâncit, sinistru, trece tigrul Robespierre;

Și privirea-i sângeroasă s-alintează ca spre pândă:

Căci ce scrie e-o sentință, ce gândește e-o osândă

Într-un cran săpat ca-n piatră fierb gândirile-i de fier.

Dar el cade – și s-așază ale mării nalte unde.

A dreptății aspră rază în popor adânc pătrunde,

Zilele de îngrozire s-a contras într-un fantom;

Dar puteri neliniștite, ce trăiesc în adâncime,

Ar vrea țărmul să-l evadă, să înece cu mărime

Lumea. Ele se concentră în suflarea unui om,

Mare, că-i purtat pe umeri de adânci și mândre vremuri:

Căci gândiri, cari ieșise dintr-a lumii lung cutremur,

El le poart-unite-n frunte și le scrie pe stindard;

Când în lumea subjugată pentru drepturi ridic-arma,

Arătarea-i salutată de popoare... regi se sfarmă

Și a gloriei mândre stele într-a lumei noapte ard.

Și de-aceea a lui flamuri le-nsoțesc cu-nsuflețire.

El îi duce la învingeri, el îi duce la pieire.

Cine moare – moare-n cuget c-a rămas trăind în el;

Tot ce-i nobil și puternic în ăst secol de mândrie

Îl urmează... Căci prin noaptea unei lumi în bătălie

Lin lucește-eterna pace, luminos și mândru țel.

Către țelul care-n noapte le lucește ca un soare

Ei se duc prin zeci de lupte, urmărindu-l cu ardoare,

Zeci de mii cad, pe-a lor urme răsar alte zeci de mii,

Steaua-i duce, ei urmează printre veri și printre ierne,

Până unde-eterna iarnă munți de neauă-n câmpi așterne,

Unde crivățul visează uriașe vijelii.

Ș-atunci Nordul se stârnește din ruinele-i de gheață,

Munții plutitori și-i sfarmă și pe-a câmpurilor față

El ridică visuri nalte... volburi mari de frig se văd

Și trecând peste oștire o îngroapă... Și cu fală

El ridică drept făclie aurora-i boreală

Peste-oștirea-ntroienită în pustiul... de omăt.

Nordul m-a învins – ideea m-a lăsat. Și ca un soare
Vezi că-ncepe a apune într-a secolilor mare,
Aruncând ultima-i rază peste domul d-invalizi.
La apus privește lumea în duioasa ei uimire.
N-a fost om acel ce cade, ci a veacului gândire
A trăit în el... Cu dânsul cartea lumii iar s-a-nchis.

Exilat în stânce sure și-n titanica-i gândire,
Ca Prometeu ce-a-adus lumei a luminei fericire,
De pe-o piatră el privește lingușirea mării-adânci;
Acolo, gonit de soarte și de gânduri el adoarme,
Cu durere adâncă marea vrea pământul să-l răstoarne
Și izbea mugind de doliu în mormântul lui de stânci.

Sori se sting și cad în caos mari sisteme planetare,
Dar a omului gândire să le măsure e-n stare...
Cine-mi măsur-adâncimea – dintr-un om?... nu – dintr-un gând
Neaprofundabil. Vană e-a-nvățaților ghicire.
Cum în fire-s numai margini, e în om nemărginire.
Cât geniu, câtă putere – într-o mână de pământ.

Într-un cran uscat şi palid ce-l acoperi cu o mână,

Evi întregi de cugetare trăiesc pacinic împreună,

Univers, râuri de stele – fluvii cu mase de sori;

Viaţa turbure şi mare a popoarelor trecute,

A veciei văi deschise-s cu-adâncimi necunoscute,

Vezi icoana unui secol lângă chipul unei flori!

Tu, ce în câmpii de caos semeni stele – sfânt şi mare,

Din ruinele gândirii-mi, o, răsai, clar ca un soare,

Rupe vălur’le d-imagini, ce te-ascund ca pe-un fantom;

Tu, ce scrii mai dinainte a istoriei gândire,

Ce ţii bolţile tăriei să nu cadă-n risipire,

Cine eşti?... Să pot pricepe şi icoana ta... pe om.

Fulgeră-n norii de secoli unde-ngropi a ta mărime,

Printre bolţile surpate să mă uit în adâncime:

De-oi vedea a ta comoară, nu regret chiar de-oi muri.

Oare viaţa omenirei nu te caută pe tine?

Eu un om de te-aş cunoaşte, chiar să mor mi-ar părea bine,

Dar să ştiu – semeni furnicei ce cuteaz-a te gândi?

Cine-a pus aste semințe, ce-arunc ramure de raze,

Într-a caosului câmpuri, printre veacuri numeroase,

Ramuri ce purced cu toate dintr-o inimă de om?

A pus gânduri uriașe într-o țeastă de furnică,

O voință-atât de mare-ntr-o putere-atât de mică,

Grămădind nemărginirea în sclipitu-unui atom.

Vai! în van se luptă firea-mi să-nțeleagă a ta fire!

Tu cuprinzi întregul spațiu cu a lui nemărginire

Și icoana-ți n-o inventă omul mic și-n margini strâns.

Jucăria sclipitoare de gândiri și de sentințe,

Încurcatele sofisme nu explic a ta ființă

Și asupra cugetării-ți pe mulți moartea i-a surprins.

Oamenii au făcut chipuri ce ziceau că-ți seamăn ție,

Te-au săpat în munți de piatră, te-au sculptat într-o cutie,

Ici erai zidit din stânce, colo-n aşchii de lemn sfânt;

Ș-apoi vrură ca din chipu-ți să explice toate. Mută

La rugare și la hulă idola de ei făcută

Rămânea!... Un gând puternic, dar nimic – decât un gând.

În zădar trimit prin secoli de-ntrebări o vijelie,

Să te cate-n hieroglife din Arabia pustie,

Unde Samum îşi zideşte vise-n aer, din nisip.

Ele trec pustiul mândru ş-apoi se coboară-n mare,

Unde mitele cu-albastre valuri lungi, strălucitoare,

Înecând a mele gânduri de lungi maluri le risip.

Prefăcute-n vulturi ageri cu aripi fulgerătoare,

C-ochi adânci şi plini de mite, i-au trimis în cer să zboare,

Dar orbite, cu-aripi arse pe pământ cad îndărăt;

Prefăcute-n stele de-aur merg pân’ l-a veciei uşă,

Dară arse cad din ceriuri şi-mi ning capul cu cenuşă

Şi când cred s-aflu-adevărul mă trezesc – c-am fost poet.

Ca s-explic a ta fiinţă, de gândiri am pus popoare,

Ce idee pe idee să clădească pân-în soare,

Cum popoarele antice în al Asiei pământ

Au unit stâncă pe stâncă, mur pe mur s-ajungă-n ceruri.

Un grăunte de-ndoială mestecat în adevăruri

Şi popoarele-mi de gânduri risipescu-se în vânt:

Cum eşti tu nimeni n-o ştie. Întrebările de tine,

Pe-a istoriei lungi unde, se ridică ca ruine

Şi prin valuri de gândire mitici stânce se sulev;

Nici un chip pe care lumea ţi-l atribuieşte ţie

Nu-i etern, ci cu mari cete d-îngeri, de fiinţi o mie,

Cu-n cer încărcat de mite asfinţeşti din ev în ev.

Timp, căci din izvoru-ţi curge a istoriei gândire,

Poţi răspunde la-ntrebarea ce pătrunde-a noastră fire,

La enigmele din cari ne simţim a fi compuşi?

Nu!... Tu măsuri intervalul de la leagăn pân' la groapă

În ăst spaţ nu-i adevărul. Orologiul eşti [ce sapă...]

Tu nedând vo dezlegare, duci l-a dezlegărei uşi.

Ş-astăzi punctul de solstiţiu a sosit în omenire.

Din mărire la cădere, din cădere la mărire

Astfel vezi roata istoriei întorcând schiţele ei;

În zădar palizi, siniştri, o privesc cugetătorii

Şi vor cursul să-l abată... Combinaţii iluzorii

E apus de Zeitate ş-asfinţire de idei.

Nimeni soarele n-opreşte să apuie-n murgul serei,

Nimeni Dumnezeu s-apuie de pe cerul cugetării,

Nimeni noaptea să se-ntindă pe-a istoriei mormânt;

Mulţi copii bătrâni crezut-au cum că ei guvernă lume,

Nesimţind că-s duşi ei singuri de un val fără de nume.

Că planetul ce îi poartă cugetă adânc şi sfânt.

Se-nmulţesc semnele vremei, iară cerul de-nserare

Roşu-i de războaie crunte, de-arderi mari, de disperare

Şi idei a zeci de secoli sunt reduse la nimic;

Soarele divin ce-apune varsă ultimile-i raze

Pe-a istoriei câmpie mult iubită şi se lasă

În oceanul de-ntuneric, ce s-arată inamic.

Spune-o veste cum că-n ţara unde fug a lumii zile

Să trăiască mai departe, strălucite şi copile,

Într-a nopţilor grădine stele cresc în loc de flori;

Unde-n codrii de aramă cântă-n crengi arfe-atârnate,

Zmeii-şi fac din câte-un munte uriaşele palate –

E un lac cu apă vie într-un şes încântător.

Cine bea din el nu moare... O, aș bea, să văd anume
C-a venit domnia morții, sfărâmând bătrâna lume –
Stele cad și în cădere alte lumi rup cu lovire;
Într-a cerurilor domă tunetele să vuiască
Ca mari clopote de jale, fulgere să strălucească
Ca făclii curate, sfinte pe pământu-nmormântat.

Marea valur’le să-și miște și să tremure murindă,
Norii, vulturii mariùmbrii, a lor aripi să-și aprindă,
Fulgeri rătăciți s-alerge spintecând aerul mort;
În catapeteasma lumii soarele să-ngălbenească,
Ai pieirii palizi îngeri dintre flacăre să crească
Și să rupă pânz-albastră pe-a cerimei întins cort.

Fulgerele să înghețe sus în nori. Să amorțească
Tunetul și-adânc să tacă. Soarele să pâlpâiască,
Să se stingă... Stele-n ceruri tremurând să cadă jos:
Râur’le să se-nfioare și-n pământ să se ascunză
Și să sece-a lumei față, să se facă neagră. Frunze
Galbene, uscate, cerul lumile să-și cearnă jos.

Moartea-ntindă peste lume uriașele-i aripe:

Întunericul e haina îngropatelor risipe.

Câte-o stea întârziată stinge izvorul ei mic.

Timpul mort și-ntinde membrii și devine veșnicie.

Când nimic se întâmpla-va pe întinderea pustie

Am să-ntreb: Ce-a rămas, oame, din puterea ta? – Nimic!!

Dar la ce să beau din lacul ce dă viață nesfârșită,

Ca să văd istoria lumii dinainte-mi repețită,

Cu aceleași lungi mizerii s-obosesc, sufletu-mi mut?

Și să văd cum nasc popoare, cum trăiesc, cum mor. Și toate

Cu virtuți, vicii aceleași, cu mizerii repetate...

Vrei viitorul a-l cunoaște, te întoarce, spre trecut.

Din agheazima din lacul, ce te-nchină nemurirei,

E o picătură-n vinul poeziei ș-a gândirei,

Dar o picătură numai. Decât altele, ce mor,

Ele țin mai mult. Umane, vor pieri și ele toate.

În zădar le scrii în piatră și le crezi eternizate,

Căci eternă-i numai moartea, ce-i viață-i trecător.

Și de-aceea beau păharul poeziei înfocate.

Nu-mi mai chinui cugetarea cu-ntrebări nedezlegate

Să citesc din cartea lumii semne, ce noi nu le-am scris.

La nimic reduce moartea cifra vieții cea obscură –

În zădar o măsurăm noi cu-a gândirilor măsură,

Căci gândirile-s fantome, când viața este vis.

[1872]

[1873]

ÎNGER ŞI DEMON

Noaptea-n Doma întristată, prin lumini îngălbenite
A făcliilor de ceară care ard lângă altare –
Pe când bolta-n fundul Domei stă întunecoasă, mare,
Nepătrunsă de-ochii roşii de pe mucuri ostenite,

În biserica pustie, lângă arcul în părete,
Genuncheată stă pe trepte o copilă ca un înger;
Pe-a altarului icoană în de raze roşii frângeri,
Palidă şi mohorâtă Maica Domnului se vede.

O făclie e înfiptă într-un stâlp de piatră sură;
Lucii picături de smoală la pământ cad sfârâind
Şi cununi de flori uscate fâşâiesc amirosind
Ş-a copilei rugăciune tainic şopotit murmùră.

Cufundat în întuneric, lâng-o cruce mărmurită,
Într-o umbră neagră, deasă, ca un demon El veghează,
Coatele pe braţul crucii le destinde şi le-aşază,

Ochii cufundați în capu-i, fruntea tristă și-ncrețită.

Și bărbia lui s-apasă de al pietrei umăr rece,

Părul său negru ca noaptea peste-al marmurei braț alb;

Abia candela cea tristă cu reflectul ei roz-alb

Blând o rază mai aruncă ce peste-a lui față trece.

Ea un înger ce se roagă – El un demon ce visează;

Ea o inimă de aur – El un suflet apostat;

El în umbra lui fatală, stă-ndărătnic rezemat –

La picioarele Madonei, tristă, sfântă, Ea veghează.

Pe un mur înalt și rece de o marmură curată,

Albă ca zăpada iernei, lucie ca apa lină,

Se răsfrânge ca-n oglindă a copilei umbră plină –

Umbra ei, ce ca și dânsa stă în rugă-ngenuncheată.

Ce-ți lipsește oare ție, blond copil cu-a ta mărire,

Cu de marmur-albă față și cu mâinile de ceară,

Văl – o negură diafană mestecată-n stele; clară

E privirea-ți inocentă sub a genelor umbrire;

Ce-ți lipsește să fii înger – aripi lungi și constelate.

Dar ce văd: Pe-a umbrei tale umeri vii ce se întinde?

Două umbre de aripe ce se mișcă tremurânde,

Două aripe de umbră către ceruri ridicate.

O, nu-i umbra ei aceea – este îngeru-i de pază;

Lângă marmura cea albă văd ființa-i aeriană.

Peste viața-i inocentă, viața lui cea sântă plană,

Lângă dânsa el se roagă, lângă ea îngenunchează.

Dar de-i umbra ei aceea – atunci Ea un înger este,

Însă aripile-i albe lumea-a le vedea nu poate;

Muri sfinți de-a omenirii rugăciuni îndelungate

Văd aripele-i diafane și de dânsele dau veste.

Te iubesc! – era să strige demonul în a lui noapte,

Dară umbra-naripată a lui buze le înmoaie;

Nu spre-amor, spre-nchinăciune el genunchii-și încovoaie

Și ascultă dus din lume a ei dulci și timizi șoapte.

. . . . . .

Ea? – O fiică e de rege, blondă-n diadem de stele,

Trece-n lume fericită, înger, rege și femeie;

El răscoală în popoare a distrugerii scânteie

Și în inimi pustiite samănă gândiri rebele.

Despărțiți de-a vieții valuri, între el și între dânsa

Veacuri sunt de cugetare, o istorie, un popor,

Câteodat' – deși arare – se-ntâlnesc, și ochii lor

Se privesc, par a se soarbe în dorința lor aprinsă.

Ochii ei cei mari, albaștri, de blândețe dulci și moi,

Ce adânc pătrund în ochii lui cei negri furtunoși!

Și pe fața lui cea slabă trece-ușor un nour roș –

Se iubesc... și ce departe sunt deolaltă amândoi!

A venit un rege palid, și coroana sa antică,

Grea de glorii și putere, l-a ei poale-ar fi depus,

Pe-ale tronului covoare ea piciorul de-ar fi pus

Și în mâna-i însceptrată, mâna ei îngustă, mică.

Dară nu – mute rămas-au buzele-i abia deschise,

Mută inima în pieptu-i, mâna ei trasă-ndărăt.

În a sufletului taină, ea iubea. Clar și încet

Se ivea fața de demon fecioreștilor ei vise.

Ea-l vedea mișcând poporul cu idei reci, îndrăznețe;

Ce puternic e – gândi ea, cu-amoroasă dulce spaimă;

El prezentul îl răscoală cu-a gândirilor lui faimă

Contra tot ce grămădiră veacuri lungi și frunți mărețe.

El ades suit pe-o piatră cu turbare se-nfășoară

În stindardul roș și fruntea-i aspră-adâncă, încrețită,

Părea ca o noapte neagră de furtune-acoperită,

Ochii fulgerau și vorba-i trezea furia vulgară.

. . . . . .

Pe un pat sărac asudă într-o lungă agonie

Tânărul. O lampă-ntinde limb-avară și subțire,

Sfârâind în aer bolnav. – Nimeni nu-i știe de știre,

Nimeni soarta-i n-o-mblânzește, nimeni fruntea nu-i mângâie.

Ah! acele gânduri toate îndreptate contra lumei,

Contra legilor ce-s scrise, contra ordinii-mbrăcate

Cu-a lui Dumnezeu numire – astăzi toate-s îndreptate

Contra inimii murinde, sufletul vor să-i sugrume!

A muri fără speranţă! Cine ştie-amărăciunea

Ce-i ascunsă-n aste vorbe? – Să te simţi neliber, mic,

Să vezi marile-aspiraţii că-s reduse la nimic,

Că domnesc în lume rele căror nu te poţi opune,

C-opunându-te la ele, tu viaţa-ţi risipeşti –

Şi când mori să vezi că-n lume vieţuit-ai în zadar:

O astfel de moarte-i iadul. Alte lacrimi, alt amar

Mai crud nici e cu putinţă. Simţi că nimica nu eşti.

Şi acele gânduri negre mai nici a muri nu-l lasă.

Cum a intrat el în viaţă? Cât amor de drept şi bine,

Câtă sinceră frăţie adusese el cu sine!

Şi răsplata? – Amărârea, care sufletu-i apasă.

Dar prin negurile negre, care ochii îi acopăr,
Se apropie-argintoasă umbra nalt-a unui înger,
Se așează lin pe patu-i; ochii lui orbiți de plângeri
Ea-i sărută. De pe dânșii negurile se descopăr...

Este Ea. C-o mulțumire adâncă, nemaisimțită,
El în ochii ei se uită. – Mândră-i de înduioșere;
Ceasul ultim îi împacă toată viața-i de durere;
Ah! șoptește el pe moarte – cine ești ghicesc, iubită.

Am urmat pământul ista, vremea mea, viața, poporul
Cu gândirile-mi rebele contra cerului deschis;
El n-a vrut ca să condamne pe demon, ci a trimis
Pre un înger să mă-mpace, și-mpăcarea-i... e amorul.

Convorbiri literare, VII, 1, 1 aprilie 1873 [1873]

FLOARE ALBASTRĂ

– Iar te-ai cufundat în stele
Și în nori și-n ceruri nalte?
De nu m-ai uita încalte,
Sufletul vieții mele.

În zadar râuri în soare
Grămădești-n a ta gândire
Și câmpiile asire
Și întunecata mare;

Piramidele-nvechite
Urcă-n cer vârful lor mare –
Nu căta în depărtare
Fericirea ta, iubite!

Astfel zise mititica,
Dulce netezindu-mi părul.
Ah! ea spuse adevărul;

Eu am râs, n-am zis nimica.

– Hai în codrul cu verdeață,
Und-izvoare plâng în vale,
Stânca stă să se prăvale
În prăpastia măreață.

Acolo-n ochi de pădure,
Lângă balta cea senină
Și sub trestia cea lină
Vom ședea în foi de mure.

Și mi-i spune-atunci povești
Și minciuni cu-a ta guriță,
Eu pe-un fir de romaniță
Voi cerca de mă iubești.

Și de-a soarelui căldură
Voi fi roșie ca mărul,
Mi-oi desface de-aur părul,
Să-ți astup cu dânsul gura.

De mi-i da o sărutare,

Nime-n lume n-a s-o ştie,

Căci va fi sub pălărie –

Ș-apoi cine treabă are!

Când prin crengi s-a fi ivit

Luna-n noaptea cea de vară,

Mi-i ţinea de subsuoară,

Te-oi ţinea de după gât.

Pe cărare-n bolţi de frunze,

Apucând spre sat în vale,

Ne-om da sărutări pe cale,

Dulci ca florile ascunse.

Și sosind l-al porţii prag,

Vom vorbi-n întunecime:

Grija noastră n-aib-o nime,

Cui ce-i pasă că-mi eşti drag?

Înc-o gură – și dispare...

Ca un stâlp eu stam în lună!

Ce frumoasă, ce nebună

E albastra-mi, dulce floare!

. . . . . .

Și te-ai dus, dulce minune,

Ș-a murit iubirea noastră –

Floare-albastră! floare-albastră!...

Totuși este trist în lume!

Convorbiri literare, VII, 1, 1 aprilie 1873 [1873]

DACĂ TRECI RÂUL SELENEI...

Dacă treci râul Selenei se face pare că sara

Deși-ntr-a soarelui lume eternă noapte nu ține.

E-o sară frumoasă – adormită deși este ziuă

Aerul e vioriu, miroasele florilor mândre;

Adormitor se ridică din oștile florilor mândre;

Într-un codru măreț, unde arbor legat e de arbor,

De liane ce spânzură-n aer snopii de flori,

Unde prin vechii copaci-și fac albinele stupii sălbateci,

Plini de faguri de miere, ce curge ca auru-n soare,

Cu de ghirlănzi uriașe copaci, din a lor rădăcine

Până la vârfii din nori cu liane încolăciți-s,

Cari cu snopi de flori i-nconjoară, mărirea le-ngroapă.

Dacă prin codri pătrunzi dai de-o vale frumoasă și verde

Pe-al căreia deal se întinde o mândră grădină.

Mari cireși cu boabele negre, cu frunza lor verde,

Crengile-ndoaie de greul dulcilor, negrelor boabe,

Meri, cu merele roșii ca fața cea dulce-a Aurorei,

Mișcă în vânt frumoasele, mari, odorantele roade;

Iară pe marginea mândrei grădini înălţată-i în huciuri

Viţa de vie cu frunza întoarsă ce umbră doreşte

Şi cu strugurii vineţi şi galbeni ce îmflaţi stau în soare.

Vineţi cu brumă sunt unii, iar alţii cu boabele galbene c-aurul,

Fluturii le-nconjoară ca dulci corăbioare de colori şi lumini.

Iară albine din bobiţe crăpate sorb lamura mierei;

Iar în mijloc de grădine, într-o luncă de verzi portocale

Nalţă-se ea într-un flor învălit palatul Selenei.

Mare-i, cu zece intrări, la care duc scări înălţate

Şi cerdacuri în aer – ţinut de-argintoase columne

Şi în trei caturi se-nalţă palatul cu mii de ferestre

Mari şi boltite prin care pătrunde-o lumină albastră;

Şi prin bolţi de ferestre se văd argintoase coloane,

Muri cu oglinzi de diamant, ce lucesc mai clare ca ziua,

Mândre icoane cu fete de crai îmbrăcate-n albastru,

Codri de basme cu arbori vrăjiţi şi cu albe cerboaice,

Iar prin coloane pare că vezi trecând o minune:

Luna cu părul ei blond desfăcut, care curge în valuri

Pe umeri în jos, îmflat cu dulce de miroase şi cântec,

Care tremură-n veci în aerul fin al serei.

D-umerii goi abia se ţine o mantie albastră,

Mâinile albe de ceară se joacă cu cozile blonde

Și cu mărgeanul ce cade pe sâni și cu creții de mantă.

[1873]

ADÂNCA MARE...

Adânca mare sub a lunei față,
Înseninată de-a ei blondă rază,
O lume-ntreagă-n fundul ei visează
Și stele poartă pe oglinda-i creață.

Dar mâni – ea falnică, cumplit turbează
Și mișcă lumea ei negru-măreață,
Pe-ale ei mii și mii de nalte brațe
Ducând pieire – țări înmormântează.

Azi un diluviu, mâne-o murmuire,
O armonie, care capăt n-are –
Astfel e-a ei întunecată fire.

Astfel e sufletu-n antica mare.
Ce-i pasă – ce simțiri o să ni-nspire –
Indiferentă, solitară – mare!

[1873]

O ARFĂ PE-UN MORMÂNT

Prin gândurile-mi triste și negre treci frumoasă,
Ca marmura de albă, în haine de argint,
Cu ochii mari albaștri în bolți întunecoase
Și desfăcut ți-e părul în valuri de-aur moale...
Deasupra frunței tale e-un mândru cerc de stele –
Astfel treci tu, copilă, făptura minții mele,
Minune-a Creațiunei, ș-o singură gândire
Te face ca să tremuri: o arfă pe-un mormânt

Da, da! în viața-mi tristă tu treci cu-a tale stele –
Albatre și în zboru-ți tu murmuri surâzând...
E-amor? copilărie?... Sunt versurile mele
Ce-ocupă a ta minte de murmurezi visând?
Surâzi!... Nu plânge numai la finele poemei
C-o arfă pe-un mormânt.

Ah! de-aș muri... tu, înger, fără să știi vodată –
Că te-a iubit acela, ce zace în pământ,

C-un rai întreg de visuri, cerimea înstelată

De cugetări înalte cu dânsu-i îngropată,

Că acea lume-ntreagă ție-a fost închinată –

Tu inocentă, albă, ai trece surâzând...

Doar luna-n cer atuncea s-ar îndoi în liră

Ș-ar suspina în noapte: o arfă pe-un mormânt!

[1873]

CARE-I AMORUL MEU ÎN ASTĂ LUME

Care-i amorul meu în astă lume:
Este-al bravurei coiful de aramă,
Sau al mărirei aspru rece nume?

Sau este claustrul cernit, ce cheamă
Cu-a lui icoane sânte-ngălbenite,
Cu clopotu-i vestind a morţii dramă?

Sau este chipul blând unei iubite,
Ce, dulce, pură, sântă şi frumoasă,
Să-mi facă zile albe, -ore-aurite?

O văd adesa steauă radioasă
’N-oglinda sufletului meu – o zeie –
Ş-a ei privire-asupra mea se lasă:

De înger suflet, chipul de femeie;
În visul vieţii ei ea sfânt surâde

Și mă-namor de-oricare-a ei idee,

Când lumea-amar de visu-acesta râde:

Nu e femeia ce crezi tu, nebune,

Și chipul care inima-ți l-închide

Nu este-n lume. Cine-atunci mi-a spune

Unde e îngerul cu-aripi senine,

A sufletului meu scumpă minune?

Ea n-a fost niciodată... doar în tine

De-a fost vrodată ea, de mult e moartă,

Astfel de chip o dată-n lume vine.

Dar de nu e, mângâie-ți a ta soartă

Crede: că ea dodată cu-a ta fire

Trecut-a-n lume-a ceriurilor poartă,

Dar înainte de-a-i-ntâlni privirea,

Ea a murit și-a ei ființă bună

E colb în lume, umbră în gândire!

De-aceea-n înstelate nopți cu lună,

Pasu-ți îndreaptă, cată cimitirul

Și un mormânt ți-alege, ți-ncununã,

Încoardă-ți lira scumpă, iară mirul

Al vorbelor iubirei tu îl varsă

Pe-acel mormânt ce-l înverzește pirul

Și zi: Dormi dusă, inima mea arsă.

[1873]

STAM ÎN FEREASTA SUSĂ

Stam în fereasta susă
Și izvoreau în taină,
Cu-a lor de aur haină,
A nopții stele mari.

Se îmflă dinainte-mi
De vânt deschisa carte
Și literele-i moarte
În lună joacă clar.

Un râu, vezi, mișcă unda-i
Cea visător-bolnavă,
Un cântec în dumbravă,
O floare văd pe lan.

O stea în cer albastru,
Ce-aruncă-a ei icoană
Pe-oglinda albă, plană,

A lacului Meran.

Și sună-n noaptea tristă
Un cântec de copilă
Și vântu-ntoarce-o filă
Din cartea ce-am deschis.

De ce mi-a-ntors el foaia
Unde-nvățatul zice
Că-n lume nu-i ferice,
Că viața este vis?

[1873]

PRIVESC ORAŞUL – FURNICAR

Privesc oraşul – furnicar –

Cu oameni mulţi şi muri bizari,

Pe strade largi cu multe bolţi,

Cu câte-un chip l-a stradei colţ.

Şi trec foind, râzând, vorbind,

Mulţime de-oameni paşi grăbind.

Dar numai p-ici şi pe colea

Merge unul de-a-nletelea,

Cu ochii-n cer, pe şuierate,

Ţiindu-şi mânile la spate.

S-aude clopot răsunând,

Cu prapuri, cruci, icoani, viind,

Preoţii lin şi în veştminte

Cântând a cărţilor cuvinte.

În urmă vin ca-ntr-un prohod;

Tineri, femei, copii, norod;

Dar nu-i prohod – sfinţire de-apă,

Pe uliţi lumea să nu-ncapă;

Se scurg încet – tarra bumbum –

Ostaşii vin în marş acum,

Naintea lor tambur-major,

Voinic el calcă din picior

Şi tobe tare-n tact ei bat

Şi paşii sună apăsat;

Lucesc şi armele în şir,

Frumos stindarde se deşir;

Ei trec mereu – tarra bumbum –

Şi dup-un colţ dispar acum...

O fată trece c-un profil

Rotund şi dulce de copil,

Un câne fuge spăriet,

Şuier-un lotru de băiet,

Într-o răspântie uzată

Şi-ntinde-un orb mâna uscată,

Hamalul trece încărcat,

Şi orologiile bat –

Dar nimeni mai nu le ascultă

De vorbă multă, lume multă.

[1873]

MURMURĂ GLASUL MĂRII

Murmură glasul mării stins şi molcom,

Înconjurând a Italiei insulă mândră –

O, luminaţi, a cerului stele albe,

Câmpilor noştri.

Vă vărsaţi icoanele voastre în Tibur,

Nori, zugrăviţi pe câmpie umbre fuginde,

Tu, măreţie a nopţii, a mării, a lumei,

Împle Italia.

Mare, poartă pe undele tale corăbii,

Unele grele ni-aducă aur din Ofir,

Altele înfoiate de roze d-Egipet,

Vinuri şi smirnă

Ah, trimiteţi popoare vulturii voştri

Cei de lemn să zboare pe marea măreaţă,

Căci a Romei eterne picioare marmorei

Daruri aşteaptă.

Numai singur asupra lumei în pace
Nepăsător tămâii şi laudei voastre,
Învăluit în maiestatea tăcerei
Stă-mperatorul.

Vezi-l atins de umbra gândirilor regii!
Vorba-i va să fie o rază-n lume;
Orele lui sunt izvoare la anii istoriei,
Salve-Imperator!

[1873]

MITOLOGICALE

Da! Din porţile mândre de munte, din stânci arcuite,
Iese-uraganul bătrân, mânând pe lungi umeri de nouri
Caii fulgerători şi carul ce-n fuga lui tună
Barba lui flutură-n vânturi ca negura cea argintie,
Părul îmflat e de vânt, şi prin el colţuroasa coroană,
Împletită din fulgerul roş şi din vinete stele.
Hohot-adânc bătrânul când vede că munţii îşi clatin
Şi-şi prăvălesc căciule de stânci când vor să-l salute...
Codrii bătrâni râd şi ei din adânc şi vuind îl salută
Paltenii nalţi şi bătrânii stejari şi brazii cei vecinici.
Numai marea-albastră murmură-n contra orgiei,
Care bătrânul rege-o făcea: -n beţia lui oarbă,
El mân-oştiri de nori contra mării... ş-armia-i neagră,
Ruptă pe-ici, pe coleà de-a soarelui roşă lumină
Şiruri lungi fug repede grei pe cerul cel verde.
Şi netezindu-şi barba, trece prin ei uraganul
Dus de fulgerătorii cai în bătrâna căruţă,
Care scârţie hodorogind, de-ai crede că lumea

Stă să-şi iasă din vechile-i vecinice încheieture.

– Groaznic s-a îmbătat bătrânul – soarele zice;

Nu-i minune – a băut jumătate d-Oceanul Pacific.

Rău îi mai îmblă prin pântece-acum băutura amară

Însă-s eu de vină... c-umplut-am de nouri păhare

Cu apele mării adânci, boite cu roşă lumină –

Cine dracu’-l ştia acum că de cap o să-şi facă!

Ah! moşneagul beţiv e-n stare-ntr-o zi să ruine

Toate societăţile de-asigurare din ţară.

Soarele-şi bagă capul prin nori şi limba şi-o scoate

Şi c-o rază gâdilă barba bătrânului rege.

– Hehe! zice bătrânul, râzând, ce faci tu, Pepeleo?

Tânăr, hai? De mii de ani tot tânăr te văd eu,

Pare-mi că dai pe obraz cu roş după moda de astăzi,

Altfel nu-nţeleg cum tânăr de-o mie de evi eşti.

– Taci, moşnege făr’ de obraz, te du, te trezeşte...

Vezi în ce stare te afli, coroana îţi stă pe-o ureche

Şi cu veselia ta proastă lumea ruini tu!

Însă-a popoarelor blonde de stele guverne-îndărătnici,

Vai! nu făcuse şosea cumsecade pe câmpii albaştri

Şi se răstoarnă carul şi rău se-nglodează bătrânul.

Mai că era să-i rămâie ciubotele-n glodul de nouri.

Hei, ce-i pasă! El norii frământă jucând mocăneasca

Și pe-un vânt l-apucă de cap, făcându-i morișcă.

Se tăvălea peste cap și, pișcat de-un purec de fulger,

Se scărpina de-un șir de păduri ca de-un gard de răchită

Norii roșesc de rușine și fug iar vântul se culcă

Între codri și munți... Uraganul mahmur poticnește

Spre castelul de stânci, ce-și deschide uriașa lui poartă,

Spre-a-l primi pe bolnavul bătrân în surele hale.

El își ia coroana din cap și în cui o atârnă,

De sclipește-n noapte frumoasă și roșă – un fulger

Încremenit în nori. Cojocul l-anină

El de cuptor... ciubote descalță și negrele-obiele

Cât două lanuri arate le-ntinde la focul Gheenei

Să se usuce... Chimirul descinge și varsă dintr-însul

Galbeni aprinși într-un vechi căuș afumat de pe vatră,

Mare cât o pivniță... -N patu-i de pâclă-nfoiată,

Regele-ntinde bătrânele-i membre și horăiește.

Până-n fundul pământului urlă: peștere negre

Și rădăcinile munților mari se cutremură falnic

De horăitul bătrânului crai. Iară-afară

Vezi un ger bătrân și avar cu fața mâhnită,

Cărăbănind al zorilor aur în saci de-ntuneric

Ca să-l usuce-n rubine. Cu-ncetul, cu-ncetu-nserează...

Soarele, ca să împace marea, la ea se apleacă,

Lin netezește-a ei față albastră și-adânc se uită

În luminoasele valuri a ei și sânu-i dezmiardă

Cu tot aurul razelor lui. La pământ se mai uită...

Florile toate ridică la el cochetele capuri

Copilăroase și ochii lor plini de zădarnice lacrimi...

Pe grădini se mai uită, pe-alei de vișini în floare

Și de cireși încărcați, de salcâmi cu mirosul dulce.

Pe-acolo se primblă o fată-n albastru-mbrăcată,

Părul cel blond împletit într-o coadă îi cade pe spate...

Ca Margareta din Faust ea ia o floare în mână

Și șoptea: mă iubește... nu mă iube... mă iubește!

Ah! boboc... amabilă ești... frumoasă și – proastă,

Când aștepți pe amant, scriitor la subprefectură,

Tânăr plin de speranțe, venind cu luleaua în gură...

Soarele-a apus, iar luna, o cloșcă rotundă și grasă,

Merge pe-a cerului aer moale ș-albastru și lasă

Urmele de-aur a labelor ei strălucinde ca stele,

Iar de a doua zi se scoală bătrânul şi urcă Rarăul

Numai în cămeşoi, desculţ şi fără căciulă

Şi se scarpină-n cap – somnoros – uitându-se-n soare.

[1873]

UN ROMAN

În van oglinzi frumoase și florile-împlu sala
C-un aer plin de miros, molatec, de argint
În sufletu-unui tânăr e noapte și răceală
Lumini până în gându-i cel negru nu se-ntind.

În van tineri d-o vârstă ciocnesc vesel păhare
Și l-ale lor petreceri pre dânsul îl invit
Ei nu vor să-nțeleagă zâmbirile-i amare.
Dup-o perdea s-ascunde în versuri adâncit.

Unde petrece-n gându-i?... în valea lui natală
În codrii plini de umbră, pin râpe ce s-afund
Unde izvoarele-albe murmure dulci esală
Și scapăr argintoase lovindu-se de prund.

Ar vrea ca să revadă colibele de paie
Dormind cuiburi de vultur pe stânci, ce se prăval
Când luna pintre nouri, regina cea bălaie,

Se ridicà pin codrii din fruntea unui deal –

Să aib-ar vrea colibă de trestii mititică
În ea un pat de scânduri, mușchi verde drept covor
Din pragu-i să se uite la munte cum s-ardică
Cu fruntea lui cea stearpă vârându-se în nori.

Ar vrea să rătăcească câmpii înfloritoare
Unde ale lui zile din raze le-a țesut.
Unde-nvăța din râuri murmurul de-ncântare
Și pricepea din codri misterul lor tăcut.

O babă, ce atâtea povești, pe câte fuse
De lână ce torsese, știa – l-a învățat
Să tâlcuiască graiul ș-a păsărilor spuse
Și murmura cuminte a râului curat.

În curgerea de ape, pe-a frunzelor sunare
În dulcile-nmiitul al păsărilor grai
În murmurul de viespii, ce-n mii de chilioare
Îșî zidesc monâstire de ceară pentru trai.

De spânzură pin ramuri de sălcii argintoase
O-mpărăție-ntreagă-ntr-un cuib legănător
A firii dulce limbă, de el era-nțeleasă
Și îl umplea de cântec, cum îl umplea de dor.

Visa copilul... Fruntea-i de-o stâncă rezimată
Privea uimit în râul ce spumegà amar
Și asvârlea vo piatră în apa-nvolburată
Râdea, cânta degeaba – plângea chiar în zădar.

Vedea în zarea văii nuci mari cu frunza lată
Ș-o lume de flori albe pe șiruri de cireşi
Și iarba de pe pajiști e moale-amestecată
Cu flori glabene ș-albe, p-ici colo de măcieşi

Pelinii suri c-argintul cu dulcile miroase
Împlu adormitoare tot aerul cel cald
Vișini-s cu crengi grele de boabe-ntunecoase
Lanul călătorește cu valuri de smarald.

A ierburilor spice stau sure-verzi în soare,

Crescute-ajung la brâul unei copile. Lin

Pin iarba mare trece, ș-aminte luătoare

Plivește flri de aur și fire de pelin.

Cunună-și împletește și-o-ncaieră sălbatec

În pletele îmflate, în părul încâlcit

Și ochi-i râd în capu-i, și fața-i jăratec –

A lanurilor zână cu chip frumos, răstit.

Ș-apoi în codru trece și cântă doina dragă

Sălbatec este glasu-i, răstit, copilăros,

El sună-n codrul verde, în lumea lui întreagă

Albele ei picioare îndoaie flori pe jos.

Ah! de aș fi – ea strigă – o pasăre măiastră

Cu penele de aur, ca păsările-n rai

La sânta Joi m-aș duce ș-aș bate în fereastră

Cu ciocul – și i-aș zice cu rugătorul grai

Să-mi deie un măr, în care închis să fie-o lume

Palat de-argint în lunci și-n codrii înfundat
Ș-un făt-frumos de mire, înalt cu dulce nume
Din sânge și din lapte – ficior de împărat.

Ea cântă și pocnește în crengi c-o vargă lungă
O ploaie de flori albe se scutură pe ea
Un flutur roș și vânăt se-nalță, ea-l alungă
De pasu-i crengi se-ndoaie și glasu-i răsunà...

Apoi și-aduse aminte – era o zi frumoasă,
El s-a trezit în luncă sub ochii ei de foc,
Ea păru-și dă-ntr-o parte din fața rușinoasă
Își pleca ochii timizi, și el a stat pe loc.

Ce s-a-ntâmplat de-atuncea nu vrea să ție minte.
Destul că nu mai este – și chipul ei cel blând,
Surâsul ei cel timid și ochiul ei cuminte
Sunt duse fără urmă de pe acest pământ.

S-a stins. De-aceea însă el ar vrea înc-odată
Să vadă lunca verde, valea pierdută-n flori

Unde ades de braţu-i în noaptea înstelată
Şedea pe stânca stearpă spuindu-i ghicitori.

Da, ghicitori... enigme. Ah! ce ştia pe-atunce
De-a vieţii grea enigmă, de anii furtunoşi?
În lacu-adânc şi neted din mijlocu-unei lunce
El vedea zâne albe cu părul de-aur roş.

Şi trestia cea naltă de vuia-n vânt mai tare
El asculta la glasu-i ca nişte basme dulci
Când raţele sălbatice încreţeau apa clară
Scăldându-se prin papuri cu ciucălăi de fulgi.

. . . . . .

Trecură ani. E noapte. În camera bogată
Pe-un pat alb ca zăpada un înger sta măreţ
O candelă de aur c-un punct de foc arată
Pin luminoasa umbră tablouri pe păreţi.

Culcată jumătate copila cu tristeţă
Suride. Plete lunge şi blonde-cenuşii
Cad moale pe-albe perini. Iar buzele ei creţe

Surâd... trădând dinţi arginţii –

Ochi suri şi mari iar faţa-i de-acea albeaţă sură

Umedă ca surfaţa unui mărgăritar...

Pe braţe de zapadă, pe sini-i albi se fură

Câte o rază slabă din punctul cel avar.

Picioarele ei mice ating covorul moale

Chinuind papucei de-atlas cari stau jos...

L-a patului ei mărgini, cu fruntea n-a ei poale

E în genunche dânsul... Amar şi-ntunecos.

Sub umeri-unei-feţe, ca marmura de pală

Sunt umbrele-ntristării vinete şi adânci,

În ochii mari şi negri profunda-le-ndoiaIă

Abia pot s-o ascundă sub genele lor lungi.

Şi mâna-i tremurândă boţeşte involuntară

Gazu-argintos din haina, din creţi ce se deşir

În jurul gurei sale e o trăsură-amară

Şi o zâmbire crudă pe buzele-i subţiri.

Nu te iubesc? zici crudo – ce zici îți pare-o șagă...

Nu te iubesc atâta cât știu ca să iubesc,

Să răscolesc cu brațul oceanele ce-aleargă,

Să storc avar din ele amărăciunea-ntreagă

Și într-o picătură s-o beau... să nebunesc?

O vrei?... Spre-a crea unul din visurile tale

Aș trebui să fiu eu de trei ori Dumnezeu,

Aș trebui să turbur a firei lungă cale,

Și-n clipa mea – ce secoli ai veciniciei sale

Abia putur-a face, aceea să fac eu.

Nisipul din pustie pot să-l arunc c-o mână

În cer – și dânsul negru deșert să fie iar?

Ca sus pământ să fie întins fără lumină

Și negru fără stele, ca globu-ne de tină

Și ale lui întinderi, cu gându-mi să le ar.

Iar jos să cobor mândra a cerului grădină

Cu sori nălțați pe lugeri, cu lune-n crenge verzi

Iar tu să treci, un înger... încinsă cu lumină

Și în a ta privire eu mințile să-mi pierz.

Putere-aș eu cu gându-mi s-ardic insule-n floare

A căror stânci să cânte plecându-se pe val

Din vânturi să fac nimfe cu sufletele clare

Ce-n aer legănate, albastre și ușoare

Să treacă zâmbitoare cu arfe de cristal.

Și tu când apărea-vei ziua să pară noapte

Astfel de strălucită să fie fața ta

Încet numai pâraie să se uimească-n șoapte

Din crengi de arbori mândri să cadă rodii coapte

Și pasul tău să calce pe un covor de neà,

Și orce dulce idee ar trece-n fruntea-ți albă

Aievea să se facă cu ochii chiar văzând

De ai dori de stele albastre tu o salbă

A dimineții stele sub mâna ta cea albă

Să se înșire tainic și ziua înviorând.

De ai dori în gându-ţi tu un palat de gheaţă...

Să se coboare Nordul cu munţi-i plutitori

Şi vânturi uriaşe cu lungile lor braţe

Să suie stânci pe stânce... ş-un munte să înhaţe

Cu codri-i să-l aşeze drept cupolă din nori.

De-ai vrea ca mări să sece, pustii să inundeze

Oceane să devie lungi şi-nstelate văi

Cu şir de stânci, cu codri, cu înflorite lese

Dumbrave şi grădine cu poamele alese

Şi-n locuri tăinuite cu calde şi dulci băi.

Şi de-ai muri, iubito, căci contra morţii n-are

Nici Dumnezeu putere... atuncea cu amar

Aş stinge c-o gândire sistemele solare

Aş grămădi din ele o piramidă mare

Puind în ea a vieţi-mi frumos mărgăritar:

Figura ta de marmur -. Şi-n noaptea cea pustie

În caos fără stele, în vecinicul nimic

M-aş arunca în doliu să cad o vecinicie

Îu viața mea sfărmată de-o lungă nebunie

Etern, etern cu doru-mi deșertul să-l despic.

Și dacă vreodată lumea dezlănțuită

Ar reintra în viață și-n vechile ei legi

Ființele ei nouă cu mintea lor uimită

Cometul urmărească în calea lui greșită

Neliniștind în zboru-i evii vecii-ntregi.

Ș-acel comet puternic cu coama lui zburlită,

Ce exilat din ceruri e prin blestemul său

Etern-anomalie în lumea liniştită

Zburând cu-a lui durere, adâncă-neghicită

Acela să fiu eu!

Nu-i asta... zise dânsa – nu mă-nțelegi, iubite.

Prin pletele lui negre ea-și strecură adânc

Mânuțele-i de ceară – Sunt taine neghicite

Ce nu le pot pricepe, deși le simt – și plâng!

Nu este-așa că-n ochi-ți trăiește o veche vină

Că e-o durere veche în vorbele-ți ce-ascult?

În inima-ţi e-o parte cu totului străină,

Este ceva în tine – ce-i mort de mult, de mult.

[1873]

CUM UNIVERSU-N STELE...

Cum universu-n stele iubește noaptea clară,
Cu toate-a mele gânduri astfel eu te-am iubit,
Când am plecat eu fruntea cu-a gândului povară
Pe sânu-ți să se-nchidă de lume ostenit.

Simții atunci puternic cum lumea toată-n mine
Se mișcă, cum se-ndoaie a mării ape-ntregi
Și-n fruntea mea oglindă a lumilor senine,
Aveam gândiri de preot și-aveam puteri de regi.

Dar ca pe-un măr cu vierme mi-ai omorât simțirea
În goana lumei oarbe, pe strada în noroi.
De-atunci mă-ntreb cum oare de m-a-nșelat privirea,
Cum s-a putut ca-n lumea asta să ne iubim... noi?

Astăzi inima-mi este o rădăcin-uscată,
Gândirea mea o toamnă ca gândul unui mort,
Sunt ca un imperator cu fruntea devastată:

De mult nu știu nimic de imperiul ce-l port.

[1873]

DIN BERLIN LA POTSDAM

Din Berlin la Potsdam merge
Drum de fier, precum se știe.
Dară nu se știe încă
C-am luat bilet de-a trie,

C-am plecat de dimineață
Cu un taler și doi groși...
Și de gât cu blonda Milly,
C-ochi albaștri, buze roși.

Zice Brahma, tata Brahma,
Cum că lumea asta nu e
Decât arderea-unei jertfe
Într-o vecinică căţuie.

Am aprins și eu luleaua
Și jertfesc lui tata Brahma,
Lângă mine-un șip cu Kümmel!

Și-o bucată de păstramă.

Zice Darwin, tata Darwin,

Cum că omul e-o maimuță

Am picior de maimuțoi,

Milly-nsă de pisicuță.

Și mă urc în tren cu grabă

Cu o foame de balaur,

Între dinți o pipă lungă,

Subsuori pe Schopenhauer.

Ș-acum șuieră mașina.

Fumul pipei lin miroasă,

Sticla Kümmel mă invită,

Milly-mi râde. – Ce-mi mai pasă!

[1873]

ÎMBĂTRÂNIT E SUFLETUL DIN MINE

Îmbătrânit e sufletul din mine
Ca un bordei pustiu în iarnă grea.
Unde te-ai dus, pe cari căi străine
O, tinereță, tinereța mea!
Suspine n-am – ah, de-aș avé suspine,
De-aș avea lacrimi, plânge de-aș putea!
Durerea cea mai crudă, cea mai mare,
Aflând o formă, află ușurare.

Nimic, nimic! Cântarea spăimântată,
Popoare ce-o ridic la Dumnezeu.
Imnuri de glorii pe mărimi ce-mbată,
Amorul blând și dulce glasul său,
Ah! toată lumea este fermecată
De umbra unui dor... și numai eu
Mă furișez o umbră și nu pot
Să scap de ea... de mine... și de tot!

Oricine-a plâns și spune că ferice
În lume nu-i, acela e-un nebun.
Ce știe el ce sunt dureri când zice
Că-ntr-al lui suflet armonii răsun –
Căci armonie-i orice plâns aice,
E-o împăcare plânsul... e un bun.
Cel ce nu poate plânge, acela știe
Ce-i viața moartă, ce e moartea vie?

Acela are-ntr-însul grămădită
Vecia-ntreagă de dureri și chin,
A ei mărime; ochiul nu s-a stins,
În lacrimi s-o traduci și în venin.
Icoane nu-s și vorbe nu-s; n-apară
Măcar aproape ce înseamnă... –
O, fericiți acei ce pot de formă... –

V-aduceți oare de-acei regi aminte,
Ce-n piramide, alții în pustiu,
Morminte mari, uriețești morminte,
Un munte-ntreg le fu a lor sicriu?

Durerea care nu găsea cuvinte

Aflat-a semne mari, care o știu.

– Tu, taină mută, de zidiri mărime –

Vorbesc dureri, ce nu pot să suspine.

Ah, ce-i cuvântul, ce-i coloare, sunet,

Marmura ce-i, pentru ce noi simțim?

O coardă-adâncă imiteze-un tunet,

Un ah! să spuie cum ne chinuim.

Nu, nu... Și fie forma cât de nudă,

N-ajunge-n veci durerea noastră crudă

De bate-o inimă sub alba haină,

Abia se mișcă creții de omăt.

Un semn că sub ea se petrece-o taină,

C-un suflet e de groază sfâșiet.

Un semn abia ce poate, ce distaină

Din chinul nostru vorbe ce arăt?

Neputincioase sunt semnele-orcare...

Ce-arată fața mărei ce-i în mare?

O foaie scrisă *** se cade

C-un ocean se mișcă, c-un imperiu arde.

Un cerc ce-i desemnat pe o hârtie
S-arate ceea ce se mișcă-n cer,
Încunjurând cu moartea ei pustie,
Pământul greu cu a lui hemisfer,
Care vuind se mișcă-n vecinicie
În jur de soare,-n ocean d-eter –
Și toate astea într-un cerc pe-o coală:
Mărimea lumei și a firei fală.
Pe ce domnim?... pe cifre și pe semne...

[1873]

DE CE N-AFLĂM ÎN ÎMPLINIREA...

De ce n-aflăm în împlinirea dorinţelor din astă lume,
Acea sublimă fericire ce înainte-i am visat,
De ce în cruda voluptate, de ce într-un strălucit nume
N-afli nimic – nimic din ceea ce-n astă lume-ai căutat.

Bacanta-ţi dă corpul de neauă, ochirea desperată, clară.
Ce pătrunzând nervii din tine, de voluptate tremuri tu;
Sărutul ei poate fi dulce, cu toate-asta, gura-i e-amară,
Nu-i dulce gura ce la mie nainte-ţi li se prea dădu!

Şi gloria te chinuieşte – e un supliciu ce apasă,
Mărirea e apăsătoare, insomnia e plata ta;
Şi vinu-n loc să lumineze a ta privire-ntunecoasă
Mai mult te face să vezi răul, micimile din lumea ta.

Nu împlinirea cea aievea acelor ce doreşti în lume,
Numai dorinţa după ceva e tot ce-i dulce pe pământ;
Dorinţa, iubirea de fală, ambiţia după un nume,

Îmbletul după mărire: te fac numai mai fericit.

[1873]

[1874]

ÎMPĂRAT ŞI PROLETAR

Pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorâtă,
Unde pătrunde ziua printre fereşti murdare,
Pe lângă mese lunge, stătea posomorâtă,
Cu fețe-ntunecoase, o ceată pribegită,
Copii săraci şi sceptici ai plebei proletare.

Ah! – zise unul – spuneți că-i omul o lumină
Pe lumea asta plină de-amaruri şi de chin?
Nicio scânteie-ntr-însul nu-i candidă şi plină,
Murdară este raza-i ca globul cel de tină,
Asupra cărui dânsul domnește pe deplin.

Spuneți-mi ce-i dreptatea? – Cei tari se îngrădiră
Cu-averea şi mărirea în cercul lor de legi;
Prin bunuri ce furară, în veci vezi cum conspiră
Contra celor ce dânşii la lucru-i osândiră
Şi le subjugă munca vieții lor întregi.

Unii plini de plăcere petrec a lor viață,

Trec zilele voioase și orele surâd.

În cupe vin de ambră – iarna grădini, verdeață,

Vara petreceri, Alpii cu frunțile de gheață –

Ei fac din noapte ziuă ș-a zilei ochi închid.

Virtutea pentru dânșii ea nu există. Însă

V-o predică, căci trebui să fie brațe tari,

A statelor greoaie care trebuie-mpinse

Și trebuiesc luptate războaiele aprinse,

Căci voi murind în sânge, ei pot să fie mari.

Și flotele puternice ș-armatele făloase,

Coroanele ce regii le pun pe fruntea lor,

Ș-acele milioane, ce în grămezi luxoase

Sunt strânse la bogatul, pe cel sărac apasă,

Și-s supte din sudoarea prostitului popor.

Religia – o frază de dânșii inventată

Ca cu a ei putere să vă aplece-n jug,

Căci de-ar lipsi din inimi speranța de răsplată,

După ce-amar muncirăţi mizeri viaţa toată,

Aţi mai purta osânda ca vita de la plug?

Cu umbre, care nu sunt, v-a-ntunecat vederea

Şi v-a făcut să credeţi că veţi fi răsplătiţi...

Nu! moartea cu viaţa a stins toată plăcerea –

Cel ce în astă lume a dus numai durerea

Nimic n-are dincolo, căci morţi sunt cei muriţi.

Minciuni şi fraze-i totul ce statele susţine,

Nu-i ordinea firească ce ei a fi susţin;

Averea să le aperi, mărirea ş-a lor bine,

Ei braţul tău înarmă ca să loveşti în tine,

Şi pe voi contra voastră la luptă ei vă mân.

De ce să fiţi voi sclavii milioanelor nefaste,

Voi, ce din munca voastră abia puteţi trăi?

De ce boala şi moartea să fie partea voastră,

Când ei în bogăţia cea splendidă şi vastă

Petrec ca şi în ceruri, n-au timp nici de-a muri?

De ce uitați că-n voi e și număr și putere?

Când vreți, puteți prea lesne pământul să-mpărțiți.

Nu le mai faceți ziduri unde să-nchid-avere,

Pe voi unde să-nchidă, când împinși de durere

Veți crede c-aveți dreptul și voi ca să trăiți.

Ei îngrădiți de lege, plăcerilor se lasă,

Și sucul cel mai dulce pământului i-l sug;

Ei cheamă-n voluptatea orgiei zgomotoase

De instrumente oarbe a voastre fiici frumoase;

Frumsețile-ne tineri bătrânii lor distrug.

Și de-ntrebați atuncea, vouă ce vă rămâne?

Munca, din care dânșii se-mbată în plăceri,

Robia viața toată, lacrimi pe-o neagră pâne,

Copilelor pătate mizeria-n rușine...

Ei tot și voi nimica; ei cerul, voi dureri!

De lege n-au nevoie – virtutea e ușoară

Când ai ce-ți trebuiește... Iar legi sunt pentru voi,

Vouă vă pune lege, pedepse vă măsoară

Când mâna v-o întindeți la bunuri zâmbitoare,

Căci nu-i iertat nici brațul teribilei nevoi.

Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă,

Ce lumea o împarte în mizeri și bogați!

Atunci când după moarte răsplată nu v-așteaptă,

Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă,

Egală fiecare, și să trăim ca frați!

Sfărmați statuia goală a Venerei antice,

Ardeți acele pânze cu corpuri de ninsori;

Ele stârnesc în suflet ideea neferice

A perfecției umane și ele fac să pice

În ghearele uzurei copile din popor!

Sfărmați tot ce ațâță inima lor bolnavă,

Sfărmați palate, temple, ce crimele ascund,

Zvârliți statui de tirani în foc, să curgă lavă,

Să spele de pe pietre până și urma sclavă

Celor ce le urmează pân' la al lumii fund!

Sfărmaţi tot ce arată mândrie şi avere,

O! dezbrăcaţi viaţa de haina-i de granit,

De purpură, de aur, de lacrimi, de urât –

Să fie un vis numai, să fie o părere,

Ce făr’ de patimi trece în timpul nesfârşit.

Zidiți din dărmături gigantici piramide

Ca un memento mori pe al istoriei plan;

Aceasta este arta ce sufletu-ți deschide

Naintea veciniciei, nu corpul gol ce râde

Cu mutra de vândută, cu ochi vil şi viclean.

O! aduceți potopul, destul voi aşteptarăți

Ca să vedeți ce bine prin bine o să ias’;

Nimic... Locul hienei îl luă cel vorbareț,

Locul cruzimii vechie, cel lins şi pizmătareț,

Formele se schimbară, dar răul a rămas.

Atunci vă veți întoarce la vremile-aurite,

Ce mitele albastre ni le şoptesc ades,

Plăcerile egale egal vor fi-mpărțite,

Chiar moartea când va stinge lampa vieţii finite

Vi s-a părea un înger cu părul blond şi des.

Atunci veţi muri lesne fără de-amar şi grijă,

Feciorii-or trăi-n lume cum voi aţi vieţuit,

Chiar clopotul n-a plânge cu limba lui de spijă

Pentru acel de care norocul avu grijă;

Nimeni de-a plânge n-are, el traiul şi-a trăit.

Şi boale ce mizeria ș-averea nefirească

Le nasc în oameni, toate cu-ncetul s-or topi;

Va creşte tot ce-n lume este menit să crească,

Va bea pân-în fund cupa, pân’ va vrea s-o zdrobească,

Căci va muri când nu va avea la ce trăi.

. . . . . .

Pe malurile Senei, în faeton de gală,

Cezarul trece palid, în gânduri adâncit;

Al undelor greu vuiet, vuirea în granit

A sute d-echipajuri, gândirea-i n-o înşală;

Poporul loc îi face tăcut și umilit.

Zâmbirea lui deșteaptă, adâncă și tăcută,
Privirea-i ce citește în suflete-omenești,
Și mâna-i care poartă destinele lumești,
Cea grupă zdrențuită în cale-i o salută.
Mărirea-i e în taină legată de acești.

Convins ca voi el este-n nălțimea-i solitară
Lipsită de iubire, cum că principiul rău,
Nedreptul și minciuna al lumii duce frâu;
Istoria umană în veci se desfășoară,
Povestea-i a ciocanului ce cade pe ilău.

Și el – el vârful mândru al celor ce apasă –
Salută-n a lui cale pe-apărătorul mut.
De ați lipsi din lume, voi cauza-ntunecoasă
De răsturnări mărețe, mărirea-i radioasă,
Cezarul, chiar Cezarul de mult ar fi căzut.

Cu ale voastre umbre nimica crezătoare,

Cu zâmbetu-vă rece, de milă părăsit,

Cu mintea de dreptate și bine râzătoare,

Cu umbra voastră numai, puteri îngrozitoare,

La jugu-i el sileşte pe cei ce l-au urât.

. . . . . .

Parisul arde-n valuri, furtuna-n el se scaldă,

Turnuri ca facle negre trăsnesc arzând în vânt –

Prin limbile de flăcări, ce-n valuri se frământ,

Răcnete, vuiet de-arme pătrund marea cea caldă,

Evul e un cadavru, Paris – al lui mormânt.

Pe stradele-ncruşite de flăcări orbitoare,

Suiți pe baricade de bulgări de granit,

Se mişc batalioane a plebei proletare,

Cu cuşme frigiene şi arme lucitoare,

Și clopote de-alarmă răsună răguşit.

Ca marmura de albe, ca ea nepăsătoare,

Prin aerul cel roşu, femei trec cu-arme-n braţ,

Cu păr bogat și negru ce pe-umeri se coboară
Și sânii lor acopăr – e ură și turbare
În ochii lor cei negri, adânci și desperați.

O! luptă-te-nvălită în pletele-ți bogate,
Eroic este astăzi copilul cel pierdut!
Căci flamura cea roșă cu umbra-i de dreptate
Sfințește-a ta viață de tină și păcate;
Nu! nu ești tu de vină, ci cei ce te-au vândut!

. . . . . .

Scânteie marea lină, și placele ei sure
Se mișc una pe alta ca pături de cristal
Prin lunce prăvălite; din tainica pădure
Apare luna mare câmpiilor azure,
Împlându-le cu ochiul ei mândru, triumfal.

Pe undele încete îșI mișcă legănate
Corăbii învechite scheletele de lemn;
Trecând încet ca umbre – țin pânzele umflate

În fața lunei, care prin ele-atunci străbate,
Și-n roată de foc galben stă fața-i ca un semn.

Pe maluri zdrumicate de aiurirea mării
Cezaru-ncă veghează la trunchiul cel plecat
Al salciei pletoase – și-ntinse-a apei arii
În cercuri fulgerânde se pleacă lin suflării
A zefirului nopții și sună cadențat.

Îi pare că prin aer în noaptea înstelată,
Călcând pe vârf de codri, pe-a apelor măriri,
Trecea cu barba albă – pe fruntea-ntunecată
Cununa cea de paie îi atârna uscată –
Moșneagul rege Lear.

Uimit privea Cezarul la umbra cea din nouri,
Prin creți ai cărei stele lin tremurând transpar,
I se deschide-n minte tot sensul din tablouri
A vieții sclipitoare... A popoarelor ecouri
Par glasuri ce îmbracă o lume de amar:

„În orice om o lume își face încercarea,

Bătrânul Demiurgos se opintește-n van;

În orice minte lumea își pune întrebarea

Din nou: de unde vine și unde merge floarea

Dorințelor obscure sădite în noian?

Al lumii-ntregul sâmbur, dorința-i și mărirea,

În inima oricărui i-ascuns și trăitor,

Zvârlire hazardată, cum pomu-n înflorire

În orice floare-ncearcă întreagă a sa fire,

Ci-n calea de-a da roade cele mai multe mor.

Astfel umana roadă în calea ei îngheață,

Se pietrifică unul în sclav, altu-mpărat,

Acoperind cu noime sărmana lui viață

Și arătând la soare-a mizeriei lui față –

Fața – căci înțelesul i-același la toți dat.

În veci aceleași doruri mascate cu-altă haină,

Și-n toată omenirea în veci același om –

În multe forme-apare a vieții crudă taină,

Pe toți ea îi înșală, la nime se distainã,

Dorinți nemărginite plantând într-un atom.

Când știi că visu-acesta cu moarte se sfârșește,

Că-n urmă-ți rămân toate astfel cum sunt, de dregi

Oricât ai drege-n lume – atunci te obosește

Eterna alergare... ș-un gând te-ademenește:

Că vis al morții-eterne e viața lumii-ntregi.”

Convorbiri literare, VIII, 9, 1 decembrie 1874 [1874]

CUM NEGUSTORII DIN CONSTANTINOPOL

Cum negustorii din Constantinopol
Întind în piață diferite mărfuri,
Să ieie ochii la efenzi și popol,

Asfel la clăi de vorbe eu fac vârfuri
De rime splendizi, să le dau de trampe,
Sumut o lume ș-astfel ochii lor fur.

Dactilu-i cit, troheele sunt stambe,
Și-i diamant peonul, îndrăznețul.
Dar astăzi, cititori, eu vă vând iambe,

Și mare n-o să vi se pară prețul:
Nu bani vă cer, ci vremea și auzul.
Aprinde-ți pipa și așază-ți jețul

La gura sobei, cum o cere uzul;
Citește cartea ce îți cade-n mână

Și vezi de nu-i mărgăritar hurmuzul,

Ce-n mână-l ai de-acum o săptămână.

[1874]

ÎN CĂUTAREA ŞEHERAZADEI

În mări de nord, în hale lungi și sure
M-am coborât și am ciocnit cu zeii,
Atârnând arfa-n vecinica pădure.

M-am îndulcit cu patima femeii,
În stele i-am topit aurul din plete,
În poale-am scuturat piatra cameii,

Din ochi i-am sărutat priviri șirete,
De umeri rezemat am râs cu dânsa
Ș-am potolit din gură-i lunga sete

De-amor. Apoi m-am dus – ea plâns-a.
Mi-a deschis marea porțile-i albastre
Și Nordul frig durerea-mi caldă stins-a.

M-am dus spre Sud – und-insule ca glastre
Gigantici se ridic din sfânta mare,

C-oștiri de flori, semănături de astre.

Și și-a îmflat eterna mea cântare

Aripele de pară-n cer pornite,

Pân-am pierdut pământu-n depărtare,

De unde-albastre scândure-s umite.

De gânduri negre-i grea antica-mi navă:

Nu știu pe vane căi-s ori menite?

Viața mea-i ca lanul de otavă:

E șeasă făr-adânc și înălțime.

Vulcanul mort și-a stins eterna lavă.

Dar ah, ce văd? E vis? O-ntunecime

Ridică colți înalți din frânta mare.

Cine îmi spune ce minune-i? Nime?

Din ce în ce un rai în depărtare

Se desfășoară dintre stânci trunchiete,

Plesnite lin de undele amare.

Munţii înalţi la cer străbat, se vede;

Văi cu izvoare s-adâncesc sub soare

Şi dealuri mari păduri înalţă-n spete:

E Orientul. Codrii cu grandoare,

Cu vârfii nalţi vor norii să-i disfeţe.

Cetăţi prin ei îşi pierd a lor splendoare.

Prin codrii lui, prin şesurile creţe,

De-a vântului suflare-mbălsămată,

Din munţii-n nori şi prin pustii măreţe,

Urbile-antice strălucind s-arată

Şi albe par şi mitice – cu basme

Uriеşeşti e ţara presărată.

Şi norii spânzură pe cer, fantasme

De foc şi aur ce-n oştiri se-nşiră,

Codrii se plâng şi marea doarme-n spasme.

Ajung la țărm – se-ndoaie ca o liră
Cu valuri înstrunită-n lunge rânduri,
Un mic liman, ce raze blând respiră.

Corabiei apusene grea de gânduri
Sinistre – eu pe valuri îi dau drumul,
Frântă de stânci se risipește-n scânduri.

Ce întâlnesc întâi pe țărm e-un tùmul,
Proroc prea sigur al vieței umane,
Tu ești cenușa iară viața-i fumul.

Nu crede însă că în doruri vane
Caut norocul spre-a te-afla pe tine,
Noroc lumesc – zâmbiri aeriane!

Las pe-alții să zidească din ruine
Zidiri de-o zi pe răbdătoarea spată
A vechiului pământ, ce nu-i de mine.

În furnicarii din Apus ei toată

Viața-și fac doruri nebune,

Nu știu că-n lume nu-i ceea ce cată.

Ei caut-adevăr – găsesc minciune.

Neam vine și neam trece – toți se-nșală

Eu adevăr nu cat – ci-nțelepciune.

Căci mintea cea de-nțelepciune goală,

Oricât de multe adevăruri știre-ar,

Izvor de amărâre-i și de boală.

În ladă aur oricât grămădire-ar,

Cu aur nu se stinge-n veci amaruI

Și Pace numa-n inimă-i găsire-ar.

Ușor trage prezentul la cântarul

Înțelepciunii... Și ea-i fericirea.

Cu-a răsăritului averi samarul

Eu mi-l încarc, cu-a lui gândiri – gândirea.

Eu pasu-ndrept, colò înspre cărunții,

Gigantici muri ce-n câmpi îi sădi firea.

Din codri-adânci, ce înmormântă munţii,

Ce-abia şi-arăt al lor cap în ninsoare,

Urcând în negre stânci diadema frunţii,

Prin şir de codri, palmi nălţaţi în soare,

Prin lunci de dafin, pe-unde cresc măslinii,

Smochini s-aţin pe verzi cărări în floare.

Din prund înalţă trunchii lor arinii

În lume risipiţi, sub stânci ce pică

Izvoare sar prin muşchii rădăcinii.

Prin mândrele grădini în cer ridică

Saraiuri albe cùpole de aur.

Cu sori pare plouată urbea-antică

Şi risipite prin dumbrăvi de laur

Stau casele-albe, azile liniştite.

Pe porţi sunt stihuri scrise-n limbi de maur

Iar căile-s cu marmură podite

Și fără porți sunt sfintele dumbrave.

Pe scări înalte flori de foc sădite.

Pe scări culcate fete albe, suave,

Părul cel negru-l piaptănă în soare,

Ori visătoare stau de-amor bolnave.

Ah, e cetatea cea strălucitoare

Unde-mpăratul Indiei reșade:

Un soare însuși este el sub soare.

Nevasta lui e-acea Șeherezade,

De-nțelepciune plină și de frumusețe:

Ș-a o privi doar soarelui se cade.

*

Într-un sarai cu cùpola rotundă,

Pe scări de marmură îmi urc piciorul,

Pe stâlpi înalţi las umbra să pătrundă,

Sub bolta porţii calc de flori covorul,
Cărare-i el prin de-aur nalte glastre:
În ele crinii mari întrec ivorul.

Pe murii albi marmorei s-urc pilastre,
Ce netezi, roşi, oglinde de purpură,
Reflectă frunze verzi şi flori albastre.

Un miros răcoros simţirea-mi fură.
Deschisă lin e uşa unei sale
Şi noi minuni uimiţii ochi văzură.

Cu umbre moi a gândurilor sale
Un pictor a-nflorit plafondul, murii,
Cu chipuri zvelte, basme-orientale.

Pe perini lungi culcate-s hurii
Şi din căţui de-argint copăr miroase
Cu fum albastru formele picturii.

De roșă catifea cu fir pe margini trase
Se-nalță într-un baldachin perdele,
Umbrind un pat cu perini de mătase.

Pe acel pat, un tron cusut cu stele,
Stă înșirând mărgăritare-n poale
Regina cea-nțeleaptă. – Dintre ele

Picioare de zăpadă, mici și goale,
Ea-ntinde surâzând ca-n vis pe-un scaun
De vișinie catifea și moale.

Dureri și ani, și toate îmi disdàun
Aceste vise-aievea la vedere:
Mă mir cum în Olimp se mir-un faun.

Frumoasă e în visu-i de plăcere,
Cu fața albă ea lumină sala
Și ochii ei izvoară de mistere,

Mari și adânci tăiați-s ca migdala

Și-n păru-i negru corpu-i de zăpadă

E cufundat – o virgină Itală

Cine-ar vedea făr– în genunchi să cadă?

Am genuncheat. – Eu am știut, străine,

Că ai să vii – a dorurilor pradă –

Ca să m-asculți și să duci de la mine

A-nțelepciunii ș-a frumseții floare,

Să luminezi gândirile din tine.

Eu am știut – profetă vrăjitoare –

S-atrag cu-a tainelor și-a basmei rază

Poeți cu inimi ceruri-doritoare.

Ridică-te și vino de te-așază

Ici, lângă mine, sui pe perna asta...

Cu brațu-i gol și alb ea o-nfoiază.

Am ascultat... M-am răzimat cu coasta

De dulci gătite perini – iar genunchiul

Plecat... c-adoratori din vremea foastă.

[1874]

PREOT ŞI FILOZOF

Căci n-avem sfinţii voştri, voi ne mustraţi, preoţi,

Deşi de-a voastră tagmă suntem şi noi cu toţi...

Şi nouă vânătoarea de aur şi mărire

Ne-nsamnă-n astă lume a Răului domnire.

Şi nouă-nghesuirea pe drumul spre plăcere

În suflet naşte scârbă şi inimei durere.

Şi noi simţim că suntem copii nimicniciei,

Nefericiri zvârlite în brazdele veciei...

Şi sufletu-ne-n tremur ca marea se aşterne,

Tăiat fiind de nava durerilor eterne;

Ca unde trecătoare a mării cei albastre,

Dorinţa noastră, spuma nimicniciei noastre.

Şi noi avem o lege – deşi nu Dumnezeu –

Simţim că Universu-l purtăm şi prea ni-i greu:

Ştim a fi strănepoţii acelui vechi păcat,

Ce seminţia Cain în lume-o a creat.

De n-o-mbrăcăm în pilde, e semn c-am înţeles,

Că-n noi este credinţă, ce-n alţii e eres.

Căci eretic tiranul, ce Crucii se închină

Când oardele-i barbare duc moarte şi ruină.

În van cu mâni uscate se roagă, ţiind strana,

Deasupra lui cu aripi întinse stă Satana.

Degeaba lângă patu-i alături stă sicriul

Când gloatele-i pe lume au tot întins pustiul.

Ce Dumnezeu e-acela care-ar putea să-l ierte

Că ţări întregi schimbat-au în întinsori deşerte?

Şi eretic e-acela ce rasa v-o sărută

Când ura-n a lui suflet, de veche, e stătută?

În van cercaţi a-i drege căci răi rămân de-a valma

Şi trebuie ca soarta să-i spulbere cu palma,

Din visul să-i trezească, cu care-i înconjoară

Demonul lumii-aceştei – comedia-i bizară.

Nu ne mustraţi! Noi suntem de cei cu-auzul fin

Şi pricepurăm şoapta misterului divin.

Urmaţi în calea voastră mulţimii de absurzi

Şi compuneţi simfonii şi imnuri pentru surzi,

Ascuteţi adevărul în idoli, pietre, lemn,

Căci doar astfel pricepe tot neamul cel nedemn

Al oamenilor zilei sublimul adevăr –

Ce voi spuneți în pilde, iar noi l-avem din cer.

[1874]

O, ADEVĂR SUBLIME...

O, adevăr sublime – o, tinichea şi paie!

O, poezie mândră – o, buiguit nerod!

Istorie spirată – minciună şi bătaie,

Amor ceresc şi dulce – a mùcoşilor plod.

O, om, oglind-a lumei cu capul şui şi sec,

Cu creierul ca ceaţa, cu coaste de berbec,

Stăpân pe-a ta gândire – cum eşti p-instinct stăpân –

Se vede când femeia goleşte al ei sân.

Când poala şi-o ardică, de pulpa-i vezi, stăpâne,

Tu nu surâzi cu râsul cel lacom şi murdar,

Tu nu eşti ca un taur şi nu eşti ca un câne,

Ce umil dă din coadă căţelei lui cu har.

Nu eşti gelos – ferit-a... cucoşii doar şi vierii

Au numai obiceiul de-a se lupta-n duel.

Tu nu ai patimi scumpe şi lacrima muierii

Nu mișcă al tău suflet, nu-ntunecă defel.

Ești bun cu ai tăi semeni, nu c-alte animale.

Tu îi iubești atâta încât îi strângi de gât...

Și-i faci s-admire geniul – sunarea unei oale –

Și limba ta de flacări și plină de urât.

Istoria omenirei cu regi de poezie,

Cu regii de războaie e ca și un poem;

Dar totuși rog divina ca depărcior rămâie

De corpul meu nevrednic – nu-mi vine la cherem.

Cugetători ai lumei! o, împuțiți eterul

Cu sisteme înalte, puneți-l în săltar.

O ladă este lumea cu vechi buclucuri – ceriul

De stele și comèdii vă este un hămbar.

Preoți cu crucea-n frunte, visternici de mistere,

Voi sunteți sarea lumei, formați inima ei.

E rău numai că ziua stați pe mâncat și bere

Și sara pe minciune și noaptea pe femei.

O, drăngăniți pe gânduri voi, muzici; voi, sculptor,

Îmi pipăiți cu mâna un corp tremurător;

Și, voi, artiști dramatici, strâmbați-vă la lună,

Pictori, eternitatea v-așteaptă c-o cunună.

Tu, timp, nu poți cununa în degete s-o sfermi,

Căci zugrăvir-atâta de bine saci de viermi.

O, regi, ce puși pe tronuri de Dumnezeu sunteți,

Să plătiți balerine și țiitori s-aveți,

O, diplomați cu graiul politicos și sec,

Lumea cea pingelită o duceți de urechi.

Îmi place axiomul cel tacit, ființi spurcate:

Popoarele există spre a fi înșelate.

[1874]

ADUCÂND CÂNTĂRI MULȚIME

Aducând cântări mulțime
Și mai bune și mai rele,
Mă întreb cu îndoială
Cine caută la ele?

Cată cei ce noaptea, ziua
Îşi muncesc sărmana minte
Plebea multe ştiutoare
Pentru pâne, pentru linte?

Sau cei ce păzesc cântarul
A dreptății, dragă Doamne,
Ce la domni sărută mâna
Ș-altceva încă la doamne?

Sau acei care-și pun osul
Carul statului de-l mișcă?
Ah, prea știi mai dinainte

Tot ce-i doare și ce-i pișcă

Eu nu pot să le dau lefuri,

Nici onori, nici pensiune.

Nu-s în stare nici să judec

Merite pentru națiune.

Toți acei ce-n astă lume

Vor ceva... mă lese-n pace,

Eu nu voi nimic, nimica,

Decât pace, pace, pace.

Și de-or trece pe-aste șiruri.

Ochii cei cuminți de fată

Sau a junelui privire

De visare ingrecată,

De vor trece într-o viață

Doruri multe-ndefinite:

Or privi sub flori albastre

Aste pagine citite

Și dureri scânteietoare

Și tablouri înfocate

Vor pătrunde tremurânde

Aste suflete curate.

Da, la voi se-ndreaptă cartea-mi,

La voi inimi cu arìpe.

Ah! lăsaţi ca să vă ducă

Pe-altă lume-n două clipe.

[1874]

CONFESIUNE

(Arătând un cran)

Aciea este lumea... de-o sfarăm – e sfărmată.

De sfărăm pe vecie acest idol de lut

Eterna pace-ntinde imperiul ei mut

Și soarele pe ceruri se-nchide ca o rană

Ce arde-n universul bolnav de viață vană.

Și marea tace-nceată; cântau strigoi; mișcare;

O noapte condensată, în veci nepieritoare,

Ca noaptea din sicriuri, din groapă, din caverne –

Povestea liniștită a morții cei eterne...

Nu vezi că deși chipu-mi arat-a fi de gheață,

Un vis al meu căldura-i, lumina și viața?

V-am înșelat, nemernici, v-am închegat în vreme,

V-am aruncat în viață plecați sub anateme

Să vă urâți din leagăn, să v-omorâți în vain,

V-am semănat în spațiu pe voi sămânța Cain,

Să curăț am vrut sânu-mi de tot ce-i crud, spurcat

Și pentru voi anume creai al vieții iad.

Și să vă-nșele vecinic l-am îmbrăcat frumos

Cu nopți senine-n stele, cu soare auros.

În sâmburii durerii eu pus-am fericire,

În vicii am pus miere și în păcat zâmbire.

Tot ce-aspiraţi în lume, toate-au acelaşi fine.

În mantie de rege m-am îmbrăcat pe mine

Și de vă-ntindeți mâna dup-a mea umbra-avară,

Las mantia să-mi cadă și mă revedeți iară

Coroană, aur, glorii, cântare și comori,

Istorie și nume, iubire și onori

Sunt basmele ce-nconjur, râzânde, chipul meu:

Atingeți-le numai și veți vedea că-s... eu.

Din frazele istoriei mirosul meu v-atinge...

Am zugrăvit în ochii-ți semănături de stele.

Moarte și nemurire sunt numai umbre a mele.

Ca să vă-nșel privirea am născocit eu timpul.

El vă arată iadul, imperiul, Olimpul

Și cu mândrie poartă a veciniciei mască

Când mama lui e-o clipă, care când stă să-l nască

Îl și ucide. Totuși, în clipa suspendată,

Dacă din noapte-eternă o ființă se arată,

El vede cer și stele, oceanul, universul;

El nu-mi zărește ochii, el nu-mi aude mersul

Ce-l sperie – trecutul – gigant cu visuri sumbre.

Viitorul gol, nimica și umbra unei umbre.

A clipelor cadavre din cărți el stă s-adune,

În petice de vreme cătând înțelepciune.

Ce înțeles au ele... ce este a lor fire?

Nimicnicie, umbră, mizerie, pieire.

Nu vrei s-asculți de mine. – Nu știi s-asculți. – Mi-e milă.

Nu este dat ca omul cel muritor, în silă

Să poarte-n a lui suflet confesia-mi cumplită,

Să ducă-n piept durerea – aceea ce menită

A fost ca să o poarte o omenire toată,

Prea grea pentru un om e... ea trebuie sfărmată

În mii bucăți, ca astfel să o puteți purta

Nefericite – iată confesiunea mea.

[1874]

LUNA IESE DINTRE CODRI

Luna iese dintre codri.

Noaptea toată stă s-o vadă.

Zugrăvește umbre negre

Pe linţolii de zăpadă.

Și mereu ea le lungește

Și suind în cer le mută,

Parcă fața-i cuvioasă

E cu ceară învăscută.

Ce gândește? – numai norii

Lin se-mbină, se dezbină

Ca fășii de gaz albastru,

Ca și aburi cu lumină.

Lin pin iarbă scotocește

Apa-n prund și-n pietricele.

Florile surâd în taină,

Oare ce-or surâde ele?

Și-s cu neguri îmbrăcate
Lac, dumbravă și pădure.
Stele palid tremurânde
Ard pin negurile sure.

Lumea-n rouă e scăldată,
Lucioli pe lacuri zboară.
Luna umbrei, umbra lunei
Se amestec, se-nfășoară.

Lunecând pe ceruri, norii
Negri-acopăr tot seninul.
Se sting una după alta
Și icoana și suspinul.

Înfășat în întuneric,
Eu nu văd, nu aud șoapte.
Ah, mă simt atât de singur!
Este noapte, noapte, noapte.

[1874]

[1876]

MELANCOLIE

Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă,
Prin care trece albă regina nopții moartă.
O, dormi, o, dormi în pace printre făclii o mie
Și în mormânt albastru și-n pânze argintie,
În mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc,
Tu adorat și dulce al nopților monarc!
Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,
Ce sate și câmpie c-un luciu văl îmbracă;
Văzduhul scânteiază și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.
Și țintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,
O cucuvaie sură pe una se așează,
Clopotnița trosnește, în stâlpi izbește toaca,
Și străveziul demon prin aer când să treacă,
Atinge-ncet arama cu zimții-aripei sale
De-auzi din ea un vaier, un aiurit de jale.
Biserica-n ruină
Stă cuvioasă, tristă, pustie și bătrână,

Și prin ferestre sparte, prin uși țiuie vântul –

Se pare că vrăjește și că-i auzi cuvântul –

Năuntrul ei pe stâlpii-i, păreți, iconostas,

Abia conture triste și umbre au rămas;

Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,

Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.

. . . . . .

Credința zugrăvește icoanele-n biserici –

Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,

Dar de-ale vieții valuri, de al furtunii pas

Abia conture triste și umbre-au mai rămas.

În van mai caut lumea-mi în obositul creier,

Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist un greier;

Pe inima-mi pustie zadarnic mâna-mi țiu,

Ea bate ca și cariul încet într-un sicriu.

Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură

Încet repovestită de o străină gură,

Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și când n-aș fi fost.

Cine-i acel ce-mi spune povestea pe de rost

De-mi țin la el urechea – și râd de câte-ascult

Ca de dureri străine?... Parc-am murit de mult.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

CRĂIASA DIN POVEȘTI

Neguri albe, strălucite
Naște luna argintie,
Ea le scoate peste ape,
Le întinde pe câmpie;

S-adun flori în șezătoare
De painjen tort să rumpă,
Și anină-n haina nopții
Boabe mari de piatră scumpă.

Lângă lac, pe care norii
Au urzit o umbră fină,
Ruptă de mișcări de valuri
Ca de bulgări de lumină,

Dându-și trestia-ntr-o parte,
Stă copila lin plecată,
Trandafiri aruncă roșii

Peste unda fermecată.

Ca să vad-un chip, se uită
Cum aleargă apa-n cercuri.
Căci vrăjit de mult e lacul
De-un cuvânt al sfintei Miercuri;

Ca să iasă chipu-n față,
Trandafiri aruncă tineri,
Căci vrăjiți sunt trandafirii
De-un cuvânt al sfintei Vineri.

Ea se uită... Păru-i galben,
Fața ei lucesc în lună,
Iar în ochii ei albaștri
Toate basmele s-adună.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

LACUL

Lacul codrilor albastru
Nuferi galbeni îl încarcă;
Tresărind în cercuri albe
El cutremură o barcă.

Și eu trec de-a lung de maluri,
Parc-ascult și parc-aștept
Ea din trestii să răsară
Și să-mi cadă lin pe piept;

Să sărim în luntrea mică,
Îngânați de glas de ape,
Și să scap din mână cârma,
Și lopețile să-mi scape;

Să plutim cuprinși de farmec
Sub lumina blândei lune –
Vântu-n trestii lin foșnească,

Unduioasa apă sune!

Dar nu vine... Singuratic

În zadar suspin şi sufăr

Lângă lacul cel albastru

Încărcat cu flori de nufăr.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

DORINȚA

Vino-n codru la izvorul

Care tremură pe prund,

Unde prispa cea de brazde

Crengi plecate o ascund.

Și în brațele-mi întinse

Să alergi, pe piept să-mi cazi,

Să-ți desprind din creștet vălul,

Să-l ridic de pe obraz.

Pe genunchii mei ședea-vei,

Vom fi singuri-singurei,

Iar în păr înfiorate

Or să-ți cadă flori de tei.

Fruntea albă-n părul galben

Pe-al meu braț încet s-o culci,

Lăsând pradă gurii mele

Ale tale buze dulci...

Vom visa un vis ferice,
Îngâna-ne-vor c-un cânt
Singuratece izvoare,
Blânda batere de vânt;

Adormind de armonia
Codrului bătut de gânduri,
Flori de tei deasupra noastră
Or să cadă rânduri-rânduri.

Convorbiri literare, X, 6, 1 septembrie 1876 [1876]

CĂLIN

(file din poveste)

GAZEL

Toamna frunzele colindă,

Sun-un grier sub o grindă,

Vântul jalnic bate-n geamuri

Cu o mână tremurândă,

Iară tu la gura sobei

Stai ca somnul să te prindă.

Ce tresari din vis deodată?

Tu auzi păşind în tindă –

E iubitul care vine

De mijloc să te cuprindă

Şi în faţa ta frumoasă

O să ţie o oglindă,

Să te vezi pe tine însăţi

Visătoare, surâzândă.

Pe un deal răsare luna, ca o vatră de jăratic,

Rumenind străvechii codri şi castelul singuratic

Ş-ale râurilor ape, ce sclipesc fugind în ropot –

De departe-n văi coboară tânguiosul glas de clopot;

Pe deasupra de prăpăstii sunt zidiri de cetăţuie,

Acăţat de pietre sure un voinic cu greu le suie;

Aşezând genunchi şi mână când pe-un colţ, când pe alt colţ,

Au ajuns să rupă gratii ruginite-a unei bolţi

Şi pe-a degetelor vârfuri în ietacul tăinuit

Intră – unde zidul negru într-un arc a-ncremenit.

Ci prin flori întreţesute, printre gratii luna moale

Sfiicioasă şi smerită şi-au vărsat razele sale;

Unde-ajung par văruite zid, podele, ca de cridă,

Pe-unde nu – părea că umbra cu cărbune-i zugrăvită.

Iar de sus pân-în podele un painjăn prins de vrajă

A ţesut subţire pânză străvezie ca o mreajă;

Tremurând ea licureşte şi se pare a se rumpe,

Încărcată de o bură, de un colb de pietre scumpe.

După pânza de painjăn doarme fata de-mpărat;

Înecată de lumină e întinsă în crivat.

Al ei chip se zugrăvește plin și alb: cu ochiu-l măsuri

Prin ușoara-nvinețire a subțirilor mătăsuri;

Ici și colo a ei haină s-a desprins din sponci ș-arată

Trupul alb în goliciunea-i, curăția ei de fată.

Răsfiratul păr de aur peste perini se-mprăștie,

Tâmpla bate liniștită ca o umbră viorie,

Și sprâncenele arcate fruntea albă i-o încheie,

Cu o singură trăsură măiestrit le încondeie;

Sub pleoapele închise globii ochilor se bat,

Brațul ei atârnă leneș peste marginea de pat;

De a vârstei ei căldură fragii sânului se coc,

A ei gură-i descleștată de-a suflării sale foc,

Ea zâmbind își mișcă dulce a ei buze mici, subțiri;

Iar pe patu-i și la capu-i presurați-s trandafiri.

Iar voinicul s-apropie și cu mâna sa el rumpe

Pânza cea acoperită de un colb de pietre scumpe:

A frumseții haruri goale ce simțirile-i adapă,

Încăperile gândirii mai nu pot să le încapă.

El în brațe prinde fata, peste față i se-nclină,

Pune gura lui fierbinte pe-a ei buze ce suspină,

Și inelul scump i-l scoate de pe degetul cel mic –

Ș-apoi pleacă iar în lume năzdrăvanul cel voinic.

II

Ea a doua zi se miră cum de firele sunt rupte,

Și-n oglind-ale ei buze vede vinete și supte –

Ea zâmbind și trist se uită, șopotește blând din gură:

– Zburător cu negre plete, vin’ la noapte de mă fură.

III

Fiecine cum i-e vrerea, despre fete samă deie-și –

Dar ea seamănă celora îndrăgiți de singuri ei-și.

Și Narcis văzându-și fața în oglinda sa, izvorul,

Singur fuse îndrăgitul, singur el îndrăgitorul.

Și de s-ar putea pe dânsa cineva ca să o prindă,

Când cu ochii mari, sălbateci se privește în oglindă,

Subțiindu-și gura mică și chemându-se pe nume

Și fiindu-și sie dragă cum nu-i este nime-n lume,

Atunci el cu o privire nălucirea i-ar discoasă

Cum că ea – frumoasa fată – a ghicit că e frumoasă.

Idol tu! răpire minții! cu ochi mari și părul des,

Pentr-o inimă fecioară mândru idol ți-ai ales!

Ce șoptește ea în taină când privește cu mirare

Al ei chip gingaș și tânăr, de la cap pân’ la picioare?

„Vis frumos avut-am noaptea. A venit un zburător

Și strângându-l tare-n brațe, era mai ca să-l omor...

Și de-aceea când mă caut în peretele de-oglinzi,

Singurică-n cămăruță brațe albe eu întinz

Și mă-mbrac în părul galben, ca în strai ușor țesut,

Și zărind rotundu-mi umăr mai că-mi vine să-l sărut.

Și atunci de sfiiciune mi-iese sângele-n obraz –

Cum nu vine zburătorul ca la pieptul lui să caz?

Dacă boiul mi-l înmlădiiu, dacă ochii mei îmi plac,

E temeiul că acestea fericit pe el îl fac.

Și mi-s dragă mie însămi pentru că-i sunt dragă lui –

Gură tu! învață minte, nu mă spune nimărui,

Nici chiar lui, când vine noaptea lângă patul meu tiptil,

Doritor ca o femeie și viclean ca un copil!”

IV

Astfel vine-n toată noatea zburător la al ei pat.

Se trezi din somn deodată de sărutu-i fermecat;

Și atuncea când spre ușă el se-ntoarce ca să fugă,

Ea-l oprește-n loc cu ochii și c-o mult smerită rugă:

– O, rămâi, rămâi la mine, tu, cu viers duios de foc,

Zburător cu plete negre, umbră fără de noroc

Și nu crede că în lume, singurel și rătăcit,

Nu-i găsi un suflet tânăr ce de tine-i îngrădit.

O, tu umbră pieritoare, cu adâncii, triștii ochi,

Dulci-s ochii umbrei tale – nu le fie de diochi!

El s-așează lângă dânsa și o prinde de mijloc,

Ea șoptește vorbe arse de al buzelor ei foc:

– O, șoptește-mi – zice dânsul – tu cu ochii plini d-eres

Dulci cuvinte nențelese, însă pline de-nțeles.

Al vieții vis de aur ca un fulger, ca o clipă-i,

Și-l visez, când cu-a mea mână al tău braț rotund îl pipăi,

Când pui capul tu pe pieptu-mi și bătăile îi numeri,

Când sărut cu-mpătimire ai tăi albi și netezi umeri

Și când sorb al tău răsuflet în suflarea vieții mele

Și când inima ne crește de un dor, de-o dulce jele;

Când pierdută razimi fruntea de-arzătorul meu obraz,

Părul tău bălai şi moale de mi-l legi după grumaz,

Ochii tăi pe jumătate de-i închizi, mi-ntinzi o gură,

Fericit mă simt atuncea cu asupra de măsură.

Tu!!... nu vezi... nu-ţi aflu nume... Limba-n gură mi se leagă

Şi nu pot să-ţi spun odată cât – ah! cât îmi eşti de dragă!

Ei şoptesc, multe şi-ar spune şi nu ştiu de-unde să-nceapă,

Căci pe rând şi-astupă gura când cu gura se adapă;

Unu-n braţele altuia, tremurând ei se sărută,

Numai ochiul e vorbareţ, iară limba lor e mută,

Ea-şi acopere cu mâna faţa roşă de sfială,

Ochii-n lacrimi şi-i ascunde într-un păr ca de peteală.

V

S-au făcut ca ceara albă faţa roşă ca un măr,

Şi atâta de subţire, să o tai c-un fir de păr.

Şi cosiţa ta bălaie o aduni la ochi plângând,

Inimă făr’ de nădejde, suflete bătut de gând.

Toată ziua la fereastră, suspinând, nu spui nimică,

Ridicând a tale gene, al tău suflet se ridică;

Urmărind pe ceruri limpezi cum plutește-o ciocârlie,

Tu ai vrea să spui să ducă către dânsul o solie,

Dar ea zboară... tu cu ochiul plutitor și-ntunecos

Stai cu buze discleștate de un tremur dureros.

Nu-ți mai scurge ochii tineri, dulcii cerului fiaștri.

Nu uita că-n lacrimi este taina ochilor albaștri.

Stele rare din tărie cad ca picuri de argint,

Și seninul cer albastru mândru lacrimile-l prind;

Dar dacă ar cădea toate, el rămâne trist și gol,

N-ai putea să faci cu ochii înălțimilor ocol –

Noaptea stelelor, a lunei, a oglinzilor de râu

Nu-i ca noaptea cea mocnită și pustie din sicriu;

Și din când în când vărsate, mândru lacrimile-ți șed,

Dar de seci întreg izvorul, atunci cum o să te văd?

Prin ei curge rumenirea, mândră, ca de trandafiri,

Și zăpada viorie din obrajii tăi subțiri –

Apoi noaptea lor albastră, a lor dulce vecinicie,

Ce ușor se mistuiește prin plânsorile pustie...

Cine e nerod să ardă în cărbuni smarandul rar

Ș-a lui vecinică lucire s-o strivească în zadar?

Tu-ți arzi ochii și frumseța... Dulce noaptea lor se stinge,

Și nici știi ce pierde lumea. Nu mai plânge, nu mai plânge!

VI

O, tu crai cu barba-n noduri ca și câlții când nu-i perii,

Tu în cap nu ai grăunțe, numai pleavă și puzderii.

Bine-ți pare să fii singur, crai bătrân fără de minți,

Să oftezi dup-a ta fată, cu ciubucul între dinți?

Să te primbli și să numeri scânduri albe în cerdac?

Mult bogat ai fost odată, mult rămas-ai tu sărac!

Alungat-o-ai pe dânsa, ca departe de părinți

În coliba împistrită ea să nasc-un pui de prinț.

În zadar ca s-o mai cate tu trimiți în lume crainic,

Nimeni n-a afla locașul unde ea s-ascunde tainic.

VII

Sură-i sara cea de toamnă; de pe lacuri apa sură

Înfunda mișcarea-i creață între stuf la iezătură;

Iar pădurea lin suspină și prin frunzele uscate

Rânduri, rânduri trece-un freamăt, ce le scutură pe toate.

De când codrul, dragul codru, troienindu-şi frunza toată,

Îşi deschide-a lui adâncuri, faţa lunei să le bată,

Tristă-i firea, iară vântul sperios vo creangă farmă –

Singuratece izvoare fac cu valurile larmă.

Pe potica dinspre codri cine oare se coboară?

Un voinic cu ochi de vultur lunga vale o măsoară.

Șapte ani de când plecat-ai, zburător cu negre plete,

Ș-ai uitat de soarta mândrei, iubitoarei tale fete!

Și pe câmpul gol el vede un copil umblând desculţ

Și cercând ca să adune într-un cârd bobocii mulţi.

– Bună vreme, măi băiete! – Mulţumim, voinic străin!

– Cum te cheamă, măi copile? – Ca pe tată-meu – Călin;

Mama-mi spune câteodată, de-o întreb: a cui-s, mamă?

„Zburătoru-ţi este tată și pe el Călin îl cheamă.”

Când l-aude, numai dânsul îşi ştia inima lui,

Căci copilul cu bobocii era chiar copilul lui.

Atunci intră în colibă și pe capătu-unei laiţi,

Lumina cu mucul negru într-un hârb un roș opaiţ;

Se coceau pe vatra sură două turte în cenușă,

Un papuc e sub o grindă, iară altul după uşă;

Hârâită, noduroasă, stă în colb râșniţa veche,

În cotlon torcea motanul, pieptănându-și o ureche;

Sub icoana afumată unui sfânt cu comănac

Arde-n candel-o lumină cât un sâmbure de mac;

Pe-a icoanei policioară, busuioc și mint-uscată

Umplu casa-ntunecoasă de-o mireasmă pipărată;

Pe cuptiorul uns cu humă și pe coșcovii pereți

Zugrăvit-au c-un cărbune copilașul cel isteț

Purceluși cu coada sfredel și cu bețe-n loc de labă,

Cum mai bine i se șede unui purceluș de treabă.

O beșică-n loc de sticlă e întinsă-n ferestruie

Printre care trece-o dungă mohorâtă și gălbuie.

Pe un pat de scânduri goale doarme tânăra nevastă

În mocnitul întuneric și cu fața spre fereastă.

El s-așează lângă dânsa, fruntea ei o netezește,

O desmiardă cu durere, suspinând o drăgostește,

Pleacă gura la ureche-i, blând pe nume el o cheamă,

Ea ridică somnoroasă lunga genelor maramă,

Spăriet la el se uită... i se pare că visează,

Ar zâmbi și nu se-ncrede, ar răcni și nu cutează.

El din patu-i o ridică și pe pieptul lui și-o pune,

Inima-i zvâcnește tare, viața-i parcă se răpune.

Ea se uită, se tot uită, un cuvânt măcar nu spune,
Râde doar cu ochii-n lacrimi, spărietă de-o minune,
Ș-apoi îi sucește părul pe-al ei deget alb, subțire,
Își ascunde fața roșă l-a lui piept duios de mire.
El ștergarul i-l desprinde și-l împinge lin la vale,
Drept în creștet o sărută pe-al ei păr de aur moale
Și bărbia i-o ridică, s-uită-n ochii-i plini de apă,
Și pe rând și-astupă gura, când cu gura se adapă.

VIII

De treci codri de aramă, de departe vezi albind
Ș-auzi mândra glăsuire a pădurii de argint.
Acolo, lângă izvoară, iarba pare de omăt,
Flori albastre tremur ude în văzduhul tămâiet;
Pare că și trunchii vecinici poartă suflete sub coajă,
Ce suspină printre ramuri cu a glasului lor vrajă.
Iar prin mândrul întuneric al pădurii de argint
Vezi izvoare zdrumicate peste pietre licurind;
Ele trec cu harnici unde și suspină-n flori molatic,
Când coboară-n ropot dulce din tăpșanul prăvălatic,

Ele sar în bulgări fluizi peste prundul din răstoace,

În cuibar rotind de ape, peste care luna zace.

Mii de fluturi mici albaştri, mii de roiuri de albine

Curg în râuri sclipitoare peste flori de miere pline,

Împlu aerul văratic de mireasmă şi răcoare

A popoarelor de muşte sărbători murmuitoare.

Lângă lacul care-n tremur somnoros şi lin se bate,

Vezi o masă mare-ntinsă cu făclii prea luminate,

Căci din patru părţi a lumii împăraţi şi-mpărătese

Au venit ca să serbeze nunta gingaşei mirese;

Feţi-frumoşi cu păr de aur, zmei cu solzii de oţele,

Cititorii cei de zodii şi şăgalnicul Pepele.

Iată craiul, socru-mare, rezemat în jilţ cu spată,

El pe capu-i poartă mitră şi-i cu barba pieptănată;

Ţapăn, drept, cu schiptru-n mână, şede-n perine de puf

Şi cu crengi îl apăr pagii de muscuţe şi zăduf...

Acum iată că din codru şi Călin mirele iese,

Care ţine-n a lui mână mâna gingaşei mirese.

Îi foşnea uscat pe frunze poala lungă-a albei rochii,

Faţa-i roşie ca mărul, de noroc i-s umezi ochii;

La pământ mai că ajunge al ei păr de aur moale,

Care-i cade peste brațe, peste umerele goale.

Astfel vine mlădioasă, trupul ei frumos îl poartă.

Flori albastre are-n păru-i și o stea în frunte poartă,

Socrul roagă-n capul mesei să poftească să se pună

Nunul mare, mândrul soare, și pe nună, mândra lună.

Și s-așează toți la masă, cum li-s anii, cum li-i rangul,

Lin vioarele răsună, iară cobza ține hangul.

Dar ce zgomot se aude? Bâzâit ca de albine?

Toți se uită cu mirare și nu știu de unde vine,

Până văd păinjenișul între tufe ca un pod,

Peste care trece-n zgomot o mulțime de norod.

Trec furnici ducând în gură de făină marii saci,

Ca să coacă pentru nuntă și plăcinte, și colaci;

Și albinele-aduc miere, aduc colb mărunt de aur,

Ca cercei din el să facă cariul, care-i meșter faur.

Iată vine nunta-ntreagă – vornicel e-un grierel,

Îi sar purici înainte cu potcoave de oțel;

În veșmânt de catifele, un bondar rotund în pântec

Somnoros pe nas ca popii glăsuiește-ncet un cântec;

O cojiță de alună trag locuste, podu-l scutur,

Cu musteața răsucită șede-n ea un mire flutur;

Fluturi mulţi, de multe neamuri, vin în urma lui un lanţ,

Toţi cu inime uşoare, toţi şăgalnici şi berbanţi.

Vin ţânţarii lăutarii, gândăceii, cărăbuşii,

Iar mireasa viorică i-aştepta-ndărătul uşii.

Şi pe masa-mpărătească sare-un greier, crainic sprinten,

Ridicat în două labe, s-a-nchinat bătând din pinten;

El tuşeşte, îşi încheie haina plină de şireturi:

– Să iertaţi, boieri, ca nunta s-o pornim şi noi alături.

Convorbiri literare, X, 8, 1 noiembrie 1876 [1876]

STRIGOII

I

... că trece aceasta ca fumul de pre pământ.

Ca floarea au înflorit, ca iarba s-au tăiat,

cu pânză se înfășură, cu pământ se acopere.

Sub bolta cea înaltă a unei vechi biserici,

Între făclii de ceară, arzând în sfeșnici mari,

E-ntinsă-n haine albe, cu fața spre altar,

Logodnica lui Arald, stăpân peste avari;

Încet, adânc răsună cântările de clerici.

Pe pieptul moartei luce de pietre scumpe salbă

Și păru-i de-aur curge din raclă la pământ,

Căzuți în cap sunt ochii. C-un zâmbet trist și sfânt

Pe buzele-i lipite, ce vinete îi sunt,

Iar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Și lângă ea-n genunche e Arald, mândrul rege,

Scânteie desperarea în ochii-i crunți de sânge,

Și încâlcit e părul lui negru... gura-și strânge;

El ar răcni ca leii, dar vai! nu poate plânge.

De zile trei își spune povestea vieții-ntrege:

„Eram un copilandru. Din codri vechi de brad

Flămânzii ochi rotindu-i, eu mistuiam pământul,

Eu răzvrăteam imperii, popoarele cu gândul...

Visând că toată lumea îmi asculta cuvântul,

În valurile Volgăi cercam cu spada vad.

Domnind semeț și tânăr pe roinicele stoluri,

Căror a mea ființă un semizeu părea,

Simțeam că universul la pasu-mi tresărea,

Și nații călătoare, împinse de a mea,

Împlut-au sperioase pustiul pân’ la poluri.

Căci Odin părăsise de gheață nalta-i domă,

Pe zodii sângeroase porneau a lui popoară;

Cu creștetele albe, preoți cu pleata rară

Trezeau din codrii vecinici, din pace seculară

Mii roiuri vorbitoare, curgând spre vechea Romă.

Pe Nistru tăbărâsem poporul tău să-mpil;
Cu sfetnici vechi de zile mă-ntâmpinași în cale,
Ca marmura de albă, cu păr de aur moale;
În jos plecat-am ochii-naintea feței tale,
Stătând un îndărătnic – un sfiicios copil.

La blânda ta mustrare simt glasul cum îmi seacă...
Eu caut a răspunde, nu știu ce să răspund;
Mi-ar fi părut mai bine-n pământ să mă cufund,
Cu mânile-amândouă eu fața îmi ascund
Și-ntâia dată-n viață un plâns amar mă-neacă.

Zâmbiră între dânșii bătrânii tăi prieteni
Și singuri ne lăsară... Te-ntreb într-un târziu,
Uitându-mă la tine, privind fără să știu:
«La ce-ai venit, regină, aicea în pustiu?
Ce cauți la barbarul sub streșina-i de cetini?»

Cu glasul plin de lacrimi, de-nduioșare cald,

Privindu-mă cu ochii, în care-aveai un cer,
Mi-ai zis: «Aștept din parte-ți, o, rege cavaler,
Că-mi vei da prins pe-acela ce umilit ți-l cer...
Eu vreau să-mi dai copilul zburdalnic – pe Arald.»

Și întorcându-mi fața, eu spada ți-am întins.
Pe plaiuri dunărene poporu-și opri mersul,
Arald, copilul rege, uitat-a Universul,
Urechea-i fu menită ca să-ți asculte viersul,
De-atunci, învingătoareo, iubit-ai pe învins.

De-atunci, fecioară blondă ca spicul cel de grâu,
Veneai la mine noaptea ca nimeni să te vadă
Și-nlănțuindu-mi gâtul cu brațe de zăpadă,
Îmi întindeai o gură deschisă pentru sfadă:
«Eu vin la tine, rege, să cer pe-Arald al meu.»

De-ai fi cerut pământul cu Roma lui antică,
Coroanele ce regii pe frunte le așează
Și stelele ce vecinic pe ceruri colindează,
Cu toate la picioare-ți eu le puneam în vază,

Dar nu-l mai vrei pe Arald, căci nu mai vrei nimică.

Ah! unde-i vremea ceea când eu cercam un vad
Să ies la lumea largă... şi fost-ar fi mai bine
Ca niciodată-n viaţă să nu te văd pe tine –
Să fumege nainte-mi oraşele-n ruine,
Să se-mplinească visu-mi din codrii cei de brad!”

Făcliile ridică, se mişc-în line pasuri,
Ducând la groapă trupul reginei dunărene,
Monahi, cunoscătorii vieţii pământene,
Cu barbele lor albe, cu ochii stinşi sub gene,
Preoţi bătrâni ca iarna, cu gângavele glasuri.

O duc cântând prin tainiţi şi pe sub negre bolţi,
A misticei religii întunecoase cete,
Pe funii lungi coboară sicriul sub perete,
Pe piatra prăvălită pun crucea drept pecete
Sub candela ce arde în umbra unui colţ.

II

În numele sfântului

Taci, s-auzi cum latră

Cățelul pământului

Sub crucea de piatră.

Arald pe un cal negru zbura, și dealuri, vale

În juru-i fug ca visuri – prin nouri joacă lună –

La pieptu-i manta neagră în falduri și-o adună,

Movili de frunze-n drumu-i le spulberă de sună,

Iar steaua cea polară i-arată a lui cale.

Ajuns-a el la poala de codru-n munții vechi,

Izvoară vii murmură și saltă de sub piatră,

Colo cenușa sură în părăsita vatră,

În codri-adânci cățelul pământului tot latră,

Lătrat cu glas de zimbru răsună în urechi.

Pe-un jilț tăiat în stâncă stă țapăn, palid, drept,

Cu cârja lui în mână, preotul cel păgân;

De-un veac el șede astfel – de moarte-uitat, bătrân,

În plete-i creşte muşchiul şi muşchi pe al lui sân,
Barba-n pământ i-ajunge şi genele la piept...

Aşa fel zi şi noapte de veacuri el stă orb,
Picioarele lui vechie cu piatra-mpreunate,
El numără în gându-i zile nenumărate,
Şi fâlfâie deasupra-i, gonindu-se în roate,
Cu-aripile-ostenite, un alb ş-un negru corb.

Arald atunci coboară de pe-al lui cal. C-o mână
El scutură din visu-i moşneagu-ncremenit:
– O, mag, de zile vecinic, la tine am venit,
Dă-mi înapoi pe-aceea ce moartea mi-a răpit,
Şi de-astăzi a mea viaţă la zeii tăi se-nchină.

Bătrânul cu-a lui cârjă sus genele-şi ridică,
Se uită lung la dânsul, dar gura-nchisă-i tace;
Cu greu a lui picioare din piatră le desface
Din tronu-i se coboară, cu mâna semn îi face
Ca-n sus să îl urmeze pe-a codrilor potică.

În poarta prăbușită ce duce-n fund de munte,
Cu cârja lui cea vechie el bate de trei ori,
Cu zgomot sare poarta din vechii ei uşori,
Bătrânul se închină... pe rege-l prind fiori,
Un stol de gânduri aspre trecu peste-a lui frunte.

În dom de marmur negru ei intră liniştiţi
Şi porţile în urmă în vechi ţâţâni s-aruncă.
O candelă bătrânul aprinde – para lungă
Se nalţă-n sus albastră, de flacăre o dungă,
Lucesc în juru-i ziduri ca tuciul lustruiţi.

Şi în tăcere crudă ei nu ştiu ce aştept...
Cu mâna-ntinsă magul îi face semn să şadă,
Arald cu moartea-n suflet, a gândurilor pradă,
Pe jeţ tăcut se lasă, cu dreapta pe-a lui spadă,
În zid de marmur negru se uită crunt şi drept.

Fantastic pare-a creşte bătrânul alb şi blând;
În aer îşi ridică a farmecelor vargă
Şi o suflare rece prin dom atunci aleargă

Și mii de glasuri slabe încep sub bolta largă
Un cânt frumos și dulce – adormitor sunând.

Din ce în ce cântarea în valuri ea tot crește,
Se pare că furtuna ridică al ei glas,
Că vântul trece-n spaimă pe-al mărilor talaz,
Că-n sufletu-i pământul se zbate cu necaz –
Că orice-i viu în lume acum încremenește.

Se zguduie tot domul, de pare-a fi de scânduri,
Și stânci în temelie clătindu-se vedem,
Plânsori sfâșietoare împinse de blestem
Se urmăresc prin bolte, se cheamă, fulger, gem
Și cresc tumultuoase în valuri, rânduri, rânduri...

– Din inimă-i pământul la morți să deie viață,
În ochii-i să se scurgă scântei din steaua lină,
A părului lucire s-o deie luna plină,
Iar duh dă-i tu, Zamolxe, sămânță de lumină,
Din duhul gurii tale ce arde și îngheață.

Stihii a lumei patru, supuse lui Arald,

Străbateți voi pământul și a lui măruntaie,

Faceţi din piatră aur și din îngheț văpaie,

Să-nchege apa-n sânge, din pietre foc să saie,

Dar inima-i fecioară hrăniți cu sânge cald.

Atuncea dinaintea lui Arald zidul piere;

El vede toată firea amestecat-afară –

Ninsoare, fulger, gheață, vânt arzător de vară –

Departe vede-orașul pe sub un arc de pară,

Și lumea nebunise gemând din răsputere;

Biserica creștină, a ei catapeteasmă

De-un fulger drept în două e ruptă și tresare;

Din taină mormântul atuncea îi apare,

Și piatra de pe groapă crăpând în două sare;

Încet plutind se-nalță mireasa-i, o fantasmă...

O dulce întrupare de-omăt. Pe pieptu-i salbă

De pietre scumpe... părul i-ajunge la călcâie,

Ochii căzuți în capu-i și buze viorie;

Cu mâinile-i de ceară ea tâmpla și-o mângâie –

Dar fața ei frumoasă ca varul este albă.

Prin vânt, prin neguri vine – și nourii s-aștern,

Fug fulgerele-n lături, lăsând-o ca să treacă,

Și luna înnegrește și ceru-ncet se pleacă

Și apele cu spaimă fug în pământ și seacă –

Părea că-n somn un înger ar trece prin infern.

Priveliștea se stinge. În negrul zid s-arată,

Venind ca-n somn lunatec, în pasuri line, ea;

Arald nebun se uită – cu ochii o-nghițea,

Puternicele brațe spre dânsa întindea

Și-n nesimțire cade pe-a jilțului său spată.

Își simte gâtu-atuncea cuprins de brațe reci,

Pe pieptul gol el simte un lung sărut de gheață,

Părea un junghi că-i curmă suflare și viață...

Din ce în ce mai vie o simte-n a lui brațe

Și știe că de-acuma a lui rămâne-n veci.

Și sufletul ei dulce din ce în ce-i mai cald...

Pe ea o ține-acuma, ce fu a morții pradă?

Ea-nlănțuiește gâtu-i cu brațe de zăpadă,

Întinde a ei gură, deschisă pentru sfadă:

– Rege,-a venit Maria și-ți cere pe Arald!

– Arald, nu vrei tu fruntea pe sânul meu s-o culci?

Tu zeu cu ochii negri... o, ce frumoși ochi ai!

Las’ să-ți înlănțui gâtul cu părul meu bălai,

Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o-n rai,

Las’ să mă uit în ochii-ți ucizător de dulci.

Și blânde, triste glasuri din vuiet se desfac,

Acușa la ureche-i un cântec vechi străbate,

Ca murmur de izvoare prin frunzele uscate,

Acuș o armonie de-amor și voluptate

Ca molcoma cadență a undelor pe lac.

III

... cum de multe ori când mor oamenii,

mulţi deîntr-acei morţi zic se scoală de

se fac strigoi...

Îndereptarea legii, 1652

În salele pustie lumine roşi de torţii
Rănesc întunecimea ca pete de jeratic;
Arald se primblă singur, râzând, vorbind sălbatic –
Arald, tânărul rege, e-un rege singuratic –
Palatu-i parc-aşteaptă în veci să-i vie morţii.

Pe-oglinzi de marmuri negre un negru nimitez,
A faclelor lucire răzbind prin pânza fină
Răsfrâng o dureroasă lumină din lumină;
Zidirea cea pustie de jale pare plină
Şi chipul morţii pare că-n orice colţ îl vezi.

De când căzu un trăsnet în dom... de-atunci în somn
Ca plumbul surd şi rece el doarme ziua toată,
Pe inimă-i de-atuncea s-a pus o neagră pată –
Dar noaptea se trezeşte şi ţine judecată

Și-n negru-mbracă toate al nopții palid domn.

Un obrăzar de ceară părea că poartă el,

Atât de albă fața-i ș-atât de nemișcată,

Dar ochii-i ard în friguri și buza-i sângerată,

Pe inima sa poartă de-atunci o neagră pată,

Iară pe frunte poartă coroană de oțel.

De-atunci în haina morții el și-a-mbrăcat viața,

Îi plac adânce cânturi, ca glasuri de furtună;

Ades călare pleacă în mândre nopți cu lună,

Și când se-ntoarce, ochii lucesc de voie bună,

Pân' ce-un fior de moarte îl prinde dimineața.

Arald, ce însemnează pe tine negrul port

Și fața ta cea albă ca ceara, neschimbată?

Ce ai, de când pe sânu-ți tu porți o neagră pată,

De-ți plac făclii de moarte, cântare-ntunecată?

Arald! de nu mă-nșală privirea, tu ești mort!

Și azi el se avântă pe calul său arab,

Și drumul, ca săgeții, îi dă peste pustie,

Care sub luna plină lucește argintie –

El vede de departe pe mândra lui Marie,

Și vântu-n codri sună cu glas duios și slab.

În părul ei de aur, rubine-nflăcărate,

Și-n ochii ei s-adună lumina sfintei mări –

S-ajung curând în cale, s-alătură călări,

Și unul înspre altul se pleacă-n desmierdări –

Dar buzele ei roșii păreau că-s sângerate.

Ei trec ca vijelia cu aripi fără număr,

Căci caii lor aleargă alăturea-nspumați;

Vorbind de-a lor iubire – iubire fără saț –

Ea se lăsase dulce și greu pe al lui braț

Și-și răzimase capul bălai de al lui umăr.

– Arald, nu vrei pe sânu-mi tu fruntea ta s-o culci?

Tu zeu cu ochii negri... O! ce frumoși ochi ai...

Las’ să-ți înlănțui gâtul cu părul meu bălai...

Viața, tinerețea mi-ai prefăcut-o-n rai –

Las’ să mă uit în ochii-ţi ucizători de dulci!

Miroase-adormitoare văzduhul îl îngrèun,

Căci vântul adunat-a de flori de tei troiene,

Și le așterne-n calea reginei dunărene.

Prin frunze aiurează șoptirile-i alene,

Când gurile-nsetate în sărutări se-mprèun.

Cum ei mergând alături se ceartă și se-ntreabă,

Nu văd în fundul nopţii o umbră de roșeață,

Dar simt că-n al lor suflet trecu fior de gheață,

De-a morţii gălbeneală pieriţi ei sunt la față...

Ei simt c-a lor vorbire-i mai slabă, tot mai slabă.

– Arald! strigă crăiasa – las’ fața să-mi ascund,

N-auzi tu de departe cucoșul răgușit?

O zare de lumină s-arată-n răsărit,

Viața trecătoare din pieptu-mi a rănit...

A zilei raze roșii în inimă-mi pătrund.

Arald încremenise pe calu-i – un stejar –

Păinjenit e ochiu-i de-al morţii glas etern,

Fug caii duşi de spaimă şi vântului s-aştern,

Ca umbre străvezie ieşite din infern

Ei zboară... Vântul geme prin codri cu amar.

Ei zboar-o vijelie, trec ape făr’ de vad,

Naintea lor se nalţă puternic vechii munţi,

Ei trec în răpejune de râuri fără punţi,

Coroanele în fugă le fulgeră pe frunţi,

Naintea lor se mişcă pădurile de brad.

Din tronul lui de piatră bătrânul preot vede

Şi-n vânturi el ridică adâncul glas de-aramă,

Pe soare să-l oprească el noaptea o recheamă,

Furtunelor dă zborul, pământul de-l distramă...

Târziu! căci faptul zilei în slavă se repede!

Porneşte vijelia adâncu-i cânt de jale,

Când ei soseau alături pe cai încremeniţi,

Cu genele lăsate pe ochi păinjeniţi –

Frumoşi erau şi astfel de moarte logodiţi –

Și-n două laturi templul deschise-a lui portale.

Călări ei intră-nuntru și porțile recad;
Pe veci pieriră-n noaptea mărețului mormânt.
În sunete din urmă pătrunde-n fire cânt,
Jelind-o pe crăiasa cu chip frumos și sfânt,
Pe-Arald, copilul rege al codrilor de brad.

Bătrânu-și pleacă geana și iar rămâne orb,
Picioarele lui vechie cu piatra se-mpreună,
El numără în gându-i și anii îi adună,
Ca o poveste-uitată Arald în minte-i sună,
Și peste capu-i zboară un alb ș-un negru corb.

Pe jilțul lui de piatră înțepenește drept
Cu cârja lui cea veche preotul cel păgân,
Și veacuri înainte el șede-uitat, bătrân,
În plete-i crește mușchiul și mușchi pe al lui sân,
Barba-n pământ i-ajunge și genele în piept.

Convorbiri literare, X, 9, 1 decembrie 1876 [1876]

EA-ŞI URMA CĂRAREA-N CODRU

Ea-şi urma cărarea-n codru.

Eu mă iau pe a ei urmă,

Când ajung cu ea alături

Răsuflarea-mi mi se curmă.

Mai răsuflu înc-o dată,

Zic o vorbă, ea tresare

Şi se uită-n altă parte

Şi răspuns de loc nu are.

Dar mereu de ea m-apropiu

Şi vorbesc şi îi dau sfaturi;

Ea se apără c-o mână

Şi se uită tot în laturi.

Când pe talie-i pun braţul,

Ea se frânge, va să scape,

Dar o trag mereu spre mine,

Mai aproape, mai aproape.

Mai nu vrea şi mai se lasă
Capul ei mi-l pun pe umăr,
Pun pe ochii-nchişi, pe gură,
Sărutări fără de număr.

Şi la piept o strâng mai tare.
Răsuflarea-mi se sfărşeşte;
O întreb de ce-i mâhnită,
O întreb de mă iubeşte.

Iar ea ochii şi-i deschide
Mari, puternici, plutitori:
– Îmi eşti drag din cale-afară,
Dar obraznic uneori.

[1876]

GÂNDIND LA TINE

Gândind la tine fruntea-acum mă doare.
Nu știu ce rost mai are-a mea viață
Când n-am avut o clipă de dulceață:
Amar etern și visuri pieritoare!

De ce în noapte glasul tău îngheață!
Vedea-vor ochii-mi înc-o dată oare
Frumosul trup, – femeie zâmbitoare! –
Ce mi-a fost dat să-l strâng o clipă-n brață?

Tu, blond noroc al unui vis deșert,
Tu, visul blond unui noroc ce nu e,
De-i mai veni, să știi că nu te iert.

Căci dorul meu mustrări o să-ți tot spuie
Și sărutându-te am să te cert
Cu dezmierdări cum n-am spus nimăruie.

[1876]

CĂRȚILE

Shakespeare! adesea te gândesc cu jale,
Prieten blând al sufletului meu;
Izvorul plin al cânturilor tale
Îmi sare-n gând și le repet mereu.
Atât de crud ești tu, ș-atât de moale,
Furtună-i azi și linu-i glasul tău;
Ca Dumnezeu te-arăți în mii de fețe
Și-nveți un ev cum poate să te-nvețe.

De-aș fi trăit când tu trăiai, pe tine
Te-aș fi iubit atât – cât te iubesc?
Căci tot ce simt, de este rău sau bine,
– Destul că simt – tot ție-ți mulțumesc.
Tu mi-ai deschis a ochilor lumine,
M-ai învățat ca lumea s-o citesc,
Greșind cu tine chiar, iubesc greșala:
S-aduc cu tine mi-este toată fala.

Cu tine da... căci eu am trei izvoară

Din care toată mintea mi-o culeg:

Cu-a ta zâmbire, dulce, lină, clară

A lumii visuri eu ca flori le leg;

Mai am pe-un înțelept... cu-acela iară

Problema morții lumii o dezleg;

Ș-apoi mai am cu totul pentru mine

Un alt maestru, care viu mă ține...

Dar despre-acela, ah, nici vorbă nu e.

El e modest și totuși foarte mare.

Să tacă el, să doarmă ori să-mi spuie

La nebunii – tot înțelept îmi pare.

Și vezi, pe-acesta nu-l spun nimănuie.

Nici el nu vrea să-l știe orișicare,

Căci el vrea numai să-mi adoarmă-n brață

Și decât tine mult mai mult mă-nvață!

[1876]

PE GÂNDURI ZIUA...

Pe gânduri ziua, noaptea în veghere,

Astfel viața-mi tot în chinuri trece –

Va vrea natura oare să se plece

La ruga mea – să-mi deie ce i-oi cere?

Nimic nu-i cer decât mormântul rece,

Repaos lung la lunga mea durere

Decât să port iubirea-mi în tăcere,

Mai bine ochiu-mi moartea să mi-l sece.

Căci lumea e locașul pătimirei:

Un chin e valu-i, iară gândul spuma,

Dureri ascunse farmecele firei.

O dată te-am văzut – o clipă numa –

Și am simțit amarul omenirei...

Ce-am folosit că-l știu și eu acuma?

[1876]

DORMI!

De ce te temi? au nu ești tu cu mine?

Las’ ploaia doar să bată în ferești

Las’ vântul trist prin arbori să suspine,

Fii liniștită tu! Cu mine ești.

Ce te-ai sculat și te uiți în podele?

Uimită pari și pari a aștepta.

Nu poți vedea cu ochii printre ele –

Vrei să-ți aduci aminte de ceva?

Lasă-te-n perini – eu îți voi da pace.

Dormi tu – și lasă să rămân deștept.

Pe când citesc, întotdeuna-mi place,

Din când în când să cat la tine drept,

Să văd cum dormi... să te admir cu drag...

Cu gura-abia deschisă-ncet respiri,

De pe condei eu mân-atunci retrag.

Pătrunde pacea tristele-mi gândiri.

Frumoasă eşti... o prea frumoasă fată

Ca marmura de albă-i a ta faţă.

Îmi vine să alerg la tine-ndată

Ş-astfel cum dormi să te cuprind în braţă.

Dar te-ai trezit... păcat! şi nu mă-ndur.

Dormi liniştit c-un braţ pe după cap.

Din când în când cu ochiul eu te fur,

Din când în când din mână cartea scap.

Şi-s fericit... Pulsează lunga vreme

În orologi cu paşii uniformi...

De ce te temi? Cu mine nu te teme!

De nu te culci, te culc cu sila... Dormi!

[1876]

ÎN FEREASTA DESPRE MARE

În fereasta despre mare
Stă copila cea de crai –
Fundul mării, fundul mării
Fură chipul ei bălai.

Iar pescarul trece-n luntre
Și în ape vecinic cată –
Fundul mării, fundul mării,
Ah! demult un chip i-arată.

„Spre castel vrodată ochii
N-am întors și totuși plâng –
Fundul mării, fundul mării
Mă atrage în adânc.”

[1876]

DE VORBIȚI MĂ FAC CĂ N-AUD...

De vorbiți mă fac că n-aud,
Nu zic ba și nu vă laud:
Dănțuiți precum vă vine,
Nici vă șuier, nici v-aplaud;
Dară nime nu m-a face
Să mă ieu dup-a lui flaut;
E menirea-mi: adevărul
Numa-n inima-mi să-l caut.

[1876]

AI NOŞTRI TINERI...

Ai noştri tineri la Paris învaţă
La gât cravatei cum se leagă nodul,
Ş-apoi ni vin de fericesc norodul
Cu chipul lor isteţ de oaie creaţă.

La ei îşi cască ochii săi nerodul,
Că-i vede-n birje răsucind mustaţă,
Ducând în dinţi ţigara lungăreaţă...
Ei toată ziua bat de-a lungul Podul.

Vorbesc pe nas, ca saltimbanci se strâmbă:
Stâlpi de bordel, de crâşme, cafenele
Şi viaţa lor nu şi-o muncesc – şi-o plimbă.

Ş-aceste mărfuri fade, uşurele,
Ce au uitat pân’ şi a noastră limbă,
Pretind a fi pe cerul ţării: stele.

[1876]

ÎN LIRĂ-MI GEME ŞI SUSPIN-UN CÂNT

În liră-mi geme și suspin-un cânt,
Căci eu îmi vărs acum veninu-n vânt.
Prin minte-un stol de negre gânduri trec:
Spre casa cea din patru scânduri plec,
Gemând, plângând eu fruntea pun pe mâni,
Se rumpe suflet, mi se rupe sân,
Scăpare caut în zădar de chin...
Să stângi un dor ce-n sânu-mi arde – vin!

Când te doresc eu cânt încet-încet:
Plec capul la pământ încet-încet
Și glasul meu răsună tânguios
Ca tristul glas de vânt încet-încet.
Și orice vis, orice dorinț-a mea
Eu singur le-am înfrânt încet-încet.
Săgeata doar a crudului amor
În suflet mi-a implânt încet-încet
Și simt veninul pătrunzând adânc...

Cu sângele-l frământ încet-încet

Și nu-mi rămâne decât să pornesc

Spre al meu trist mormânt încet-încet.

[1876]

AH, CERUT-AM DE LA ZODII

Ah, cerut-am de la zodii,

De l-al sorții mele faur,

Dulcii sânului tău rodii

Ș-al tău cap scăldat în aur.

Ș-ale tale mâni de ceară,

Fruntea-mi rece să dezmierzi,

Fața albă-n părul galbăn

Și îndărătnici ochii verzi.

Ș-astăzi tu de bunăvoie

Fericită-n brațe cazi-mi;

Capul tău scăldat în aur

De-al meu umăr tu îl razimi.

Astăzi tu de bunăvoie

Îmi întinzi dulcea ta gură:

Soartea mi le-a dat pe toate

Cu asupra de măsură.

[1876]

CE ŞOPTEŞTI ATÂT DE TAINIC...

Ce şoptești atât de tainic,

Tu, izvor de cânturi dulci?

Repezind bălaia undă,

Floarea țărmului o smulgi.

Și o duci, o duci cu tine,

Vâjâind încet pe prund;

Ale tale unde floarea

Cine știi unde-o ascund?

Astfel trece și viața-mi,

Dar o floare-n valuri nu e,

Nici nu spun ca tine doru-mi

Nimăruie, nimăruie.

Ci eu trec tăcut ca moartea,

Nu mă uit la vechii munți;

Scrisă-i soarta mea în creții

Întristatei mele frunți.

Numai colo, unde teiul
Lasă floarea-i la pământ,
Eu încep să mișc din buze
Și trimit cuvinte-n vânt.

Vis nebun, deșarte vorbe!
Floarea cade, rece cântu-i
Și eu știu numai atâta
C-aș dori odat’ să mântui!

[1876]

CÂND TE-AM VĂZUT, VERENA...

Când te-am văzut, Verena, atunci am zis în sine-mi
Zăvor voi pune minții-mi, simțirei mele lacăt,
Să nu pătrundă dulce zâmbirea ta din treacăt
Prin ușile gândirei, cămara tristei inemi.

Căci nu voiam să ardă pe-al patimilor rug
Al gândurilor sânge și sufletu-n cântare-mi;
Și nu voiam a vieții iluzie s-o sfaremi
Cu ochii tăi de-un dulce, puternic vicleșug.

Te miri atunci, crăiasă, când tu zâmbești, că tac:
Eu idolului mândru scot ochii blânzi de șerpe,
La rodul gurii tale gândirile-mi sunt sterpe,
De cărnurile albe eu fălcile-ți dizbrac.

Și pielea de deasupra și buzele le tai.
Hidoasa căpățână de păru-i despoiată,
Din sânge și din flegmă scârbos e închegată.

O, ce rămase-atuncea naintea minții-mi? Vai!

Nu-mi mrejuiai gândirea cu perii tăi cei deși,
Nu-mi pătrundeai, tu idol, în gând vrodinioară;
Pentru că porți pe oase un obrăzar de ceară,
Păreai a fi-nceputul frumos al unui leș.

Oricât fii mlădioasă, oricum fie-al tău port,
Și blândă ca un înger de-ai fi cântat în psalme,
Sau dacă o heteră jucând băteai din palme,
Priveam deopotrivă c-un rece ochi de mort.

De dulcea iscodire eu mă feream în laturi.
În veci cătam în suflet mânia s-o întărt,
Ca lumea ș-a ei chipuri să-mi pară vis deșert
De muierești cuvinte și lunecoase sfaturi.

Ușor te biruiește poftirea frumuseții,
Ziceam – și o privire din arcul cel cu gene
Te-nvață crud durerea ființei pământene
Și-n inimă îți bagă el viermele vieții.

Venin e sărutarea păgânei zâne Vineri,

Care aruncă-n inimi săgeţile-ndulcirii,

Dizbărbătează mintea cu vălul amăgirii –

Deci în zădar ţi-i gura frumoasă, ochii tineri.

Decât să-ntind privirea-mi, ca mâni fără de trup,

Să caut cu ei dulcea a ochilor tăi vrajă,

În porţile acestea mi-oi pune mâna strajă,

De nu – atunci din frunte-mi mai bine să mi-i rup.

[1876]

PIERDUT ÎN SUFERINȚA...

Pierdut în suferința nimicniciei mele,
Ca frunza de pe apă, ca fulgerul în haos,
M-am închinat ca magul la soare și la stele
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos;
Nimic să nu s-audă de umbra vieții mele,
Să trec ca o suflare, un sunet, o scânteie,
Ca lacrima ce-o varsă zadarnic o femeie...
Zadarnica mea minte de visuri e o schele.

Căci ce-i poetu-n lume și astăzi ce-i poetul?
La glasu-i singuratec s-asculte cine vra.
Necunoscut strecoară prin lume cu încetul
Și nimene nu-ntreabă ce este sau era...
O boabă e de spumă, un creț de val, un nume,
Ce tìmid se cutează în veacul cel de fier.
Mai bine niciodată el n-ar fi fost pe lume
Și-n loc să moară astăzi, mai bine murea ieri.

[1876]

M-AI CHINUIT ATÂTA CU VORBE DE IUBIRE

M-ai chinuit atâta cu vorbe de iubire,
Cu sărutări aprinse și cu îmbrățoșări!
Știai c-o măiestrie ce nu am cunoscut-o
Ca nervul cel din urmă în mine să-l trezești.
Demonic-dureroasă era acea simțire –
Dureri iar nu plăcere a tale sărutări...
Și pân-acum îmi pare că tu ești un băiat
Ce-n haine de femeie șiret s-a îmbrăcat.

Și Dumnezeu te știe... Tu ai un sân frumos,
Tu ai o gură plină și roșă voluptoasă;
Și părul tău cel negru în unde de-abanos
Ajunge pân’ la șale în unde luminoase;
Și vorba ta e vie și ochiul lănguros
Și mâna ta cea fină e dulce, mângâioasă;
Și totuși mi se pare că-n fire-ți e-o greșală
De împli al meu suflet c-o boare de răceală.

Și știi, nefericito, că ochiul tău m-atrage

Ca un magnet – și totuși în taină îl respinge.

Credeam întâia dată că te iubesc – și-n urmă totuși simt

Că sângele meu este dușman la al tău sânge.

Ah! cine m-a pus oare să-ți spun într-un ceas rău

Că te iubesc... Iubirea de suflet nu te stinge

Cum stinge-astă simțire – ca și o piază rea –

Suflarea, mintea, pieptul, singurătatea mea.

Dar am lăsat eu iute al ființei tale cerc.

Ca dintr-un somn magnetic eu m-am trezit îndată...

Prezența ta vrodată în viața-mi n-am să cerc –

Căci de o dureroasă beție mă îmbată.

Nu știu nici ce gândiri am, nu știu nici unde merg

Și simt că toată firea îmi e întunecată...

Ai fi ucis și capul și inima din mine

Dacă-n a tale lațuri eu m-aș fi prins mai bine.

Cuvântu-mi pentru tine nu avea înțeles,

Cuvântul tău pe mine mă înciuda adânc.

Cu cât-amărăciune îți răspundeam ades,

Cum îmi plăcea în suflet ca să te fac să plângi
Și printr-o nedreptate părea că mă răzbun
Dacă din a mea cauză plângeai tu vrèodată.
Ah! sufletele noastre nu sunt de fel armonici
Și sunt ca două note cu totul discordante...

Cu tine numa-n lume putere-aș fără milă
Să fiu... Căci tu pe mine m-ai făcut slab și moale,
Cu-a tale vorbe vane pierdut-am seri ori zile...
M-ai speriat adesea cu-a tale gânduri goale...
Dar nici nu ești femeie... Un demon tu îmi pari,
Ce-ascunde foc din Tartar și-o cùmplită receală.
Făr' nicio armonie e toată viața ta;
Tu ești cumplit de bună, cum ești cumplit de rea.

Cum mulțămesc eu soartei că am scăpat de tine,
Făr-a comite, doamnă, păcatul moștenit.
Azi iarăși mă văd singur și fericit și bine!
Azi muza mea mă cată cu ochiul liniștit.
Acele nopți turbate de doruri și suspine
S-au dus ca un vis negru, sălbatec și urât!

Azi iarăşi capu-n visuri eu îl cufund prin cărţi
Şi în tăcere îmblu prin norii cei deşerţi.

Şi în fereastră vântul cu degetele pare
Că bate lin şi dulce şi vâjâie încet;
Urechea iar îmi sună în liniște şi iară
Simt inima că-mi bate de-un dor învăpăiet!
În minte mi se-adună mii visuri zâmbitoare,
Căci nu te văd pe tine, ce crud le-ai spăriet
Din tainica lor umbră... şi sufletu-ţi fierbinte
Abia-mi mai e o slabă aducere aminte...

[1876]

PIERDUTĂ PENTRU MINE, ZÂMBIND PRIN LUME TRECI!

Pierdută pentru mine, zâmbind prin lume treci!
Și eu să-mi știu osânda... să te iubesc în veci,
În veci dup-a ta umbră eu brațele să-ntind,
De-a genelor mișcare nădejdea să mi-o prind,
Zâmbirea gurei crude să-mi fie al meu crez –
Purtând în suflet moarte, tu vesel să mă vezi.

Fii binecuvântată și fericită tu,
Copil cu păr de aur, ce mintea mi-o pierdu.
Veninu-amărăciunei și ani-mi pustiiți
În cumpănă ușori-s pe lâng-al tău capriț;
Și-n a mea socotință mă simt atât de mic
Tu ești odorul lumii și eu mă simt nimic.

Da, da... numai natura dreptate are-n veci,
Copil cu gură caldă, cu mici picioare reci,
Căci ea-n înțelepciune-i creează-astfel de chip
Pe lângă care toate sunt pleavă și nisip.

Ironic pare-a zice: nemernici râmători,

Visat-aţi vreodată asemenea comori?

Pe tine-apoi te-arată în dreapta ei mândrie:

Turbând de-mpătimire, murind de gelozie,

Te văd cum al tău zâmbet voioasă multor dărui,

Că veselă şi dulce vorbeşti apoi oricărui

Şi risipeşti privirea-ţi – când eu pentr-un cuvânt

Din gura ta cea dulce, m-aş duce în mormânt.

Atâta de frumoasă... şi tot numai femeie?

Ah, am crezut o clipă că eşti poate o zeie,

Ca marmura de rece că treci pe lângă oameni,

Din fiinţe muritoare nici uneia nu-i sameni,

Ş-atuncea, ca în ceruri o steauă, să te-ador –

O, dulce chip de înger şi totuşi muritor!

Da, muritor... blestemul al lumei acesteia:

Crezi că te-nchini la soare ş-ai adorat scânteia –

Eu caut pe-nţeleptul cel mai nebun – arate-mi

O singură femeie lipsită ce-i de patemi

Și eu... eu îl voi crede, în stare tot să cred:

– Numai a ei făptură de înger dac-o văd –

Că niciodată buza n-atinse-o altă buză,

Că niciodată-urechea de-amor nu vru s-auză,

Că niciodată ochii-i n-opri c-un blând repaos

Pe-o față bărbătească... că ea nu s-a adaos

În gându-i sau cu fapta în rândul altei vieți...

Le cred, le cred pe toate... de ce nu mi-o spuneți?

Spuneți că-i ca omătul din proaspăt abia nins,

Colanu-i nici o mână, ca noi, i l-a descins,

Că gura i-i fecioară, că ochiu-i e virgin

Și mâna asta dulce, ca floarea cea de crin,

Că nu a strâns-o nimeni, că n-a răspuns cu strâns –

Că setea de iubire pe ea n-o au atins.

Dar vai, e prea frumoasă! Putut-a sta-mprotivă

– Plăcerea-ademenește, dorința-i guralivă –

Acelor vorbe calde, șoptite cu durere,

Ce aerul îl umplu și inima de miere?

Putut-a împotriva atâtora să steie

Când e așa frumoasă, când nu-i decât femeie?

Ca toți să fiu? ca dânșii să fiu viclean fățarnic?

Să cumpăr cu un zâmbet, un zâmbet iar zădarnic;

Viața adoratei și gingașei copile

Să o pătez cu umbra plăcerei unei zile

Și să iubesc ca dânșii... când partea cea mai bună

Din inima-mi și minte i-a ei pe totdeuna?

O, tu! tu dumnezeul și viața vieții mele,

Privește-amărăciunea-mi și spune, nu ți-i jele?

Nici astăzi al tău suflet de mine nu se-ndură?

Viața-mi se nutrește din acea dulce gură,

De-un zâmbet, de o vorbă ce mi-o arunci de milă –

Să te iubesc atâta, nu e păcat, copilă?

Pe maică-mea sărmana atâta n-am iubit-o,

Și totuși când pe dânsa cu țărnă-a coperit-o,

Părea că lumea-i neagră, că inima îmi crapă

Și aș fi vrut cu dânsa ca să mă puie-n groapă...

Când clopotul sunat-au, plângea a lui aramă
Și rătăcit la minte strigam: unde eşti, mamă?

Priveam în fundul gropii și lacrimi curgeau râu
Din ochii mei nevrednici pe negrul ei sicriu;
Nu știam ce-i de mine și cum pot să rămân
În lume-atât de singur și-atâta de străin,
Și inima-mi se strânse și viața-mi sta în gât –
Dar ca de-a ta iubire tot nu am plâns atât.

O, demone! viața-mi și sufletu-mi de vrei,
De ce mai stai pe gânduri, de ce nu mi le cei?
De ce mă-nșală ochiu-ți cu zarea-i, cu seninu-i,
De ce cu ușurință, atât, atât mă chinui?
Ajungă-ți... mă omoară mai bine... și destul.
De vorbe și de zâmbet să nu mai fiu sătul?

A mamei amintire eu unu-n stare-am fost
Să ți-o sacrific ție și sunt atât de prost
Încât tot numai ție viața-ți mulțămesc,
În dar parcă mi-ai da-o... și parcă o primesc

Ca orbul, ca un câne, căci vezi în stare sunt
Pe praful urmei tale cu fruntea la pământ.

Și tu? îmi zâmbești mie, cum altora zâmbești,
Cum poate-ai spus-o altor tu-mi spui că mă iubești –
Și eu? eu sunt ca alții? Și tu vezi și în mine
Pe-amantul unei zile, pe-un Don Juan, pe-un câne
Ce-i dai și cu piciorul și după ce-l dezmierzi?
O, râde-mă, o, cască în față-mi... tu mă pierzi!

Cochetă, lunecoasă, linguşitoare, rece –
Cu viața-mi sfărâmată urâtul tău petrece;
Și să te vezi privită cu patimă, cu jind,
Să vezi că cel mai tare se face om de rând,
Cu gura numai spumă se pleacă în genunchi,
Priveliștea aceasta te bucură-n rărunchi –

Să-l vezi că la picioare-ți se târâie un vierme
Și recea-ți ironie mai mult încă să-l sferme.
O, cât de bine știi tu natura ce a vrut
Când a făcut zăpadă și diamant din lut,

Știi ce voiește dânsa cu ochi-ți străluciți

Ea vrea prin o zâmbire să fim nefericiți.

Să văd a ta făptură să nu mai fi ajuns!

Ce demon oare-n cale-ți m-a pus ca să pătrunz –

Și de sub frunte ochii mai bine i-aș fi rupt

Decât că sorb din ochi-ți veninul ce l-am supt,

Decât să fiu un preot la un astfel de cult,

Mai bine-mi rupeam capul ș-aș fi pierit de mult!

Și totuși, totuși, scumpo... de nu te-aș fi văzut,

Au astă bogăție de-amor aș fi avut?

Durerea-mi este dragă, căci de la tine-mi vine

Și îmi iubesc turbarea, căci te iubesc pe tine;

Urăște-mă, privește la mine cu dispreț,

Să te iubesc prin astea tu mai mult mă înveți.

Spune-mi cum că fața o mască e de ceară

Și mai mult o să crească iubirea mea amară!

Că-n lupanar văzut-o-ați jucând, bătând din palme,

Și o să-mi par-un înger, în gândul lui cu psalme!

Spuneți de ea tot răul de vreți să-nnebunesc:

Că-i heteră, un monstru, că-i Satan – o iubesc!

[1876]

IAR FAȚA TA E STRĂVEZIE

Iar fața ta e străvezie
Ca suprafața albei ceri
Și numai ochii mari sunt turburi
De umbra negrelor dureri.

Tu, chip chinuitor de dulce,
Tu, ideal în ochii mei,
Tu, ce femeie între flori eşti
Ș-o dulce floare-ntre femei.

De-ai rămânea pe veci frumoasă,
Precum te simt, precum te văz,
Ca-n părul tău cel lung şi galben
Eu flori de-a verii să aşez!

Dar în curând şi nici o umbră
Din frumuseţea ta n-ai fi –
Trei zile numai vei fi astfel

Apoi... apoi vei putrezi.

Pământ nesimțitor și rece,

De ce iluziile sfermi?

De ce ne-arați că adorarăm

Un vas de lut, un sac de viermi?

[1876]

ZADARNIC ŞTERGE VREMEA...

Zadarnic șterge vremea a gândurilor urme!

În minte-mi ești săpată ca-n marmura cea rece,

Uitarea mână-n noapte a visurilor turme

Și toate trec ca vântul – dar chipul tău nu trece.

În veci noaptea și ziua șoptesc în gând un nume,

În veci la pieptul bolnav eu brațele îmi strâng,

Te caut pretutindeni și nu te aflu-n lume,

Tu, chip frumos cu capul întors spre umăr stâng.

Astfel în veci în minte-mi încremenișsi frumoasă

Și văd în veci aievea divinul tău profil.

O, cum nu pot în brațe să te omor plângând,

Tu, blond al vieții mele ș-al dragostei copil!

Zadarnic cat repaos pe perina cea moale,

Îmi pare c-a mea tâmplă pe piatră o am pus

Și noaptea-ntreagă ochi-mi în lacrimi se înecă

Și mintea mea în noaptea de veci va fi apus.

Pe cât mai am în pieptu-mi un pic măcar de sânge,
În inimă cât fibra din urmă va trăi,
Avare, ele-n sine icoana ta vor strânge,
Cu dânsa împreună și ele vor muri!

O, rai al tinereți-mi, din care stau gonit!
Privesc cu jind la tine, asemeni lui Adam,
Eu nu gândesc c-o clipă am fost și fericit,
Ci mor, mor de durerea că-n brațe nu te am.

[1876]

De vrei ca toată lumea nebună să o faci,

În catifea, copilă, în negru să te-mbraci –

Ca marmura de albă cu fața ta răsari,

În bolțile sub frunte lumină ochii mari

Și părul blond în caier și umeri de zăpadă

În negru, gură-dulce, frumos o să-ți mai șadă!

De vrei să-mi placi tu mie, auzi? și numai mie,

Atuncea tu îmbracă mătasă viorie.

Ea-nvinețește dulce, o umbr-abia ușor,

Un sân curat ca ceara, obrazul zâmbitor

Și-ți dă un aer timid, suferitor, plăpând,

Nemărginit de gingaș, nemărginit de blând.

Când îmbli, a ta haină de tine se lipește,

Ci gingaș-mlădioasă tu râzi copilărește.

De șezi cu capul mândru pe spate lin lăsat,

Tu pari sau fericită, sau parc-ai triumfat...

Ciudat... Stau melancolic, greoi ca și un trunchi,

Când veselă ți-ai pune chiar talpa pe genunchi.

Căci mă cunosc prea bine și nu-mi vine să cred

Că mă iubești pe mine tu, tu! ce eu te văd

Atâta de frumoasă, atât de răpitoare,

Atât – cum nu mai este o alta pe sub soare;

Îți baţi tu joc de mine, cu ochii mă provoci

Și vrei cu al meu suflet tu numai să te joci...

Ș-apoi... Merit eu oare mai mult de la un înger

Decât de-a lui privire eu sufletu-mi să-mi sânger?

O, bate-ți joc, copilă, ucide-mă de vrei,

Zâmbirea gurei tale, un vis din ochii tăi

Mai mult e pentru lume decât un trai deșert...

Și încheierea vieţii-mi: pe tine să te iert.

Ce sunt? Un suflet moale unit c-o minte slabă,

De care nime-n lume, ah, nimeni nu întreabă.

Și am visat odată să fiu poet... Un vis

Deșert și fără noimă ce merit-un surâs

De crudă ironie... Și ce-am mai vrut să fiu?

Voit-am a mea limbă să fie ca un râu

D-eternă mângâiere... și blând să fie cântu-i.

Acum... acuma visul văd bine că mi-l mântui.

Căci toată poezia și tot ce știu, ce pot,

Nu poate să descrie nici zâmbetu-ți în tot.

Te-am îngropat în suflet şi totuşi slabii crieri

Nu pot să te ajungă în versuri şi descrieri.

Frumseţa ta divină, nemaigândită, sfântă

Ar fi cerut o arfă puternică, ce-ncântă;

Cu flori stereotipe, cu raze, diamante,

Nu pot să scriu frumseţa cea vrednică de Dante.

O, bate-ţi joc de mine, pigmeu deşert nedemn,

Ce am crezut o clipă de tine că sunt demn.

O, marmură curată, o, înger, o, femeie,

Eu să te-ating pe tine cu-a patimei scânteie,

Eu, eu să fiu în stare o clipă să-mi închipui

C-al meu e trupul dulce? c-a mele: faţa-i, chipu-i...?

Nebun ce sunt... Nu râzi tu? O, râzi de mine...

Râzi. Plângând cu-amărăciune, eu ochii să-mi închiz,

Să nu mai văd nainte-mi acea frumoasă zeie,

Cu capul ei de marmur pe umeri de femeie...

Astfel îmi trece viaţa, astfel etern mă chinui

Şi niciodată, Ana, nu m-a lăsat la sânu-i,

Căci ea nu vrea iubire... vrea numai adorare...

Tâmpit să-mi plec eu fruntea ca sclavul la picioare

Şi ea să-mi spuie rece: „Monsieur, ce ai mai scris?”

La glasu-i chiar ironic, să fiu în paradis,

Să fiu prea, prea ferice, de-a vrea să cate numa

Pe acest mizerabil, ce o privește-acuma.

Da, da! să fiu ferice de-un zâmbet, de-un cuvânt,

Căci zâmbetul mai mult e ca viața-mi pe pământ.

Să simți cum că natura își bate joc de noi:

Ici-colo câte-un geniu – și preste tot gunoi.

Și eu simt acest farmec și-n sufletu-mi admir

Cum admira cu ochii cei mari odat' Shakespeare.

Și eu, eu sunt copilul nefericitei secte

Cuprins de-adânca sete a formelor perfecte;

Dar unde este dânsul cu geniu-i de foc

Și eu, fire hibridă – copil făr' de noroc!

Făr' de noroc? De ce dar? Au nu sunt fericit

Că-n calea mea o umbră frumoasă s-au ivit?

Nu mi-e destul-avere un zâmbet trecător,

O vorbă aruncată ironic – de amor?

Comoară nu-i destulă privirea, un cuvânt,

Ce viața-mi însoți-va de-acum pân-în mormânt?

Sunt vrednic eu a cere – sunt demn să am mai mult?

A lumei hulă oare în juru-mi n-o ascult?

Putut-am eu cu lira străbate sau trezi

Nu secolul, ca alţii – un ceas măcar, o zi?

Cuvinte prea frumoase le-am rânduit şirag

Şi-am spus şi eu la lume ce-mi este scump sau drag...

Aceasta e menirea unui poet în lume?

Pe valurile vremei, ca boabele de spume

Să-nşire-ale lui vorbe, să spuie verzi ş-uscate

Cum luna se iveşte, cum vântu-n codru bate?

Dar oricâte ar scrie şi oricâte ar spune...

Câmpii, pădure, lanuri fac asta de minune,

O fac cu mult mai bine de cum o spui în vers.

Natura-alăturată cu-acel desemn prea şters

Din lirica modernă – e mult, mult mai presus.

O, tristă meserie, să n-ai nimic de spus

Decât poveşti pe care Homer şi alţi autori

Le spuseră mai bine de zeci de mii de ori.

Da, soarele bătrânu-i, bătrân pământu-acuma:

Pe gândurile noastre, pe suflet s-a aprins bruma

Şi tineri numa-n sânuri vedem, frumseţea vie,

Dar gândul nostru-n ceaţă n-o pune pe hârtie...

Suntem ca flori pripite, citim în colbul şcolii

Pe cărți cu file unse, ce roase sunt de molii.

Astfel cu meşteşuguri din minte-ne – un pir –

Am vrea să iasă rodii sau flori de trandafir.

În capetele noastre de semne-s multe sume,

Din mii de mii de vorbe consist-a noastră lume,

Aceeaşi lume strâmbă, urâtă, într-un chip

Cu fraze-mpestrițată, suflată din nisip.

Nu-i acea altă lume, a geniului rod,

Căreia lumea noastră e numai un izvod...

Frumoasă, ea cuprinde pământ, ocèan, cer

În ochi la Calidasa, pe buza lui Omer?

O, salahori ai penei, cu rime şi descrieri

Noi abuzăm sărmanii de mâna-ne de crieri...

Căci plumbu-n veci nu-i aur... şi-n noi se simte izul

Acelei meserie ce-o-n-locuim cu scrisul...

În loc să mânui plugul, sau teasla şi ciocanul,

Cu aurul fals al vorbii spoiesc zădarnic banul

Cel rău al minții mele... şi vremea este vama

Unde a mea viață şi-a arăta arama.

„Să reproduci frumosul în forme” ne înveți:

De-aceea poezia-mi mă împle de dispreţ...

Dator e-omul să fie a veacului copil,

Altfel ca la nevolnici el merit-un azil

Într-un spital... Acolo cârpească cu minuni

Păreţii de chilie şi spună la minciuni...

Da! ticălos e omul născut în alte vremi...

Sincer, îţi vine soartea s-o sudui, s-o blestemi:

Blăstămurile însăşi poet te-arată iarăşi,

Al veacului de mijloc blestemul e tovarăş.

Între-un poet nemernic, ce vorbele înnoadă

Ca în cadenţă rară să sune trist din coadă

Şi-ntre-ofiţerul cu spada subsuoară

Alegere nu este, alegerea-i uşoară.

Pocnind în a lui haine, el place la neveste,

Fecioara-nfiorată îşi zice: acesta este...

Acesta da... Simţire tu ai şi este dreaptă.

Nebuni suntem cu toţii, natura-i înţeleaptă –

Un corp frumos şi neted te face să iubeşti,

În braţul lui puternic tu simţi că-ntinereşti.

Doar nu eşti tu nebună

S-alegi în locu-i, fată, pe un împuşcă-n lună,

Pe-un om care stă noaptea ș-a minții adâncime

În strofe o disface și o așază-n rime...

Soldatul spune glume ușoare – tu petreci...

Pe când poetul gingaș, cu mersul de culbeci,

E timid, abia ochii la tine și-i ridică

El vorbe cumpănește, nu știe ce să-ți zică,

Privindu-te cu jale, oftează – un năuc...

Și zile-ntregi stau astfel în jilț, ș-apoi mă duc

Și ani întregi putea-voi tot astfel ca să șez

Și-n inima copilei defel nu-naintez.

Copil, copilul nu e? voiește să petreacă.

Ce caut eu cu ochi-mi, cu-a lor privire seacă?

Ce-i zic dumnezeire, și înger, stea și zeie,

Când ea este femeie, și vrea a fi femeie?

Și totuși... Ah, odată, mi-a spus cu vorbe dulci:

„Aș vrea pe braț, aicea, tu capul tău să-l culci,

Să mângâi a ta frunte, nefericit copil!”

Acest cuvânt, divina, mai zi-l o dată, zi-l.

Vezi tu, închipuirea în veci îmi e tovarăș.

Un vis, ca o poveste, în veci revine iarăș:

S-ajung o zi în care, în strâmta mea chilie,

Tu să domneşti ca fiică, stăpână şi soţie

Şi-n ore de durere, când gândul mi-a fi veşted

Să simt cum dulcea-ţi mână se lasă pe-al meu creştet,

Ş-atunci ridicând capul, dând ochii-mi peste spate,

Să văd, ah, pământeasca-mi, duioasa-mi zeitate...

Fugi, fugi! Ce te aşteaptă cu mine într-un veac,

În care poezie şi visuri sunt un fleac:

Nu te îndemn eu însuşi ca să-mi urmezi în cale,

Să fiu nemernic martor nefericirii tale.

Decât să scriu la versuri, mai bine-aş bate toba:

Cu rime şi cu strofe nu se-ncălzeşte soba

Chiar inima-mi de-aş da-o să bei dintr-însa sânge:

Nevoia este gheaţa ce-amoru-n grabă-l stinge.

. . . . . .

Visând astfel ia sama cu mine că petreci,

Copil cu gură caldă, cu picioruşe reci.

Te-apropii, mă-ntrebi dulce: cum nu te curtenesc?

O vorbă-ai vrea în fine s-auzi cum o rostesc...

De-un ceas tu caşti în faţa-mi – acum-nsă doreşti,

Drept preţ, să-ţi spun amoru-mi în versuri franţuzeşti.

Idee! Și de brațu-mi atârni dulcele-ți braț.

Întorc spre tine capul, privesc fără de saț,

Cu gura de-al tău umăr încet și trist șoptesc:

– Ești prea frumoasă, Doamnă, și prea mult te iubesc!

[1876]

CU GÂNDIRI ŞI CU IMAGINI

Cu gândiri și cu imagini
Înnegrit-am multe pagini:
Ș-ale cărții, ș-ale vieții,
Chiar din zorii tinereții.

Nu urmați gândirei mele:
Căci noianu-i de greșele,
Urmărind prin întuneric
Visul vieții-mi cel himeric.

Neavând învăț și normă,
Fantezia fără formă
Rătăcit-a, vai! cu mersul:
Negru-i gândul, șchiop e viersul.

Și idei, ce altfel împle,
Ard în frunte, bat sub tâmple:
Eu le-am dat îmbrăcăminte

Prea bogată, fără minte.

Ele samănă, hibride,

Egiptenei piramide:

Un mormânt de piatr-în munte

Cu icoanele cărunte,

Și de sfinxuri lungi alee,

Monoliți și propilee,

Fac să crezi că după poartă

Zace-o-ntreagă țară moartă.

Intri nuntru, sui pe treaptă,

Nici nu știi ce te așteaptă

Când acolo! sub o faclă

Doarme-un singur rege-n raclă.

[1876]

VIS

Ce vis ciudat avui, dar visuri
Sunt ale somnului făpturi:
A nopții minte le scornește,
Le spun a nopții negre guri.

Pluteam pe-un râu. Sclipiri bolnave
Fantastic trec din val în val,
În urmă-mi noaptea de dumbrave,
Nainte-mi domul cel regal.

Căci pe o insulă în farmec
Se nalță negre, sfinte bolți,
Și luna murii lungi albește,
Cu umbră împle orice colț.

Mă urc pe scări, intru-nlăuntru,
Tăcere-adâncă l-al meu pas.
Prin întuneric văd înalte

Chipuri de sfinţi p-iconostas.

Sub bolta mare doar străluce

Un singur sâmbure de foc;

În dreptul lui s-arat-o cruce

Și-ntunecime-n orice loc.

Acum de sus din cor apasă

Un cântec trist pe murii reci

Ca o cerșire tânguioasă

Pentru repaosul de veci.

Prin tristul zgomot se arată,

Încet, sub văl, un chip ca-n somn,

Cu o făclie-n mâna-i slabă –

În albă mantie de domn.

Și ochii mei în cap îngheață

Și spaima-mi sacă glasul meu.

Eu îi rup vălul de pe față...

Tresar – încremenesc – sunt eu.

. . . . . .

De-atunci, ca-n somn eu îmblu ziua

Și uit ce spun adeseori;

Șoptesc cuvinte nențelese

Și parc-aștept ceva – să mor?

[1876]

EU NU CRED NICI ÎN IEHOVA

Eu nu cred nici în Iehova,

Nici în Buddha-Sakya-Muni,

Nici în viață, nici în moarte,

Nici în stingere ca unii.

Visuri sunt și unul ș-altul,

Și tot una mi-este mie

De-oi trăi în veci pe lume,

De-oi muri în vecinicie.

Toate-aceste taine sfinte

– Pentru om frânturi de limbă –

În zădar gândești, căci gândul,

Zău, nimic în lume schimbă.

Și fiindcă în nimica

Eu nu cred – o, dați-mi pace!

Fac astfel cum mie-mi pare

Și faceți precum vă place.

Nu mă-ncântați nici cu clasici,

Nici cu stil curat și antic

Toate-mi sunt de o potrivă,

Eu rămân ce-am fost: romantic.

[1876]

CÂNTEC VECHI

Vino, scumpă, de privește
Dorul tău cum mă muncește.
Nici defel cum nu mă lasă
Nici să intru sara-n casă,
Ci din așternut mă scoală,
Ca pe-un pătimaș de boală,
Și mă face de alerg
Neștiind pe unde merg.
Când în zori de dimineață,
Mă visez cu tine-n brață,
Când te strâng să nu te pierd
Și te chem și te dezmierd.
Ars deodată sar din pat,
Singurel m-am deșteptat,
Suspinând și ameţit,
Mă simt mai nenorocit.
Sunt de carne, nu-s de fier!
Ce să fac ca să nu pier.

Căci rănit sunt de amor,

De nici trăiesc, nici nu mor:

Somnul meu nu este somn,

Nici pe mine nu sunt domn.

A dormi de sunt pe cale,

Zăresc chipul dumitale:

O icoană zugrăvită

Cu mulţi nuri închipuită.

[1876]

CODRULE, MĂRIA-TA

Codrule, Măria-Ta,

Lasă-mă sub poala ta,

Că nimica n-oi strica

Fără num-o rămurea,

Să-mi atârn armele-n ea.

Să le-atârn la capul meu,

Unde mi-oi aşterne eu,

Sub cel tei bătut de vânt

Cu floarea pân-în pământ,

Să mă culc cu faţa-n sus

Şi să dorm, dormire-aş dus;

Dar s-aud şi-n visul meu,

Dragă codri, glasul tău,

Din cea rarişte de fag,

Doina răsunând cu drag,

Cum jelind se tragănă,

Frunza de mi-o leagănă,

Iară vântul molcomit

De-a vedea c-am adormit,

El pin tei va răscoli

Și cu flori m-a coperi.

[1876]

[1877]

O, RĂMÂI, RĂMÂI CU BINE

O, rămâi, rămâi cu bine
Deși-n sufletu-mi te port,
N-avuși sânge tu în vine
Și născut ai fost tu mort.

Da, amor fără de nume
Ce în veci am tăinuit,
Umbră-ai fost în astă lume
Și o umbră ai pierit.

Ce m-apuci de gât, iubită,
De ce plângi și de ce tremuri?
În cenușa părăsită
Nu aprinzi tu alte vremuri.

În zădar mă ții în brațe,
În zădar îmi plângi pe piept,
Pentru-a-ți spune neadevărul

Al meu suflet e prea drept.

Am iubit în tine visul
Tinereței mele scump,
Dar se duse tinerețea-mi
Și din suflet eu te rump.

Astăzi trece tinerețea-mi,
Ea în ochii mei se stinge,
Eu te văd o umbră albă
Un cap alb fără de sânge.

Cu a vieții mele flacări
Au trecut ș-a ta viață
Și asupra ta se lasă
Neduraţii-mi ochi de gheață.

[1877]

E CEASUL CEL DE TAINĂ

E ceasul cel de taină, în care-inelul sorții
Unește-al vieții capăt cu începutul morții:
Sub piedica aceasta bătrânii mor în pace
Și se concep copiii acei ce se vor face;
Cei însurați desigur aceia că vor naște;
Pe cel făr’ de soție iubirea îl va paște.

[1877]

[1878]

POVESTEA CODRULUI

Împărat slăvit e codrul,
Neamuri mii îi cresc sub poale,
Toate înflorind din mila
Codrului, Măriei-Sale.

Lună, Soare şi Luceferi
El le poartă-n a lui herb,
Împrejuru-i are dame
Şi curteni din neamul Cerb.

Crainici, iepurii cei repezi
Purtători îi sunt de veşti,
Filomele-i ţin orchestrul
Şi izvoare spun poveşti.

Peste flori, ce cresc în umbră,
Lângă ape pe potici,
Vezi bejănii de albine,

Armii grele de furnici...

Hai și noi la craiul, dragă,
Și să fim din nou copii,
Ca norocul și iubirea
Să ne pară jucării.

Mi-a părea cum că natura
Toată mintea ei și-a pus,
Decât orișice păpușă
Să te facă mai presus;

Amândoi vom merge-n lume
Rătăciți și singurei,
Ne-om culca lângă izvorul
Ce răsare sub un tei;

Adormi-vom, troieni-va
Teiul floarea-i peste noi,
Și prin somn auzi-vom bucium
De la stânele de oi.

Mai aproape, mai aproape

Noi ne-om strânge piept la piept...

O, auzi cum cheam-acuma

Craiul sfatu-i înțelept!

Peste albele izvoare

Luna bate printre ramuri,

Împrejuru-ne s-adună

Ale Curții mândre neamuri:

Caii mării, albi ca spuma,

Bouri nalți cu steme-n frunte,

Cerbi cu coarne rămuroase

Ciute sprintene de munte –

Și pe teiul nostru-ntreabă:

Cine suntem, stau la sfaturi,

Iară gazda noastră zice,

Dându-și ramurile-n laturi:

– O, priviți-i cum visează

Visul codrului de fagi!

Amândoi ca-ntr-o poveste

Ei își sunt așa de dragi!

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

POVESTEA TEIULUI

– Blanca, știi că din iubire
Făr’ de lege te-ai născut;
Am jurat de la-nceput
Pe Hristos să-l iei de mire!

Îmbrăcându-te-n veșmântu-i,
Lepădând viața lumii,
Vei spăși greșala mumii
Și de-o crimă tu mă mântui.

– Traiul lumii, dragă tată,
Cine vor, aceia lese-l,
Dară sufletul mi-e vesel,
Tinerețea luminată;

Danțul, muzica, pădurea,
Pe acestea le-ndrăgii,
Nu chiliile pustii

Unde plângi, gândind aiurea!

– Știu mai bine ce-ți prieşte,

Cum am spus, aşa rămâne;

Pentru drumul cel de mâine

De cu azi te pregăteşte!

Mâna Ea la ochi şi-o ţine,

Toate minţile-şi adună,

Să ia lumea-n cap, nebună,

Parc-atâta-i mai rămâne.

Calu-i alb, un bun tovarăş,

Înşeuat aşteapt-afară,

Ea picioru-l pune-n scară

Şi la codru pleacă iarăşi.

Sara vine din arinişti,

Cu miroase o îmbată,

Cerul stelele-şi arată,

Solii dulci ai lungii linişti.

Dar prin codri ea pătrunde
Lângă teiul vechi şi sfânt,
Ce cu flori pân-în pământ
Un izvor vrăjit ascunde.

Îngânat de glas de ape
Cânt-un corn cu-nduioșare
Tot mai tare şi mai tare,
Mai aproape, mai aproape;

Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea, sunând din valuri –
Sus în codri de pe dealuri
Luna blândă ține strajă. –

Ca din farmec Ea tresare,
Şi privind uimită-n lături,
Vede-un tânăr chiar alături,
Pe-un cal negru e călare...

Oare ochii ei o mint,

Sau aievea-i, adevăru-i?

Flori de tei el are-n păru-i

Și la șold un corn de-argint.

Ea privi atunci în jos,

Trece mâna pe la tâmple,

Iară inima-i se umple

De un farmec dureros.

El se da tot mai aproape

Și cerșea copilărește;

Al ei suflet se răpește

De închide-a ei pleoape.

Cu o mână îl respinge,

Dar se simte prinsă-n brațe,

De-o durere, de-o dulceață

Pieptul, inima-i se strânge.

Ar striga... și nu se-ndură,

Capu-i cade pe-a lui umăr,

Sărutări fără de număr

El îi soarbe de pe gură;

O desmiardă ș-o întreabă,

Iar ea fața și-o ascunde,

Și așa de-ncet răspunde

Cu o voce dulce, slabă.

Tot alături călăresc,

Nu au grija nimănuia,

Și de dragi unul altuia

Ei din ochi se prăpădesc;

Se tot duc, se duc mereu,

Trec în umbră, pier în vale,

Iară cornul plin de jale

Sună dulce, sună greu.

Blându-i sunet se împarte

Peste văi împrăştiet,

Mai încet, tot mai încet,

Mai departe... mai departe...

Sus în brazii de pe dealuri

Luna-n urmă ține strajă,

Iar izvorul, prins de vrajă,

Răsărea sunând din valuri.

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

SINGURĂTATE

Cu perdelele lăsate,

Șed la masa mea de brad

Focul pâlpâie în sobă,

Iară eu pe gânduri cad.

Stoluri, stoluri trec prin minte

Dulci iluzii. Amintiri

Țârâiesc încet ca greieri

Printre negre, vechi zidiri,

Sau cad grele, mângâioase

Și se sfarmă-n suflet trist,

Cum în picuri cade ceara

La picioarele lui Crist.

În odaie prin unghere

S-a țesut păinjeniș

Și prin cărțile în vravuri

Umblă șoarecii furiș.

În această dulce pace

Îmi ridic privirea-n pod

Și ascult cum învelișul

De la cărți ei mi le rod.

Ah! de câte ori voit-am

Ca să spânzur lira-n cui

Și un capăt poeziei

Și pustiului să pui;

Dar atuncea greieri, șoareci,

Cu ușor-măruntul mers,

Readuc melancolia-mi,

Iară ea se face vers.

Câteodată... prea arare...

A târziu când arde lampa,

Inima din loc îmi sare

Când aud că sună cleampa...

Este Ea. Deșarta casă

Dintr-odată-mi pare plină,

În privazul negru-al vieții-mi

E-o icoană de lumină.

Și mi-i ciudă cum de vremea

Să mai treacă se îndură,

Când eu stau șoptind cu draga

Mână-n mână, gură-n gură

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

DEPARTE SUNT DE TINE...

Departe sunt de tine și singur lângă foc,

Petrec în minte viața-mi lipsită de noroc.

Optzeci de ani îmi pare în lume c-am trăit,

Că sunt bătrân ca iarna, că tu vei fi murit.

Aducerile-aminte pe suflet cad în picuri,

Redeșteptând în față-mi trecutele nimicuri;

Cu degetele-i vântul lovește în ferești,

Se toarce-n gându-mi firul duioaselor povești,

Ș-atuncea dinainte-mi prin ceață parcă treci,

Cu ochii mari în lacrimi, cu mâni subțiri și reci;

Cu brațele-amândouă de gâtul meu te-anini

Și parc-ai vrea a-mi spune ceva... apoi suspini...

Eu strâng la piept averea-mi de-amor și frumuseți,

În sărutări unim noi sărmanele vieți...

O! glasul amintirii rămâie pururi mut,

Să uit pe veci norocul ce-o clipă l-am avut,

Să uit cum dup-o clipă din brațele-mi te-ai smult...

Voi fi bătrân și singur, vei fi murit de mult!

Convorbiri literare, XI, 12, 1 martie 1878 [1878]

ORICÂTE STELE...

Oricâte stele ard în înălțime,

Oricâte unde-aruncă-n față-i marea,

Cu-a lor lumină și cu scânteiarea

Ce-or fi-nsemnând, ce vor – nu știe nime.

Deci cum voiești tu poți urma cărarea.

Fii bun și mare, ori pătat de crime,

Același praf, aceeași adâncime,

Iar moștenirea ta și-a tot: uitarea.

Parcă mă văd murind... în umbra porții

Așteaptă cei ce vor să mă îngroape...

Aud cântări și văd lumini de torții.

O, umbră dulce, vino mai aproape –

Să simt plutind deasupră-mi geniul morții

Cu aripi negre, umede pleoape.

[1878]

AUZÌ PRIN FRUNZI USCATE

Auzì prin frunzi uscate

Trecând un rece vânt,

El duce viețile toate

În mormânt, în adâncul mormânt.

Auzì sub bolți de piatră

Un trist, un rece cânt,

El duce viețile noastre

În mormânt, în adâncul mormânt.

În gură port un singur

Și dureros cuvânt,

Cu el pe buze m-or duce

În mormânt, în adâncul mormânt.

Deasupra-mi să șoptească

Iubitu-ți nume sfânt,

Când m-or lăsa-n întuneric,

În mormânt, în adâncul mormânt.

Până nu te văzusem
Nici nu simțeam că sunt
Și-acum doresc să dorm somnul
Adâncului mormânt.

Ca frunzele uscate
Căzând de-un rece vânt,
S-au dus nădejdile toate
În mormânt, în adâncul mormânt.

Și parcă sub bolți de piatră
Aud un rece cânt,
Ce-atrage viețile noastre
În mormânt, în rece mormânt.

[1878]

ATÂT DE DULCE...

Atât de dulce eşti, nebuno,
Că le eşti dragă tuturor,
Cunosc femei ce după ochii
Şi după zâmbetul tău mor.

Femei frumoase şi copile
Te-ar îndrăgi, te-ar săruta.
Tu ai iubirea tuturora –
Şi numai eu iubirea ta.

Un farmec blând de fericire
Tu răspândeşti oriunde-i sta –
Eşti fericirea tuturora
Şi eu sunt fericirea ta.

De râzi, se desprimăvărează,
Învie totul unde-i sta,
Căci tu eşti viaţa tuturora

Și numai eu viața ta.

De dragul tău și flori și oameni

Și stele să trăiască vor.

Pe mine mă iubești tu numai

Și numai eu doresc să mor.

[1878]

FIIND BĂIET PĂDURI CUTREIERAM

Fiind băiet păduri cutreieram

Și mă culcam ades lângă izvor,

Iar brațul drept sub cap eu mi-l puneam,

S-aud cum apa sună-ncetișor:

Un freamăt lin trecea din ram în ram

Și un miros venea adormitor.

Astfel ades eu nopți întregi am mas,

Blând îngânat de-al valurilor glas.

Răsare luna,-mi bate drept în față:

Un rai din basme văd printre pleoape,

Pe câmpi un văI de argintie ceață,

Sclipiri pe cer, văpaie preste ape,

Un bucium cântă tainic cu dulceață,

Sunând din ce în ce tot mai aproape...

Pe frunze-uscate sau prin naltul ierbii

Părea c-aud venind în cete cerbii.

Alături teiul vechi mi se deschise:

Din el ieşi o tânără crăiasă,

Pluteau în lacrimi ochi-i plini de vise,

Cu fruntea ei într-o maramă deasă,

Cu ochii mari, cu gura-abia închisă;

Ca-n somn încet-încet pe frunze pasă,

Călcând pe vârful micului picior,

Veni alături, mă privi cu dor.

Şi ah, era atâta de frumoasă,

Cum numa-n vis o dată-n viaţa ta

Un înger blând cu faţa radioasă,

Venind din cer se poate arăta;

Iar părul-i blond şi moale ca mătasa

Grumazul alb şi umeri-i vădea.

Prin hainele de tort subţire, fin,

Se vede trupul ei cel alb deplin.

[1878]

IAMBUL

De mult mă lupt cătând în vers măsura,
Ce plină e ca toamna mierea-n faguri,
Ca s-o aștern frumos în lungi șiraguri,
Ce fără piedeci trec sunând cezura.

Ce aspru mișcă pânza de la steaguri,
Trezind în suflet patima și ura –
Dar iar cu dulce glas îți umple gura
Atunci când Amor timid trece praguri!

De l-am aflat la noi a spune n-o pot;
De poți s-auzi în el al undei șopot,
De e al lui cu drept acest preambul –

Aceste toate singur nu le judec...
Dar versul cel mai plin, mai blând și pudic,
Puternic iar – de-o vrea – e pururi iambul.

[1878]

RUGĂCIUNE

Crăiasă alegându-te

Îngenunchem rugându-te,

Înalță-ne, ne mântuie

Din valul ce ne bântuie:

Fii scut de întărire

Și zid de mântuire,

Privirea-ți adorată

Asupră-ne coboară,

O, maică prea curată,

Și pururea fecioară,

Marie!

Noi, ce din mila sfântului

Umbră facem pământului,

Rugămu-ne-ndurărilor,

Luceafărului mărilor;

Ascultă-a noastre plângeri,

Regină peste îngeri,

Din neguri te arată,

Lumină dulce clară,

O, maică prea curată

Și pururea fecioară,

Marie!

[1878]

LUMINEZE STELELE

Lumineze stelele,

Plângă râurelele,

Nori-n cer călătorească,

Neamurile– mbătrânească

Și pădurile să crească –

Numai eu voi rămânea,

Gândurile la o stea,

Ce au fost odat-a mea:

Căci a fost și nu mai este.

Dulce gură de poveste

Ziua cine mi-o zâmbi,

Noaptea cine-o povesti?

[1878]

VRÈO ZGÂTIE DE FATĂ

Vrèo zgâtie de fată

Cărei gura nu-i mai tace,

Ca stigleții-ntoarce capul

Când încolo, când încoace.

Sau o alta visătoare

Care lină și măreață

Are-n ochii-i întuneric

Și mândrie are-n față;

Sau mai mici și mai plinuțe,

Sau mai zvelte și mai slabe,

Toate peste-un sfert de secol,

Vai! vor fi aproape babe.

Și zâmbesc atât de dulce

Ca și când ar fi de-a pururi!

Toate grațiile de astăzi

Or să fie atunci cusururi.

[1878]

[1879]

PAJUL CUPIDON...

Pajul Cupidon, vicleanul,

Mult e rău și alintat,

Cu copii se hârjonește,

Iar la dame doarme-n pat.

De lumină ca tâlharii

Se ferește binișor,

Pe ferești se suie noaptea

Dibuind încetișor;

Cordelușe și nimicuri,

Iată toate-a lui averi...

Darnic când nu vrei nici una

Și zgârcit dacă le ceri.

În volumul ros de molii

Cauți noaptea adevăr

Și-ntâlnești lipită-n file

Vița-i galbenă de păr.

El dă gânduri nențelese

Vrâstei crude și necoapte,

Cu icoane luminoase

O îngână-ntreaga noapte.

Când de-o sete sufletească

E cuprinsă fata mică –

A dormit cu ea alături

Ca doi pui de turturică.

E sfios ca și copiii,

Dar zâmbirea-i e vicleană;

Dară galeși îi sunt ochii

Ca și ochii de vădană.

Gât și umere frumoase,

Sânuri albe și rotunde

El le ține-mbrățișate

Și cu mâinile le-ascunde.

De te rogi frumos de dânsul,

Îndestul e de hain

Vălul alb de peste toate

Să-l înlăture puțin.

Convorbiri literare, XII, 11, 1 februarie 1879 [1879]

O, RĂMÂI

„O, rămâi, rămâi la mine,

Te iubesc atât de mult!

Ale tale doruri toate

Numai eu știu să le-ascult;

În al umbrei întuneric

Te asamăn unui prinț,

Ce se uit-adânc în ape

Cu ochi negri și cumințI;

Și prin vuietul de valuri,

Prin mișcarea naltei ierbi,

Eu te fac s-auzi în taină

Mersul cârdului de cerbi;

Eu te văd răpit de farmec

Cum îngâni cu glas domol,

În a apei strălucire

Întinzând piciorul gol

Și privind în luna plină

La văpaia de pe lacuri,

Anii tăi se par ca clipe,

Clipe dulci se par ca veacuri.”

Astfel zise lin pădurea,

Bolți asupră-mi clătinând;

Șuieram l-a ei chemare

Ș-am ieșit în câmp râzând.

Astăzi chiar de m-aș întoarce

A-nțelege n-o mai pot...

Unde ești, copilărie,

Cu pădurea ta cu tot?

Convorbiri literare, XII, 11, 1 februarie 1879 [1879]

PE ACEEAŞI ULICIOARĂ...

Pe aceeaşi ulicioară
Bate luna în ferești,
Numai tu de după gratii
Vecinic nu te mai iveşti!

Și aceiași pomi în floare
Crengi întind peste zaplaz,
Numai zilele trecute
Nu le fac să fie azi.

Altul este al tău suflet,
Alții ochii tăi acum,
Numai eu, rămas acelaşi,
Bat mereu acelaşi drum.

Ah, subțire și gingașă
Tu păşeai încet, încet,
Dulce îmi veneai în umbra

Tăinuitului boschet

Și lăsându-te la pieptu-mi,

Nu știam ce-i pe pământ,

Ne spuneam atât de multe

Făr-a zice un cuvânt.

Sărutări erau răspunsul

La-ntrebări îndeosebi,

Și de alte cele-n lume

N-aveai vreme să întrebi.

Și în farmecul vieții-mi

Nu știam că-i tot aceea

De te razimi de o umbră

Sau de crezi ce-a zis femeia.

Vântul tremură-n perdele

Astăzi ca și alte dăți,

Numai tu de după ele

Vecinic nu te mai arăți!

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

DE CÂTE ORI, IUBITO...

De câte ori, iubito, de noi mi-aduc aminte,
Oceanul cel de gheață mi-apare înainte:
Pe bolta alburie o stea nu se arată,
Departe doară luna cea galbenă – o pată;
Iar peste mii de sloiuri de valuri repezite
O pasăre plutește cu aripi ostenite,
Pe când a ei pereche nainte tot s-a dus
C-un pâlc întreg de pasări, pierzându-se-n apus.
Aruncă pe-a ei urmă priviri suferitoare,
Nici rău nu-i pare-acum, nici bine nu... ea moare,
Visându-se-ntr-o clipă cu anii înapoi.
. . . . . .
Suntem tot mai departe deolaltă amândoi,
Din ce în ce mai singur mă-ntunec și îngheț,
Când tu te pierzi în zarea eternei dimineți.

Convorbiri literare, XIII, 6, 1, septembrie 1879 [1879]

RUGĂCIUNEA UNUI DAC

Pe când nu era moarte, nimic nemuritor,

Nici sâmburul luminii de viață dătător,

Nu era azi, nici mâine, nici ieri, nici totdeuna,

Căci unul erau toate și totul era una;

Pe când pământul, cerul, văzduhul, lumea toată

Erau din rândul celor ce n-au fost niciodată,

Pe-atunci erai Tu singur, încât mă-ntreb în sine-mi:

Au cine-i zeul cărui plecăm a noastre inemi?

El singur zeu stătut-au nainte de-a fi zeii

Și din noian de ape puteri au dat scânteii,

El zeilor dă suflet și lumii fericire,

El este-al omenimei izvor de mântuire:

Sus inimile voastre! Cântare aduceți-i,

El este moartea morții și învierea vieții!

Și el îmi dete ochii să văd lumina zilei,

Și inima-mi umplut-au cu farmecele milei,

În vuietul de vânturi auzit-am al lui mers
Și-n glas purtat de cântec simții duiosu-i viers,
Și tot pe lângă-acestea cerșesc înc-un adaos:
Să-ngăduie intrarea-mi în vecinicul repaos!

Să blesteme pe-oricine de mine-o avea milă,
Să binecuvânteze pe cel ce mă împilă,
S-asculte orice gură, ce-ar vrea ca să mă râdă,
Puteri să puie-n brațul ce-ar sta să mă ucidă,
Ș-acela între oameni devină cel întâi
Ce mi-a răpi chiar piatra ce-oi pune-o căpătâi.

Gonit de toată lumea prin anii mei să trec,
Pân’ ce-oi simți că ochiu-mi de lacrime e sec,
Că-n orice om din lume un dușman mi se naște,
C-ajung pe mine însumi a nu mă mai cunoaște,
Că chinul și durerea simțirea-mi a-mpietrit-o,
Că pot să-mi blestem mama, pe care am iubit-o –
Când ura cea mai crudă mi s-a părea amor...
Poate-oi uita durerea-mi și voi putea să mor.

Străin și făr’ de lege de voi muri – atunce
Nevrednicu-mi cadavru în uliță l-arunce,
Ș-aceluia, Părinte, să-i dai coroană scumpă,
Ce-o să asmuțe câinii, ca inima-mi s-o rumpă,
Iar celui ce cu pietre mă va izbi în față,
Îndură-te, stăpâne, și dă-i pe veci viață!

Astfel numai, Părinte, eu pot să-ți mulțumesc
Că tu mi-ai dat în lume norocul să trăiesc.
Să cer a tale daruri, genunchi și frunte nu plec,
Spre ură și blestemuri aș vrea să te înduplec,
Să simt că de suflarea-ți suflarea mea se curmă
Și-n stingerea eternă dispar fără de urmă!

Convorbiri literare, XIII, 6, 1 septembrie 1879 [1879]

ATÂT DE FRAGEDĂ...

Atât de fragedă, te-asameni
Cu floarea albă de cireș,
Și ca un înger dintre oameni
În calea vieții mele ieși.

Abia atingi covorul moale,
Mătasa sună sub picior,
Și de la creștet pân-în poale
Plutești ca visul de ușor.

Din încrețirea lungii rochii
Răsai ca marmura în loc –
S-atârnă sufletu-mi de ochii
Cei plini de lacrimi și noroc.

O, vis ferice de iubire,
Mireasă blândă din povești,
Nu mai zâmbi! A ta zâmbire

Mi-arată cât de dulce eşti,

Cât poţi cu-a farmecului noapte
Să-ntuneci ochii mei pe veci,
Cu-a gurii tale calde şoapte,
Cu-mbrăţişări de braţe reci.

Deodată trece-o cugetare,
Un văl pe ochii tăi fierbinţi;
E-ntunecoasa renunţare,
E umbra dulcilor dorinţi.

Te duci, ş-am înţeles prea bine
Să nu mă ţin de pasul tău,
Pierdută vecinic pentru mine,
Mireasa sufletului meu!

Că te-am zărit e a mea vină
Şi vecinic n-o să mi-o mai iert,
Spăşi-voi visul de lumină
Tinzându-mi dreapta în deşert.

Ș-o să-mi răsai ca o icoană

A pururi verginei Marii,

Pe fruntea ta purtând coroană –

Unde te duci? Când o să vii?

Convorbiri literare, XIII, 6, 1 septembrie 1879 [1879]

I

Afară-i toamnă, frunză-mprăștiată,
Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;
Și tu citești scrisori din roase plicuri
Și într-un ceas gândești la viața toată.

Pierzându-ți timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n ușa ta să bată;
Dar și mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

Și eu astfel mă uit din jeț pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
În juru-mi ceața crește rânduri-rânduri;

Deodat-aud foșnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri...
Iar mâni subțiri și reci mi-acopăr ochii.

II

Sunt ani la mijloc și-ncă mulți vor trece
Din ceasul sfânt în care ne-ntâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari și mână rece.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Și cânturi nouă smulge tu din liră-mi.

Tu nici nu știi a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o liniștește,
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilărește,
Se stinge-atunci o viață de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi crește.

III

Când însuşi glasul gândurilor tace,

Mă-ngână cântul unei dulci evlavii –

Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?

Din neguri reci plutind te vei desface?

Puterea nopții blând însenina-vei

Cu ochii mari şi purtători de pace?

Răsai din umbra vremilor încoace,

Ca să te văd venind – ca-n vis, aşa vii!

Cobori încet... aproape, mai aproape,

Te pleacă iar zâmbind peste-a mea față,

A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta m-atinge pe pleoape,

Să simt fiorii strângerii în brațe –

Pe veci pierduto, vecinic adorato!

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

FREAMĂT DE CODRU

Tresărind scânteie lacul
Și se leagănă sub soare;
Eu, privindu-l din pădure,
Las aleanul să mă fure
Și ascult de la răcoare
Pitpalacul.

Din izvoare și din gârle
Apa sună somnoroasă;
Unde soarele pătrunde
Printre ramuri a ei unde,
Ea în valuri sperioase
Se azvârle.

Cucul cântă, mierle, presuri,
Cine știe să le-asculte?
Ale păsărilor neamuri
Ciripesc pitite-n ramuri

Și vorbesc cu-atât de multe

Înțelesuri.

Cucu-ntreabă: – Unde-i sora

Viselor noastre de vară?

Mlădioasă și iubită,

Cu privirea ostenită,

Ca o zână să răsară

Tuturora.

Teiul vechi un ram întins-a,

Ea să poată să-l îndoaie,

Ramul tânăr vânt să-și deie

Și de brațe-n sus s-o ieie,

Iară florile să ploaie

Peste dânsa.

Se întreabă trist izvorul:

– Unde mi-i crăiasa oare?

Părul moale despletindu-și,

Fața-n apa mea privindu-și,

Să m-atingă visătoare

Cu piciorul?

Am răspuns: – Pădure dragă,

Ea nu vine, nu mai vine!

Singuri, voi, stejari, rămâneți

De visați la ochii vineți,

Ce luciră pentru mine

Vara-ntreagă.

Ce frumos era în crânguri,

Când cu ea m-am prins tovarăș!

O poveste încântată

Care azi e-ntunecată...

De-unde ești revino iarăși,

Să fim singuri!

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

REVEDERE

– Codrule, codruțule,

Ce mai faci, drăguțule,

Că de când nu ne-am văzut

Multă vreme au trecut

Și de când m-am depărtat,

Multă lume am îmblat.

– Ia, eu fac ce fac de mult,

Iarna viscolu-l ascult,

Crengile-mi rupându-le,

Apele-astupându-le,

Troienind cărările

Și gonind cântările;

Și mai fac ce fac de mult,

Vara doina mi-o ascult

Pe cărarea spre izvor

Ce le-am dat-o tuturor,

Umplându-și cofeile,

Mi-o cântă femeile.

– Codrule cu râuri line,

Vreme trece, vreme vine,

Tu din tânăr precum eşti

Tot mereu întinereşti.

– Ce mi-i vremea, când de veacuri

Stele-mi scânteie pe lacuri,

Că de-i vremea rea sau bună,

Vântu-mi bate, frunza-mi sună;

Şi de-i vremea bună, rea,

Mie-mi curge Dunărea.

Numai omu-i schimbător,

Pe pământ rătăcitor,

Iar noi locului ne ţinem,

Cum am fost aşa rămânem:

Marea şi cu râurile,

Lumea cu pustiurile,

Luna şi cu soarele,

Codrul cu izvoarele.

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

FOAIA VEȘTEDĂ

(după N. Lenau)

Vântu-o foaie vestejită
Mi-au adus mișcând fereasta –
Este moartea ce-mi trimite
Fără plic scrisoarea-aceasta.

Voi păstra-o, voi întinde-o
Între foile acele,
Ce le am din alte timpuri
De la mâna dragei mele.

Cum copacu-și uită foaia
Ce pe vânt mi-a fost trimisă,
Astfel ea uitat-au poate
Aste foi de dânsa scrise.

Vorbele iubirii moarte
Vinovate-mi stau de față,

Dovedite de minciună

Cer să sting a lor viață.

Dulcea lor zădărnicie

Nu mă-ndur s-o pun pe foc,

Deși-mi stau atât de triste

Că nu pot muri pe loc.

Voi păstra întreg amarul

Și norocul ăstor foi.

În durerea vechii pierderi

Recitindu-mă-napoi;

Numai vestea blând-a morții,

Foaia tristă le-am adaos:

Moartea vindec-orice rană,

Dând la patime repaos.

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

DESPĂRȚIRE

Să cer un semn, iubito, spre-a nu te mai uita?

Te-aș cere doar pe tine, dar nu mai ești a ta;

Nu floarea vestejită din părul tău bălai,

Căci singura mea rugă-i uitării să mă dai.

La ce simțirea crudă a stinsului noroc

Să nu se sting-asemeni, ci-n veci să stea pe loc?

Tot alte unde-i sună aceluiași pârău:

La ce statornicia părerilor de rău,

Când prin această lume să trecem ne e scris

Ca visul unei umbre și umbra unui vis?

La ce de-acu-nainte tu grija mea s-o porți?

La ce să măsuri anii ce zboară peste morți?

Totuna-i dacă astăzi sau mâine o să mor,

Când voi să-mi piară urma în mintea tuturor,

Când voi să uiți norocul visat de amândoi.

Trezindu-te, iubito, cu anii înapoi,

Să fie neagră umbra în care-oi fi pierit,

Ca și când niciodată noi nu ne-am fi găsit,

Ca și când anii mândri de dor ar fi deșerți –

Că te-am iubit atâta putea-vei tu să ierți?

Cu fața spre perete, mă lasă prin străini,

Să-nghețe sub pleoape a ochilor lumini,

Și când se va întoarce pământul în pământ,

Au cine o să știe de unde-s, cine sunt?

Cântări tânguitoare prin zidurile reci

Cerși-vor pentru mine repaosul de veci;

Ci eu aș vrea ca unul, venind de mine-aproape,

Să-mi spuie al tău nume pe-nchisele-mi pleoape,

Apoi – de vor – m-arunce în margine de drum...

Tot îmi va fi mai bine ca-n ceasul de acum.

Din zare depărtată răsar-un stol de corbi,

Să-ntunece tot cerul pe ochii mei cei orbi,

Răsar-o vijelie din margini de pământ,

Dând pulberea-mi țărânii și inima-mi la vânt...

Ci tu rămâi în floare ca luna lui april,

Cu ochii mari și umezi, cu zâmbet de copil,

Din cât ești de copilă să-ntinerești mereu,

Și nu mai știi de mine, că nu m-oi ști nici eu.

Convorbiri literare, XIII, 7, 1 octombrie 1879 [1879]

RĂSAI ASUPRA MEA...

Răsai asupra mea, lumină lină,
Ca-n visul meu ceresc d-odinioară;
O, maică sfântă, pururea fecioară,
În noaptea gândurilor mele vină.

Speranța mea tu n-o lăsa să moară
Deși al meu e un noian de vină;
Privirea ta de milă caldă, plină,
Îndurătoare-asupra mea coboară.

Străin de toți, pierdut în suferința
Adâncă a nimicniciei mele,
Eu nu mai cred nimic și n-am tărie.

Dă-mi tinerețea mea, redă-mi credința
Și reapari din cerul tău de stele;
Ca să te-ador de-acum pe veci, Marie!

[1879]

Fiică gingașă de rege, când în haina ta bogată
Treci în faeton de gală și te mlădii zâmbitoare,
Cum din frunzele-nfoiate râde proaspătă o floare,
Toată lumea ce te vede e de tine-nseninată.

Zbori cu șase cai ca vântul și răsai ca aurora.
Cu căciulele în mână și cu gurile căscate,
Oamenii salută-n cale pământeasca zeitate.
Tu te-nchini. Te simți născută spre norocul tuturora.

Dar deodată în mulțime tu fixezi ochiul tău mare.
De o umbră-nfiorată e gândirea ta cuprinsă...
O femeie de pe stradă și-a-nălțat privirea-i stinsă
Înspre tine... fără ură, făr-amor, fără păsare.

Tu? Unde te-apropii codrul se preface în grădină,
Întristarea-n bucurie, bucuria-n fericire...
Secolii coroanei tale cu regală strălucire
Pot să scoată grâu din pietre și palate din ruină.

Ea? născută-ntr-o cămară în mizerie obscură,

N-auzì nici glas de mumă, nici a preoţilor psalme...

S-a trezit cu comedianţii cum juca bătând din palme,

Pe-a pierzării căi părinţii o-ndreptară ş-o vândură.

Ea? De-o intra în templu, sub negre boltituri

Al morţii spirit doară îl simte în tăcere,

Căci nu-nţelege blândul cuvânt de mângâiere

Din paginele unse a sfintelor scripturi.

Ce-nseamn-acele candeli ce ard în orice colţ

Sub chipuri mohorâte cu-adânci şi slabe feţe?

Ce-nseamn-acea cântare pătrunsă de blândeţe,

Ce împle tânguioasă puternicile bolţi?

Rugămu-ne-ndurărilor,

Luceafărului mărilor!

Din valul ce ne bântuie

Înalţă-ne, ne mântuie!

Privirea adorată

Asupră-ne coboară,

O, maică prea curată

Și pururea fecioară,

Marie!

Răpită de duiosul organelor avânt,

Pe cartea cea de rugă alunec-a ta dreaptă,

Iar ochii tăi cei umezi la ceruri se îndreaptă.

Ea?... cade în mulțime cu fața la pământ.

*

De-ai muri copil de rege de-ale florilor miroasă,

Ca de marmură un înger sub boltirile înalte,

Pe un catafalc depusă – un popor ar plânge-ncalte,

După sufletul tău dulce, după sfânta cea frumoasă.

Ea? Dacă va cădea moartă într-o noapte de beție

Prin ciocnire de pahare și prin danțuri desfrânate...

Vreun cioclu de pe uliți va-ncărca-o-atunci-n spate,

Dară nici în moarte însăși liniște nu va să-i fie.

Nu. Nici maiestatea morţii nu sfinţește pe sărac...

Căci scheletu-acela care a purtat ast-avuție

De amar și de durere, preparat de-anatomie

Va face-un pedant dintr-însul!... Iar în urmă, într-un sac,

Va fi aruncat în groapa cea comună. O scânteie

Ce-a pierit fără de urmă. Și cu toate astea-i semeni

Ca și lacrima cu roua. Parc-ați fi surori de gemeni:

Două vieți în două inimi, și o singură femeie.

[1879]

VIAȚA

Când aud vreodată un rotund egumen,
Cu foalele-ncinse și obrazul rumen,
Povestind că viața e calea durerii
Și că pocăința urmează plăcerii,
Mă întreb: „Acesta poate ca să știe
Cum este viața, cum cată să fie?”

Noaptea scânteiază cu-a ei mii de stele,
Varsă raze slabe pasurilor mele,
Ulicioara-i strâmtă și, din ziduri vechi,
Vorbe, râs și plânset sună în urechi;
Glasuri rătăcite trec prin geamuri sparte
Și prin uși închise, prin zidiri deșarte.

Colo, lângă lampă, într-un mic ietac,
Vezi o fată care pune ață-n ac;
Fața ei e slabă de-o paloare crudă,
Ochii ei sunt turburi, pleoapele asudă,

Degetele repezi poartă acul fin:

Ea îşi coase ochii într-un tort de in;

Vânătă-i e buza, lipsită de sânge,

Ochiul ei cel turbur nu mai poate plânge.

La ce oare dânsa s-a născut pe lume,

O sărmană frunză pe oceanu-n spume,

O sărmană umbră, orfană şi slabă,

De care-n mulţime nimenea nu-ntreabă?

Din zori până-n noaptea neagră şi târzie

O vezi printr-o albă perdea străvezie

Cum mereu lucrează... ş-abia pâne goală,

Frig şi insomnie, lacrime şi boală.

Tot ce-n astă lume mai poate pricepe

E că de-ncetează lucru!... foamea-ncepe.

Negustoru-şi pune pânzele-nainte,

Lucrul scump şi harnic unor ceasuri sfinte,

El are briliante pe degete groase

Din nopţile celor care pânza-i coase;

Desface ducesei, c-o galantă grabă,

În cusut în lacrimi de o mână slabă:

Pânze moi în care se ţesură zile,

Vederea şi somnul sărmanei copile,

Albe ca zăpada ce cade în fulgi;

Dar, cum sunt cusute, sunt bune de giulgi.

Când îţi trec prin minte acestea, copilă,

Te uiţi în oglindă şi îţi plângi de milă:

Vrei s-o vezi chiar bine, s-o ţii bine minte

Pe nefericita, dulce şi cuminte,

Fără nici un reazem, care nu aşteaptă

Decât moartea care singură e dreaptă...

În această viaţă de mizerii plină

Singura-i amică este o albină,

Rătăcită – ce ştii cum – în strada veche.

Glasul îi pătrunse la a ei ureche,

Deschizând fereastra, să intre o lasă

Între flori să doarmă şi să-i stea în casă.

Se iubiră cele două proletare:

O insectă-umană, una zburătoare.

Fata stând pe gânduri, vesela albină

Cu galanterie de buze-i s-anină,

Ca și când i-ar zice: „Au nu știi tu oare

Cum că a ta gură-i cea mai dulce floare?

Căci tu ești frumoasă, chiar ca și o sfântă,

Ochiul tău cel dulce și umbrit mă-ncântă”.

*

Într-o zi, copila moare: se-nțelege,

Moartea numai știe mânile să lege.

În sicriu au pus-o. Fața ei cea trasă

Era adâncită, însă tot frumoasă.

I-au pus flori pe frunte... Corpul ei cel fin

Ce nobil transpare din giulgiul de in!

Fereastra-i deschisă: primăvara plină

Pătrunde printr-însa; dar biata albină

În câmp nu mai fuge, ci-mprejur se poartă,

Încunjură capul și gurița moartă;

Ea zboară aproape și tot mai aproape,

Și vrea cu amica-i deodată s-o-ngroape...

Deci când se întâmplă s-aud vreun egumen,

Cu foalele-nchise și obrazul rumen,

Povestind că viața e calea durerii

Și că pocăința urmează plăcerii,

Mă întreb: „Acesta poate ca să știe

Cum este viața, cum cată să fie?”

[1879]

DUPĂ CE ATÂTA VREME

După ce atâta vreme
Laolaltă n-am vorbit,
Mie-mi pare că uitarăm
Cât de mult ne-am fost iubit.

Dar acum te văd nainte-mi
Dulce, palidă cum şezi
Lasă-mă ca altădată
Umilit să-ngenunchez,

Lasă-mă să-ţi plâng de milă,
Să-ţi sărut a tale mâni...
Mânuşiţe, ce făcurăţi
De atâtea săptămâni?

[1879]

NOI AMÂNDOI AVEM ACELAŞI DASCĂL

Noi amândoi avem acelaşi dascăl,

Şcolari suntem aceleiaşi păreri...

Unitul gând oricine recunoască-l.

Ce ştii tu azi, eu am ştiut de ieri.

De-aceleaşi lucruri plângem noi şi râdem...

Non idem est si duo dicunt idem.

Tu zici că patria e-n decădere,

De râs şi de ocară c-au ajuns;

Când cineva opinia mi-ar cere,

El ar primi tot astfel de răspuns,

Ca de ruşine ochii să-i închidem:

Non idem est si duo dicunt idem.

Căci din adâncul gândurilor tale

Răsare ură din al meu amor.

Tu ai vrea tot să meargă pe-a sa cale,

Eu celui slab îi sunt în ajutor.

Cu-acelaşi gând, noi totuşi ne desfidem:

Non idem est si duo dicunt idem.

Pe mine răul, deşi râd, mă doare,

Mă ţine liniştea vieţii-ntregi;

Iar tu uiţi tot la raza de splendoare

Ce-o varsă-asupra ta a lumii regi...

Ş-ai vrea cu proprii mâni să ne ucidem:

Non idem est si duo dicunt idem.

E greu a spune ce deosebire

Ne-a despărţit, de nu mergem de-a valma.

Şi s-ar vedea atunci fără-ndoială

. . . . . .

Când noi ne-am scoate sufletele-n palmă,

Ca-ntregul lor cuprins noi să-l deschidem:

Non idem est si duo dicunt idem.

[1879]

STELELE-N CER

Stelele-n cer
Deasupra mărilor
Ard depărtărilor
Până ce pier.

După un semn
Clătind catargele,
Tremură largele
Vase de lemn;

Niște cetăți
Plutind pe marile
Și mișcătoarele
Pustietăți.

Stol de cocori
Apucă-ntinsele
Și necuprinsele

Drumuri de nori.

Zboară ce pot

Și-a lor întrecere,

Vecinică trecere –

Asta e tot...

Floare de crâng,

Astfel viețile

Și tinerețile

Trec și se stâng.

Orice noroc

Și-ntinde-aripele

Gonit de clipele

Stării pe loc.

Până nu mor,

Pleacă-te, îngere,

La trista-mi plângere

Plină de-amor.

Nu e păcat

Ca să se lepede

Clipa cea repede

Ce ni s-a dat?

[1879]

STAU ÎN CERDACUL TĂU...

Stau în cerdacul tău... Noaptea-i senină.
Deasupra-mi crengi de arbori se întind,
Crengi mari în flori de umbră mă cuprind
Și vântul mișcă arborii-n grădină.

Dar prin fereastra ta eu stau privind
Cum tu te uiți cu ochii în lumină.
Ai obosit, cu mâna ta cea fină
În val de aur părul despletind.

L-ai aruncat pe umeri de ninsoare,
Desfaci visând pieptarul de la sân,
Încet te-ardici și sufli-n lumânare...

Deasupră-mi stele tremură prin ramuri
În întuneric ochii mei rămân,
Ș-alături luna bate trist în geamuri.

[1879]

DE PE OCHI RIDICI...

De pe ochi ridici închisă
Languroasa, lungă geană,
Rai de fericiri promise
Și de tainică dojană.

Și-ți pui degetul pe gură,
Sfătuiești și amenințI
Și îmi dai învățătură
Să ne facem mai cuminți.

Atunci brațul meu cuprinde
Mlădiosul tău grumaz:
„Mâni vom fi cum vei pretinde,
Dar cum sunt mă lasă azi.”

Astfel lupt cu-a ta mustrare
Ceasuri, zile, săptămâni,
Și mereu a mea-ndreptare

O amân de azi pe mâni.

[1879]

ȘI ERA PLOAIE CU SENIN

Și era ploaie cu senin

Senin cu ploaie,

Salcâmii ramurile-nclin

Și le îndoaie.

Acuma toți ei înfloresc

De primăvară

Ș-un dulce miros răspândesc

În dalba sară.

Un mândru soare scânteind

Pe bolta-albastră

El bate ploaia șiroind

Pe-a ta fereastră.

Și-n haină albă tu apari

Cu pasuri line

Și numai ochii tăi cei mari

Privesc la mine.

Atât de dulce şi de plin

C-aşa văpaie

Ah, era ploaie cu senin

Senin cu ploaie.

[1879]

E TRIST CA NIMENI SĂ TE ŞTIE

E trist ca nimeni să te ştie,

Dar şi mai trist să-ţi zici mereu

Că te-a pătruns nimicnicie

Deşi ai fost ca Dumnezeu.

Unde sunteţi, iubiri deşarte,

Ochi mari ce nu-i mai pot uita?

O, fugi departe, fugi departe,

La ce mă-ngâni cu faţa ta?

În viţa lumii acestie,

Ce-i fără capăt şi-nceput,

În toată neagra vecinicie

O clipă numai te-am avut.

De-atunci te chem din întuneric

Şi amintirea ta dezmierd

Pân-ce răsai un vis himeric,

Abia răsai şi iar te pierd.

Ca la un zvon ce lin adie
Urechea ţin, mereu ascult...
Tot mai puţină armonie...
Pustiu din ce în ce mai mult.

Şi din comoara-mi de suspine,
Cu amintiri, cu dor îmbrac
Acest amor bogat în chinuri
Şi-n mângâieri de tot sărac.

[1879]

ZBOAR-AL NOPȚII NEGRU FLUTUR

Zboar-al nopții negru flutur

Cu-a lui aripi ostenite,

Pe când crengile se scutur

Pe cărări înțelenite.

Iară bolta cea senină

Printre ramuri, printre frunză,

Aruncând dungi de lumină

Cearcă tainic să pătrunză.

Prin a ramurilor mreajă,

Sună jalnic în urechi

Cântec dulce ca de vrajă,

De sub teiul nalt și vechi.

Iară sunetele sfinte

Mișcă jalnic al tău piept:

Nu mai cugeți înainte,

Nici nu cauți îndărăpt,

Ci asculți de păsărele
Ciripind în verde crâng,
Cum de-amoru-ne-ntre ele
Sfătuindu-se ne plâng.

[1879]

CA O FĂCLIE...

Prin tomuri prăfuite ce mesele-i încarcă,

Edgar trece cu gândul prin veacuri ca-ntr-o barcă.

Nimica nu oprește a gândurilor grabă,

Din când în când în cale-i pe sine se întreabă:

La ce folos că timpul și spațiul străbate

Și ce folos că vecinic râvnind singurătate,

El de nimic în lume viața-i n-o s-o lege,

Că-nțelegând deșertu-i, problema-i n-o-nțelege...

Ce caută talentu-i în șirele s-arate?

Cum luna se ivește sau vântu-n codru bate?

Dar de-o va spune-aceasta sau dacă n-o va spune,

Pădurile și luna vor face-o de minune.

Ba ele vor întrece de-a pururi pe-autori

Ce-au spus aceste lucruri de zeci de mii de ori.

O, capete pripite, în colbul trist al școlii,

Cetiți în foliante ce roase sunt de molii

Și viața, frumusețea, al patimei nesaț

Nu din viața însăși – din cărți le învățați.

În capetele voastre, de semne multe sume,

Din mii de mii de vorbe consist-a voastră lume.

Ca o făclie stinsă de ce mereu să fumegi,

De ce mereu aceleași gândiri să le tot rumegi

Și sarcina de gânduri s-o porți ca pe un gheb,

Astfel ades în taina durerii mă întreb...

Nu aflu unde capul în lume să mi-l pun:

Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun,

Căci n-am avut metalul demonilor în vine,

Nici pacinica răbdare a omului de bine,

Căci n-am iubit nimica cu patimă și jind –

Am fost un creier bolnav ș-o inimă de rând.

De mult de vorbe goale nici voi să mai ascult.

Nimic e pentru mine ce pentru lume-i mult.

Ce este viitorul? Trecutul cel întors

E șirul cel de patimi cel pururea retors.

Am azvârlit în laturi greoaie, veche cărți,

Cari privesc viața din mii de mii de părți

Și scrise în credința că lumea tot se schimbă

Cu dezlegări ciudate și cu frânturi de limbă

Nu-i foliant în lume din care să înveți

Ca viața preț să aibă și moartea s-aibă preț...

Și de pe-o zi pe alta o târâi uniform

Și nici să pot de somnul pământului s-adorm.

Pustie, sură, rece și fără înțeles...

Nu apăr adevărul, nu apăr un eres,

Nu sunt la înălțime și nu sunt dedesupt,

Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt

Să-nving eu adevărul sau să-ntăresc minciuna,

În cumpenele vremii sunt amândouă una.

Să țin numai la ceva oricât ar fi de mic...

Dar nu țin la nimica, căci nu mai cred nimic.

În manta nepăsării mă-nfășor dar și tac

Și zilele vieți-mi în șiruri le desfac,

Iar visurilor mele le poruncesc să treacă

Iar ele ochii-albaștri asupra mea și-i pleacă,

Cuprinse de amurgul cel fin al aurorii:

Văpaia-n ochi unită-i cu farmecul palorii.

Trec, pier în adâncimea iubirii ș-a genunii,

Icoanele frumoase și dulci a slăbiciunii

Ca flori cu veștejite și triste frumuseți:

Uitarea le usucă sărmanele vieți...

Ș-apoi!? Ce-mi pasă!? Fost-am în lume poate unic

Ce fără să știu unde pe-a lumii valuri lunec?

Mulțimea nu se naște decât spre a muri...

Rușine-i al ei număr cu unul a spori?

Ferice de aceia ce n-au mai fost să fie,

Din leagănul cărora nu s-a durat sicrie,

Nici în nisip vro urmă lăsar-a lor picioare

Neatinși de păsul lumii trecute, viitoare,

De-a pururi pe atâția câți fură cu putință:

Numele lor e nimeni, nimic a lor ființă.

Ei dorm cum doarme-un haos pătruns de sine însuși,

Ca cel ce-n visu-i plânge, dar nu-și aude plânsu-și

Ș-a doua zi nu știe nimic de acel vis.

Vai de acel ce ochii în lume i-a deschis!

Blestem mișcării prime, al vieții primul colț.

Deasupră-i se-ndoiră a cerurilor bolți,

Iar de atunci prin haos o muzică de sfere,

A cărei haină-i farmec, cuprinsul e durere.

O, genii, ce cu umbra pământul îl sfinţiţi

Trecând atât de singuri prin secolii robiţi,

Sunteţi ca acei medici miloşi şi blânzi în viaţă

Ce parcă n-au alt bolnav decât pe cel de faţă.

Oricui sunteţi prieteni, dar orişicui îi pare

Că numai pentru dânsul aţi fost în lumea mare.

În orice veac trăiraţi neîncetăţeniţi,

Şi totuşi nici într-unul străini nu o să fiţi,

Căci lamura vieţii aţi strâns-o cu-ngrijire

Şi dându-i acea haină de neîmbătrânire,

Oricât se schimbe lumea, de cade ori de creşte,

În dreapta-vă oglindă de-a pururi se găseşte.

Căci lumea pare numai a curge trecătoare.

Toate sunt coji durerii celei nepieritoare,

Pe când tot ce aleargă şi-n şiruri se aşterne

Repaosă în raza gândirii cei eterne.

Iar adevărul, ca şi păcatul mumii Eve,

De faţă-i pretutindeni şi pururea aieve.

[1879]

O, STINGĂ-SE A VIEȚII...

O, stingă-se a vieții fumegătoare faclă,
Să aflu căpătâiul cel mult dorit în raclă!
N-aflai loc unde capul în lume să mi-l pun,
Căci n-am avut tăria de-a fi nici rău, nici bun,
Căci n-am avut metalul demonilor în vine,
Nici pacinica răbdare a omului de bine,
Căci n-am iubit nimica cu patimă şi jind...
Un creier plin de visuri ş-o inimă de rând...

De mult a lumii vorbe eu nu le mai ascult,
Nimic e pentru mine ce pentru ea e mult.
Viitorul un trecut e, pe care-l văd întors...
Acelaşi şir de patimi s-a tors şi s-a retors
De mânile uscate a vremii-mbătrânite.
Sunt limpezi pentru mine enigmele-ncâlcite:
Nu-ntreb de ce în lume nu ne e dat de soarte
Noroc fără durere, viaţă fără moarte.
Am pus demult deoparte acele roase cărţi

Ce spun c-a vieții file au vecinic două părți...

Cu-a lor înțelepciune nimica nu se schimbă

Cu dezlegări ciudate și cu frânturi de limbă

Ocupe-se copiii... Eu pun o întrebare

Nu nouă, însă dreaptă... nu liberă, dar mare.

Viața, moartea noastră noi le ținem în mâni,

Pe ele deopotrivă noi ne simțim stăpâni.

O cupă cu otravă, un glonte, un pumnar

Ne scapă deopotrivă de-o lume de amar.

De ce țin toți la dânsa, oricât de neagră fie?

Ea împlinește oare în lume vo solie?

E scop în viața noastră – vun scop al mântuirii?

Nu junghiem ființa pe-altarul omenirii?

A gândului lucire, a inimei bătaie

Ridică un grăunte din sarcina greoaie

Mizeriei comune? Trăind cu moartea-n sân

Pe altu-n astă lume îl doare mai puțin?

O, eu nu cer norocul, dar cer să mă învăț

Ca viața-mi preț să aibă și moartea s-aibă preț

Să nu zic despre mine ce omului s-a zis:

Că-i visul unei umbre și umbra unui vis.

O, Demiurg, solie când nu mi-ai scris în stele,

De ce mi-ai dat știința nimicniciei mele?

De ce-n al vieții mijloc, de gânduri negre-un stol

Mă fac să simt în minte și-n inimă un gol?

De ce de pe vedere-mi tu vălul ai rărit,

Să văd cum că în suflet nu am decât urât?

Viața mea comună s-o târâi uniform

Și să nu pot de somnul pământului s-adorm?

Zadarnică, pustie și fără înțeles

Viața-mi nu se leagă de-un rău sau de-un eres.

Eu nu mă simt deasupra și nu sunt dedesupt,

Cu mine nu am luptă, cu lumea nu mă lupt

Pentru-o minciună mare ori mare adevăr.

Totuna mi-ar fi mie, căci alta nu mai cer,

Decât să fiu în dreapta ori stânga hotărât,

S-omor și eu pe altul sau să fiu omorât

Și făr’ de niciun titlu în lume să mă-nser...

Căci ce-i la urma urmei minciună, adevăr?...

Să ţin numai la ceva... oricât ar fi de mic...

Dar nu ţin la nimica, căci nu mai cred nimic.

[1879]

[1880]

O, MAMĂ...

O, mamă, dulce mamă, din negură de vremi
Pe freamătul de frunze la tine tu mă chemi;
Deasupra criptei negre a sfântului mormânt
Se scutură salcâmii de toamnă şi de vânt,
Se bat încet din ramuri, îngână glasul tău...
Mereu se vor tot bate, tu vei dormi mereu.

Când voi muri, iubito, la creştet să nu-mi plângi;
Din teiul sfânt şi dulce o ramură să frângi,
La capul meu cu grijă tu ramura s-o-ngropi,
Asupra ei să cadă a ochilor tăi stropi;
Simţi-o-voi odată umbrind mormântul meu...
Mereu va creşte umbra-i, eu voi dormi mereu.

Iar dacă împreună va fi ca să murim,
Să nu ne ducă-n triste zidiri de ţintirim,
Mormântul să ni-l sape la margine de râu,
Ne pună-n încăperea aceluiaşi sicriu;

De-a pururea aproape vei fi de sânul meu...

Mereu va plânge apa, noi vom dormi mereu.

Convorbiri literare, XIV, 1, 1 aprilie 1880 [1880]

DINTRE SUTE DE CATARGE

Dintre sute de catarge
Care lasă malurile,
Câte oare le vor sparge
Vânturile, valurile?

Dintre pasări călătoare
Ce străbat pământurile,
Câte-o să le-nece oare
Valurile, vânturile?

De-i goni fie norocul,
Fie idealurile,
Te urmează în tot locul
Vânturile, valurile.

Nenţeles rămâne gândul
Ce-ţi străbate cânturile,
Zboară vecinic, îngânându-l,

Valurile, vânturile.

[1880]

URSITORILE

Codru-i alb și frunza-i neagră

A lui mii de rămurele

De zăpadă îi sunt grele,

Vântul trece doar prin ele,

Vântul rece și vro țarcă

Scuturând le mai descarcă...

Albă-i noaptea cea cu lună,

De-n departe codrul sună,

Lupi-n pâlcuri se adună.

Suflă vântul, suflă-într-una,

Câmp și cer mi le-mpreună.

Te-apuc-o jale nebună,

Jale lungă și întinsă,

Ca și țara toată ninsă,

Codri tremur ca o vargă

Cât îi zarea ta de largă,

Lupii peste culmi aleargă,

Străbătând ninsorile,

Pâlcuri zboară ciorile,

De mai zici cu zicătoarea:

Albă-i lumea, neagră-i cioara.

În temei de codri deşi

Nu e pârtie să ieşi,

Nu-i cărare, nici răzor,

Nici urmă de vânător.

Viscolind, troienele

Au umplut poienele,

S-au lăsat pe crengi uscate,

Peste frunze scuturate,

Peste ape, peste toate.

În pădurea nepătrunsă,

O căscioară e ascunsă,

Nu-i aproape sat, nici drum,

Singurică, nu ştii cum,

Doar din horn îi iese fum...

Cine-n casă o să-mi şadă,

De nu-i pasă de zăpadă,

Care cade ş-o să cadă

Tot grămadă pe grămadă,

De-ntrece gardu-n ogradă,

Pân’ la streșină-o s-ajungă

De s-alege iarna lungă?

Văduvioară tinerică

Șade-acolo singurică;

Câte zile sunt lăsate

Nu mai merge pe la sate,

Câtă-i vremea unei ierne,

Cât zăpadă se așterne,

Ea tot deapănă și țese

Fire albe, pânze-alese.

Părul ei cel negru, moale

Desfăcut cădea la vale,

Ochii tineri și căprii

Strălucesc așa de vii,

Iar de râde are haz,

Cu gropițe în obraz.

Și la unghiul dulcii guri,

Și la alte-ncheieturi,

Și la degete, la coate,

La-ncheieturile toate;

Ochii ard întunecoşi,

Faţa albă, buze roşi,

Iar când merge legănată,

Tremur sânii ei deodată,

Tremură frumseța-i toată

Nu-i subțire, ci-mplinită,

Cum e bună de iubită,

Nici prea mică, nici prea mare,

Plinuţă la-ncingătoare,

Plinuţă la sâni, la faţă,

Încât ai ce strânge-n braţe.

Tot ce-ar zice i se cade,

Tot ce-ar face bine-i şade,

Şi la vorbă de s-o-ntinde,

Vorba dulce bine-o prinde,

Şi de tace iarăşi place,

Că are pe vino-ncoace;

Oacheşă şi sprâncenată

Şi la îmblet alintată –

Ar trebui sărutată.

Pe când arde focu-n vatră,

Lupii urlă, cânii latră,

Iar ea toarce din fuior,

Legănând cu un picior

Albia c-un copilaș,

Adormit și drăgălaș,

Alb ca felia de caș.

Și ea zice-ncetișor:

– Nani, nani, puișor,

Dormi, drăguță, dormi în pace

Că la vară eu ți-oi face

Sub cel tei bătut de vânt

Așternutul la Pământ.

Vântul că va aromi.

Iară tu vei adormi,

Vor pătrunde stelele

Toate rămurelele,

Iară luna va străbate

A noastră singurătate,

Iar când vântul va sufla,

Teiul se va legăna,

Florile şi-a scutura,

Iarăşi te va deştepta

Sub plutirea norilor,

În căderea florilor,

Pe-a izvoarelor sunare,

Pe de-a pururi călătoare,

La glas de privighitoare.

Cum îngână şi visează,

Genele-i se-ngreuiază;

Adormind astfel cum şade,

Fusul din mână îi cade;

Doar prin somn mişcă piciorul,

Ca să-şi legene ficiorul.

Focu-n vatră se potoale,

E-o căldur-aşa de moale

Şi sub candela smerită

Ea adoarme zugrăvită;

Iar cămaşa stă să-i cadă

De pe umeri de zăpadă,

De pe munții sânului,

Albi ca floarea crinului,

Așa dulci și plini și dragi,

Pe-a lor culmi având doi fragi

Și rotunzi și dragi și dulci,

Fruntea pe ei să ți-o culci.

Adormise-așa frumos

Cu-a ei mâni lăsate-n jos,

Sub o candelă smerită

Pare că e zugrăvită.

Cum dormea cu ochiu-nchis,

Ea visă un mândru vis:

Un părete-a stat să cadă,

Nu mai e defel zăpadă,

Codrul tremură-nfrunzind,

Izvoarele-ntinerind

Și ea vede mândru tei

Ce umbrește casa ei,

Că-nflorea bătut de vânt

Cu crengile la pământ;

O cântare sună lină,

Iar în zare lună plină,

Iar băiatu-n somn, el, râde.

Teiul mândru se deschide,

Ies trei zâne ca pe poartă,

Câte-o stea în frunte poartă:

Ele-s ursitorile

Rumene ca zorile,

Și ușoare calcă, slabe,

Pietre scumpe-n mii de boabe

Pe-a lor văluri sunt podoabe.

Și prin pânze străvezie,

A lor glezne argintie

Nu s-ating nici de pământ,

Ci se leagănă de vânt,

Căci ușor de mâni se prind,

Trag un danț și mi-l întind,

Leagănul încunjurând

Și din gură cuvântând,

Cuvântând cuvinte rare

Ca nişte mărgăritare.

Una zise: – Drag băiat,

Vei fi mare împărat,

Căci aşa îţi este scris,

Cum ţi-o spun acum în vis.

Alta zise: – Vei fi tare

Fără vro asămănare,

Cum nu-i alt viteaz sub soare.

Iar a treia-i zise:

– Dragă,

Ai să aibi o minte-ntreagă,

Căci isteţ vei fi cu duhul

Ca şi luna şi văzduhul.

Iară muma cum visează,

Mâinile-şi împreunează

Şi se roagă către zâne:

– Luminatelor stăpâne,

Nicăieri nu-i copilaş

Așa blând și drăgălaș,

Nici în lume, nici în țară,

Că-i frumos din cale-afară,

Drag îmi e ca o minune,

N-am cuvinte a o spune,

Geaba caut și gândesc,

Nu știu să le potrivesc.

Nu-i dați daruri trecătoare

Cum dați altora sub soare,

Dăruiți-i lui ceva

Ce în lume nimenea

N-a avut, nici n-o avea.

Atunci danțul se oprește,

Zâna-a treia trist privește,

Către mumă zise-așa:

– Știi tu ce-ai cerut ori ba?

Nici o știi, nici o vei ști,

Dară eu voi împlini

Ce-ai cerut în ceasul sfânt,

Sfânt în cer și pe pământ.

Pe copil se pleacă zâna,

Peste el și-ntinde mâna:

Numai tu vei mai avea

Ce nu are nimenea,

Că acum ți-e dat de soarte

Viață fără moarte,

Și ți-e dată tinerețe

Fără bătrânețe.

O cântare sună lină,

Arde-n zare luna plină,

Peste vârfuri trec scântei,

Intră zânele în tei.

Muma doarme, pruncul râde,

Copacul se reînchide.

[1880]

DOINĂ

Ce stă vântul să tot bată

Prin frunza de tei uscată,

Și frângându-i ramurile

Să lovească geamurile?

Iară tu de ce suspini

Când privești peste grădini?

Nu mai sta de tot ofta

Și în gând nu mă mustra:

Că atunci te voi uita

Când nu s-or mai arăta

Lângă mare râurile,

Lângă drum pustiurile,

Luna și cu soarele

Și-n codru izvoarele.

Vei avea de suspinat,

Când vei ști că te-am uitat,

Când vei sta ca să mă-ngropi

Pe cărarea dintre plopi,

Ș-atunci vântul o să bată

Prin frunza de tei uscată,

Scuturând-o, risipind-o,

De ți s-o urî privind-o.

[1880]

DE-ATÂTEA ORI...

De-atâtea ori am fost să mor,

De dragul dragii mele...

Ce s-au ales de-atât amor,

O, stele, eternelor stele?

Și viața toată mi-am închis

Gonind la idealuri...

Ce s-au ales de-atâta vis,

O, valuri, eternelor valuri?

[1880]

[1881]

SCRISOAREA I

Când cu gene ostenite sara suflu-n lumânare,
Doar ceasornicul urmează lung-a timpului cărare,
Căci perdelele-ntr-o parte când le dai, și în odaie
Luna varsă peste toate voluptoasa ei văpaie,
Ea din noaptea amintirii o vecie-ntreagă scoate
De dureri, pe care însă le simțim ca-n vis pe toate.

Lună tu, stăpân-a mării, pe a lumii boltă luneci
Și gândirilor dând viață, suferințele întuneci;
Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,
Și câți codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!
Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,
Când plutești pe mișcătoarea mărilor singurătate!
Câte țărmuri înflorite, ce palate și cetăți,
Străbătute de-al tău farmec ție singură-ți arăți!
Și în câte mii de case lin pătruns-ai prin ferești,
Câte frunți pline de gânduri, gânditoare le privești!
Vezi pe-un rege ce-mpânzește globu-n planuri pe un veac,

Când la ziua cea de mâine abia cuget-un sărac...

Deşi trepte osebite le-au ieşit din urna sorţii,

Deopotrivă-i stăpâneşte raza ta şi geniul morţii;

La acelaşi şir de patimi deopotrivă fiind robi,

Fie slabi, fie puternici, fie genii ori neghiobi!

Unul caută-n oglindă de-şi buclează al său păr,

Altul caută în lume şi în vreme adevăr,

De pe galbenele file el adună mii de coji,

A lor nume trecătoare le însamnă pe răboj;

Iară altu-mparte lumea de pe scândura tărăbii,

Socotind cât aur marea poartă-n negrele-i corăbii.

Iar colo bătrânul dascăl, cu-a lui haină roasă-n coate,

Într-un calcul fără capăt tot socoate şi socoate

Şi de frig la piept şi-ncheie tremurând halatul vechi,

Îşi înfundă gâtu-n guler şi bumbacul în urechi;

Uscăţiv aşa cum este, gârbovit şi de nimic,

Universul fără margini e în degetul lui mic,

Căci sub fruntea-i viitorul şi trecutul se încheagă,

Noaptea-adânc-a veciniciei el în şiruri o dezleagă;

Precum Atlas în vechime sprijinea cerul pe umăr

Aşa el sprijină lumea şi vecia într-un număr.

Pe când luna străluceşte peste-a tomurilor bracuri,

Într-o clipă-l poartă gândul îndărăt cu mii de veacuri,

La-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă,

Pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă,

Când nu s-ascundea nimica, deşi tot era ascuns...

Când pătruns de sine însuşi odihnea cel nepătruns.

Fu prăpastie? genune? Fu noian întins de apă?

N-a fost lume pricepută şi nici minte s-o priceapă,

Căci era un întuneric ca o mare făr-o rază,

Dar nici de văzut nu fuse şi nici ochi care s-o vază.

Umbra celor nefăcute nu-ncepuse-a se desface,

Şi în sine împăcată stăpânea eterna pace!...

Dar deodat-un punct se mişcă... cel întâi şi singur. Iată-l

Cum din chaos face mumă, iară el devine Tatăl...

Punctu-acela de mişcare, mult mai slab ca boaba spumii,

E stăpânul fără margini peste marginile lumii...

De-atunci negura eternă se desface în făşii,

De atunci răsare lumea, lună, soare şi stihii...

De atunci şi până astăzi colonii de lumi pierdute

Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute

Și în roiuri luminoase izvorând din infinit,

Sunt atrase în viață de un dor nemărginit.

Iar în lumea asta mare, noi, copii ai lumii mici,

Facem pe pământul nostru mușunoaie de furnici;

Microscopice popoare, regi, oșteni și învățați

Ne succedem generații și ne credem minunați;

Muști de-o zi pe-o lume mică de se măsură cu cotul,

În acea nemărginire ne-nvârtim uitând cu totul

Cum că lumea asta-ntreagă e o clipă suspendată,

Că-ndărătu-i și-nainte-i întuneric se arată.

Precum pulberea se joacă în imperiul unei raze,

Mii de fire viorie ce cu raza încetează,

Astfel, într-a veciniciei noapte pururea adâncă,

Avem clipa, avem raza, care tot mai ține încă...

Cum s-o stinge, totul piere, ca o umbră-n întuneric,

Căci e vis al neființei universul cel himeric...

În prezent cugetătorul nu-și oprește a sa minte,

Ci-ntr-o clipă gându-l duce mii de veacuri înainte;

Soarele, ce azi e mândru, el îl vede trist și roș

Cum se-nchide ca o rană printre nori întunecoși,

Cum planeții toți îngheață și s-azvârl rebeli în spați

Ei, din frânele luminii și ai soarelui scăpați;

Iar catapeteasma lumii în adânc s-au înnegrit,

Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au pierit;

Timpul mort și-ntinde trupul și devine vecinicie,

Căci nimic nu se întâmplă în întinderea pustie,

Și în noaptea neființei totul cade, totul tace,

Căci în sine împăcată reîncep-eterna pace...

. . . . . .

Începând la talpa însăși a mulțimii omenești

Și suind în susul scării pân' la frunțile crăiești,

De a vieții lor enigmă îi vedem pe toți munciți,

Făr-a ști să spunem care ar fi mai nenorociți...

Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate,

De asupra tuturora se ridică cine poate,

Pe când alții stând în umbră și cu inima smerită

Neștiuți se pierd în taină ca și spuma nezărită –

Ce-o să-i pese soartei oarbe ce vor ei sau ce gândesc?...

Ca și vântu-n valuri trece peste traiul omenesc.

Fericească-l scriitorii, toată lumea recunoască-l...

Ce-o să aibă din acestea pentru el, bătrânul dascăl?

Nemurire, se va zice. Este drept că viața-ntreagă,

Ca și iedera de-un arbor, de-o idee i se leagă.

„De-oi muri – își zice-n sine – al meu nume o să-l poarte

Secolii din gură-n gură și l-or duce mai departe,

De a pururi, pretutindeni, în ungherul unor crieri

Și-or găsi, cu al meu nume, adăpost a mele scrieri!”

O, sărmane! ții tu minte câte-n lume-ai auzit,

Ce-ți trecu pe dinainte, câte singur ai vorbit?

Prea puțin. De ici, de colo de imagine-o fășie,

Vrèo umbră de gândire, ori un petec de hârtie;

Și când propria ta viață singur n-o știi pe de rost,

O să-și bată alții capul s-o pătrunză cum a fost?

Poate vrun pedant cu ochii cei verzui, peste un veac,

Printre tomuri brăcuite așezat și el, un brac,

Aticismul limbii tale o să-l pună la cântari,

Colbul ridicat din carte-ți l-o sufla din ochelari

Și te-o strânge-n două șiruri, așezându-te la coadă,

În vro notă prizărită sub o pagină neroadă.

Poți zidi o lume-ntreagă, poți s-o sfarămi... orice-ai spune,

Peste toate o lopată de țărână se depune.

Mâna care-au dorit sceptrul universului și gânduri

Ce-au cuprins tot universul, încap bine-n patru scânduri...

Or să vie pe-a ta urmă în convoi de-nmormântare,

Splendid ca o ironie cu priviri nepăsătoare...

Iar deasupra tuturora va vorbi vrun mititel,

Nu slăvindu-te pe tine... lustruindu-se pe el

Sub a numelui tău umbră. Iată tot ce te așteaptă.

Ba să vezi... posteritatea este încă și mai dreaptă.

Neputând să te ajungă, crezi c-or vrea să te admire?

Ei vor aplauda desigur biografia subțire

Care s-o-ncerca s-arate că n-ai fost vrun lucru mare,

C-ai fost om cum sunt și dânșii... Măgulit e fiecare

Că n-ai fost mai mult ca dânsul. Și prostatecele nări

Și le umflă orișicine în savante adunări

Când de tine se vorbește. S-a-nțeles de mai nainte

C-o ironică grimasă să te laude-n cuvinte.

Astfel încăput pe mâna a oricărui, te va drege,

Rele-or zice că sunt toate câte nu vor înțelege...

Dar afară de acestea, vor căta vieţii tale

Să-i găsească pete multe, răutăţi şi mici scandale –

Astea toate te apropie de dânşii... Nu lumina

Ce în lume-ai revărsat-o, ci păcatele şi vina,

Oboseala, slăbiciunea, toate relele ce sunt

Într-un mod fatal legate de o mână de pământ;

Toate micile mizerii unui suflet chinuit

Mult mai mult îi vor atrage decât tot ce ai gândit.

. . . . . .

Între ziduri, printre arbori ce se scutură de floare,

Cum revarsă luna plină liniştita ei splendoare!

Şi din noaptea amintirii mii de doruri ea ne scoate;

Amorţită li-i durerea, le simţim ca-n vis pe toate,

Căci în propria-ne lume ea deschide poarta-ntrării

Şi ridică mii de umbre după stinsul lumânării...

Mii pustiuri scânteiază sub lumina ta fecioară,

Şi câţi codri-ascund în umbră strălucire de izvoară!

Peste câte mii de valuri stăpânirea ta străbate,

Când pluteşti pe mişcătoarea mărilor singurătate,

Și pe toți ce-n astă lume sunt supuși puterii sorții

Deopotrivă-i stăpânește raza ta și geniul morții!

Convorbiri literare, XIV, 11, 1 februarie 1881 [1881]

SCRISOAREA II

De ce pana mea rămâne în cerneală, mă întrebi?

De ce ritmul nu m-abate cu ispita-i de la trebi?

De ce dorm, îngrămădite între galbenele file,

Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile?

Dacă tu știai problema astei vieți cu care lupt,

Ai vedea că am cuvinte pana chiar să o fi rupt,

Căci întreb, la ce-am începe să-ncercăm în luptă dreaptă

A turna în formă nouă limba veche și-nțeleaptă?

Acea tainică simțire, care doarme-n a ta harfă,

În cuplete de teatru s-o desfaci ca pe o marfă?

Când cu sete cauți forma ce să poată să te-ncapă,

Să le scrii, cum cere lumea, vro istorie pe apă?

Însă tu îmi vei răspunde că e bine ca în lume

Prin frumoasă stihuire să pătrunză al meu nume,

Să-mi atrag luare-aminte a bărbaților din țară,

Să-mi dedic a mele versuri la cucoane, bunăoară,

Și dezgustul meu din suflet să-l împac prin a mea minte.–

Dragul meu, cărarea asta s-a bătut de mai nainte;

Noi avem în veacul nostru acel soi ciudat de barzi,
Care-ncearcă prin poeme să devie cumularzi,
Închinând ale lor versuri la puternici, la cucoane,
Sunt cântaţi în cafenele şi fac zgomot în saloane;
Iar cărările vieţii fiind grele şi înguste,
Ei încearcă să le treacă prin protecţie de fuste,
Dedicând broşuri la dame a căror bărbaţi ei speră
C-ajungând cândva miniştri le-a deschide carieră. –

De ce nu voi pentru nume, pentru glorie să scriu?
Oare glorie să fie a vorbi într-un pustiu?
Azi, când patimilor proprii muritorii toţi sunt robi,
Gloria-i închipuirea ce o mie de neghiobi
Idolului lor închină, numind mare pe-un pitic
Ce-o beşică e de spumă într-un secol de nimic.

Încorda-voi a mea liră să cânt dragostea? Un lanţ
Ce se-mparte cu frăţie între doi şi trei amanţi.
Ce? să-ngâni pe coardă dulce, că de voie te-ai adaos
La cel cor ce-n operetă e condus de Menelaos?
Azi adeseori femeia, ca şi lumea, e o şcoală,

Unde-nveți numai durere, înjosire și spoială;
La aceste acadèmii de științi a zânei Vineri
Tot mai des se perindează și din tineri în mai tineri,
Tu le vezi primind elevii cei imberbi în a lor clas,
Până când din școala toată o ruină a rămas.

Vai! tot mai gândești la anii când visam în acadèmii,
Ascultând pe vechii dascăli cârpocind la haina vremii,
Ale clipelor cadavre din volume stând s-adune
Și-n a lucrurilor peteci căutând înțelepciune?
Cu murmurele lor blânde, un izvor de horum-harum
Câștigând cu clipoceală nervum rerum gerendarum;
Cu evlavie adâncă ne-nvârteau al minții scripet,
Legănând când o planetă, când pe-un rege din Egipet.

Parcă-l văd pe astronomul cu al negurii repaos,
Cum ușor, ca din cutie, scoate lumile din chaos
Și cum neagra vecinicie ne-o întinde și ne-nvață
Că epocele se-nșiră ca mărgelele pe ață.
Atunci lumea-n căpățână se-nvârtea ca o morișcă,
De simțeam, ca Galilei, că comèdia se mișcă. –

Ameţiţi de limbe moarte, de planeţi, de colbul şcolii,

Confundam pe bietul dascăl cu un crai mâncat de molii

Şi privind păinjenişul din tavan, de pe pilaştri,

Ascultam pe craiul Ramses şi visam la ochi albaştri

Şi pe margini de caiete scriam versuri dulci, de pildă

Către vreo trandafirie şi sălbatecă Clotildă.

Îmi plutea pe dinainte cu al timpului amestic

Ba un soare, ba un rege, ba alt animal domestic.

Scârţiirea de condeie dădea farmec astei linişti,

Vedeam valuri verzi de grâne, undoiarea unei inişti,

Capul greu cădea pe bancă, păreau toate-n infinit;

Când suna, ştiam că Ramses trebuia să fi murit.

Atunci lumea cea gândită pentru noi avea fiinţă,

Şi, din contra, cea aievea ne părea cu neputinţă.

Azi abia vedem ce stearpă şi ce aspră cale este

Cea ce poate să convie unei inime oneste;

Iar în lumea cea comună a visa e un pericul,

Căci de ai cumva iluzii, eşti pierdut şi eşti ridicul.

Și de-aceea de-azi-nainte poți să nu mă mai întrebi

De ce ritmul nu m-abate cu ispită de la trebi,

De ce dorm îngrămădite între galbenele file

Iambii suitori, troheii, săltărețele dactile...

De-oi urma să scriu în versuri, teamă mi-e ca nu cumva

Oamenii din ziua de-astăzi să mă-nceap-a lăuda.

Dacă port cu ușurință și cu zâmbet a lor ură,

Laudele lor desigur m-ar mâhni peste măsură.

Convorbiri literare, XV, 1, 1 aprilie 1881 [1881]

SCRISOAREA III

Un sultan dintre aceia ce domnesc peste vro limbă,
Ce cu-a turmelor păşune, a ei patrie ş-o schimbă,
La pământ dormea ţinându-şi căpătâi mâna cea dreaptă;
Dară ochiu-nchis afară, înlăuntru se deşteaptă.
Vede cum din ceruri luna lunecă şi se coboară
Şi s-apropie de dânsul preschimbată în fecioară.
Înflorea cărarea ca de pasul blândei primăveri;
Ochii ei sunt plini de umbra tăinuitelor dureri;
Codrii se înfiorează de atâta frumuseţe,
Apele-ncreţesc în tremur străveziile lor feţe,
Pulbere de diamante cade fină ca o bură,
Scânteind plutea prin aer şi pe toate din natură
Şi prin mândra fermecare sun-o muzică de şoapte,
Iar pe ceruri se înalţă curcubeele de noapte...
Ea, şezând cu el alături, mâna fină i-o întinde,
Părul ei cel negru-n valuri de mătasă se desprinde:
– Las’ să leg a mea viaţă de a ta... În braţu-mi vino,
Şi durerea mea cea dulce cu durerea ta alin-o...

Scris în cartea vieţii este şi de veacuri şi de stele
Eu să fiu a ta stăpână, tu stăpân vieţii mele.

Şi cum o privea sultanul, ea se-ntunecă... dispare;
Iar din inima lui simte un copac cum că răsare,
Care creşte într-o clipă ca în veacuri, mereu creşte,
Cu-a lui ramuri peste lume, peste mare se lăţeşte;
Umbra lui cea uriaşă orizonul îl cuprinde
Şi sub dânsul universul într-o umbră se întinde;
Iar în patru părţi a lumii vede şiruri munţii mari,
Atlasul, Caucazul, Taurul şi Balcanii seculari;
Vede Eufratul şi Tigris, Nilul, Dunărea bătrână –
Umbra arborelui falnic peste toate e stăpână.
Astfel, Asia, Europa, Africa cu-a ei pustiuri
Şi corăbiile negre legănându-se pe râuri,
Valurile verzi de grâie legănându-se pe lanuri,
Mările ţărmuitoare şi cetăţi lângă limanuri,
Toate se întind nainte-i... ca pe-un uriaş covor,
Vede ţară lângă ţară şi popor lângă popor –
Ca prin neguri alburie se strevăd şi se prefac
În întinsă-mpărăţie sub o umbră de copac.

Vulturii porniți la ceruri pân’ la ramuri nu ajung;

Dar un vânt de biruință se pornește îndelung

Și lovește rânduri, rânduri în frunzișul sunător,

Strigăte de-Allah! Allahu! se aud pe sus prin nori,

Zgomotul creștea ca marea turburată și înaltă,

Urlete de bătălie s-alungau dupăolaltă,

Însă frunzele-ascuțite se îndoaie după vânt

Și deasupra Romei nouă se înclină la pământ.

Se cutremură sultanul... se deșteaptă... și pe cer

Vede luna cum plutește peste plaiul Eschișer.

Și privește trist la casa șeihului Edebali;

După gratii de fereastră o copilă el zări

Ce-i zâmbește, mlădioasă ca o creangă de alun;

E a șeihului copilă, e frumoasa Malcatun.

Atunci el pricepe visul că-i trimis de la profet,

Că pe-o clipă se-nălțase chiar în rai la Mohamet,

Că din dragostea-i lumească un imperiu se va naște,

Ai căruia ani și margini numai cerul le cunoaște.

Visul său se-nfiripează și se-ntinde vulturește,

An cu an împărăția tot mai largă se sporește,

Iară flamura cea verde se înalță an cu an,

Neam cu neam urmându-i zborul și sultan după sultan.

Astfel țară după țară drum de glorie-i deschid...

Pân-în Dunăre ajunge furtunosul Baiazid...

La un semn, un țărm de altul, legând vas de vas, se leagă

Și în sunet de fanfare trece oastea lui întreagă;

Ieniceri, copii de suflet ai lui Allah și spahii

Vin de-ntunecă pământul la Rovine în câmpii;

Răspândindu-se în roiuri, întind corturile mari...

Numa-n zarea depărtată sună codrul de stejari.

Iată vine-un sol de pace c-o năframă-n vârf de băț.

Baiazid, privind la dânsul, îl întreabă cu dispreț:

– Ce vrei tu?

– Noi? Bună pace! Și de n-o fi cu bănat,

Domnul nostru-ar vrea să vază pe măritul împărat.

La un semn deschisă-i calea și s-apropie de cort

Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.

– Tu eşti Mircea?

– Da-mpărate!

– Am venit să mi te-nchini,

De nu, schimb a ta coroană într-o ramură de spini.

– Orice gând ai, împărate, şi oricum vei fi sosit,

Cât suntem încă pe pace, eu îţi zic: Bine-ai venit!

Despre partea închinării însă, doamne, să ne ierţi;

Dar acu vei vrea cu oaste şi război ca să ne cerţi,

Ori vei vrea să faci întoarsă de pe-acuma a ta cale,

Să ne dai un semn şi nouă de mila măriei-tale...

De-o fi una, de-o fi alta... Ce e scris şi pentru noi,

Bucuroşi le-om duce toate, de e pace, de-i război.

– Cum? Când lumea mi-e deschisă, a privi gândeşti că pot

Ca întreg Aliotmanul să se-mpiedice de-un ciot?

O, tu nici visezi, bătrâne, câţi în cale mi s-au pus!

Toată floarea cea vestită a întregului Apus,

Tot ce stă în umbra crucii, împăraţi şi regi s-adună

Să dea piept cu uraganul ridicat de semilună.

S-a-mbrăcat în zale lucii cavalerii de la Malta,

Papa cu-a lui trei coroane, puse una peste alta,

Fulgerele adunat-au contra fulgerului care

În turbarea-i furtunoasă a cuprins pământ şi mare.

N-au avut decât cu ochiul ori cu mâna semn a face,

Şi Apusul îşi împinse toate neamurile-ncoace;

Pentru-a crucii biruinţă se mişcară râuri-râuri,

Ori din codri răscolite, ori stârnite din pustiuri;

Zguduind din pace-adâncă ale lumii începuturi,

Înnegrind tot orizontul cu-a lor zeci de mii de scuturi,

Se mişcau îngrozitoare ca păduri de lănci şi săbii,

Tremura înspăimântată marea de-ale lor corăbii!...

La Nicopole văzut-ai câte tabere s-au strâns

Ca să steie înainte-mi ca şi zidul neînvins.

Când văzui a lor mulţime, câtă frunză, câtă iarbă,

Cu o ură nempăcată mi-am şoptit atunci în barbă,

Am jurat ca peste dânşii să trec falnic, fără păs,

Din pristolul de la Roma să dau calului ovăs...

Şi de crunta-mi vijelie tu te aperi c-un toiag?

Şi, purtat de biruinţă, să mă-mpiedec de-un moşneag?

– De-un moşneag , da, împărate, căci moşneagul ce priveşti

Nu e om de rând, el este domnul Ţării Româneşti.

Eu nu ţi-aş dori vrodată să ajungi să ne cunoşti,

Nici ca Dunărea să-nece spumegând a tale oşti.

După vremuri mulţi veniră, începând cu acel oaspe,

Ce din vechi se pomeneşte, cu Dariu a lui Istaspe;

Mulţi durară, după vremuri, peste Dunăre vrun pod,

De-au trecut cu spaima lumii şi mulţime de norod;

Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă

Au venit şi-n ţara noastră de-au cerut pământ şi apă –

Şi nu voi ca să mă laud, nici că voi să te-nspăimânt,

Cum veniră, se făcură toţi o apă ş-un pământ.

Te făleşti că înainte-ţi răsturnat-ai valvârtej

Oştile leite-n zale de-mpăraţi şi de viteji?

Tu te lauzi că Apusul înainte ţi s-a pus?...

Ce-i mâna pe ei în luptă, ce-au voit acel Apus?

Laurii voiau să-i smulgă de pe fruntea ta de fier,

A credinţei biruinţă căta orice cavaler.

Eu? Îmi apăr sărăcia şi nevoile şi neamul...

Şi de-aceea tot ce mişcă-n ţara asta, râul, ramul,

Mi-e prieten numai mie, iară ţie duşman este,

Duşmănit vei fi de toate, făr-a prinde chiar de veste;

N-avem oşti, dară iubirea de moşie e un zid

Care nu se-nfiorează de-a ta faimă, Baiazid!

Și abia plecă bătrânul... Ce mai freamăt, ce mai zbucium!

Codrul clocoti de zgomot și de arme și de bucium,

Iar la poala lui cea verde mii de capete pletoase,

Mii de coifuri lucitoare ies din umbra-ntunecoasă;

Călăreții împlu câmpul și roiesc după un semn

Și în caii lor sălbateci bat cu scările de lemn,

Pe copite iau în fugă fața negrului pământ,

Lănci scânteie lungi în soare, arcuri se întind în vânt,

Și ca nouri de aramă și ca ropotul de grindeni,

Orizonu-ntunecându-l, vin săgeți de pretutindeni,

Vâjâind ca vijelia și ca plesnetul de ploaie...

Urlă câmpul și de tropot și de strigăt de bătaie.

În zadar striga-mpăratul ca și leul în turbare,

Umbra morții se întinde tot mai mare și mai mare;

În zadar flamura verde o ridică înspre oaste,

Căci cuprinsă-i de pieire și în față și în coaste,

Căci se clatină rărite șiruri lungi de bătălie;

Cad asabii ca și pâlcuri risipite pe câmpie,

În genunchi cădeau pedestri, colo caii se răstoarnă,

Când săgețile în valuri, care șuieră, se toarnă

Și, lovind în față,-n spate, ca și crivățul și gerul,

Pe pământ lor li se pare că se năruie tot cerul...

Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare,

Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare;

Durduind soseau călării ca un zid înalt de suliți,

Printre cetele păgâne trec rupându-și large uliți;

Risipite se-mprăștie a dușmanilor șiraguri,

Și gonind biruitoare tot veneau a țării steaguri,

Ca potop ce prăpădește, ca o mare turburată –

Peste-un ceas păgânătatea e ca pleava vânturată.

Acea grindin-oțelită înspre Dunăre o mână,

Iar în urma lor se-ntinde falnic armia română.

Pe când oastea se așează, iată soarele apune,

Voind creștetele nalte ale țării să-ncunune

Cu un nimb de biruință; fulger lung încremenit

Mărginește munții negri în întregul asfințit,

Pân’ ce izvorăsc din veacuri stele una câte una

Și din neguri, dintre codri, tremurând s-arată luna:

Doamna mărilor ș-a nopții varsă liniște și somn.

Lângă cortu-i, unul dintre fiii falnicului domn

Sta zâmbind de-o amintire, pe genunchi scriind o carte,

S-o trimiță dragei sale, de la Argeș mai departe:

„De din vale de Rovine

Grăim, Doamnă, către Tine,

Nu din gură, ci din carte,

Că ne ești așa departe.

Te-am ruga, mări, ruga

Să-mi trimiți prin cineva

Ce-i mai mândru-n valea Ta:

Codrul cu poienele,

Ochii cu sprâncenele;

Că și eu trimite-voi

Ce-i mai mândru pe la noi:

Oastea mea cu flamurile,

Codrul și cu ramurile,

Coiful nalt cu penele,

Ochii cu sprâncenele.

Și să știi că-s sănătos,

Că, mulțămind lui Cristos,

Te sărut, Doamnă, frumos.”

. . . . . .

De-aşa vremi se-nvredniciră cronicarii şi rapsozii;

Veacul nostru ni-l umplură saltimbancii şi irozii...

În izvoadele bătrâne pe eroi mai pot să caut;

Au cu lira visătoare ori cu sunete de flaut

Poţi să-ntâmpini patrioţii ce-au venit de-atunci încolo?

Înaintea acestora tu ascunde-te, Apollo!

O, eroi! care-n trecutul de măriri vă adumbriseţi,

Aţi ajuns acum de modă de vă scot din letopiseţ,

Şi cu voi drapându-şi nula, vă citează toţi nerozii,

Mestecând veacul de aur în noroiul greu al prozii.

Rămâneţi în umbră sfântă, Basarabi şi voi Muşatini,

Descălecători de ţară, dătători de legi şi datini,

Ce cu plugul şi cu spada aţi întins moşia voastră

De la munte pân’ la mare şi la Dunărea albastră.

Au prezentul nu ni-i mare? N-o să-mi dea ce o să cer?

N-o să aflu într-ai noştri vre un falnic juvaer?

Au la Sybaris nu suntem lângă capiştea spoielii?

Nu se nasc glorii pe stradă şi la uşa cafenelii,

N-avem oameni ce se luptă cu retoricele suliţi

În aplauzele grele a canaliei de uliţi,

Panglicari în ale țării, care joacă ca pe funii,

Măști cu toate de renume din comedia minciunii?

Au de patrie, virtute, nu vorbește liberalul,

De ai crede că viața-i e curată ca cristalul?

Nici visezi că înainte-ți stă un stâlp de cafenele,

Ce își râde de-aste vorbe îngânându-le pe ele.

Vezi colo pe uriciunea fără suflet, fără cuget,

Cu privirea-mpăroșată și la fălci umflat și buget,

Negru, cocoșat și lacom, un izvor de șiretlicuri,

La tovarășii săi spune veninoasele-i nimicuri;

Toți pe buze-având virtute, iar în ei monedă calpă,

Quintesență de mizerii de la creștet până-n talpă.

Și deasupra tuturora, oastea să și-o recunoască,

Își aruncă pocitura bulbucații ochi de broască...

Dintr-aceștia țara noastră își alege astăzi solii!

Oameni vrednici ca să șază în zidirea sfintei Golii,

În cămeși cu mâneci lunge și pe capete scufie,

Ne fac legi și ne pun biruri, ne vorbesc filosofie.

Patrioții! Virtuoșii, ctitori de așezăminte,

Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte,

Cu evlavie de vulpe, ca în strane, șed pe locuri

Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri...

Și apoi în sfatul țării se adun să se admire

Bulgăroi cu ceafa groasă, grecotei cu nas subțire;

Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman,

Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!

Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi

Să ajung-a fi stăpână și pe țară și pe noi!

Tot ce-n țările vecine e smintit și stârpitură,

Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură,

Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul, toți iloții,

Toți se scurseră aicea și formează patrioții,

Încât fonfii și flecarii, găgăuții și gușații,

Bâlbâiți cu gura strâmbă sunt stăpânii astei nații!

Voi sunteți urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!

I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!

Și această ciumă-n lume și aceste creaturi

Nici rușine n-au să ieie în smintitele lor guri

Gloria neamului nostru spre-a o face de ocară,

Îndrăznesc ca să rostească pân’ și numele tău... țară!

La Paris, în lupanare de cinismu și de lene,

Cu femeile-i pierdute și-n orgiile-i obscene,

Acolo v-ați pus averea, tinerețele la stos...

Ce a scos din voi Apusul când nimic nu e de scos?

Ne-ați venit apoi, drept minte o sticluță de pomadă,

Cu monoclu-n ochi, drept armă bețișor de promenadă,

Veștejiți fără de vreme, dar cu creieri de copil,

Drept știință-având în minte vrèun vals de Bal-Mabil,

Iar în schimb cu-averea toată vrun papuc de curtezană...

O, te-admir, progenitură de origine romană!

Și acum priviți cu spaimă fața noastră sceptic-rece.

Vă mirați cum de minciuna astăzi nu vi se mai trece?

Când vedem că toți aceia care vorbe mari aruncă

Numai banul îl vânează și câștigul fără muncă,

Azi, când fraza lustruită nu ne poate înșela,

Astăzi alții sunt de vină, domnii mei, nu este-așa?

Prea v-ați arătat arama sfâșiind această țară,

Prea făcurăți neamul nostru de rușine și ocară,

Prea v-ați bătut joc de limbă, de străbuni și obicei,

Ca să nu s-arate-odată ce sunteți – niște mișei!

Da, câștigul fără muncă, iată singura pornire;

Virtutea? e-o nerozie; Geniul? o nefericire.

Dar lăsați măcar strămoșii ca să doarmă-n colb de cronici;

Din trecutul de mărire v-ar privi cel mult ironici.

Cum nu vii tu, Țepeș doamne, ca punând mâna pe ei,

Să-i împarți în două cete: în smintiți și în mișei,

Și în două temniți large cu de-a sila să-i aduni,

Să dai foc la pușcărie și la casa de nebuni!

Convorbiri literare, XV, 2, 1 mai 1881 [1881]

SCRISOAREA IV

Stă castelul singuratec, oglindindu-se în lacuri,
Iar în fundul apei clare doarme umbra lui de veacuri;
Se înalță în tăcere dintre rariștea de brazi,
Dând atâta întunerec rotitorului talaz.
Prin ferestrele arcate, după geamuri, tremur numa
Lungi perdele încrețite, care scânteie ca bruma.
Luna tremură pe codri, se aprinde, se mărește,
Muchi de stâncă, vârf de arbor, ea pe ceruri zugrăvește,
Iar stejarii par o strajă de giganți ce-o înconjoară,
Răsăritul ei păzindu-l ca pe-o tainică comoară.

Numai lebedele albe, când plutesc încet din trestii,
Domnitoare peste ape, oaspeți liniștei acestei,
Cu aripele întinse se mai scutură și-o taie,
Când în cercuri tremurânde, când în brazde de văpaie.
Papura se mișcă-n freamăt de al undelor cutrier,
Iar în iarba înflorită, somnoros suspin-un grier...
E atâta vară-n aer, e atât de dulce zvonul...

Singur numai cavalerul suspinând privea balconul

Ce-ncărcat era de frunze, de îi spânzur prin ostreţe

Roze roşie de Şiras şi liane-n fel de feţe.

Respirarea cea de ape îl îmbată, ca şi sara;

Peste farmecul naturii dulce-i picură ghitara:

„O, arată-mi-te iară-n haină lungă de mătasă,

Care pare încărcată de o pulbere-argintoasă,

Te-aş privi o viaţă-ntreagă în cununa ta de raze,

Pe când mâna ta cea albă părul galben îl netează.

Vino! Joacă-te cu mine... cu norocul meu... mi-aruncă

De la sânul tău cel dulce floarea veştedă de luncă,

Ca pe coardele ghitarei răsunând încet să cadă...

Ah! E-atât de albă noaptea, parc-ar fi căzut zăpadă,

Ori în umbra parfumată a buduarului să vin,

Să mă-mbete acel miros de la pânzele de in;

Cupido, un paj şăgalnic, va ascunde cu-a lui mână,

Vioriul glob al lampei, mlădioasa mea stăpână!”

Şi uscat foşni mătasa pe podele, între glastre,

Între rozele de Șiras și lianele albastre;

Dintre flori copila râde și se-nclină peste gratii –

Ca un chip ușor de înger e-arătarea adoratei –

Din balcon i-aruncă-o roză și cu mânile la gură,

Pare că îl dojenește când șoptește cu căldură;

Apoi iar dispare-nluntru... auzi pasuri ce coboară...

Și ieșind pe ușă iute, ei s-au prins de subsuoară.

Braț de braț pășesc alături... le stă bine laolaltă,

Ea frumoasă și el tânăr, el înalt și ea înaltă.

Iar în umbra de la maluri se desface-acum la larg

Luntrea cu-ale ei vintrele spânzurate de catarg

Și încet înaintează în lovire de lopeți,

Legănând atâta farmec și atâtea frumusețI...

Luna... luna iese-ntreagă, se înalț-așa bălaie

Și din țărm în țărm durează o cărare de văpaie,

Ce pe-o repede-nmiire de mici unde o așterne

Ea, copila cea de aur, visul negurii eterne;

Și cu cât lumina-i dulce tot mai mult se lămurește,

Cu-atât valurile apei, cu-atât țărmul parcă crește,

Codrul pare tot mai mare, parcă vine mai aproape

Dimpreună cu al lunei disc, stăpânitor de ape.

Iară tei cu umbra lată şi cu flori până-n pământ

Înspre apa-ntunecată lin se scutură de vânt;

Peste capul blond al fetei zboară florile ş-o plouă...

Ea se prinde de grumazu-i cu mânuţele-amândouă

Şi pe spate-şi lasă capul: – Mă uimeşti dacă nu mântui...

Ah, ce fioros de dulce de pe buza ta cuvântu-i!

Cât de sus ridici acuma în gândirea ta pe-o roabă.

Când durerea ta din suflet este singura-mi podoabă.

Şi cu focul blând din glasu-ţi tu mă dori şi mă cutremuri,

De îmi pare o poveste de amor din alte vremuri;

Visurile tale toate, ochiul tău atât de tristu-i,

Cu-a lui umed-adâncime toată mintea mea o mistui...

Dă-mi-i mie ochii negri... nu privi cu ei în laturi,

Căci de noaptea lor cea dulce vecinic n-o să mă mai saturi –

Aş orbi privind într-înşii... O, ascultă numa-ncoace,

Cum la vorbă mii de valuri stau cu stelele proroace!

Codrii negri aiurează şi izvoarele-i albastre

Povestesc ele-nde ele numai dragostele noastre

Şi luceferii ce tremur aşa reci prin negre cetini,

Tot pământul, lacul, cerul... toate, toate ni-s prietini...

Ai putea să lepezi cârma și lopețile să lepezi,

După propria lor voie să ne ducă unde repezi,

Căci oriunde numai ele ar dori ca să ne poarte,

Pretutindeni fericire... de-i viață, de e moarte.

. . . . . .

Fantazie, fantazie, când suntem numai noi singuri,

Ce ades mă porți pe lacuri și pe mare și prin crânguri!

Unde ai văzut vrodată aste țări necunoscute?

Când se petrecur-aceste? La o mie patru sute?

Azi n-ai chip în toată voia în privirea-i să te pierzi,

Cum îți vine, cum îți place pe copilă s-o desmierzi,

După gât să-i așezi brațul, gură-n gură, piept la piept,

S-o întrebi numai cu ochii: „Mă iubești tu? Spune drept!”

Aș! abia ți-ai întins mâna, sare ivărul la ușă.

E-un congres de rubedenii, vrèun unchi, vrèo mătușă...

Iute capul într-o parte și te uiți în jos smerit...

Oare nu-i în lumea asta vrun ungher pentru iubit?

Și ca mumii egiptene stau cu toții-n scaun țepeni,

Tu cu mânile-ncleştate, mai cu degetele depeni,

Mai sucești vrèo țigară, numeri fire de musteți

Și-n probleme culinare te încerci a fi isteț.

Sunt sătul de-așa viață... nu sorbind a ei pahară,

Dar mizeria aceasta, proza asta e amară.

Să sfințești cu mii de lacrimi un instinct atât de van

Ce le-abate și la pasări de vreo două ori pe an?

Nu trăiți voi, ci un altul vă inspiră – el trăiește,

El cu gura voastră râde, el se-ncântă, el șoptește,

Căci a voastre vieți cu toate sunt ca undele ce curg,

Vecinic este numai râul: râul este Demiurg.

Nu simțiți c-amorul vostru e-un amor străin? Nebuni!

Nu simțiți că-n proaste lucruri voi vedeți numai minuni?

Nu vedeți c-acea iubire serv-o cauză din natură?

Că e leagăn unor viețe ce semințe sunt de ură?

Nu vedeți că râsul vostru e în fiii voștri plâns,

Că-i de vină cum că neamul Cain încă nu s-a stâns?

O, teatru de păpușe... zvon de vorbe omenești,

Povestesc ca papagalii mii de glume și povești

Fără ca să le priceapă... După ele un actor

Stă de vorbă cu el însuși, spune zeci de mii de ori

Ce-a spus veacuri dupolaltă, ce va spune veacuri încă,

Pân’ ce soarele s-o stinge în genunea cea adâncă.

Ce? Când luna se strecoară printre nouri, prin pustii,

Tu cu lumea ta de gânduri după ea să te ații?

Să aluneci pe poleiul de pe ulițele ninse,

Să privești prin lucii geamuri la luminile aprinse

Și s-o vezi înconjurată de un roi de pierde-vară,

Cum zâmbește tuturora cu gândirea ei ușoară?

S-auzi zornetul de pinteni și foșnirile de rochii,

Pe când ei sucesc musteața, iară ele fac cu ochii?

Când încheie cu-o privire amoroasele-nțelegeri,

Cu ridicula-ți simțire tu la poarta ei să degeri?

Pătimaș și îndărătnic s-o iubești ca un copil

Când ea-i rece și cu toane ca și luna lui april?

Încleștând a tale brațe toată mintea să ți-o pierzi?

De la creștet la picioare s-o admiri și s-o desmierzi

Ca pe-o marmură de Paros sau o pânză de Corregio,

Când ea-i rece și cochetă? Ești ridicul, înțelege-o...

Da... visam odinioară pe acea ce m-ar iubi,

Când aș sta pierdut pe gânduri, peste umăr mi-ar privi,

Aș simți-o că-i aproape și ar ști c-o înțeleg...

Din sărmana noastră viață, am dura roman întreg...

N-o mai caut... Ce să caut? E același cântec vechi,

Setea liniștei eterne care-mi sună în urechi;

Dar organele-s sfărmate și-n strigări iregulare

Vechiul cântec mai străbate cum în nopți izvorul sare.

P-ici, pe colo mai străbate câte-o rază mai curată

Dintr-un Carmen Saeculare ce-l visai și eu odată.

Altfel șuieră și strigă, scapără și rupt răsună,

Se împing tumultuoase și sălbatice pe strună,

Și în gându-mi trece vântul, capul arde pustiit,

Aspru, rece sună cântul cel etern neisprăvit...

Unde-s șirurile clare din viața-mi să le spun?

Ah! organele-s sfărmate și maestrul e nebun!

Convorbiri literare, XV, 6, 1 septembrie 1881 [1881]

SCRISOAREA V

Biblia ne povestește de Samson, cum că muierea,

Când dormea, tăindu-i părul, i-a luat toată puterea

De l-au prins apoi dușmanii, l-au legat și i-au scos ochii,

Ca dovadă de ce suflet stă în piepții unei rochii...

Tinere, ce plin de visuri urmărești vrèo femeie,

Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee

Și pătează umbra verde cu misterioase dungi,

Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.

Te îmbeți de feeria unui mândru vis de vară,

Care-n tine se petrece... Ia întreab-o bunăoară –

O să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,

Pe când inima ta bate ritmul sfânt al unei ode...

Când cochetă de-al tău umăr ți se razimă copila,

Dac-ai inimă și minte, te gândește la Dalila.

E frumoasă, se-nțelege... Ca copiii are haz,

Și când râde face încă și gropițe în obraz

Și gropițe face-n unghiul ucigașei sale guri

Și la degetele mânii și la orice-ncheieturi.

Nu e mică, nu e mare, nu-i subțire, ci-mplinită,

Încât ai ce strânge-n brațe – numai bună de iubită.

Tot ce-ar zice i se cade, tot ce face-i șade bine

Și o prinde orice lucru, căci așa se și cuvine.

Dacă vorba-i e plăcută, și tăcerea-i încă place;

Vorba zice: „fugi încolo”, râsul zice: „vino-ncoace!”

Umblă parcă amintindu-și vrèun cântec, alintată,

Pare că i-ar fi tot lene și s-ar cere sărutată.

Și se-nalță din călcâie să-ți ajungă pân’ la gură,

Dăruind c-o sărutare acea tainică căldură,

Ce n-o are decât numai sufletul unei femei...

Câtă fericire crezi tu c-ai găsi în brațul ei!

Te-ai însenina văzându-i rumenirea din obraji –

Ea cu toane, o crăiasă, iar tu tânăr ca un paj –

Și adânc privind în ochii-i, ți-ar părea cum că înveți

Cum viața preț să aibă și cum moartea s-aibă preț.

Și, înveninat de-o dulce și fermecătoare jale,

Ai vedea în ea crăiasa lumii gândurilor tale,

Așa că, închipuindu-ți lăcrămoasele ei gene,

Ți-ar părea mai mândră decât Venus Anadyomene,

Și, în chaosul uitării, oricum orele alerge,

Ea, din ce în ce mai dragă, ți-ar cădea pe zi ce merge.

Ce iluzii! Nu-nțelegi tu, din a ei căutătură,

Că deprindere, grimasă este zâmbetul pe gură,

Că întreaga-i frumusețe e în lume de prisos,

Și că sufletul ți-l pierde fără de niciun folos?

În zadar boltita liră, ce din șapte coarde sună,

Tânguirea ta de moarte în cadențele-i adună;

În zadar în ochi avea-vei umbre mândre din povești,

Precum iarna se așează flori de gheață pe ferești,

Când în inimă e vară...; în zadar o rogi: „Consacră-mi

Creștetul cu-ale lui gânduri, să-l sfințesc cu-a mele lacrămi!”

Ea nici poate să-nțeleagă că nu tu o vrei... că-n tine

E un demon ce-nsetează după dulcile-i lumine,

C-acel demon plânge, râde, neputând s-auză plânsu-și,

Că o vrea... spre-a se-nțelege în sfârșit pe sine însuși,

Că se zbate ca un sculptor fără brațe și că geme

Ca un maistru ce-asurzește în momentele supreme,

Pân-a nu ajunge-n culmea dulcii muzice de sfere,

Ce-o aude cum se naște din rotire și cădere.

Ea nu ştie c-acel demon vrea să aibă de model

Marmura-i cu ochii negri şi cu glas de porumbel

Şi că nu-i cere drept jertfă pe-un altar înalt să moară

Precum în vechimea sfântă se junghiau odinioară

Virginile ce stătură sculptorilor de modele,

Când tăiau în marmor chipul unei zâne după ele.

S-ar pricepe pe el însuşi acel demon... s-ar renaşte,

Mistuit de focul propriu, el atunci s-ar recunoaşte

Şi, pătruns de-ale lui patimi şi amoru-i, cu nesaţiu

El ar frânge-n vers adonic limba lui ca şi Horaţiu;

Ar atrage-n visu-i mândru a izvoarelor murmururi,

Umbra umedă din codri, stelele ce ard de-a pururi,

Şi-n acel moment de taină, când s-ar crede că-i ferice,

Poate-ar învia în ochiu-i ochiul lumii cei antice

Şi cu patimă adâncă ar privi-o s-o adore,

De la ochii ei cei tineri mântuirea s-o implore;

Ar voi în a lui braţe să o ţină-n veci de veci,

Dezgheţând cu sărutarea-i raza ochilor ei reci.

Căci de piatră de-ar fi, încă s-a-ncălzi de-atât amor,

Când căzându-i în genunche, i-ar vorbi tânguitor,

Fericirea înecându-l, el ar sta să-nnebunească,

Ca-n furtuna lui de patimi și mai mult să o iubească.

Știe oare ea că poate ca să-ți dea o lume-ntreagă,

C-aruncându-se în valuri și cercând să te-nțeleagă

Ar umplea-a ta adâncime cu luceferi luminoși?

Cu zâmbiri de curtezană și cu ochi bisericoși,

S-ar preface că pricepe. Măgulite toate sunt

De-a fi umbra frumuseții cei eterne pe pământ.

O femeie între flori zi-i și o floare-ntre femei –

Ș-o să-i placă. Dar o pune să aleagă între trei

Ce-o-nconjoară, toți zicând că o iubesc – cât de naivă –

Vei vedea că de odată ea devine pozitivă.

Tu cu inima și mintea poate ești un paravan

După care ea atrage vrèun june curtezan,

Care intră ca actorii cu păsciorul mărunțel,

Lăsând val de mirodenii și de vorbe după el,

O chiorește cu lornionul, butonat cu o garofă,

Operă croitorească și în spirit și în stofă;

Poate că-i convin tuspatru craii cărților de joc

Și-n cămara inimioarei i-aranjează la un loc...

Și când dama cochetează cu privirile-i galante,

Împărțind ale ei vorbe între-un crai bătrân și-un fante,

Nu-i minune ca simțirea-i să se poată înșela,

Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala...

Căci cu dorul tău demonic va vorbi călugărește,

Pe când craiul cel de pică de s-arată, pieptu-i crește,

Ochiul înghețat i-l umplu gânduri negre de amor

Și deodată e vioaie, stă picior peste picior,

Ș-acel sec în judecata-i e cu duh și e frumos...

A visa că adevărul sau alt lucru de prisos

E în stare ca să schimbe în natur-un fir de păr,

Este piedica eternă ce-o punem la adevăr.

Așadar, când plin de visuri, urmărești vrèo femeie,

Pe când luna, scut de aur, strălucește prin alee

Și pătează umbra verde cu fantasticele-i dungi:

Nu uita că doamna are minte scurtă, haine lungi.

Te îmbeți de feeria unui mândru vis de vară,

Care-n tine se petrece...

Ia întreab-o, bunăoară,

Ș-o să-ți spuie de panglice, de volane și de mode,

Pe când inima ta bate-n ritmul sfânt al unei ode...

Când vezi piatra ce nu simte nici durerea şi nici mila –

De ai inimă şi minte – feri în lături, e Dalila!

Convorbiri literare, XXIII, 11, 1 februarie 1890 [1881]

GELOZIE

Când te-am văzut, femeie, știi ce mi-am zis în sine-mi?

N-ai să pătrunzi vreodată înluntrul astei inemi.

Voi pune ușii mele zăvoare grele, lacăt,

Să nu pătrunză-n casă-mi zâmbirea ta din treacăt.

Și cum? dar înțelegi tu cum? Cu-acea gelozie,

Ce gândurile-ți arde și inima-ți sfâșie.

Căci mă-ntrebam, se poate c-atât de-mpodobită

Cu inima și mintea, să nu fie iubită?

Căci prea, prea e frumoasă... Dorința-i guralivă,

Ademenirea-i blândă, putut-a sta-mprotivă

Atâtor vorbe calde șoptite cu durere,

Ce aerul îl împle c-un val de mângâiere?

Putut-a împotriva atâtora să steie

Când e așa de dulce și nu-i decât femeie?

Știind că o săgeată din arcul cel cu gene

E chiar durerea însăși a vieții pământene,

Venin știind că este sărutul zânei Vineri,

Venin mi-era suflarea și ochii tăi cei tineri

Și nu voiam ca dânșii cu dulce vicleșug

S-aprinză al meu suflet pe-al patimilor rug;

Și zborul cugetării-mi, mândria din cântare-mi,

Eu nu voiam c-un zâmbet al tău să mi le sfaremi...

Priveai la mine straniu și te mirai că tac...

Tu nici visai că-n gându-mi eu fălcile-ți dezbrac

De cărnurile albe și gingașe și sterpe,

Că idolului mândru scot ochii blânzi de șerpe,

Tu nici visai că-n gându-mi eu fața ta o tai,

Că ce rămase-atuncea naintea minții-mi, vai!

Era doar începutul frumos al unui leș...

Ba mai treceai cu mâna prin perii tăi cei deși,

Și nici visai că gându-mi te face de ocară

Pentru că porți pe oase un obrăzar de ceară

Și că priviri grozave, ca mâni fără de trup,

Se întindeau asupră-ți, cu ele să te rup,

Și pe cât de frumoasă și gingașă la port

Eu te priveam atuncea c-un rece ochi de mort.

Dar m-ai învins... Pătruns-ai a inimei cămări

Ș-acum lucești ca steaua fatală peste mări

Pe gândurile mele... și treci așa frumoasă

Ca marmura de albă, cu gene lăcrămoase,

Și cum plutești n-atinge piciorul de pământ...

Atârni precum atârnă nădejdile... de vânt.

Mă mișc ca oceànul cu suferinți adânci,

Ce brațele-i, de valuri le-atârnă trist de stânci.

Se nalță și recade și murmură întruna

Când lunecă pe negre păduri de paltin luna:

Pătruns el e de jalea luminei celei reci...

În veci de el departe și el iubind-o-n veci.

De s-ar lăsa pe sânu-i, din cer vrodinioară,

El ar simți că-nluntru-i cu ceru-ntreg coboară

Și-ar cadența durerea-i pe-al veacurilor mers

C-un univers deasupră-i și-n el cu-n univers.

Astfel domnești pe visu-mi și pe singurătate-mi

Și miști în al meu suflet un oceàn de patemi.

Iar brațele-mi s-aruncă ca valurile mării

– Ah, în deșert nici nu pot ca să te dau uitării –

S-aruncă înspre cerul cel luminos, recad

Și mistuit de chinuri ca Tantalus în iad.

Dar în zadar! căci astfel a fost voinţa sorţii

Ca tu să-mi dai durerea şi voluptatea morţii

Şi să-mi răsai din marea de suferinţi, înaltă

Ca marmura eternă ieşită de sub daltă.

[1881]

DIN CÂND ÎN CÂND...

Eu te-am iubit îmi pare-un veac, tu nici măcar din când în când,
Și nici ai vrut să alinezi al meu amar din când în când.
Erai frumoasă cum nu e nimic în cer și pe pământ;
Azi nu mai ești precum ai fost, frumoasă doar din când în când
Și ochii tăi ce străluceau mistuitor și înfocat
Sunt osteniți și se aprind cu mult mai rar din când în când.
O, spune-mi, suflet dulce, tu, pe care-atâta l-am iubit,
Dac-ai aflat în calea ta vrun solitar din când în când.
Care de-adâncul meu amor atâta de nemărginit
Măcar ca-n vis să-ți fi adus aminte iar din când în când
Nu! Ai trecut din mâni în mâni prin toți acei oameni de rând,
Tu, trupul tău cel dulce plin le-ai dat în dar din când în când,
Cu al tău suflet așa cald ș-adormitor nu i-ai atins,
O, și nici unul n-a-nțeles atâta har din când în când.
Cu câtă inspirare eu, cu cât înalt ceresc avânt
Apropiam de gura mea acest păhar din când în când!
O, iubeam umbra ta și tot ce e în tine, tot ce ești
Și astăzi dacă mă gândesc, nebunesc iar din când în când.

Dar vai! pierdută astăzi eşti, orice dorinţă a pierit;

Tot încă visu-l urmăresc şi, în zădar din când în când,

Tot te mai văz naintea mea plutind ca-n vis, pierdută da,

Cu buze supte, c-un obraz ca şi de var, din când în când.

Pasărea Phoenix, numai ea, răsare din cenuşa ei,

Dar oameni ce se mistuiesc nu mai răsar din când în când.

Că a mea viaţ-ai chinuit, iertai demult, ci-mi pare rău.

L-al tău trecut eu mă gândesc cu-atât amar din când în când.

[1881]

ÎN ZĂDAR ÎN COLBUL ŞCOLII...

În zădar în colbul şcolii,
Prin autori mâncaţi de molii,
Cauţi urma frumuseţii
Şi îndemnurile vieţii,
Şi pe foile lor unse
Cauţi taine nepătrunse
Şi cu slovele lor strimbe
Ai vrea lumea să se schimbe.
Nu e carte să înveţi
Ca viaţa s-aibă preţ –
Ci trăieşte, chinuieşte
Şi de toate pătimeşte
Ş-ai s-auzi cum iarba creşte.

[1881]

[1882]

APARI SĂ DAI LUMINĂ

Apari să dai lumină arcatelor fereşti,

Să văz în templu-i zâna cu farmece cereşti.

Prin vremea trecătoare luceşte prea curat

Un chip tăiat de daltă, de-a pururi adorat.

Privi-te-voi cu ochii în lacrime fierbinţi...

O, marmură, aibi milă de-a mele rugăminţi!

Îndură-te şi lasă privirea-mi s-o consol

La alba strălucire a gâtului tău gol,

La dulcea rotunzime a sânilor ce cresc;

La noaptea cea adâncă din ochiul tău ceresc,

Să văd că de privirea-mi tăcând te înfiori...

O, marmură, aibi milă de ochii-mi rugători!

Aş vrea cu-a mele lacrimi picioarele să-ţi scald,

În dulcea-nfiorare a sufletului cald,

Să mor pătruns de jalea amorului meu sfânt,

Ca lebăda ce moare de propriul ei cânt,

Să mor de-ntâia rază din ochii tăi cei reci...

O, marmură, aibi milă de stingerea-mi pe veci!

Ca iarna cea eternă a Nordului polar

Se-ntinde amorţirea în sufletu-mi amar,

Nimic nu luminează astei pustietăți,

Doar sloiurile par ca ruine de cetăți,

Plutind de asprul viscol al morţii cei de veci...

Tu ramură-nflorită... pe visul meu te pleci!

Din lumea de mizerii şi fără de-nțeles

Cu ochii cei de gheaţă ai morţii m-am ales

Și totu-mi pare veșted, căzut și uniform.

Sunt însetat de somnul pământului s-adorm,

Încât numai de nume îmi pare că exist...

Tu doar răsai c-un zâmbet în visul meu cel trist!

Cu ochii tăi de înger mă mângâi şi mă minți,

Căci ei cuprind o lume de dulci făgăduinți,

De-amor fără de margini, de scumpe fericiri,

Cum nu se află-n lumea aceasta nicăiri,

Căci este umbra blând-a iubirii cei de veci,

Ce trece cu întreaga-i putere, pe când treci!

Nici luna plutitoare, nici stelele din cer

N-or să pătrunză-n lumea trecutelor dureri,

N-or să pătrunz-amarul pierdutei tinereți,

Măcar să am de-acuma o sută de vieți,

Căci sufletu-mi de-atuncea e-atât de-ntunecat...

Doar ochii tăi de înger în visul meu străbat!

Ca toamna cea târzie e viața mea, și cad

Iluzii ca și frunza pe undele de vad,

Și nici o bucurie în cale-mi nu culeg,

Nimic de care-n lume iubirea să mi-o leg,

Pustiul și urâtul de-a pururi mă cuprind...

Doar brațele-ți de marmur în visul meu se-ntind!

Precum corăbii negre se leagănă de vânt

Cu pânzele-atârnate departe de pământ,

Cum între cer și mare trec pasările stol,

Trec gândurile mele a sufletului gol,

Întind ale lor aripi spre negre depărtări...

Tu numai eşti în visu-mi luceafărul pe mări.

Cu aspra nepăsare tu sufletu-mi aduci

Pe cele două braţe întinse-a sfintei cruci

Şi buzele-nsetate cu fiere mi le uzi;

Când ruga mea fierbinte nu vrei să o auzi,

Mă faci părtaş în lume durerilor lui Crist...

O, marmură, aibi milă de sufletul meu trist!

Dar te cobori, divino, pătrunsă de-al meu glas,

Mai mândră, tot mai mândră la fiecare pas...

Visez, ori e aievea? Tu eşti în adevăr?

Tu treci cu mâna albă prin vițele de păr?

Dacă visez, mă ține în vis, privindu-mi drept...

O, marmură, aibi milă să nu mă mai deştept!

[1882]

OCHIUL TĂU IUBIT

Ochiul tău iubit,

Plin de mângâieri,

Dulce mi-ai lucit

Până ieri.

Oare te pierdui

Pe acest pământ,

Fără ca să-mi spui

Un cuvânt?

Oare te înduri,

Tu, ca să mă laşi,

Geniu de păduri

Drăgălaş?

Luna în zădar

Bate în ferești,

Și mă-ntreabă iar

Unde ești?

Ar luci pe zid

Până ce te culci,

Până ți se-nchid

Ochii dulci.

Și ar tremura

Tainic în frunziș

Și te-ar săruta

Pe furiș.

Dar ea zi cu zi

E în orice loc

Și te va găsi

Cu noroc.

Eu nu pot să plec

Peste nori și vânt,

Și să te petrec

De-unde sunt.

Cum nu sunt ca ea,

Ca să mă strecor,

Drept oglinda ta

Să cobor!

Chipul tău frumos

Să-l privesc întreg,

Cu atât folos

Să m-aleg.

Să apar ca-n vis

Acelei vederi

Care mi-au surâs

Până ieri.

[1882]

DACĂ IUBEȘTI FĂRĂ SĂ SPERI

Dacă iubești fără să speri
De-a fi iubit vrodată,
Se-ntunecă de lungi păreri
De rău viaţa toată.

Și-ți lasă-n suflet un amar
Și în gândiri asemeni,
Căci o iubire în zadar
Cu moartea-i sor’ de gemeni.

Dar vindecarea la dureri
În piept, în partea stângă-i,
De-acolo trebuie să ceri
Cuvinte să te mângăi.

Acolo afli adăpost
Oricâte se întâmple,
Ca ș-un amor care-ar fi fost

Viața ta o împle.

Căci un luceafăr răsărit
Din liniștea uitării
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării.

Și ochiul tău întunecat
Atunci îl împle plânsul,
Iar ale vieții valuri bat
Călătorind spre dânsul.

Și dau cadențe de nespus
Durerii tale lunge,
Pe când luceafărul e sus
Ca să nu-l poți ajunge.

Zâmbește trist cu raze reci
Speranțelor deșarte:
În veci iubi-o-vei, în veci
Va rămânea departe.

Ș-a tale zile-or fi cum sunt,

Pustii ca niște stepe;

Iar nopțile de-un farmec sfânt

Ce nu-l mai poți pricepe.

[1882]

ȘI OARE TOT N-AȚI ÎNȚELES...

Și oare tot n-ați înțeles
Cum nu mi-i lumea dragă,
Când cu nimic nu m-am ales
Din viața mea întreagă.

Când al meu suflet mistuit
De chin și de părere
A fost un trist, necontenit
Prilej pentru durere.

Când fu menit ca pe pământ
Dorința să-l alunge
Dup-un noroc atât de sfânt
Cum nu se poate-ajunge.

E un miraj de necrezut
Pe-un orizon de stepe:
De al lui farmec străbătut

Eu tot nu-l pot pricepe.

El stăpâneşte amorţit
Pustiile uitării
Ca şi o stea din răsărit
Singurătatea mării.

Şi-l rog încet, îl rog pe veci
Ca să-mi asculte plânsul,
Când ale apei valuri reci
Călătoresc spre dânsul.

Atâtea blânde rugăminţi,
Atâtea calde şoapte,
Atâtea lacrime fierbinţi
Vărsate zi şi noapte.

Le-am îndreptat despre apus
Durerea să-mi alunge,
Dar el se nalţă tot mai sus
Ca să nu-l pot ajunge.

Va fi în veci necunoscut,

Va fi în veci departe...

E steaua negrului trecut:

Iubirea făr-de moarte,

Ce mărginește-n orizon

Și oceàn și stepe

Ș-al cărui farmec monoton

Te-a-nvins făr-a-l pricepe.

Căci a iubi fără să speri

De-a fi iubit vrodată:

E semnul vecinicei dureri

Ce cerul ți-l arată.

[1882]

SĂ FIE SARA-N ASFINȚIT

Să fie sara-n asfințit
Și noaptea o să înceapă;
Răsaie luna liniștit
Și tremurând din apă;

Și să împrăștie scântei
Cărărilor din crânguri,
În ploaia florilor de tei
Să stăm în umbră singuri.

Și capul meu de grije plin
De brațul tău se culce
Sub raza ochiului senin
Și negrăit de dulce,

Ca iar cuminte să mă fac,
Căci tu îmi prinzi tot gândul,
Ca cerul ce privește-n lac

Adâncu-i cuprinzându-l.

Cu farmecul luminei reci
Simțirile străbate-mi:
Revarsă liniște de veci
Pe noaptea mea de patemi

Și de asupra mea rămâi
Durerile de-mi curmă
Și fii iubirea mea dentâi
Și visul meu din urmă.

[1882]

UN FARMEC TRIST ȘI NENȚELES

Un farmec trist și nențeles
Puterea mea o leagă,
Și cu nimic nu m-am ales
Din viața mea întreagă.

E un luceafăr răsărit
Din negura uitării,
Dând orizon nemărginit
Singurătății mării.

Îngălbenit rămâne-n veci
Și-i e aproape stinsul,
Când ale apei valuri reci
Călătoresc cu dânsul.

Cu-atâtea tainici rugăminți,
Cu-atâtea calde șoapte,
Cu-atâtea lacrime fierbinți,

Vărsate zi și noapte,

I te-ai rugat: dorul nespus
Din suflet să-ți alunge,
Dar el se-nalță tot mai sus
Ca să nu-l poți ajunge.

Va rămânea necunoscut
Și va luci departe
Căci luminează din trecut
Iubirii celei moarte

Și se aprinde pe-orizon
Pustiu de mări și stepe
Și a lui farmec monoton
M-a-nvins făr-a-l pricepe.

[1882]

[1883]

LUCEAFĂRUL

A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari împărătești,
O prea frumoasă fată.

Și era una la părinți
Și mândră-n toate cele,
Cum e Fecioara între sfinți
Și luna între stele.

Din umbra falnicelor bolți
Ea pasul și-l îndreaptă
Lângă fereastră, unde-n colț
Luceafărul așteaptă.

Privea în zare cum pe mări
Răsare și străluce,
Pe mișcătoarele cărări

Corăbii negre duce.

Îl vede azi, îl vede mâni,

Astfel dorința-i gata;

El iar, privind de săptămâni,

Îi cade dragă fata.

Cum ea pe coate-și răzima

Visând ale ei tâmple,

De dorul lui și inima

Și sufletu-i se împle.

Și cât de viu s-aprinde el

În orișicare sară,

Spre umbra negrului castel

Când ea o să-i apară.

*

Și pas cu pas pe urma ei

Alunecă-n odaie,

Țesând cu recile-i scântei

O mreajă de văpaie.

Și când în pat se-ntinde drept

Copila să se culce,

I-atinge mâinile pe piept,

I-nchide geana dulce;

Și din oglindă luminiș

Pe trupu-i se revarsă,

Pe ochii mari, bătând închiși

Pe fața ei întoarsă.

Ea îl privea cu un surâs,

El tremura-n oglindă,

Căci o urma adânc în vis

De suflet să se prindă.

Iar ea vorbind cu el în somn,

Oftând din greu suspină:

– O, dulce-al nopții mele domn,

De ce nu vii tu? Vină!

Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gând
Și viața-mi luminează!

El asculta tremurător,
Se aprindea mai tare
Și s-arunca fulgerător,
Se cufunda în mare;

Și apa unde-au fost căzut
În cercuri se rotește,
Și din adânc necunoscut
Un mândru tânăr crește.

Ușor el trece ca pe prag
Pe marginea ferestei
Și ține-n mână un toiag
Încununat cu trestii.

Părea un tânăr voievod
Cu păr de aur moale,
Un vânăt giulgi se-ncheie nod
Pe umerele goale.

Iar umbra feței străvezii
E albă ca de ceară –
Un mort frumos cu ochii vii
Ce scânteie-n afară.

– Din sfera mea venii cu greu
Ca să-ți urmez chemarea,
Iar cerul este tatăl meu
Și mumă-mea e marea.

Ca în cămara ta să vin,
Să te privesc de-aproape,
Am coborât cu-al meu senin
Și m-am născut din ape.

O, vin’! odorul meu nespus,

Și lumea ta o lasă;

Eu sunt luceafărul de sus,

Iar tu să-mi fii mireasă.

Colo-n palate de mărgean

Te-oi duce veacuri multe,

Și toată lumea-n ocean

De tine o s-asculte.

– O, ești frumos, cum numa-n vis

Un înger se arată,

Dară pe calea ce-ai deschis

N-oi merge niciodată;

Străin la vorbă și la port,

Lucești fără de viață,

Căci eu sunt vie, tu ești mort,

Și ochiul tău mă-ngheață.

*

Trecu o zi, trecură trei
Și iarăși, noaptea, vine
Luceafărul deasupra ei
Cu razele-i senine.

Ea trebui de el în somn
Aminte să-și aducă
Și dor de-al valurilor domn
De inim-o apucă:

– Cobori în jos, luceafăr blând,
Alunecând pe-o rază,
Pătrunde-n casă și în gând
Și viața-mi luminează!

Cum el din cer o auzi,
Se stinse cu durere,
Iar ceru-ncepe a roti
În locul unde piere;

În aer rumene văpăi
Se-ntind pe lumea-ntreagă,
Și din a chaosului văi
Un mândru chip se-ncheagă;

Pe negre vițele-i de păr
Coroana-i arde pare,
Venea plutind în adevăr
Scăldat în foc de soare.

Din negru giulgi se desfășor
Marmoreele brațe,
El vine trist și gânditor
Și palid e la față;

Dar ochii mari și minunați
Lucesc adânc himeric,
Ca două patimi fără saț
Și pline de-ntuneric.

– Din sfera mea venii cu greu

Ca să te-ascult ș-acuma,

Și soarele e tatăl meu,

Iar noaptea-mi este muma;

O, vin’ , odorul meu nespus,

Și lumea ta o lasă;

Eu sunt luceafărul de sus,

Iar tu să-mi fii mireasă.

O, vin’ , în părul tău bălai

S-anin cununi de stele,

Pe-a mele ceruri să răsai

Mai mândră decât ele.

– O, ești frumos cum numa-n vis

Un demon se arată,

Dară pe calea ce-ai deschis

N-oi merge niciodată!

Mă dor de crudul tău amor

A pieptului meu coarde,

Și ochii mari și grei mă dor,

Privirea ta mă arde.

– Dar cum ai vrea să mă cobor?

Au nu-nțelegi tu oare,

Cum că eu sunt nemuritor,

Și tu ești muritoare?

*

– Nu caut vorbe pe ales,

Nici știu cum aș începe –

Deși vorbești pe înțeles,

Eu nu te pot pricepe;

Dar dacă vrei cu crezământ

Să te-ndrăgesc pe tine,

Tu te coboară pe pământ,

Fii muritor ca mine.

– Tu-mi cei chiar nemurirea mea

În schimb pe-o sărutare,

Dar voi să știi asemenea

Cât te iubesc de tare;

Da, mă voi naște din păcat,

Primind o altă lege;

Cu vecinicia sunt legat,

Ci voi să mă dezlege.

Și se tot duce... S-a tot dus.

De dragu-unei copile,

S-a rupt din locul lui de sus,

Pierind mai multe zile.

*

În vremea asta Cătălin,

Viclean copil de casă,

Ce umple cupele cu vin

Mesenilor la masă,

Un paj ce poartă pas cu pas
A-mpărătesii rochii,
Băiat din flori și de pripas,
Dar îndrăzneț cu ochii,

Cu obrăjei ca doi bujori
De rumeni, bată-i vina,
Se furișează pânditor
Privind la Cătălina.

Dar ce frumoasă se făcu
Și mândră, arz-o focul;
Ei, Cătălin, acu-i acu
Ca să-ți încerci norocul.

Și-n treacăt o cuprinse lin
Într-un ungher degrabă.
– Da’ ce vrei, mări Cătălin?
Ia du-t’ de-ți vezi de treabă.

– Ce voi? Aș vrea să nu mai stai

Pe gânduri totdeauna,

Să râzi mai bine şi să-mi dai

O gură, numai una.

– Dar nici nu ştiu măcar ce-mi ceri,

Dă-mi pace, fugi departe –

O, de luceafărul din cer

M-a prins un dor de moarte.

– Dacă nu ştii, ţi-aş arăta

Din bob în bob amorul,

Ci numai nu te mânia,

Ci stai cu binişorul.

Cum vânătoru-ntinde-n crâng

La păsărele laţul,

Când ţi-oi întinde braţul stâng

Să mă cuprinzi cu braţul;

Şi ochii tăi nemişcători

Sub ochii mei rămâie...

De te înalț de subsuori

Te-nalță din călcâie;

Când fața mea se pleacă-n jos,

În sus rămâi cu fața,

Să ne privim nesățios

Și dulce toată viața;

Și ca să-ți fie pe deplin

Iubirea cunoscută,

Când sărutându-te mă-nclin,

Tu iarăși mă sărută.

Ea-l asculta pe copilaș

Uimită și distrasă,

Și rușinos și drăgălaș,

Mai nu vrea, mai se lasă,

Și-i zise-ncet: – Încă de mic

Te cunoșteam pe tine,

Și guraliv și de nimic,

Te-ai potrivi cu mine...

Dar un luceafăr, răsărit
Din liniștea uitării,
Dă orizon nemărginit
Singurătății mării;

Și tainic genele le plec,
Căci mi le împle plânsul
Când ale apei valuri trec
Călătorind spre dânsul;

Lucește c-un amor nespus,
Durerea să-mi alunge,
Dar se înalță tot mai sus,
Ca să nu-l pot ajunge.

Pătrunde trist cu raze reci
Din lumea ce-l desparte...
În veci îl voi iubi și-n veci
Va rămânea departe...

De-aceea zilele îmi sunt

Pustii ca nişte stepe,

Dar nopţile-s de-un farmec sfânt

Ce nu-l mai pot pricepe.

– Tu eşti copilă, asta e...

Hai ş-om fugi în lume,

Doar ni s-or pierde urmele

Şi nu ne-or şti de nume,

Căci amândoi vom fi cuminţi,

Vom fi voioşi şi teferi,

Vei pierde dorul de părinţi

Şi visul de luceferi.

*

Porni luceafărul. Creşteau

În cer a lui aripe,

Şi căi de mii de ani treceau

În tot atâtea clipe.

Un cer de stele dedesubt,
Deasupra-i cer de stele –
Părea un fulger nentrerupt
Rătăcitor prin ele.

Și din a chaosului văi
Jur împrejur de sine,
Vedea, ca-n ziua cea dentâi,
Cum izvorau lumine;

Cum izvorând îl înconjor
Ca niște mări, de-a-notul...
El zboară, gând purtat de dor,
Pân’ piere totul, totul;

Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște.

Nu e nimic și totuși e

O sete care-l soarbe,

E un adânc asemene

Uitării celei oarbe.

– De greul negrei vecinicii,

Părinte, mă dezleagă

Și lăudat pe veci să fii

Pe-a lumii scară-ntreagă;

O, cere-mi, Doamne, orice preț,

Dar dă-mi o altă soarte,

Căci tu izvor ești de vieți

Și dătător de moarte;

Reia-mi al nemuririi nimb

Și focul din privire,

Și pentru toate dă-mi în schimb

O oară de iubire...

Din chaos, Doamne,-am apărut

Și m-aș întoarce-n chaos...

Și din repaos m-am născut,

Mi-e sete de repaos.

– Hyperion, ce din genuni

Răsai c-o-ntreagă lume,

Nu cere semne și minuni

Care n-au chip și nume;

Tu vrei un om să te socoți,

Cu ei să te asameni?

Dar piară oamenii cu toți,

S-ar naște iarăși oameni.

Ei numai doar durează-n vânt

Deșerte idealuri –

Când valuri află un mormânt,

Răsar în urmă valuri;

Ei doar au stele cu noroc

Și prigoniri de soarte,

Noi nu avem nici timp, nici loc,

Și nu cunoaștem moarte.

Din sânul veciniculuiieri

Trăiește azi ce moare,

Un soare de s-ar stinge-n cer

S-aprinde iarăși soare;

Părând pe veci a răsări,

Din urmă moartea-l paște,

Căci toți se nasc spre a muri

Și mor spre a se naște.

Iar tu, Hyperion, rămâi

Oriunde ai apune...

Cere-mi cuvântul meu dentâi –

Să-ți dau înțelepciune?

Vrei să dau glas acelei guri,

Ca dup-a ei cântare

Să se ia munții cu păduri

Și insulele-n mare?

Vrei poate-n faptă să arăți

Dreptate și tărie?

Ți-aș da pământul în bucăți

Să-l faci împărăție.

Îți dau catarg lângă catarg,

Oștiri spre a străbate

Pământu-n lung și marea-n larg,

Dar moartea nu se poate...

Și pentru cine vrei să mori?

Întoarce-te, te-ndreaptă

Spre-acel pământ rătăcitor

Și vezi ce te așteaptă.

*

În locul lui menit din cer

Hyperion se-ntoarse

Și, ca și-n ziua cea de ieri,

Lumina și-o revarsă.

Căci este sara-n asfinţit

Și noaptea o să-nceapă;

Răsare luna liniștit

Și tremurând din apă

Și împle cu-ale ei scântei

Cărările din crânguri.

Sub șirul lung de mândri tei

Ședeau doi tineri singuri:

– O, lasă-mi capul meu pe sân,

Iubito, să se culce

Sub raza ochiului senin

Și negrăit de dulce;

Cu farmecul luminii reci

Gândirile străbate-mi,

Revarsă liniște de veci

Pe noaptea mea de patemi.

Și de asupra mea rămâi

Durerea mea de-o curmă,

Căci ești iubirea mea dentâi

Și visul meu din urmă.

Hyperion vedea de sus

Uimirea-n a lor față:

Abia un braț pe gât i-a pus

Și ea l-a prins în brațe...

Miroase florile-argintii

Și cad, o dulce ploaie,

Pe creștetele-a doi copii

Cu plete lungi, bălaie.

Ea, îmbătată de amor,

Ridică ochii. Vede

Luceafărul. Și-ncetișor

Dorinţele-i încrede:

– Cobori în jos, luceafăr blând,

Alunecând pe-o rază,

Pătrunde-n codru și în gând,

Norocu-mi luminează!

El tremură ca alte dăți –

În codri și pe dealuri,

Călăuzind singurătăți

De mișcătoare valuri;

Dar nu mai cade ca-n trecut

În mări din tot înaltul:

– Ce-ți pasă ție, chip de lut,

Dac-oi fi eu sau altul?

Trăind în cercul vostru strâmt

Norocul vă petrece,

Ci eu în lumea mea mă simt

Nemuritor și rece.

Almanahul Societăţii Academice Social-Literare România jună, Viena, aprilie 1883 [1883]

DOINA

De la Nistru pân’ la Tisa
Tot românul plânsu-mi-s-a
Că nu mai poate străbate,
De-atâta străinătate.
Din Hotin şi pân’ la Mare
Vin Muscalii de-a călare,
De la Mare la Hotin
Mereu calea ne-o aţin;
Din Boian la Vatra-Dornii
Au umplut omida cornii
Şi străinul te tot paşte
De nu te mai poţi cunoaşte;
Sus la munte, jos pe vale,
Şi-au făcut duşmanii cale,
Din Sătmar pân’ în Săcele
Numai vaduri ca acele.
Vai de biet român săracul,
Îndărăt tot dă ca racul,

Nici îi merge, nici se-ndeamnă,

Nici îi este toamna toamnă,

Nici e vară vara lui

Și-i străin în țara lui.

De la Turnu-n Dorohoi

Curg dușmanii în puhoi

Și s-așează pe la noi;

Și cum vin cu drum de fier,

Toate cântecele pier,

Zboară pasările toate

De neagra străinătate;

Numai umbra spinului

La ușa creștinului.

Își desbracă țara sânul,

Codrul – frate cu românul –

De săcure se tot pleacă

Și izvoarele îi seacă –

Sărac în țară săracă!

Cine-au îndrăgit străinii

Mâncă-i-ar inima cânii,

Mânca-i-ar casa pustia

Și neamul nemernicia!

Ștefane, Măria Ta,

Tu la Putna nu mai sta,

Las’ arhimandritului

Toată grija schitului,

Lasă grija sfinților

În sama părinților,

Clopotele să le tragă

Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă,

Doar s-a-ndura Dumnezeu

Ca să-ți mântui neamul tău!

Tu te-nalță din mormânt

Să te-aud din corn sunând

Și Moldova adunând.

De-i suna din corn o dată

Ai s-aduni Moldova toată,

De-i suna de două ori

Îți vin codri-n ajutor,

De-i suna a treia oară

Toți dușmanii or să piară:

Din hotară în hotară –

Îndrăgi-i-ar ciorile

Și spânzurătorile!

Convorbiri literare, XVII, 4, 1 iulie 1883 [1883]

S-A DUS AMORUL...

S-a dus amorul, un amic
Supus amândurora,
Deci cânturilor mele zic
Adio tuturora.

Uitarea le închide-n scrin
Cu mâna ei cea rece,
Și nici pe buze nu-mi mai vin,
Și nici prin gând mi-or trece.

Atâta murmur de izvor,
Atât senin de stele,
Și un atât de trist amor
Am îngropat în ele!

Din ce noian îndepărtat
Au răsărit în mine!
Cu câte lacrimi le-am udat,

Iubito, pentru tine!

Cum străbăteau atât de greu
Din jalea mea adâncă,
Și cât de mult îmi pare rău
Că nu mai sufăr încă!

Că nu mai vrei să te arați
Lumină de-ndeparte,
Cu ochii tăi întunecați
Renăscători din moarte!

Și cu acel smerit surâs,
Cu acea blândă față,
Să faci din viața mea un vis,
Din visul meu o viață.

Să mi se pară cum că crești
De cum răsare luna,
În umbra dulcilor povești
Din nopți o mie una.

Era un vis misterios

Și blând din cale-afară,

Și prea era de tot frumos

De-au trebuit să piară.

Prea mult un înger mi-ai părut

Și prea puțin femeie,

Ca fericirea ce-am avut

Să fi putut să steie.

Prea ne pierdusem tu și eu

În al ei farmec poate,

Prea am uitat pe Dumnezeu,

Precum uitarăm toate.

Și poate că nici este loc

Pe-o lume de mizerii

Pentr-un atât de sfânt noroc

Străbătător durerii!

Familia, XIX, 17, 24 aprilie/ 6 mai 1883 [1883]

CÂND AMINTIRILE...

Când amintirile-n trecut
Încearcă să mă cheme,
Pe drumul lung și cunoscut
Mai trec din vreme-n vreme.

Deasupra casei tale ies
Și azi aceleași stele,
Ce-au luminat atât de des
Înduioșării mele.

Și peste arbori răsfirați
Răsare blânda lună,
Ce ne găsea îmbrățișați
Șoptindu-ne-mpreună.

A noastre inimi își jurau
Credință pe toți vecii.
Când pe cărări se scuturau

De floare liliecii.

Putut-au oare-atâta dor
În noapte să se stângă,
Când valurile de izvor
N-au încetat să plângă,

Când luna trece prin stejari
Urmând mereu în cale-şi,
Când ochii tăi, tot încă mari,
Se uită dulci şi galeşi?

Familia, XIX, 20, 15/ 27 mai 1883 [1883]

ADIO

De-acuma nu te-oi mai vedea,

Rămâi, rămâi, cu bine!

Mă voi feri în calea mea

De tine.

De astăzi dar tu fă ce vrei,

De astăzi nu-mi mai pasă

Că cea mai dulce-ntre femei

Mă lasă.

Căci nu mai am de obicei

Ca-n zilele acele,

Să mă îmbăt și de scântei

Din stele.

Când degerând atâtea dăți,

Eu mă uitam prin ramuri

Și așteptam să te arăți

La geamuri.

O, cât eram de fericit
Să mergem împreună,
Sub acel farmec liniștit
De lună!

Și când în taină mă rugam
Ca noaptea-n loc să steie,
În veci alături să te am,
Femeie!

Din a lor treacăt să apuc
Acele dulci cuvinte,
De care azi abia mi-aduc
Aminte.

Căci astăzi dacă mai ascult
Nimicurile-aceste,
Îmi pare-o veche, de demult
Poveste.

Și dacă luna bate-n lunci

Și tremură pe lacuri,

Totuși îmi pare că de-atunci

Sunt veacuri.

Cu ochii serei cei dentâi

Eu n-o voi mai privi-o...

De-aceea-n urma mea rămâi –

Adio!

Familia, XIX, 23, 5/ 17 iulie 1883 [1883]

CE E AMORUL?

Ce e amorul? E un lung
Prilej pentru durere,
Căci mii de lacrimi nu-i ajung
Și tot mai multe cere.

De-un semn în treacăt de la ea
El sufletul ți-l leagă,
Încât să n-o mai poți uita
Viața ta întreagă.

Dar încă de te-așteaptă-n prag
În umbră de unghere,
De se-ntâlnește drag cu drag
Cum inima ta cere:

Dispar și ceruri și pământ
Și pieptul tău se bate,
Și totu-atârnă de-un cuvânt

Șoptit pe jumătate.

Te urmărește săptămâni
Un pas făcut alene,
O dulce strângere de mâni,
Un tremurat de gene.

Te urmăresc luminători
Ca soarele și luna,
Și peste zi de-atâtea ori
Și noaptea totdeauna.

Căci scris a fost ca viața ta
De doru-i să nu-ncapă,
Căci te-a cuprins asemenea
Lianelor din apă.

Familia, XIX, 29, 17/ 19 iulie 1883 [1883]

PE LÂNGĂ PLOPII FĂRĂ SOȚ...

Pe lângă plopii fără soț

Adesea am trecut;

Mă cunoșteau vecinii toți –

Tu nu m-ai cunoscut.

La geamul tău ce strălucea

Privii atât de des;

O lume toată-nțelegea –

Tu nu m-ai înțeles.

De câte ori am așteptat

O șoaptă de răspuns!

O zi din viață să-mi fi dat,

O zi mi-era de-ajuns;

O oră să fi fost amici,

Să ne iubim cu dor,

S-ascult de glasul gurii mici

O oră, și să mor.

Dându-mi din ochiul tău senin
O rază dinadins,
În calea timpilor ce vin
O stea s-ar fi aprins;

Ai fi trăit în veci de veci
Și rânduri de vieți,
Cu ale tale brațe reci
Înmărmureai măreț.

Un chip de-a pururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zâne ce străbat
Din timpurile vechi.

Căci te iubeam cu ochi păgâni
Și plini de suferinți,
Ce mi-i lăsară din bătrâni
Părinții din părinți.

Azi nici măcar îmi pare rău
Că trec cu mult mai rar,
Că cu tristeță capul tău
Se-ntoarce în zadar,

Căci azi le semeni tuturor
La umblet și la port,
Și te privesc nepăsător
C-un rece ochi de mort.

Tu trebuia să te cuprinzi
De acel farmec sfânt,
Și noaptea candelă s-aprinzi
Iubirii pe pământ.

Familia, XIX, 35, 28 august/ 9 septembrie 1883 [1883]

ȘI DACĂ...

Și dacă ramuri bat în geam
Și se cutremur plopii,
E ca în minte să te am
Și-ncet să te apropii.

Și dacă stele bat în lac
Adâncu-i luminându-l,
E ca durerea mea s-o-mpac
Înseninându-mi gândul.

Și dacă norii deși se duc
De iese-n luciu luna,
E ca aminte să-mi aduc
De tine-ntotdeauna.

Familia, XIX, 46, 13/ 25 noiembrie 1883 [1883]

GLOSSĂ

Vreme trece, vreme vine,

Toate-s vechi și nouă toate,

Ce e rău și ce e bine

Tu te-ntreabă și socoate;

Nu spera și nu ai teamă,

Ce e val ca valul trece;

De te-ndeamnă, de te cheamă,

Tu rămâi la toate rece.

Multe trec pe dinainte,

În auz ne sună multe,

Cine ține toate minte

Și ar sta să le asculte?...

Tu așează-te deoparte,

Regăsindu-te pe tine,

Când cu zgomote deșarte

Vreme trece, vreme vine.

Nici încline a ei limbă

Recea cumpăn-a gândirii

Înspre clipa ce se schimbă

Pentru masca fericirii,

Ce din moartea ei se naște

Și o clipă ține poate;

Pentru cine o cunoaște

Toate-s vechi și nouă toate.

Privitor ca la teatru

Tu în lume să te-nchipui:

Joace unul și pe patru,

Totuși tu ghici-vei chipu-i,

Și de plânge, de se ceartă,

Tu în colț petreci în tine

Și-nțelegi din a lor artă

Ce e rău și ce e bine.

Viitorul și trecutul

Sunt a filei două fețe,

Vede-n capăt începutul

Cine știe să le-nvețe;

Tot ce-a fost ori o să fie

În prezent le-avem pe toate,

Dar de-a lor zădărnicie

Te întreabă și socoate.

Căci aceloraşi mijloace

Se supun câte există,

Şi de mii de ani încoace

Lumea-i veselă şi tristă;

Alte măşti, aceeaşi piesă,

Alte guri, aceeaşi gamă,

Amăgit atât de-adese

Nu spera şi nu ai teamă.

Nu spera când vezi mişeii

La izbândă făcând punte,

Te-or întrece nătărăii,

De ai fi cu stea în frunte;

Teamă n-ai, căta-vor iarăşi

Între dânşii să se plece,

Nu te prinde lor tovarăș:

Ce e val, ca valul trece.

Cu un cântec de sirenă,

Lumea-ntinde lucii mreje;

Ca să schimbe-actorii-n scenă,

Te momește în vârteje;

Tu pe-alături te strecoară,

Nu băga nici chiar de seamă,

Din cărarea ta afară

De te-ndeamnă, de te cheamă.

De te-ating, să feri în laturi,

De hulesc, să taci din gură;

Ce mai vrei cu-a tale sfaturi,

Dacă știi a lor măsură;

Zică toți ce vor să zică,

Treacă-n lume cine-o trece;

Ca să nu-ndrăgești nimică,

Tu rămâi la toate rece.

Tu rămâi la toate rece,

De te-ndeamnă, de te cheamă;

Ce e val, ca valul trece,

Nu spera și nu ai teamă;

Te întreabă și socoate

Ce e rău și ce e bine;

Toate-s vechi și nouă toate;

Vreme trece, vreme vine.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

ODĂ

(în metru antic)

Nu credeam să-nvăț a muri vrodată;
Pururi tânăr, înfășurat în manta-mi,
Ochii mei nălțam visători la steaua
Singurătății.

Când deodată tu răsărișI în cale-mi,
Suferință tu, dureros de dulce...
Pân-în fund băui voluptatea morții
Nendurătoare.

Jalnic ard de viu chinuit ca Nessus.
Ori ca Hercul înveninat de haina-i;
Focul meu a-l stinge nu pot cu toate
Apele mării.

De-al meu propriu vis, mistuit mă vaiet,
Pe-al meu propriu rug, mă topesc în flăcări...

Pot să mai renviu luminos din el ca

Pasărea Phoenix?

Piară-mi ochii turburători din cale,

Vino iar în sân, nepăsare tristă;

Ca să pot muri liniștit, pe mine

Mie redă-mă!

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

IUBIND ÎN TAINĂ...

Iubind în taină am păstrat tăcere,
Gândind că astfel o să-ți placă ție,
Căci în priviri citeam o vecinicie
De-ucigătoare visuri de plăcere.

Dar nu mai pot. A dorului tărie
Cuvinte dă duioaselor mistere;
Vreau să mă-nec de dulcea-nvăpăiere
A celui suflet ce pe al meu știe.

Nu vezi că gura-mi arsă e de sete
Și-n ochii mei se vede-n friguri chinu-mi,
Copila mea cu lungi şi blonde plete?

Cu o suflare răcoreşti suspinu-mi,
C-un zâmbet faci gândirea-mi să se-mbete.
Fă un sfârşit durerii... vin’ la sânu-mi.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

TRECUT-AU ANII...

Trecut-au anii ca nouri lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mișcară
Povești și doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nțelese, pline de-nțelesuri –
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpresuri,
O, ceas al tainei, asfințit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieții,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu-n zarea tinereții
Și mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul crește-n urma mea... mă-ntunec!

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

VENEȚIA

S-a stins viața falnicei Veneții,

N-auzi cântări, nu vezi lumini de baluri;

Pe scări de marmură, prin vechi portaluri,

Pătrunde luna, înălbind păreții.

Okeanos se plânge pe canaluri...

El numa-n veci e-n floarea tinereţii,

Miresei dulci i-ar da suflarea vieţii,

Izbește-n ziduri vechi, sunând din valuri.

Ca-n țintirim tăcere e-n cetate.

Preot rămas din a vechimii zile,

San Marc sinistru miezul nopţii bate.

Cu glas adânc, cu graiul de Sibile,

Rostește lin în clipe cadențate:

„Nu-nvie morţii – e-n zadar, copile!”

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

SE BATE MIEZUL NOPȚII...

Se bate miezul nopții în clopotul de-aramă,
Și somnul, vameș vieții, nu vrea să-mi ieie vamă.
Pe căi bătute-adesea vrea mintea să mă poarte,
S-asamăn între-oaltă viață și cu moarte;
Ci cumpăna gândirii-mi și azi nu se mai schimbă,
Căci între amândouă stă neclintita limbă.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

CU MÂNE ZILELE-ȚI ADAOGI...

Cu mâne zilele-ți adaogi,

Cu ieri viața ta o scazi

Și ai cu toate astea-n față

De-a pururi ziua cea de azi.

Când unul trece, altul vine

În astă lume a-l urma,

Precum când soarele apune

El și răsare undeva.

Se pare cum că alte valuri

Cobor mereu pe-același vad,

Se pare cum că-i altă toamnă,

Ci-n veci aceleași frunze cad.

Naintea nopții noastre îmblă

Crăiasa dulcii dimineți;

Chiar moartea însăși e-o părere

Și un visternic de vieți.

Din orice clipă trecătoare
Ăst adevăr îl înțeleg,
Că sprijină vecia-ntreagă
Și-nvârte universu-ntreg.

De-aceea zboare anu-acesta
Și se cufunde în trecut,
Tu ai ș-acum comoara-ntreagă
Ce-n suflet pururi ai avut.

Cu mâne zilele-ți adaogi,
Cu ieri viața ta o scazi,
Având cu toate astea-n față
De-a pururea ziua de azi.

Priveliștile sclipitoare,
Ce-n repezi șiruri se dișternă,
Repaosă nestrămutate
Sub raza gândului etern.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

PESTE VÂRFURI

Peste vârfuri trece lună,
Codru-şi bate frunza lin,
Dintre ramuri de arin
Melancolic cornul sună.

Mai departe, mai departe,
Mai încet, tot mai încet,
Sufletu-mi nemângâiet
Îndulcind cu dor de moarte.

De ce taci, când fermecată
Inima-mi spre tine-ntorn?
Mai suna-vei, dulce corn,
Pentru mine vrèodată?

Ediţia I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

SOMNOROASE PĂSĂRELE...

Somnoroase păsărele

Pe la cuiburi se adună,

Se ascund în rămurele –

Noapte bună!

Doar izvoarele suspină,

Pe când codrul negru tace;

Dorm și florile-n grădină –

Dormi în pace!

Trece lebăda pe ape

Între trestii să se culce –

Fie-ți îngerii aproape,

Somnul dulce!

Peste-a nopții feerie

Se ridică mândra lună,

Totu-i vis și armonie –

Noapte bună!

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

DE-OR TRECE ANII...

De-or trece anii cum trecură,

Ea tot mai mult îmi va plăcé,

Pentru că-n toat-a ei făptură

E-un „nu știu cum” ș-un „nu știu ce”.

M-a fermecat cu vro scânteie

Din clipa-n care ne văzum?

Deși nu e decât femeie,

E totuși altfel, „nu știu cum”.

De-aceea una-mi este mie

De ar vorbi, de ar tăcé:

Dac-al ei glas e armonie,

E și-n tăcerea-i „nu știu ce”.

Astfel robit de-aceeași jale

Petrec mereu același drum...

În taina farmecelor sale

E-un „nu știu ce” ș-un „nu știu cum”.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

LASĂ-ȚI LUMEA...

Lasă-ți lumea ta uitată,

Mi te dă cu totul mie,

De ți-ai da viața toată,

Nime-n lume nu ne știe.

Vin’ cu mine, rătăcește

Pe cărări cu cotituri,

Unde noaptea se trezește

Glasul vechilor păduri.

Printre crengi scânteie stele,

Farmec dând cărării strâmte,

Și afară doar de ele

Nime-n lume nu ne simte.

Părul tău ți se desprinde

Și frumos ți se mai șede,

Nu zi ba de te-oi cuprinde,

Nime-n lume nu ne vede.

Tânguiosul bucium sună,
L-ascultăm cu-atâta drag,
Pe când iese dulcea lună
Dintr-o rarişte de fag.

Îi răspunde codrul verde
Fermecat şi dureros,
Iară sufletu-mi se pierde
După chipul tău frumos.

Te desfaci c-o dulce silă,
Mai nu vrei şi mai te laşi,
Ochii tăi sunt plini de milă,
Chip de înger drăgălaş.

Iată lacul. Luna plină,
Poleindu-l, îl străbate;
El, aprins de-a ei lumină,
Simte-a lui singurătate.

Tremurând cu unde-n spume,

Între trestie le farmă

Și visând o-ntreagă lume

Tot nu poate să adoarmă.

De-al tău chip el se pătrunde,

Ca oglinda îl alege –

Ce privești zâmbind în unde?

Ești frumoasă, se-nțelege.

Înălțimile albastre

Pleacă zarea lor pe dealuri,

Arătând privirii noastre

Stele-n ceruri, stele-n valuri.

E-un miros de tei în crânguri,

Dulce-i umbra de răchiți

Și suntem atât de singuri

Și atât de fericiți!

Numai luna printre ceață

Varsă apelor văpaie,

Și te află strânsă-n brațe,

Dulce dragoste bălaie.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

TE DUCI...

Te duci și ani de suferință

N-or să te vază ochii-mi triști,

Înamorați de-a ta ființă,

De cum zâmbești, de cum te miști.

Și nu e blând ca o poveste

Amorul meu cel dureros,

Un demon sufletul tău este

Cu chip de marmură frumos.

În față farmecul palorii

Și ochi ce scânteie de vii,

Sunt umezi înfiorătorii

De lingușiri, de viclenii.

Când mă atingi, eu mă cutremur,

Tresar la pasul tău când treci,

De-al genei tale gingaș tremur

Atârnă viaţa mea de veci.

Te duci şi rău n-o să-mi mai pară
De-acum de ziua cea de ieri,
Că nu am fost victimă iară
Neînduratelor dureri.

C-auzu-mi n-o să-l mai întuneci
Cu-a gurii dulci suflări fierbinţi,
Pe frunte-mi mâna n-o s-o luneci
Ca să mă faci să-mi ies din minţi.

Puteam numiri defăimătoare
În gândul meu să-ţi iscodesc,
Şi te uram cu-nverşunare,
Te blestemam, căci te iubesc.

De-acum nici asta nu-mi rămâne
Şi n-o să am ce blestema,
Ca azi va fi ziua de mâne,
Ca mâni toţi anii s-or urma –

O toamnă care întârzie

Pe-un istovit şi trist izvor;

Deasupra-i frunzele pustie –

A mele visuri care mor.

Viaţa-mi pare-o nebunie

Sfârşită făr-a fi-nceput.

În toată neagra vecinicie

O clipă-n braţe te-am ţinut.

De-atunci pornind a lui aripe

S-a dus pe veci norocul meu –

Redă-mi comoara unei clipe

Cu anii-i de păreri de rău!

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

DIN VALURILE VREMII...

Din valurile vremii, iubita mea, răsai
Cu brațele de marmur, cu părul lung, bălai –
Și fața străvezie ca fața albei ceri
Slăbită e de umbra duioaselor dureri!
Cu zâmbetul tău dulce tu mângâi ochii mei,
Femeie între stele și stea între femei
Și întorcându-ți fața spre umărul tău stâng,
În ochii fericirii mă uit pierdut și plâng.

Cum oare din noianul de neguri să te rump,
Să te ridic la pieptu-mi, iubite înger scump,
Și fața mea în lacrimi pe fața ta s-o plec,
Cu sărutări aprinse suflarea să ți-o-nec
Și mâna friguroasă s-o încălzesc la sân,
Aproape, mai aproape pe inima-mi s-o țin.

Dar vai, un chip aievea nu ești, astfel de treci
Și umbra ta se pierde în negurile reci,

De mă găsesc iar singur cu brațele în jos

În trista amintire a visului frumos...

Zadarnic după umbra ta dulce le întind:

Din valurile vremii nu pot să te cuprind.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

CE TE LEGENI...

– Ce te legeni, codrule,

Fără ploaie, fără vânt,

Cu crengile la pământ?

– De ce nu m-aș legăna,

Dacă trece vremea mea!

Ziua scade, noaptea crește

Și frunzișul mi-l rărește.

Bate vântul frunza-n dungă –

Cântăreții mi-i alungă;

Bate vântul dintr-o parte –

Iarna-i ici, vara-i departe.

Și de ce să nu mă plec,

Dacă păsările trec!

Peste vârf de rămurele

Trec în stoluri rândurele,

Ducând gândurile mele

Și norocul meu cu ele.

Și se duc pe rând, pe rând,

Zarea lumii-ntunecând,

Și se duc ca clipele,

Scuturând aripele,

Și mă lasă pustiit,

Vestejit și amorțit

Și cu doru-mi singurel,

De mă-ngân numai cu el!

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

LA MIJLOC DE CODRU...

La mijloc de codru des
Toate păsările ies,
Din huceag de aluniș,
La voiosul luminiș,
Luminiș de lângă baltă,
Care-n trestia înaltă
Legănându-se din unde,
În adâncu-i se pătrunde
Și de lună și de soare
Și de păsări călătoare,
Și de lună și de stele
Și de zbor de rândurele
Și de chipul dragei mele.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

MAI AM UN SINGUR DOR

Mai am un singur dor:
În liniștea serii
Să mă lăsați să mor
La marginea mării;
Să-mi fie somnul lin
Și codrul aproape,
Pe-ntinsele ape
Să am un cer senin.
Nu-mi trebuie flamuri,
Nu voi sicriu bogat,
Ci-mi împletiți un pat
Din tinere ramuri.

Și nime-n urma mea
Nu-mi plângă la creștet,
Doar toamna glas să dea
Frunzișului veșted.
Pe când cu zgomot cad

Izvoarele-ntruna,

Alunece luna

Prin vârfuri lungi de brad.

Pătrunză talanga

Al serii rece vânt,

Deasupră-mi teiul sfânt

Să-și scuture creanga.

Cum n-oi mai fi pribeag

De-atunci înainte,

M-or troieni cu drag

Aduceri aminte.

Luceferi, ce răsar

Din umbră de cetini,

Fiindu-mi prieteni,

O să-mi zâmbească iar.

Va geme de patemi

Al mării aspru cânt...

Ci eu voi fi pământ

În singurătate-mi.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

CRITICILOR MEI

Multe flori sunt, dar puține
Rod în lume o să poarte,
Toate bat la poarta vieții,
Dar se scutur multe moarte.

E ușor a scrie versuri
Când nimic nu ai a spune,
Înșirând cuvinte goale
Ce din coadă au să sune.

Dar când inima-ți frământă
Doruri vii și patimi multe,
Ș-a lor glasuri a ta minte
Stă pe toate să le-asculte.

Ca și flori în poarta vieții
Bat la porțile gândirii,
Toate cer intrare-n lume,

Cer veşmintele vorbirii.

Pentru-a tale proprii patimi,

Pentru propria-ţi viaţă,

Unde ai judecătorii,

Nendurații ochi de gheață?

Ah! atuncea ţi se pare

Că pe cap îţi cade cerul:

Unde vei găsi cuvântul

Ce exprimă adevărul?

Critici voi, cu flori deşerte,

Care roade n-aţi adus –

E uşor a scrie versuri

Când nimic nu ai de spus.

Ediția I – Maiorescu, decembrie 1883 [1883]

[1884]

DIANA

Ce cauți unde bate luna
Pe-un alb izvor tremurător
Și unde păsările-ntr-una
Se-ntrec cu glas ciripitor?
N-auzi cum frunzele-n poiană
Șoptesc cu zgomotul de guri
Ce se sărută, se hârjoană
În umbr-adâncă de păduri?

În cea oglindă mișcătoare
Vrei să privești un straniu joc,
O apă vecinic călătoare
Sub ochiul tău rămas pe loc?
S-a desprimăvărat pădurea,
E-o nouă viață-n orice zvon,
Și numai tu gândești aiurea,
Ca tânărul Endymion.

De ce dorești singurătate

Și glasul tainic de izvor?

S-auzi cum codrul frunza-și bate,

S-adormi pe verdele covor?

Iar prin lumina cea rărită,

Din valuri reci, din umbre moi,

S-apar-o zână liniștită

Cu ochii mari, cu umeri goi?

Ah! acum crengile le-ndoaie

Mânuțe albe de omăt,

O față dulce și bălaie,

Un trup înalt și mlădiet.

Un arc de aur pe-al ei umăr,

Ea trece mândră la vânat

Și peste frunze fără număr

Abia o urmă a lăsat.

Convorbiri literare, XVII, 11, 1 februarie 1884 [1884]

DIN NOAPTEA...

Din noaptea vecinicei uitări
În care toate curg,
A vieții noastre desmierdări
Și raze din amurg,

De unde nu mai străbătu
Nimic din ce-au apus –
Aș vrea odată-n viață tu
Să te înalți în sus.

Și dacă ochii ce-am iubit
N-or fi de raze plini,
Tu mă privește liniștit
Cu stinsele lumini.

Și dacă glasul adorat
N-o spune un cuvânt,
Tot înțeleg că m-ai chemat

Dincolo de mormânt.

Familia, XX, 7, 12/ 24 februarie 1884 [1884]

[1885]

SARA PE DEAL

Sara pe deal buciumul sună cu jale,

Turmele-l urc, stele le scapără-n cale,

Apele plâng, clar izvorând în fântâne;

Sub un salcâm, dragă, m-aştepţi tu pe mine.

Luna pe cer trece-aşa sfântă şi clară,

Ochii tăi mari caută-n frunza cea rară,

Stelele nasc umezi pe bolta senină,

Pieptul de dor, fruntea de gânduri ţi-e plină.

Nourii curg, raze-a lor şiruri despică,

Streşine vechi casele-n lună ridică,

Scârţâie-n vânt cumpăna de la fântână,

Valea-i în fum, fluiere murmură-n stână.

Şi osteniţi oameni cu coasa-n spinare

Vin de la câmp; toaca răsună mai tare,

Clopotul vechi umple cu glasul lui sara,

Sufletul meu arde-n iubire ca para.

Ah! în curând satul în vale-amuțește;

Ah! în curând pasu-mi spre tine grăbește;

Lângă salcâm sta-vom noi noaptea întreagă,

Ore întregi spune-ți-voi cât îmi ești dragă.

Ne-om răzima capetele-unul de altul

Și surâzând vom adormi sub înaltul,

Vechiul salcâm. – Astfel de noapte bogată,

Cine pe ea n-ar da viața lui toată?

Convorbiri literare, XIX, 4, 1 iulie 1885 [1885]

[1886]

NU MĂ ÎNȚELEGI

În ochii mei acuma nimic nu are preț

Ca taina ce ascunde a tale frumuseți;

Căci pentru care altă minune decât tine

Mi-aș risipi o viață de cugetări senine

Pe basme și nimicuri, cuvinte cumpănind,

Cu pieritorul sunet al lor să te cuprind,

În lanțuri de imagini duiosul vis să-l ferec,

Să-mpiedec umbra-i dulce de-a merge-n întunerec.

. . . . . .

Și azi când a mea minte, a farmecului roabă,

Din orișice durere îți face o podoabă,

Și când răsai nainte-mi ca marmura de clară,

Când ochiul tău cel mândru străluce în afară,

Întunecând privirea-mi, de nu pot să văd încă

Ce-adânc trecut de gânduri e-n noaptea lui adâncă.

Azi când a mea iubire e-atâta de curată

Ca farmecul de care tu ești împresurată,

Ca setea cea eternă ce-o au dupăolaltă

Lumina de-ntunerec și marmura de daltă,

Când dorul meu e-atâta de-adânc și-atât de sfânt

Cum nu mai e nimica în cer și pe pământ,

Când e o-namorare de tot ce e al tău,

De-un zâmbet, de-un cutremur, de bine și de rău,

Când ești enigma însăși a vieții mele-ntregi...

Azi văd din a ta vorbă că nu mă înțelegi!

Album literar, 15 martie 1886 [1886]

LA STEAUA

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că mii de ani i-au trebuit
Luminii să ne-ajungă.

Poate de mult s-a stins în drum
În depărtări albastre,
Iar raza ei abia acum
Luci vederii noastre.

Icoana stelei ce-a murit
Încet pe cer se suie:
Era pe când nu s-a zărit,
Azi o vedem, și nu e.

Tot astfel când al nostru dor
Pieri în noaptea-adâncă,
Lumina stinsului amor

Ne urmărește încă.

Convorbiri literare, XX, 9, 1 decembrie 1886 [1886]

[1887]

DE CE NU-MI VII

Vezi, rândunelele se duc,

Se scutur frunzele de nuc,

S-așează bruma peste vii –

De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

O, vino iar în al meu braț,

Să te privesc cu mult nesaț,

Să razim dulce capul meu

De sânul tău, de sânul tău!

Ți-aduci aminte cum pe-atunci

Când ne primblam prin văi și lunci,

Te ridicam de subsuori

De-atâtea ori, de-atâtea ori?

În lumea asta sunt femei

Cu ochi ce izvorăsc scântei...

Dar, oricât ele sunt de sus,

Ca tine nu-s, ca tine nu-s!

Căci tu înseninezi mereu

Viaţa sufletului meu,

Mai mândră decât orice stea,

Iubita mea, iubita mea!

Târzie toamnă e acum,

Se scutur frunzele pe drum,

Şi lanurile sunt pustii...

De ce nu-mi vii, de ce nu-mi vii?

Convorbiri literare, XX, 11, 1 februarie 1887 [1887]

KAMADEVA

Cu durerile iubirii
Voind sufletu-mi să-l vindec,
L-am chemat în somn pe Kama –
Kamadeva, zeul indic.

El veni, copilul mândru,
Călărind pe-un papagal,
Având zâmbetul fățarnic
Pe-a lui buze de coral.

Aripi are, iar în tolbă-i
El păstrează, ca săgeți,
Numai flori înveninate
De la Gangele măreț.

Puse-o floare-atunci-n arcu-i,
Mă lovi cu ea în piept,
Și de-atunci în orice noapte

Plâng pe patul meu deștept...

Cu săgeata-i otrăvită

A sosit ca să mă certe

Fiul cerului albastru

Ș-al iluziei deșerte.

[1887]

REFERINȚE CRITICE

Referințe critice

Eminescu este un om al timpului modern, cultura lui individuală stă la nivelul culturei europene de astăzi. Cu neobosita lui stăruinţă de a ceti, de a studia, de a cunoaşte, el îşi înzestra fără preget memoria cu operele însemnate din literatura antică şi modernă. Cunoscător al filosofiei, în special a lui Platon, Kant şi Schopenhauer, şi nu mai puţin al credinţelor religioase, mai ales al celei creştine şi buddhaiste, admirator al Vedelor, pasionat pentru operele poetice din toate timpurile, posedând ştiinţa celor publicate până astăzi din istoria şi limba română, el afla în comoara ideilor astfel culese materialul concret de unde să-şi formeze înalta abstracţiune care în poeziile lui ne deschide aşa de des orizontul fără margini al gândirii omeneşti. Căci cum să ajungi la o privire generală dacă nu ai în cunoştinţele tale treptele succesive care să te ridice până la ea? Tocmai ele dau lui Eminescu cuprinsul precis în acele versuri caracteristice în care se întrupează profunda lui emoţiune asupra începuturilor lumii, asupra vieţei omului, asupra soartei poporului român.

Poetul e din naştere, fără îndoială. Dar ceea ce e din naştere la adevăratul poet nu e dispoziţia pentru forma goală a ritmului şi a rimei, ci nemărginita iubire a tot ce este cugetare şi simţire omenească, pentru ca din perceperea lor acumulată să se desprindă ideea emoţională spre a se înfăţişa în forma frumosului.

Acel cuprins ideal al culturei omeneşti nu era la Eminescu un simplu material de erudiţie străină, ci era primit şi asimilat în chiar individualitatea lui intelectuală. Deprins astfel cu cercetarea adevărului, sincer mai întâi de toate, poeziile lui sunt subiectiv adevărate nu numai atunci când exprimă o intuiţie a naturei sub formă descriptivă, o simţire de amor uneori veselă, adeseori melancolică, ci şi atunci când trec peste marginea lirismului individual şi îmbrăţişează şi reprezită un simţământ naţional sau umanitar.

De aici se explică în mare parte adânca impresie ce a produs-o opera lui asupra tuturor. Şi ei au simţit în felul lor ceea ce a simţit Eminescu, în emoţiunea lui îşi regăsesc emoţiunea lor; numai că el îi rezumă pe toţi şi are mai ales darul de a deschide mişcării sufleteşti cea mai clară expresie, aşa încât glasul lui, deşteptând răsunetul în inima lor, le dă totdeodată cuvântul ce singuri nu l-ar fi

găsit. Această scăpare a suferinţei mute prin farmecul exprimării este binefacerea ce o revarsă poetul de geniu asupra oamenilor ce-l ascultă, poezia lui devine o parte integrantă a sufletului lor, şi el trăieşte de acum înainte în viaţa poporului său. [...]

Titu MAIORESCU, Eminescu şi poeziile lui [1889], în Titu Maiorescu, Opere, II, ediţie, note, comentarii, variante, indice de Georgeta Rădulescu-Dulgheru şi Domnica Filimon, note şi comentarii de Alexandru George şi Al. Săndulescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, pp. 91-99

Genul literar, însă, care exprimă mai bine sentimentele şi suferinţele individuale e genul liric, un gen mai ales subiectivist şi individualist.

Acest gen literar, atât de individualist, e foarte potrivit pentru societatea burgheză, atât de egoistă şi de individualistă, al cărei principiu esenţial e atât de bine exprimat de economiştii burghezi în celebra formulă: „Fiecare pentru dânsul şi Dumnezeu pentru toţi.”

E deci foarte explicabil de ce în societatea modernă burgheză, în Europa occidentală, lirica a luat o dezvoltare atât de exagerată, a inundat chiar, în mod nejustificat, genurile literare cu care n-ar fi trebuit să aibă decât foarte puţin comun şi a căzut în exagerări ridicole la decadenţi. Lirica era deci acel gen literar care trebuia să exprime acest nou mod de a gândi şi a simţi al unor anumite pături sociale la noi în ţară. La noi chiar mai exclusiv decât în occidentul Europei, şi aceasta pentru două cauze. Prima, fiindcă acest torent de idei, impresii, simţăminte chinuitoare ne-a venit mai pe neaşteptate, mai brusc, şi a trebuit deci să zguduie şi mai mult sufletul nepregătit; a doua, fiindcă prin starea noastră înapoiată culturală n-am fost pregătiţi pentru un gen superior – romanul.

Era deci natural ca la noi un poet liric să fie acela care, exprimând propriile sale gânduri şi simţăminte zbuciumate, să exprime totodată starea de suflet (l’état d’âme) a epocei sale; şi am avut norocul ca ăst poet să fie nu numai liric, dar să fie şi un mare poet, să fie Mihail Eminescu.

Eminescu a fost oare un geniu, a fost numai un mare talent? Din nenorocire, aceste epitete sunt aşa de relative! Atâta e sigur, că în exprimarea sentimentelor

erotice ajunge până la Musset, în exprimarea gândurilor înalte până la Lenau – şi aceasta nu e puţin.

Sunt şi alte merite cari îl pun pe Eminescu între cei aleşi, între marii artişti. Eminescu, ca toţi marii poeţi lirici care au făcut epocă într-o literatură, şi-a făurit singur instrumentul pentru creaţiunea lui, el a creat limba lirică necesară pentru exprimarea unor idei şi sentimente adânci, de care nici nu visa literatura trecută.

Al doilea, ca toţi marii artişti, Eminescu a fost profet prin arta lui, cu alte cuvinte el a exprimat idei, sentimente, stări sufleteşti care tocmai în urmă trebuiau să se dezvolte mai cu putere.[...]

Al treilea fapt care îl pune pe Eminescu în rândul marilor artişti şi care îi dă dreptul la o glorie pe care trebuie s-o împartă cu puţini artişti, chiar în literaturile mai vechi, e tocmai faptul de care acuză d. Panu curentul eminescian: lipsa de continuitate cu literatura trecută.

C. DOBROGEANU-GHEREA, D. Panu asupra criticei şi literaturii, III. Eminescu şi curentul eminescian [1896]; citat după C. Dobrogeanu-Gherea, Critice, postfaţă şi bibliografie de Mircea Iorgulescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1983, pp. 317-319

Eminescu este nu numai cel mai mare scriitor român. El este o apariţie aproape inexplicabilă în literatura noastră. El a căzut în sărmana noastră literatură de la 1870 ca un meteor din alte lumi. Întâmplarea a făcut ca unul din cei mai mari poeţi lirici ai secolului al XIX-lea, secol atât de bogat, cel mai bogat în lirici, să se nască la noi, într-un colţ din fundul Moldovei.

[...] Impresia, cu nimic comparabilă, pe care o face Eminescu asupra cetitorului se explică, credem noi, printr-un caracter special al poeziei lui, pe care ne vom încerca să-l definim în rândurile următoare.

Am observat altădată că poeziile lirice ale lui Eminescu sunt fără „subiect” şi că, ceea ce e aproape acelaşi lucru, Eminescu n-are poezii ocazionale.

Eminescu nu cântă incidentele unei iubiri, ci iubirea; nu cântă farmecele unei

femei, ci femeia; nu ne dă crâmpeie separate din natură, colţuri de peisagii, ci ceea ce este mai general în natură. Că, pentru a reda generalul, utilizează culori ale particularului, aceasta se înţelege de la sine. Dar ceea ce vrea să ne dea e generalul, iubirea, femeia, natura.

Cercetarea manuscriselor sale, tipărite sub numele nedrept de „postume", dovedeşte în chip experimental adevărul acestei observaţii. În manuscrisele sale găsim uneori poezii ocazionale, în care omul şi-a notat sentimentele şi din care poetul a extras, în urmă, poezia definitivă cu caracter general, curăţită de tot accidentalul faptelor şi de tot particularul sentimentelor. Chiar când Eminescu, ca să pornească, începe cu un fapt mai particular, niciodată însă de la un incident, avem de observat în primul rând că faptul particular nu are caracterul curat personal şi excepţional şi, în al doilea rând, că Eminescu se ridică imediat la general şi universal. [...] Şi aceeaşi lipsă de ocazional şi în filosofia sa poetică pesimistă. Aproape nicio tânguire personală, nicio zugrăvire de mizerii particulare, ci, din toate suferinţele personale, din toate observaţiile şi experienţele particulare – sinteza, chintesenţa, generalizarea, aşadar aruncarea schelelor pe care s-a ridicat şi plutirea în sferele superioare ale contemplaţiei pure.

Din toate aceste rezultă că sentimentul din opera lui Eminescu, faţă cu sentimentele trăite, zilnice ale omului, este ca ideea generală faţă cu imaginile sau ideile particulare din care este abstrasă.

Şi, totuşi, aceste extracte de sentiment nu sunt stări de suflet abstracte. Ele au o intensitate şi o căldură mai mare decât toate sentimentele incidentale din care sunt extrase. Sunt sumă psihologică. Aceste sentimente sunt generale ca o idee şi totuşi concrete, vii şi tulburătoare, ca cea mai profundă emoţie.

Sentimentul acesta al lui Eminescu nu mai este legat cu un incident din viaţă. Cu incidentele din viaţă erau legate sentimentele incidentale, ocazionale, din care a rezultat sentimentul general din opera sa.

Acest sentiment este acuma o stare emoţională, un ton al sufletului. Din punctul de vedere al procesului de creaţiune, sentimentul este a priori. Textul este consecutiv, este exteriorizarea, „justificarea" sentimentului. Textul este libretul la muzica de sentimente din sufletul poetului.

[...] Eminescu a fost un organism complet. A avut totul, toată gama senzaţiilor,

imaginaţia completă, inteligenţa înaltă. El a concentrat în sine vârstele omenirii şi vârstele omului. Emotiv şi imaginativ ca un primitiv, naiv şi curios ca un copil nou în faţa universului, el a fost în acelaşi timp înarmat de cunoştinţi ca un învăţat şi abstractor de idei ca un metafizician.

G. IBRĂILEANU, Mihai Eminescu, în Note şi impresii [1920]; citat după G. Ibrăileanu, Spiritul critic în cultura românească. Note şi impresii, postfaţă şi bibliografie de Ioan Holban, Editura Minerva, Bucureşti, 1984, pp. 290-297

Pentru că sunt mai mulţi Eminescu, între cari unii mult inferiori acelui pe care mai ales îl cunoaştem. Chiar în înfăţişarea aceasta definitivă sunt mai multe suflete, care până la sfârşit se zbat într-însul. Încercarea de a face din el, chiar în afară de orişice influenţă, o singură mentalitate şi o singură sentimentalitate este cu desăvârşire greşită. [...]

Când, la Iaşi, V.G. Morţun, un diletant în materie literară, a pus, prin ediţia sa a lui Eminescu, în faţa celor şaizeci de poezii consacrate, materialele din Versuri în proză, în mare parte inedite, într-un volum elegant, a fost o surprindere pentru toată lumea; nu era Eminescu al nostru. Ne întrebam cu toţii: a putut vreodată Eminescu să fie aşa? Acestea sunt versurile lui? Nu numai cât versurile acestea corespund unui anumit stadiu al gustului său literar. E ceea ce primise el de la societatea românească înainte de a avea curajul, rar, de a înfrunta gustul public, de a fi el, cu riscul de a nu fi înţeles, cel mai dureros din toate riscurile pe care le poate lua cineva asupra lui.

Dar, când Eminescu a îndrăznit să fie cu desăvârşire altfel decât mediul din juru-i, Eminescu a existat.

Nicolae IORGA, Expresia integrală a sufletului românesc: Mihai Eminescu, în Istoria literaturii româneşti. Introducere sintetică [1929]; citat după Nicolae Iorga, Eminescu, ediţie îngrijită, studiu introductiv, note şi bibliografie de Nicolae Liu, Editura Junimea, Iaşi, 1981, pp. 186-188

Eminescu ne vorbeşte [...] cu glasul adâncimii. Sentimentele sale ne grăiesc apoi direct, în felul în care o face muzica, prin tiranică sugestie nemijlocită. Putem spune apoi că Eminescu este cel dintâi şi a rămas cel mai de seamă poet muzician al literaturii româneşti. De aceea principala lui contribuţie nu trebuie căutată atât în tezaurul de idei şi sentimente pe care a izbutit să le exprime, cât în armonia proprie cântecului său. Impresia care stăruie în noi după lectura poeziilor sale, chiar atunci când niciuna din ideile sau imaginile lui nu mai este obiectul unei reprezentări clare, este o impresie muzicală.

Ne gândim la Eminescu aşa cum cugetăm la Schumann sau Chopin. Amintirea lui stăruie în noi ca aceea a unei răzleţe fraze muzicale în care s-a adunat toată puterea cântecului unui mare compozitor. Muzica eminesciană este expresia unui torent de forţe lăuntrice care au rupt zăgazurile şi ne târăsc. De aceea nu este nevoie să ne deschidem poeziei eminesciene, s-o căutăm, să încercăm a ne adapta ei, aşa cum este cazul pentru atâţi poeţi al căror farmec se ascunde şi trebuie descoperit. Seducţia eminesciană este tiranică şi indiscutabilă. Cititorul eminescian are impresia că nu se poate sustrage farmecului care îl învinge. Poetul lucrează asupra lui cu puterile unui magician.

Tudor VIANU, Mihai Eminescu, în Tudor Vianu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Istoria literaturii române moderne [1944]; citat după Tudor Vianu, Opere, vol. al II-lea, antologie şi note de Matei Călinescu şi Gelu Ionescu, postfaţă de Matei Călinescu, text stabilit de Cornelia Botez, Editura Minerva, Bucureşti, 1972, pp. 252-257

Este greşit să se creadă că Eminescu îngrijea forma, fiindcă, în înţelesul acesta de combinaţie, forma nu-l interesa deloc. Sforţarea, cea mai mare sforţare artistică din literatura română, există la el, dar nu spre a face versuri sonore şi bine rimate, însă uneori găunoase, ca Alecsandri, ci a cristaliza ideea cât mai aproape de momentul genetic. Poetul care face versuri corecte e un renunţător, ca Alecsandri, Eminescu însă nu vrea să renunţe la poezie în folosul unei arte străine de literatură, aparţinând muzicii muzicale, şi care se numeşte versificaţie.

Poeziile lui Eminescu sunt pline, e adevărat, de incorectitudini gramaticale, dar contemporanii n-au înţeles că aveau de-a face cu un mare poet, care nu voia să

sacrifice ideea. Citirea celor mai necultivate poezii eminesciene dă această încredințare că, dacă am atinge câtuși de puțin fraza poetică spre a o îndrepta, ea s-ar strânge și-ar muri.

Dovadă că „șchiopenia” versului eminescian (care, lucru de seamă, se observă mai ales în poeziile nepublicate sau publicate de alții) vine dintr-o voință de absolut poetic, din încordare și nu din neîndemânare, o găsim în cercetarea chipului cum compune poetul. Eminescu arunca întâi versurile pe hârtie, dintr-o undă, fără nicio grijă de rimă sau de estetică verbală. El se exprimă aici ca omul de știință care vrea să fie înțeles și apucă vorba ce-i iese în cale. În acest fel de stenogramă a momentului poetic nu întâlnești, firește, niciun cuvânt de prisos, pentru umplutura unui gol, nicio expresie substituită spre a împlini o rimă. Fraza n-are nici versuri încheiate, nici rime, e cu desăvârșire slobodă, sciolta. Poezia se află aici în stare genuină, de unde și impresia aceea de crud, de vegetație paradiziacă, suavă, incultă, pe care n-o mai dau compunerile revăzute, prea lăcuite, prea pline de marmuri [...].

Varianta lui Eminescu nu țintește îmbunătățirea formei, ci găsirea adevăratei mișcări a ideii. Poetul ia de la capăt ideea în alt ritm, nu repară amănuntele, încât se întâmpla ca la fiecare reluare să apară alte asprimi de turnătură. [...]

Rimele sunt într-adevăr palide și dezordonate, dar ce are de-a face, ideea poetică e întreagă, muzica spiritului se aude.

G. Călinescu, Opera lui Mihai Eminescu [1936, ediția a doua, 1970], vol. al II-lea, ediție îngrijită de Ileana Mihăilă, Editura Academiei Române, București, 2002, pp. 415-419

Eminescu înfățișează prin activitatea sa, dintre anii 1876–1883, un foarte curios proces involutiv: și-a impus o serie de renunțări, pe planul năzuințelor majore ale tinereții, în folosul migălirii artistice, datorită căreia a dat culturii noastre un instrument verbal admirabil și valori muzicale nedepășite, dar strict naționale. Prin creațiile maturității, artistul a biruit dificultățile stadiului evolutiv al instrumentației noastre lirice, dar și-a înăbușit marile avânturi ale adolescenței și tinereței, care ar fi putut oferi liricei europene o mare simfonie haotică, de stil romantic baroc (o „legendă a veacurilor” și alte mituri lirice delirante). Că a

murit prea tânăr, fără a-şi fi realizat destinul, este foarte adevărat. Numai că acea frângere de linie, în procesul său de creaţie, împiedicându-i elanurile iniţiale, i-a răpit putinţa de a-şi fulgera mesajul, de tipul precocităţii romantice, care a îngăduit unei serii de mari lirici europeni să se realizeze înaintea vârstei de treizeci de ani.

Şi mai este un considerent, la lumina căruia se lămureşte eşecul eminescian. Înlăuntrul unui curent european, cum este romantismul, nu se putea afirma decât acel poet capabil să-l îmbogăţească printr-o categorie nouă de sensibilitate. Eminescu n-a adus nicio categorie nouă de sensibilitate romantismului european. Lirica lui Eminescu e un exemplu [...] de covârşitoare însemnătate naţională, dar de minimă semnificaţie universală, întrucât nu adaugă climatului romantic european niciun peisaj sufletesc inedit.

Şerban CIOCULESCU, „Universalism literar”, Lumea, nr. 3, 7 octombrie 1945

În poezia lui Eminescu sunt atât de pregnante tiparele maioresciene, sufletul autorităţii criticului, răceala olimpică, întunecată de umbra pesimismului schopenhauerian, ce îi imprima o tonalitate de „scepticism înalt” şi de „blazare” academică, pluteşte într-un strat atât de gros peste lumea poetică a marelui romantic, încât nu este de mirare că ceea ce s-a scris până acum despre Eminescu se resimte de pecetea pusă în celălalt veac. Şi analizele făcute lirismului eminescian s-au îndreptat, ca atrase de un pol magnetic, spre această faţă prea ideală, prea schopenhauerianã (în sensul filosofic şi nu poetic tributară lui Schopenhauer), prea clasică sau mărunt romantică, şi iată de ce chiar gustarea poeziei lui Eminescu s-a făcut în acelaşi mod, iar dacă valorile plutonice au stat decenii şi decenii bine ascunse, proiecţia lor asupra tărâmului neptunic eminescian, şi care se manifestă doar odată cu abolirea clasicităţii de limpezimi filosofice, de perfecţiuni formale, înşelătoare, de impersonalitate şi scepticism academizant, a rămas şi ea pradă obscurităţii dimprejur.

Ion NEGOIŢESCU, Poezia lui Eminescu [1967], ediţia a IV-a revăzută, Editura Eminescu, Bucureşti, 1994, pp. 118-127

Opera lui Eminescu aparţine secolului al XIX-lea – acesta este un adevăr mai presus de orice îndoială. Secolul al XIX-lea, un secol proteic şi neaşteptat, un secol ce a durat parcă infinit, afişează o durată interioară mult superioară secolelor precedente. [...] Pe parcursul a o sută de ani omenirea a trăit mai multe transformări decât pe parcursul a secole întregi înainte de 1800. [...] pe parcursul unui secol, ţara a trecut de la arhaitate rurală la societatea capitalistă modernă.

Atunci când ne uimeşte extraordinara varietate a poeziei eminesciene, trebuie să nu uităm varietatea spirituală a secolului trecut, a cărui substanţă Eminescu a filtrat-o atent.

Secolul trecut a fost mai înainte de toate secolul romantismului, adică secolul în care a luat naştere un nou concept de individualitate umană. După trecerea a aproape o sută de ani, ne dăm seama că, existenţial, romantismul a însemnat afirmarea unei structuri individualiste de vieţuire în locul celei relativ socializabile a secolelor precedente. Niciodată universul întreg n-a mai fost în asemenea măsură redus la cel care-l percepe, ca pe timpul romantismului. La acest capitol, Eminescu rămâne unul dintre romanticii tipici pe scară universală: în conştiinţa sa, lumea întreagă se răsfrânge până la detaliu şi se concentrează într-un singur punct, „ca pădurea într-un sâmbure de ghindă”; această comparaţie predilectă a lui Eminescu, revenind în texte disparate, defineşte mai clar decât orice raportul dintre conştiinţa individuală şi cea universală, aşa cum l-a conceput creatorul Luceafărului. Eminescu a propus un nou tip de raport individual – universal, cu avantajarea decisivă a celui dintâi termen; el a făcut-o fără ostentaţie, am spune chiar cu discreţie. Dar de o manieră radicală. [...]

Romantismul eminescian ne apare astfel extrem de pur; într-un fel, el este romantismul paradigmatic. Tocmai de aceea absoarbe substanţa unui întreg secol şi, paradoxal, unifică zone de cultură infinit mai largi decât o putuse face un romantic conjunctural. Puritatea romantismului eminescian îi asigură acestuia maxima receptivitate: poetul Eminescu se poate arăta relativ indiferent faţă de ceea ce numim „influenţe”, deoarece substanţa sa primordială permite orice asimilare de substanţă străină, prin supunere totală faţă de modelul receptor. Probabil că oricare mare romantic, de la Novalis şi Coleridge la Keats şi Puşkin, a refăcut pe cont propriu filogeneza curentului şi a întruchipat, într-o existenţă de obicei foarte scurtă, sâmburele ireductibil. Poetul român a asimilat nu numai ceea ce secolul a avut mai interesant (meditaţia asupra istoriei, descoperirea

folclorului, idealismul german, presimțirea unei poezii pur eufonice), dar, prin semnele tipice ale secolului, s-a aflat în prezența punctelor esențiale din istoria culturii, selectate după o viziune proprie. În această perspectivă, nu știm în ce măsură Eminescu este „omul deplin al culturii românești", știm însă că el reprezintă „omul deplin" al veacului XIX, în tot ceea ce veacul a avut mai fascinant.

Mihai ZAMFIR, Din secolul romantic, Cartea Românească, București, 1990, pp. 250-259

[...] în cazul lui Eminescu, opoziția antum/postum este insubzistentă, nefuncțională și chiar dăunătoare. [...]

Pentru a sistematiza lucrurile voi spune:

1. Eminescu nu conferea statutul de redactare definitivă textelor pe care, direct sau indirect, le destina tiparului.

2. În ipoteza unei ediții personale, ar fi eliminat sau ar fi modificat o parte din poeziile tipărite cu asentimentul lui.

3. Cu una sau două excepții [...] poeziile publicate între boală și moarte nu pot fi considerate ca reprezentând ultima voință a unui autor pe deplin responsabil; ele sunt antume într-un sens pur biologic.

4. 26 de poezii de înaltă valoare, publicate în ediția princeps Maiorescu, nu au apărut întâi în reviste trimise de autor, ci au rămas în posesia criticului, care le-a publicat fără girul final al poetului.

5. Cum pentru marea majoritate a poeziilor trimise la tipar textul manuscris trimis de poet în acest scop s-a pierdut, textul tipărit este suspect de erori de tipar și chiar de intervenții de editor, de care, de la un moment dat încolo, Eminescu se plânge lui Negruzzi, dar pe care nu le corectează în mod public.

Și, pentru a trage o încheiere: din punctul de vedere al girului definitiv al autorului, nu putem afirma despre niciuna dintre poeziile antume ale lui

Eminescu că n-ar mai fi intervenit asupra ei, fie şi în momentul, amânat în veşnicie, al alcătuirii unei ediţii de autor definitive. [...]

Petru CREȚIA, Testamentul unui eminescolog, Humanitas, Bucureşti, 1998, pp. 46-53

Este foarte greu de compartimentat o operă lirică atât de vastă, dar dacă acceptăm că orice împărţire este imperfectă şi nu are alt rost decât acela de a facilita studiul, putem spune că poezia lui Eminescu se concentrează în jurul a opt mituri care vin şi dispar pentru a reapărea, în alte poeme, sub înfăţişări şi cu conotaţii schimbate. Ele comunică între ele şi adeseori fără de veste îşi schimbă locul într-un discurs în care amănuntul este observat din unghi cosmic:

a) Este, întâi, mitul naşterii şi morţii universului, acela din Memento mori, Andrei Mureşanu, Gemenii, Rugăciunea unui dac, Scrisoarea I etc. „Maşinăria lumii" este văzură de sus, filosofic, începând cu momentul genezei şi încheind cu stingerea imaginată de un poet al apocalipsului.

b) Al doilea mit, legat de cel dinainte, este mitul istoriei. „Maşinăria lumii" este judecată, acum, în perspectivă istorică şi cu criterii morale. De la Epigonii şi Împărat şi proletar până la Scrisoarea III, poemele explică mersul lumii şi sunt organizate pe ideea unei incompatibilităţi fundamentale: aceea dintre plenitudinea şi înţelepciunea trecutului şi căderea prezentului. Un Eminescu satiric, vizionar, poet al unei imense scârbe sau, dimpotrivă, înflăcărat apărător al valorilor tradiţionale, se manifestă în interiorul acestui vast spaţiu liric care adună un număr mare de teme şi fantasme.

c) În raport cu miturile anterioare este şi al treilea, mitul dascălului (înţeleptul, magul) care ştie să citească semnele întoarse din cartea lumii şi apără legea veche. El este urmaşul zeilor din timpurile mitice şi trăieşte într-o peşteră misterioasă sau în umbra zidurilor egipţiene. Aici îşi află loc (aici şi în vecinătatea miturilor citate mai înainte) metafizica negaţiei absolute din Rugăciunea unui dac, blestemul din Gemenii sau rugăciunea teribilă din Andrei Mureşanu, sub presiunea răului universal şi a corupţiei istorice.

d) Al patrulea mit eminescian este mitul erotic cu nuanţa idilizantă din micile

poeme bucolice şi cu aceea filosofică din Luceafărul. Expresia lui este variată, şi într-un loc sugerează voluptatea adormirii, în altul, melancolia incompatibilităţii dintre bărbat şi femeie, nostalgia neîmplinirii, chinul dulce, oximoronic.

e) Urmează mitul oniric (al cincilea, deci, în numărătoarea mea) şi el însufleţeşte poemele şi prozele care imaginează lumile posibile, spaţiile cosmice, tărâmurile în care stăpâneşte o altă ordine şi creşte o altă floră. Aici se desfăşoară existenţele paradisiace care scapă de maşinăria lumii istorice.

f) Un nume trebuie găsit pentru alt mit (al şaselea), acela care sugerează, la Eminescu, existenţa unui spaţiu de securitate pentru spiritul romantic bolnav de nemărginire, ostil faţă de limitele existenţei mărunte. Să-i spunem, poate, mitul întoarcerii la elemente, bazat pe ideea „recosmicizării" omului. Codrul este un element recurent în acest posibil spaţiu de securitate. Peisajul nu-i numai o stare de suflet, este şi locul în care spiritul romantic regăseşte ritmurile marelui univers.

g) Următorul mit (al şaptelea) exprimă poziţia şi rostul creatorului în raport cu toate celelalte experienţe ale spiritului. Mitul creatorului deci, şi filosofia lui de existenţă. Odă (în metru antic) şi Luceafărul sunt poeme tipice pentru această categorie, deşi formele lor lirice sunt atât de diferite.

h) Este, în fine, şi un mit al poeziei care se manifestă sub două înfăţişări: prima e directă, explicită (poezia ca temă de reflecţie în poem; poetul care pune „haine de imagini pe cadavrul trist şi gol"), iar a doua – şi aceasta este esenţială – este indirectă, ca expresie a unei muzicalităţi interioare profunde, un orfism generalizat, o muzică inconfundabilă care devine semnul de identitate al eminescianismului; ideile, stările de suflet, un mod de a fi în lume, viziunile, miturile de care am vorbit până acum, toate vin şi se pierd într-un discurs esenţialmente muzical. Obiectele materiale trec, înainte de a ajunge în Poem, printr-o invizibilă cameră de muzică. Poezia este înainte de orice o muzică încorporată în limbaj. Universul există ca să justifice apariţia acestei Cărţi a Sunetelor care se armonizează.

Eugen SIMION, Prefaţă la M. Eminescu, Opere, I. Poezii, ediţie îngrijită de D. Vatamaniuc, Univers Enciclopedic, Bucureşti, 1999, pp. XII-XIII

„Spaţiul privat” modelat de imaginaţia eminesciană, pus în general sub semnul erotismului (real sau doar evocat), odată asimilat în imaginarul claselor educate, a generat, pe termen lung, o evoluţie în sensul subtilităţii a gesturilor şi cuvintelor, o ştiinţă înţeleaptă a controlului pasiunilor prin joc şi prin estetizare. Versurile sale au exercitat o funcţie de civilizare, de îmblânzire a moravurilor, a junilor. Din acest punct de vedere, chiar şi filosofia sa pesimistă nu este incompatibilă cu poezia galantă. Tema schopenhaueriană a desprinderii de voinţa oarbă de a trăi poate însemna, odată reformulată poetic, a crea într-o societate posibilitatea experimentului mental al desprinderii de instinctul brut. Una dintre funcţiile culturale ale literaturii este şi aceea de a produce asemenea şocuri emoţionale cu caracter „purificator”. Deci, din perspectiva unei funcţii civilizatorii manifestate în durata lungă, registrul major şi cel minor al poeziei eminesciene au putut funcţiona coerent. Structura de semnificaţii difuzată odată cu imaginarul eminescian al intimităţii a avut impact asupra dezvoltării sensibilităţii faţă de o altă fiinţă umană, a atenţiei faţă de „celălalt”, a capacităţii generale de empatie. Aşadar, acţiunea operei eminesciene asupra mentalităţilor sociale româneşti este contradictorie: prin ceea ce spune explicit, ea a stimulat nu o dată predispoziţia pentru violenţă, radicalism nediscriminativ, intoleranţă – prin mesajul ei implicit, însă, a generat un efect contrar, de civilizare, de intelectualizare a comportamentelor, la acel nivel esenţial al evoluţiei civilizaţiei reprezentat de microuniversurile comunicării interpersonale.

[...] Deşi în manifestările ei publice România epocii lui Eminescu, aflată la începutul unui complex proces de evoluţie democratică, era marcată de inadecvări şi stridenţe care se traduceau, nu o dată, prin manifestări de violenţă simbolică sau chiar fizică, dimensiunea privată a existenţei trebuie să fi fost mult diferită. În acest plan, întrepătrunderea dintre vechile obiceiuri şi cele noi, difuzate dinspre lumea europeană şi în care se insinua mesajul emancipării, reprezenta un proces lent şi extrem de nuanţat. Spre deosebire de spaţiul public, spaţiul privat nu se afla sub presiunea unei obsesii a progresului, nu era dominat de viziunea unui ţel pe care ar fi trebuit cu orice preţ să-l atingă. În mod paradoxal, sau numai aparent paradoxal, această libertate faţă de tensiunea generată de imperativele dezvoltării accelerate a făcut ca evoluţiile în domeniul moravurilor şi mentalităţilor private să fie, în fapt, mult mai spectaculoase şi mai profunde. O dovadă a acestui proces este chiar subtilitatea poeziei eminesciene, care păstrează, în ţesutul ei foarte complex, şi o preţioasă amprentă a sensibilităţii private a epocii. O epocă al cărei sofisticat şi subtil sistem de echilibre avea să dis- pară odată cu transformările profunde, de-a dreptul revoluţionare, ale societăţii româneşti de după Primul Război Mondial şi de după

Unirea din 1918. O epocă al cărei rol, în ciclul evoluției moderne a societății românești, ar putea fi asemănat cu acela atribuit cândva de Eminescu însuși, în economia destinului european, clasicității greco-latine: „Fixat o dată pentru totdeauna, nemaiputându-se schimba, spiritul Antichității e regulatorul statornic al inteligenței și al caracterului și izvorul simțului istoric.”

Caius DOBRESCU, Mihai Eminescu. Imaginarul spațiului privat, imaginarul spațiului public, Editura Aula, Brașov, 2004, pp. 128-133

Al cui este Eminescu? Spre deosebire de toţi ceilalţi poeţi însemnaţi ai literaturii române, de pe la 1900 încoace Eminescu nu captează exclusiv un segment (sau unele segmente) de public, ci toată suflarea cititoare. Oricând se poate opta între Blaga şi Arghezi, între Bacovia şi Ion Barbu, între Nichita Stănescu şi Marin Sorescu, între Mircea Cărtărescu şi Ion Mureşan, să zicem, dar sfera atracţiei eminesciene cuprinde toate categoriile sociale.

Există un Eminescu al manualelor școlare, cu Ce-ți doresc eu ție..., Călin, Revedere, Sara pe deal, Luceafărul ș.a.m.d.

Există unul romanțios, pentru feminitatea dăruitor-despletită, în așteptarea Zburătorului, care cântă Pe lângă plopii fără soț și Somnoroase păsărele cu vocea tandru răgușită a Vetei din O noapte furtunoasă.

Un Eminescu al basarabenilor – Doina – care aduce lacrimi şi dor de răzbunare „de la Nistru pân’la Tisa”, un altul al ardelenilor (Geniu pustiu), blăjenilor („te salut, Romă mică !”), orădenilor lui Iosif Vulcan, ca și, mai ales, al bucovinenilor școliți în tradiția lui Aron Pumnul.

Există un Eminescu al inițiaților, rafinaților, comparatiștilor și variantiștilor, al tematismului și istoriei motivelor, al structuralismului și psihanalizei, al celor care adună în esența eminescianității firele marelui lirism dintotdeauna și de pretutindeni, de la comorile sanskrite, Pindar, Shakespeare și Dante, la romantismul de Jena, Hugo, „les poéts maudits”, Lermontov etc., după cum există un Eminescu al liceenilor acneici, care hohotesc pronunțând deocheat „Kamadeva, zeul indic” și descoperă cu ludică excitare cutare pasaje sexuale printre variantele prozei eminesciene, sau texte precum Antropomorfism, pe care

le contrapun cu ludică obrăznicie eroticii hyperionice.

Există apoi un Eminescu al studenţilor filologi, dar şi al celor de la actorie, un „altul” al filosofilor hipnotizaţi de Constantin Noica, de traducerile kantiene ale poetului şi pasionaţi să găsească încă un nucleu schopenhauerian în poemele acestuia. Un Eminescu al indianiştilor şi germaniştilor, al sursologilor, al preoţimii putnene (şi nu numai), al antisemiţilor cu A. C. Cuza şi Nicolae Roşu în frunte, unul strict didactic, al profesorimii care caută cu precădere eticul, exemplaritatea morală, în dauna examenului estetic, un Eminescu folosit propagandistic de protocronismul şi „dacismul voievodal” al ceauşismului, dar şi unul exaltat de oamenii ştiinţelor exacte, fericiţi de apetitul eminescian faţă de fizică, matematică, astrologie, economie, chimie ş.a.

Oricine poate continua lista, cu ţăranul nonagenar care ştie „Tu eşti, Mircea, dampărate!”, cu cincagenarul care a prins în juneţe formaţia Mondial cântând Atât de fragedă (dar şi a rămas acolo), cu demitizanţii relativismului postmodern, care-l folosesc persiflant pe „vetustul”, „datatul” Eminescu spre a-i opune reveria sterilă a macedonskianismului sau lunedismul beatnic, cu socialismul în linie gheristă, care exaltă Împărat şi proletar, dar şi cu legionarismul îmbătat de reacţionarismul şi xenofobia publicisticii eminesciene... Asta, ca să nu mai punem la socoteală conspirativismul de ultimă oră, care fantazează uriaş împrejurul complotului iudeo-masonic-liberal, cu asasinarea „sigură” a poetului ş.a.m.d.

Tot aşa, există, un Eminescu al istoriei literare, dar şi unul al serbărilor şcolare, ca şi mai multe tipuri de evaluare a eminescianităţii, potrivit vârstelor receptării estetice, începând cu Maiorescu, Gherea, Ibrăileanu, continuând cu G. Călinescu, Tudor Vianu şi E. Lovinescu, ajungând la Ion Negoiţescu, Edgar Papu, Ioana Em. Petrescu, până recent, la Ilina Gregori şi Iulian Costache.

Aşa stând lucrurile, poziţionarea, atitudinea faţă de eminescianism a ajuns demult un soi de probă de turnesol a intelectualului român, o provocare de neocolit, fie că e vorba de (in)corectitudinea politică sau de naţionalismul mai mult sau mai puţin moderat şi tolerant, fie de folosirea textului eminescian ca pretext pentru demonstraţii teoretico-literare, pentru butaforia lozincardă a programelor şi rostirii politice, ca subtil adjuvant al unor inginerii sociale, ori ca simplu decor mental-educativ în pedagogie şi gazetărie.

Dan C. MIHĂILESCU, Prefață la Poezii, Colecția „Biblioteca pentru toți”, Jurnalul Național, Editura Litera, Bucureşti, 2010, pp. 22-25